

ACTA HISTORICA HUNGARICA TURICIENSIA

XXXI. évfolyam 1. szám

**Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata
2016/A.**

A ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET 74. SZ. KIADVÁNYA

ISSN 2297-7538*

**Zürich, Budapest, Adelaide, Athén, Bangkok, Beijing, Beregszász, Boulogne
Sur Mer, Brno, Carrigmore, Csikszereda, Felsőőr, Heidelberg, Helsingborg
Honolulu, Koppenhága, Lendva, London, Pozsony, Szabadka, Vancouver**

* Lévén svájci egyesület svájci kiadványa, svájci az ISSN-szám is.

Szerkeszti a ZMTE Tudományos Tanácsa

- BÉRCZI Szaniszló** C. Sc. fizikus, csillagász, egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem, bercziszani@ludens.elte.hu
- CSÁMPAI Ottó** C. Sc. etnoszociológus, habilitált egyetemi docens, Nagyszombati Egyetem, csottoster@gmail.com
- CSIHÁK György** dr. közgazdász, történész, ZMTE elnök, zmte@freemail.hu
- DARAI Lajos** C. Sc. filozófus, professzor emeritus Kodolányi János Főiskola, zmtehu@gmail.com
- FRISNYÁK Sándor** D. Sc. földrajztudomány, professzor emeritus, Nyíregyházi Egyetem, kokai@zeus.nyf.hu
- GEDAI István** C. Sc. történész, numizmata, ny. főigazgató, Magyar Nemzeti Múzeum
- HARAI Dénes** C. Sc. katonapedagógus, ny. ezredes, egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, harai.denes@zmne.hu
- JÁVOR Miklós** történész, doktorandusz, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, javormiklos1@gmail.com
- J. ÚJVÁRY Zsuzsanna** Ph. D. történész, egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, zsujvary@gmail.com
- KÖLTŐ László** C. Sc. régész, mérnök, ny. múzeumigazgató Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, kolto@smmi.hu
- NYÁRI Gábor** történész, doktorandusz, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, nyari.gabor1986@gmail.com
- PANDULA Attila** D. Sc. történettudomány, egyetemi docens Eötvös Loránd Tudományegyetem, attila.pandula@gmail.com
- SZEDERKÉNYI Tibor** D. Sc. földtudomány, ny. egyetemi tanár, Szegedi Egyetem, Pécsi Egyetem, szedertib@vnet.hu
- SZEKERES István** írástörténet kutató, szekeres_istvan@t-online.hu
- RIHMER Aurél** könyvtáros, történész, granasztói@yahoo.com
- VIZI László Tamás** Ph. D. történész, főiskolai tanár, oktatási rektorhelyettes, Kodolányi János Főiskola, vizilt@externet.hu
- ZÁHONYI András** mérnök, íráskutató, azahonyi@freemail.hu

Kapcsolat kizárólag elektronikus levelezéssel. A szerkesztőség címe:
zmtehu@gmail.com

TARTALOM

NYELVÜNK ŐSISÉGE (VI/40.)	4
Faragó Károly: A magyar nyelv kialakulásának alapelvei	4
A MAGYAR NYELV ALAPSZÓKINCSE (II/11/d.).....	28
Nógrády Mihály: Az –a képző szerepe az ómagyar és a sumér nyelvben	28
ÍRÁSTÖRTÉNET. MAGYAR NYELVEMLÉKEK (I/10/c.).....	33
Faragó Károly: Az etruszk nyelvi rejtély kulcsa	33
ÍRÁSTÖRTÉNET (III.)	61
Szekeres István: Egyetemes írástörténeti áttekintés	61
Záhonyi András: A Nagyszentmiklósi Kincs 21. sz. tálkáján lévő felirat magyarul	87
Záhonyi András: Rövid feliratnál nem árt az óvatosság	96
KÖZÉPKORI TÖRTÉNELMÜNK (III.).....	101
Csámpai Ottó: Vászoly a nyitrai herceg tragédiája. Gondolatok egy történelmi kalandregény elolvasása kapcsán	101
TUDOMÁNYUNK (XII.).....	113
Nógrády Mihály: Elmélkedés a szláv név eredetéről	113
Csihák György: Gens Hun(gar)orum – magyar nemzet Hun? Szkíta? Avar? Finnugor? Magyar? – Mi vagyok én? Minden nép joga a maga nyelvén önmagát és más népeket megnevezni	121
Farkas László: Az írásképföldrajz fogalmi apparátusa	132
JELENÜNK (X.).....	151
Kósa Géza Attila: Kálvinista magyarok Ausztráliában. A magyarul beszélő gyülekezetek első hatvan éve 1950-2010	151
ORSZÁGOK, ÖVEZETEK, TÁJAK TÖRTÉNETE (XV.)	160
Cser Ferenc, Darai Lajos: Szlovák délibáb-vadász magyar nyulat ugrat ki a bokorból. Házat, hazát, és adjuk írásunkat is?	160
KÖNYVISMERTETŐ	205
Záhonyi András: Kedvesináló Mandics György könyvéhez	205
Darai Lajos: Szenvedélyes hűség, áldozatos munka. (Szikora István lakóhelyi könyve, a „Szeretett szülőföld: Kupuszina”)	222
E SZÁMUNK SZERZŐI	229
FÜGGELÉK.....	231
Rovatrend.....	231
Kiadványaink jegyzéke	245
INFO	250

NYELVÜNK ŐSISÉGE (VI/40.)

Faragó Károly (Miskolc):

A magyar nyelv kialakulásának alapelvei

1. Bevezetés

Három évvel ezelőtt egy kirakodóvásáron sétálgattam szülővárosom sétáló-utcáján. Érdeklődés látszódnak rajtam, mert egy csatot nézegetve az eladó kérdés nélkül közölte velem, hogy ősi elődeink, a lovas harcos hős szkíta-hunok által használt rovással írt jeleket látok rajta. Valószínűleg nagyon sokunkban mocorog, ficáncol a kérdés, hogy hogyan lehet ennyi kérdőjel népünk származásával kapcsolatban, kik is vagyunk, honnan jöttünk, keletről Szkítiából, amint sokan mondogatják, vagy netán az Urál környékéről, amint a hivatalos „tudományos” verzió tanítja?

Néhány nap múlva kezembe került Timaru-Kast Sándor: *A Fehér ló fiai* c. könyve.¹ Belelapozva láttam, hogy Timaru-Kast népünk származását három tőről eredezteti, melyek közül csak az egyik ág a szkíta vonal, és bizony nem szerepel köztük finnugor ág. Bonyolódik a kép, gondoltam. Azonban az írás mindenféle meseszerűsége ellenére hihető, és nagyon korrekt elemzéseket tartalmazott a magyar és ír nyelv kapcsolatáról. Engedve kukacoskodó, de igazságkereső közgazdász vénámnak és a kíváncsiságnak tovább forgattam a könyvet. Gyakran visszatérő hivatkozás volt benne többek között Cser Ferenc: *Gyökerek*² c. könyvére. Gondoltam teszek még egy kísérletet kicsit tényszerűbb származási, eredeztetési nézetek megismerése felé.

A könyv lenyűgözött, több napig nem tudtam letenni. Cser a történettudományok, a régészet, a nyelvtudomány, az embertan, a vércsoportvizsgálatok, a néprajzi elemek kimerítő vizsgálatával jutott arra az eredményre, hogy „nem jöttünk mi sehonnan se”, a magyar nép kialakulásának helye a Kárpát-medence.

¹Kiadó: Magyar Ház, 2009.

² Cser Ferenc: *Gyökerek*. Töprengések a magyar nyelv és nép Kárpát-medencei származásáról. <http://www.leventevezet.extra.hu/gyokerek.pdf>.

A Darai Lajossal kiegészített Cser–Darai szerzőpáros további munkákban³ pontosította, fejtette ki részletesebben, valamint egészítette ki az elemzéseket a DNS vizsgálatok eredményeivel. Lenyűgöztek és nagyon mélyen elgondolkottattak engem írásaik. Megérintett a gyökerekig való visszavezetés, az igazságkeresés alapgondolata, ami sugárzik írásaikból, és minden részletében áthatja műveiket, az a hihetetlenül sokirányú és tudományos igény, szerteágazó, valóban több tudományág elmélyült tanulmányozását tükröző tudás. Mélyen hiszem, hogy nincs más megoldás népünk eredetével kapcsolatban, mint amit ők ketten hitelt érdemlően bizonyítottak.

A tudományágak eredményei egymásnak való megfeleltetésének gondolata már László Gyulában⁴ felmerült. Ő volt az első, aki régészként ugyan a finnugor elméletet szerette volna igazolni, azonban vizsgálódásai során alapvető ellentmondásokba ütközött. Azt találta, hogy a sírokban Árpádék bejövetelekor a hozzájuk köthető leletek elenyésző kisebbséget alkotnak. A sírokat a „köznép” (általában „késő avar” népességgént elkeresztelt) leletei uralták (és ahogy tárják fel a sírokat, kerülnek elő a leletek, egyre erőteljesebben uralják azóta is) döntő súlyjal. Ez a nép (hívjuk talán egyszerűség kedvéért „köznépnek”) markánsan elkülöníthető a Kárpát-medencében már akkor valóban jelen lévő szláv népességtől. Megállapította, hogy olyan országrészekben (néhol több megyényi területen), ahol Árpádék meg sem telepedtek, szisztematikusan magyarok a helynevek. Ezért vezette be a kettős honfoglalás elméletét (tételét), melynek alapgondolata az, hogy Árpádék bejövetelükkor itt magyar népességet találtak. Tételének alátámasztására Kniezsa István XI. századra vonatkozó etnikai térképét használta,⁵ amely alapvetően a helynevek szisztematikus és igen akkurátus összegyűjtésén és értékelésén alapul(t).

Kíváncsi voltam, miként jött ki, milyen alapelvek mentén került levezetésre ez a térkép. Elővettem Kniezsa István néhány írását.⁶ Kniezsa hihetetlen akkurátussággal dolgozta fel az összes magyar helynevet, és amelyek esetében a hangzás alapján szláv (a ma használatos bármely szláv nyelven kívül az ószlávot is vizsgálatba véve) konkrét elnevezést tudott a ma használatos magyar helynévnek megfeleltetni, azt ő szlávnak minősítette. Különösen érdekes, és tanulságos volt „Az Ecsedi-láp környékének szláv eredetű helynevei” interneten is fellelhető írása. Már az első oldalakon meglepetések értek. A Gábornok, Gábornya

³ Cser Ferenc–Darai Lajos: Magyar folytonosság a Kárpát-medencében (Frig Kiadó 2005).
Cser Ferenc–Darai Lajos: KÁRPÁT-MEDENCE, VAGY SZKÍTIA (Frig Kiadó 2009).
Cser Ferenc–Darai Lajos: EURÓPA MI VAGYUNK I-II. kötet. (Frig Kiadó 2007).

⁴ László Gyula: Múltunkról utódainknak I.-II. (Püski Kiadó 1999).

⁵ Kniezsa István: „A megtelepedett magyarság népi alkata” kötet „Magyarország népei a XI. században” elnevezésű térképe.

⁶ Kniezsa István: A magyar nyelv szláv jövevényszavai I-II. (I. kötet 1. és 2. rész) Akadémiai Kiadó, 1955. Kniezsa István: Az Ecsedi-láp környékének szláv eredetű helynevei.

helynév esetében még csak kétkedtem, azonban Dombó, Eszeny, Esznyő, Gallagó helynevek szlávként történő eredeztetése „kiverte a biztosítékot” nálam. Eszeny, Esznyő azért szláv ebben az értelmezésben, mert a szlávok „jeszeny”-nek hívják a kőrisfát.⁷ Az, hogy esz gyökünk egy kiterbélyesedő magyar eszményi, észbeliség érteményű szóbokor kiindulópontja, az -eny, -ény képző pedig az egyik legelterjedtebb szó és helynévképző a magyar nyelvben, fel sem merült⁸ lehetséges alternatívaként számára a magyar eredeztetés gondolata – ami sajnos még ma sem merül fel. Ennek pedig egyetlen alapja az az elgondolás volt, az a nyilvánvalóan téves nézet, hogy a magyarokat Keletről eredezteti a világ hivatalosan, akik a 800-as évek végén érkeztek volna a Kárpát-medencébe.

Ezt a tételt igen meggyőzően cáfolja a Cser–Dara szerzőpáros. Műveikben meglehetősen következetességgel alkalmazták, a már László Gyula által is javasolt módszert, miszerint több tudományág alapgondolatai, eredményei egymásnak való következes megfeleltetése, feldolgozása mentén kell a magyar nép őstörténetét feldolgozni, és számomra igen hitelt érdemlő és meggyőző érvelésük a magyarság Kárpát-medencei eredeztetését illetően. Azonban a nyelvek tekintetében nem éreztem meggyőzőnek az érvelést. Alapproblémát jelentett számomra (a Varga Csaba könyveinek olvasása során kiérlelődött gondolatokhoz hasonlóan), hogy az érvelés nem támasztja alá hitelt érdemlően nyelvünk ősiségét. Egyfelől az érvelés a nyelvtani szerkezetek vizsgálatára helyezi a hangsúlyt, ami véleményem szerint sokad rendű fontossággal bír. A nyelvtani szerkezeteknek ugyanis csak az alapszavak, alap közlendő gondolatok (hangok és gyökök) kielégítő kifejlődését követően lehet szerepe a közlendő megfogalmazásában. Amíg megbízhatóan és kétséget kizárólag nem mutattuk be az alapszavakat, azok mögött lévő gondolatokat, jelenéstartalmukat, addig nem lehet elmondani, hogy a gyökerekig vezettük volna vissza a nyelv(ek) eredetét. Másrészt az érvelés során alkalmazott glottokronológia módszerét sem éreztem hitelt érdemlőnek, mert nem a változatlant, az állandót, hanem a változót kísérli meg bemutatni a nyelvek fejlődésében. Véleményem szerint esetlegesek, nem jól megalapozottak (nem jó érvelésen nyugszanak) a képletbe beillesztett alapszavak sem, és legfőképpen az jelentett problémát, hogy a módszer a konkrét – talán úgy is mondhatnám: végletekig lineáris – gondolkodásra illesztett „indoeurópai” nyelvekre lett kifejlesztve, míg nekem az az igény, hogy következetesen a gyökerekig fejtsük vissza nyelvünket, azt súgta, mondatta, hogy az általános felől kellenek megkísérelnünk megtenni ezt.

⁷ Kniezsa István: Az Ecsedi-láp környékének szláv eredetű helynevei: „Jesenevz, a jasen6 ~ asen6 ~ jesen6, illetőleg jaszenn ~ asenn ~ jesenn 'kőrisfa' származéka” (199.old). Kicsit lejjebb: „A 11. alatt tárgyalt szatmármegyei Eszenyő-ről az okleveles adat alapján kétségtelen, hogy Jeszenyő-ből származott, annak szláv eredete viszont nem lehet kétséges” (uo. 199. old).

⁸ Az csak hab a tortán, hogy maga Kniezsa fejti ki Erdély helyneveit bemutató írásában, hogy szlávok az alföldön nem telepedtek meg, életmódjuk ezt nem tette lehetővé, tehát az ecsedi láp ebből a szempontból sem valószínű szláv telephelyként.

Varga Csaba volt a következő szerző, akinek műveit egyre tudatosabban elolvasva azon gondolkodtam, azon ügyködtem, hogy valamilyen módon próbáljak hozzájárulni az érvelés pontosításához azokon a pontokon, ahol azt éreztem, azt gondoltam, hogy az nem kielégítő. Ami – a fentiek alapján – egyre egyértelműbben a nyelveket illetően adódott.

Varga Csaba írásainak olvasása során tovább erősödött bennem az a gondolat, hogy a részletezett levezetések nem következetesen támasztják alá az állításokat, pontosabban, a levezetések nem következetesen a gyökerekig vezetnek vissza. Véleményem szerint elvesznek a ma annyira jellemző konkrét gondolkodás útvesztőjében. Konkrétból konkrétat vezetnek le. Hiába állítja Varga Csaba, hogy a magyar nyelvnek egyik alapvető jellemzője az egyhez való viszonya, a megállapított gyökök nem egyértelműen ezt fejezik ki (kitüntetetten a *har*⁹ nem tetszik, mert a *h* kezdőhanggal kezdődnek a halál, hulla, holló, hó, hull, haramia, hörög szavak, és az *r* szerepe is erőhöz, túlzó hatásokhoz kötődik). Másrészt túl sok a hangzósítás akadémiai borzalmainak, eszement megállapításainak alapelvei mentén, biztosan nem azt szándékozó, de végül azokat alkalmazó, annak a logikának alkalmazása alapján tett megállapítás műveiben. Ez alapján lehet etruszk–magyar, latin–etruszk,¹⁰ ógörög–magyar¹¹ párhuzamokat, levezetéseket megtenni, ahogy ő ezt szenzációsan meg is tette. Azonban nem lehet a gyökekre, általános alapelvekre vonatkozóakat.

Varga Csaba: JEL JEL JEL avagy az ABC 30.000 éves története¹² c. műve azonban Cser Ferenc kötetéhez hasonlóan alpmű, lenyűgözően mutatja be a világban használatos hangjelek Kárpát-medencei eredetét, ide való visszavezethetőségét. Szóval, amennyiben igaz, hogy a Kárpát-medencei jelek ilyen szerepet játszottak az írásjelek kialakulásában és a világban való elterjedésében, akkor a ma is ismeretes jelek igen-igen régóta használatosak, őskövületek, mint nyelvünk minden oldala, ága, és ebben az esetben – már amennyiben ilyen őskövületek, – kapcsolódniuk kell valamilyen módon az általam erőteljesen keregett állandó gyökökhez, gyökökhöz.

Végére az említett művek, alapgondolatok voltak azok, melyek inspiráltak, ezek alapján indultam el. Folyamatosan azt éreztem azonban, hogy tovább kell lépni, az érvelést pontosítani kell. Nem az érdekes ugyanis, hogy mi az, ami változtat, csúszkál nyelvünkben (legyen az akár magánhangzó, akár mássalhangzó, vagy akár gyök), hanem azt kell meghatározni, megkeresni, kimutatni következetesen a nyelvben, hogy mi az állandó, mi az, ami mint a cövek le lett verve valamikor a jégkorban, kőkorban, és ma is itt él, következetesen kifejez, kapcsolódik, működik, hat. Ő is ezt kereste (mármint Varga Csaba), de szerintem nem ezt mutatta ki. Ha annyit lehetne magánhangzó csúsztatgatásokon (pl. O->Ö,

⁹ Varga Csaba: HAR (Fríg Kiadó 2003).

¹⁰ Varga Csaba: A kőkor élő nyelve (Fríg Kiadó 2003).

¹¹ Varga Csaba: Ógörög régies csángó nyelv (Fríg Kiadó 2005).

¹² Varga Csaba: „JEL JEL JEL avagy az ABC 30.000 éves története” (Fríg Kiadó 2001).

vagy U->Ű s megfordítva), mássalhangzó megfeleltetéseken (pl. R ->L, vagy S->SZ stb) keresztül levezetgetni nyelvünkben, akkor nem lehetne szar-szár(sár)-szal(ad)-szál(sál)-száll-szel, szél, szó(só)-sző különbségtevéseket tenni.

Alapvetően tehát a magyarság Kárpát-medencei eredetének igazolásához szerettem volna gondolataimmal, megfigyeléseimmal hozzájárulni, a nyelvünkben megbúvó alapgyökök, még pontosabban az ezek között lévő nagyon pontosan és következetesen érvényesülő és levezethető hierarchia, fontossági sorrend kimutatásával. Mindezek alapját kell, hogy képezzék a helynevek nagyon akkurátus, minden részletre kiterjedő, a magyar nyelv sajátosságainak, ősiségének megfeleltetett feltérképezésének is. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy a kőkorba visszanyúló 2-3 betűs legősibb magyar alapgyökök helynevekben való előfordulását mindenféle érvelés nélkül kínáljuk oda a főként szláv, de igen gyakori egyéb nyelvekből történő eredeztetésnek, eredeztetőknek, akik sajnos ráadásul jobbra magyarok.¹³ Ennél a magyar nyelv ősisége jóval nagyobb felelősséget vár el tőlünk.

2. A magyar nyelv ősisége, összefüggései, alapelvei

A nyelvekkel és a mi nyelvünkkel, pontosabban a kialakulásukkal kapcsolatos alapvető elvek a következők:

2.1. A nyelvek – illetve a nyelvek ősei – *nem tárgyak, ma használatos fogalmak konkrét* megnevezésével alakultak ki, hanem a kialakulás során érvényben lévő, a korra (kőkor, jégkor) jellemző viszonyok háttere mentén, az emberi élet viteléhez elengedhetetlen tudás *alapelveinek* megnevezésével, a megnevezések használatával. Manapság (korunkban) a most érvényben lévő konkrét megnevezések, a sok kifejezése felől kíséreljük meg a nyelvet, a nyelvek kialakulását megfejteni, levezetni. *Nem jó a módszer.* A mai tucatnyiságokban elmerülő 'tudományos', a sokban, témékben összefüggést kereső módon próbálkozunk. Alapvetően téves a megközelítés iránya. A kevés, *lényegi*, az *általános* felől kellene próbálkozni. A feje tetejére állított piramist vissza kellene állítani a talpára. A kevesebb, lényegi és több tényező egyszerre jelentkező igazságának megfeleltetett szemlélettel, gondolkodással kellene megkísérelni megfejteni, az-

¹³ A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelvtudományi Intézetének „A Bükk helyneveinek névrendszertani leírása” c. Magyar Judit által készített írásának 16. oldalán ez áll: „Ehhez a funkcióhoz sorolható továbbá a Sajó mellékvízének nevéül szolgáló, szintén szláv nyelvből átvett Szinva név is. Szláv eredete kétségtelen, viszont a részletek vitathatók. Minden valószínűség szerint a helynév alapszava a szláv 'kék, szürke' jelentésű melléknév lehetett”(http://mnnytud.arts.unideb.hu/szakdolgozat/1607/magyar_j_1607.pdf). Mitől nyilvánvaló ez? Meg lett feleltetve ez a kijelentés a magyar gyökrendszer, a magyar nyelv sajátosságainak? A *szin* az egyik legősibb és helynévként is igen gyakran előforduló alapgyök nyelvünkben (Szin, Abaújszina községek elnevezése stb. mind szláv eredetű lenne?) De ez csak egy az általánosan érvényben lévő, főként „tudományos” körökben dívó hihetetlen mennyiségű sorozatból.

zal a személettel, amely alkalmazásával ez/ezek (már a nyelv/nyelvek) kialakult/kialakultak. Vissza kellene (a nyelvet/nyelveket) *vezetni a gyökerekig*. Nagyon következetesen.

2.2. A magyar nyelv következetesen alkalmaz *ős*idők óta egy módszert, egy *alapelvet*. Nevezetesen azt, hogy mindig a *fontos* felől halad a kevésbé fontos felé. Ez fejeződik ki a mondat szerkesztés (a hangsúlyos kerül a mondat első felébe a kevésbé hangsúlyos hátrébb, legvégül a legkevésbé fontos), a dátum (elsőként az évet írja le, másodikként a hónapot, végül a napot), a név (elsőként a családnévet írja le, csak utána a keresztnévet) leírása során. *Általános felől halad a konkrét felé*. Ez egyébként egyik döntő bizonyítéka 'őskövület' voltának.

2.3. Ha ez igaz a nyelvre általában, akkor igaznak kell lennie a szavak kialakulására is. A kevesebb, a fontosabb, és legfőképp az *általános fogalmak* felől halad(t) a kevésbé fontos felé. Ugyanígy a hangok esetében a fontosabb felől haladt a kevésbé fontos felé. Ez egyébként az alapvető magyarázata annak a jelenségnek, hogy alap gyökök néha nagyon eltérő konkrét fogalmakat is fednek (pl *szán* jelent *szánkót*, de *megsajnál*ni (*megszánni*), *bánkód*ást (*szánom-bánom*), *figyelmet szentel*ni (*szánj* rám egy percet), valamint *akaratot* (*szándékot*: „*neki szántam* ezt az üzenetet”) is kifejeznek egyszerre. Ez azért van, mert egy *alapértelményre*, egy általános alapfogalomra, egy a nyelvek kialakulás során alkalmazott nagyon fontos *alapgondolat*ra vezethetők vissza.

2.4. A magyar nyelv ezt az alapelvet már a *hangok* (betűk) alkalmazása során, a hangok (betűk) nyelvbe történő bevezetése során is tökéletes következetességgel alkalmazta. Nem ugyanaz a súlya az egyes betűhangoknak a legfontosabb alapgyökök megalkotása, illetve alkalmazása során. Ha sorba vesszük a ma is használt (ma is értelemmel bíró és használatban is lévő) kétbetűs alapgyököket, akkor az *sz* (magyar *ábécében* egy egyszerű függőleges vonással | jelölt) szerepe világlik ki fontosságával. Mind a magánhangzóval kezdődő *asz, ész, esz, ész, isz, ősz, ös(s)z, usz*, mind a mássalhangzóval kezdődő *szi, sző, sza, szá, szu* alapgyökök a fontossági sorrendben következő mássalhangzó (*r*, ill. *l*) hozzáadása nélkül is önálló jelentéssel bíró alapfogalomként rögzültek a magyar nyelvben. Ezek még a legkonkrétabbnak tűnő *sző, isz, usz* gyökök esetében sem csupán ma is használt konkrét fogalmak, főként nem tárgyak, vagy igék, hanem olyan általános alapelvek (különösen az *esz, ész* eszmeiséggel, szellemiséggel kapcsolatos fogalmi esetében látszik ez nagyon tisztán), melyek a világ alapműködésével kapcsolatosak, és jelzik a *gondolatokkal, gondolkodással* kapcsolatos fontosságukat.

2.5. A hangképzés helye alapján is fontossága hangsúlyozódik. A nyelv (mint hangképző szerv) közreműködésével és hosszan (nem 'pattintottan') képzett hangok sorában ezt a mássalhangzót képezzük ugyanis *legelöl legföül*, és a *nyelv hegyével* képezzük. Ha tiszta *sz-t* képzünk, akkor a nyelv hegyét a szájpaddalához 'sz'-orítva kapjuk a sziszegő, hangutánzás tekintetében is kiemelő hangsúlyozó sercegő hangot. A hosszan (nem 'pattintottan') képzett hangok sorában

az 'r' és 'l' mássalhangzókat képezzük a nyelv szájpadróláshoz viszonyított helyzetében az 'sz'-hez képest kissé hátrébb, és amennyiben tisztán ejtjük (pl. nem orrhangon torzítva és nem a fogakat közbeiktatva), akkor nyelvünk hegyét a szájpadróláshoz szorítva tesszük meg ezt. Ez az a 3 mássalhangzó, melyet *nyelv-heggyel képzünk, amennyiben tisztán képezzük* a hangokat.

2.6. A fontosság szempontjából az sz hang magyar írás *jelének* is kitüntetett szerepe van. Azonos ugyanis mind a magyar, mind az etruszk, mind a római számok sorában az *egy* jelével (meg lehet jegyezni, hogy az arab számok között is az 1 egy függőleges vonás). Egyúttal egy alsót és felsőt összekötő egyszerű jel.

2.7. Az alapgyökök rendszerében az sz mind a 7 (az E-É és, A-Á hangképzési különbségtételt megengedve mind a 9) magánhangzóval meghatározó alap szógyök, szóbokor együttest képez.

2.7.a. A *sza* alapgyök az egytől, egy egésztől való *el-*, ill. szétválás, részekre bontás alapgondolatát, alap értelményét fejezi ki. Bármelyik, a *sza* alapgyökhöz kapcsolt (kitüntetetten a fentiekben kiemelt, tehát *r* és *l*) mássalhangzóval (*szab*, *szak*, *szal-szál/száll*, *szam-szám*, *szar-szár*, *szan-szán*) képzett alapgyökök mögött az elválás, részekre bontódás alapgondolata rejlik. Ez a megfigyelés teljes összhangban van a Czuczor–Fogarasi-szótár¹⁴ *sza* gyökre vonatkozó megállapításaival.

2.7.b. A *sze* alapgyökkel képzett szavak sorba vételét követően a részek *összekapcsolásának* alapgondolata, alap értelménye világlik ki. Bármelyik, a *sze* alapgyökhöz kapcsolt mássalhangzóval (*szek-szék*, *szel-szél*, *szem-szém*, *szen-szén*, *szer*) képzett alapgyökök mögött az elvált részek összekapcsolásának, illetve ennek lehetőségének alapgondolata rejlik.

2.7.c. A *szi* alapgyökkel képzett szavak mögött a szétvált részek közötti minőségi *kiválasztás* alapgondolata, alap értelménye világlik ki. Bármelyik, a *szi* alapgyökhöz kapcsolt mássalhangzóval (*szik*, *szig*, *szil*, *szin*, *szir*, *sziv*) képzett alapgyökök mögött az értékes kiválasztásának alapgondolata rejlik.

2.7.d. A *sző* elv (nyelvünkben további mássalhangzók hozzáadása nélkül is ezzel az alap értelménnyel maradt fenn) több szál egymásra vetítésével történő új valami megszervezése, összeszövése alapértelményét fejezi ki.

2.7.e. A *szü* elv következtetések, következmények, okok alapelvét fejezi ki (különösen *szür* alapgyök esetében világlik ez ki szemléletesen, *szükség*, *születés* alapgyökök esetében is jól kivehető).

2.7.f. A *szu*, a nehézségeken való átverekedés elvét fejezi ki (a fában mély vágatokat rágó *szú* bogár, de *szurdok* is igen mostoha, nehéz körülmények között való előrehaladással kapcsolatos, de már származtatott szavak.¹⁵ Az *úsz* is ellenárban való csapásokkal való előrehaladás értelményű.

¹⁴ Czuczor Gergely - Fogarasi János: *A magyar nyelv szótára* 1-20. rész. PDF változat. <http://mek.oszk.hu/05800/05887/pdf/>.

¹⁵ Ebből még a szurok is érthető: beletapadva igen nehéz haladni.

2.7.g. A szó a gondolat alapegységének kifejezésével a legáltalánosabb szétterülés alapgondolatát fejezi ki. Ezért fennmaradása gyökökben ritka. Azonban *szó* szavunk őrzi a gondolkodással, beszéddel kapcsolatos nagyon *általános* fogalmi voltát, és egyáltalán nem kapcsolódik konkrét tárgyakhoz, fogalmakhoz. Kivételt ez alól *szór* alapgyökünk képez, bár éppen, hogy a legáltalánosabb alapértemény ebben is kiviláglik, mert a *szétterülés*, szorozódás, többszöröződés alapfogalmát fejezi ki.

2.8. Sorba véve az alapgyökök rendszerét, valamint a második nyelvheggyel képzett hangot, az *r* (a magyar *ábécében* kétféle jelöléssel, egy bal felé elferdített vonással / vagy pedig ennek a vonásnak két függőleges szár közé illesztésével H jelölt) szerepe világlik ki fontosságával. Már a hangképzés során látszik különlegessége. Nincs se pattintott, se zöngétlen párja. Ropogtató hangképző volta pedig adja az *erőhatás*, *nekifeszítés* érteményt. Az *r*-rel képzett alapgyökök tökéletesen tükrözik is ezt a hatást. Az *r* mind szóképző alaphangként (*ro*, *rí*, *ra-ra*, *re-ré*, *er*, *ér*, *úr*, *ir*) illetve mind a másik két eddig tárgyalt alaphanggal képzett alapgyökökhöz (*sz* és *l*) kapcsolódóan erőhatást, ezzel kapcsolódóan darabolódást, azonnali eredmény elérésére való hajlamot, rosszat, kapcsolódás nélkül való részekre esést fejez ki.

2.9. Az alapgyökök rendszerében a harmadik legfontosabb képző hang (betű) az *l*. A magyar *ábécében* A jelöléssel, bal és jobb oldal felől letről felfelé két elferdített vonással főt találkoztatva már a jel is kapcsolódást, egyensúlyt, illeszkedést fejez ki (kapcsolódások elvét hangsúlyosan mutatja, hogy a jel magában foglalja az *s* A , valamint a *g* A jelét is). A hangképzés során az *r*-hez hasonlóan az *l* esetében is látszik, hogy nincs se pattintott, se zöngétlen párja. Lágyságot hangsúlyozó hangképző volta pedig adja a *lágyság*, *illeszkedés*, az *élethez*, *elsőséghez*, *lélekhez*, nagyon pontos, alapvetően fentről lefelé irányuló kapcsolódásokhoz kötődő alapértemény együttest.

2.10. Az alapgyökök rendszerében a negyedik az *m*. A magyar *ábécében* M jellel jelölve. Az *m* hang kiemelését az *sz*-szel képzett alapgyök együttes harmadik hangjaként betöltött kitüntetett szerepe indokolja elsősorban (olyan 3 betűs alapgyökök meghatározó hangja: mint *szám*, *szem*, *szim*, de hangképzés szempontjából is kitüntetett, mert a szájjal képzett hangok sorában (*b* és *p* van még) az egyetlen, mely hosszan és zöngésen ejtett.

2.11. Az alapgyökök esetében az *f* - F az ötödik. A föld, ahol is a szétválások, kapcsolódások, kiválasztódások rendszere megnyilvánul. Az előbbi hangok által képviselt, meghatározott alapgyökök alapvetően fönről lefelé irányt, illetve szétterülést reprezentálnak. Alapvetően a lefelé és fölfelé mutató hatások egymásra vetülése zajlik a földön, ahol is az *f* hang adja a letről fölfelé, belülről kifelé ható, de visszafojtott erők fogalmi alapját.

2.12. Nagyon sok kétbetűs alapgyök létezik még nyelvünkben (*t*-vel *tó*, *tő*, *te*, *ti*, *j*-vel *jó*, *jő*, stb. – ezek azonban az *sz*, *r*, *l* kezdőhangú mássalhangzók ma-

gánhangzókkal alkotott kétbetűs alapgyök együtteséhez képest kevesebb ma is értelemmel bíró alapgyököt képeznek, ami különösen kiváló, ha bevezetjük/megengedjük a kétbetűsökhöz illesztett harmadik betűvel képzett alapgyökök elemzését. Ezen kívül nem egyértelműen lehet a jelentéstartalmukat sem alapgondolat együttesre visszavezetni, felfűzni. A *sza*, *szá* *r*-rel, *l*-l, *k*-val, *n*-nel, *m*-mel, *b*-vel értelmes, és igen terebélyes szóbokor együttest képez, illetve további gyökök hozzáadásával különösen fontos szóbokor együttes alapgyökét képi. Csak ez utóbbi *szab* gyök (mely a *sza* gyök elválasztás, részekre bontás alapértelményét igen szemléletesen tükrözi) alapját képezi *szabály*, *szabad*, *szab* *ly*a ugyancsak önálló, a *szab* alapgyöktől látszólag igen eltérő jelentéssel bíró gyök együttesnek. A *ja-já* közül csak *járnak* van konkrét jelentése, de sem a *j* önmagában, sem *a-á*-val társulva nem képez alapgyök együttest, és *r*-en kívül nincs más mássalhangzóval (fontossági sorrendben *l*-l, *m*-mel, *n*-nel, stb.) önálló értelemmel bíró gyökképző szerepe. Ezen kívül nem képezi alapját – mint 3 betűs alapgyök – más szóbokor együttesnek.

2.13. Hadd emeljek ki néhány 3 betűs alapgyököt az elmondottak alátámasztására, illusztrálásra.

2.13. a. Az első a *szer*. A *szer* már első ránézésre is igen fontos jelentőséggel bíró jolly jokere a magyar nyelvnek. Alapját képezi *szerel*, *szerelem*, *szer* *rep*, *szerkeszt*, *szerkezet*, *szerv*, *szervezet*, *szer* *szám*, *Szerte* (-széjjel) nagyon fontos szóbokor együttesünknek, és előtag mögött hátulsó tagként szerepel szintén fontos szóösszetételekben, úgymint játék-*szer*, kény-*szer*, köt-*szer*, stb. Alapkérdés, hogy a kiemelt szavak esetében megerősítés nélkül vissza lehet-e vezetni a ma használatos, és ragokkal képzőkkel kiegészített szavakat a fent megadott *sze* alapgyök esetében nevesített 'részekre bontott egységek kapcsolódása' alapértelményre. Egyúttal vizsgálni kell az *r* szerepét, mert az elmondottak alapján az *r*-nek erőhatás, szétbontás, darabokra szabdalás jelentést hordozó, jelentést befolyásoló szerepe van. A *szer* gyök esetében a *sze* képviseli a kapcsolódást, *r* az erőhatás következtében szétszabdalt értelmet. A *szer* tehát minden olyan dolog, mely *erőhatással* kapcsolatosan *rész* *sz* *re* hullott valami összekapcsolását szolgáltatja.

a. Azt, hogy a *szerel* részekből történő összerakás, egy alkatrészekből összeállított kerek egész létrehozását szolgálja, azt nem kell különösebben igazolni. Az sem kérdés, hogy a *szerelem* az egyik legerősebb érzelmi kapcsolat, a megnevezésben alkalmazott betűk, hangok azonban bizonyosan nem véletlenszerűen alakultak úgy, ahogy alakultak. Szerepel benne ugyanis a *szert* követően az *el*, valamint az *em* gyök. Az *el* itt nem igeképző (mint *szerel* esetében), hanem *el*, *él* az értelem hangsúlyozását, egyúttal az illesztés szerepét hivatott szolgálni. az *m* szerepe az alapgyökök végén maggal, sarjadásra való hajlam gondolatának kiemelésével van kapcsolatban.

β. A *szer-v* és ehhez kapcsolt szervezet, szervez szóbokor esetében a 'v' által jelzett ágas bogasan elvált részek, illetve ezek újra összerakása, és ezáltal összeállt egész fogalmai bújnak meg.

γ. A *szer-k* és ehhez kapcsolt szerkezet, szerkeszt szóbokor esetében a 'k' által jelzett, a v-hez képest kevésbé szerves kapcsolódások alapján mutató részek, illetve ezek újra összerakása, és ezáltal összeállt egész fogalmai bújnak meg.

δ. A *szer-szám* szóösszetétel előjön a „Se „széri se száma” szólásban is. És a szerkesztés során való alkalmazása nem kérdéses. Azért hívjuk *szer-számnak*, mert az erőhatás révén összeállítani, összekapcsolni hivatott részek *számba* vételére alkalmas eszköz. Olyan *szer*, mely *számbavételre* alkalmas.

2.13. b. A második, melyet kiválasztottam a *szin* gyök. Mi lehet a közös a *szín* (mint szín, tehát vörös, kék...), a *szín-ház*, *szín-ész*, *kocsi-szín*, *szín-ültig*, *színe-java*, *tejszín*, *szin-t*, *fel-szín* szavakban szereplő *szín* gyökökben? Ki lehet-e mutatni a *kiválasztás* (alapvetően a nemes, hasznosítható kiválasztásáról van szó) alapfogalmát ezekben a szavakban, kifejezésekben?

α. A *szín*-ek úgy alakulnak ki, hogy a tárgyak a napból kiinduló foton hullámhosszával rezonálnak. A fehér minden hullámhosszon rezonál, ezért mindegyik hullámhosszon rezgő hullámot visszaveri, tiszta esetben ezért vakít. A fekete semmilyen hullámhossz tartománnyal nem rezonál (nincs összhangban), ezért teljes mértékben elnyeli a fényhullámokat, színe sötét. A többi színt (a szivárványnak megfelelő skálán látható módon) attól függően látjuk vörösnek, kéknek, stb., hogy hullámhosszuk milyen viszonyban van a napfény hullámhosszával, milyen hullámhossztartományban rezonál, van összhangban a fényhullámokkal. A *szín*-ek tehát hullámhosszuk alapján kerülnek *kiválasztásra*, ráadásul ez egy minőségi különbségtevést is fed. Azt, hogy őseink ezt honnan tudták, azt nem tudom, de a színek megjelenésének alapmechanizmusa, összefüggése ez. Ez bizonyos, és az is bizonyos, hogy sokkal többet tudtak a természetben zajló folyamatokról, mint mi. Azt pedig, hogy ezt nagyon korán megfigyelték, jelzi a Kárpát-medence helyneveiben való igen gyakori megjelenése. Itt Miskolcon rögtön például a *Szinva* patak, mely érdekes módon egy *Szeletának* elkeresztelt barlang előtt halad el néhány méterre.

β. A természetben lezajló folyamatok megfigyelésén alapszik, ezért nem kevésbé fontos a *tej-szín*, *fel-szín*, *színe-java* fogalmi körben mozgó *színek* fogalmi köre. Ebből a szempontból a *tej-szín* a leginkább rávezető. A *tej-színt* akkor lehet lefölni, mikor egy erjedési, lassan zajló elválási, alvadási folyamatot követően a *fel-színen*, egy *java*, a *színe* ott marad. A legértékesebb a *fel-színen* lévő rész, de majd minden rész hasznosítható (tejföl, tejszín, vaj, túró, savó, stb.). Egyúttal az elválás a részek fontos *szint-jét* is kijelöli.

γ. A *szint* fogalma tehát, egy térben történő telítődéshez, elváláshoz, kiválasztódáshoz kötődik.

δ. Valószínűnek tartom, hogy a *szín*lel, *színház*, *színész* fogalmak az előbbiekhöz képest jóval fiatalabbak, és a kiválasztás hátoldalát, a természetből kicsit elrugaszkodó, megjátszást *szín*-lelést bemutató *színészek* tevékenységére utalhatnak. Azonban a *színészek* olyan kiválasztott emberek is egyben, akik egy *szerep* mások előtt történő eljátszására alkalmasak, alapvetően a *szín*-házban, tehát a kiválasztás fogalma ott búvik ezekben a szavakban is.

2.14. Mi lehet a hasonlóság a *szem* (látószerv), másrészt az apró szemcse értelményű *szem*, és harmadrészt a *szem*-érem szóban szereplő *szem* szavakban, hogy csak a legfontosabbakat emeljem ki. Magyar Adorján szerint a *szem* és *szem*-érem a szervi (a *szem* és s női nemi szerv) hasonlóság miatt hangzik így.¹⁶ Lehetséges, hogy ez is benne van, azonban ezzel a magyarázattal nem kapunk feleletet a *szem* mint apró szemcse értelemben való használatára, arra pedig egyáltalán nem, hogy miért ezekkel a hangokkal fejezzük ezt ki. Figyelemmel a *sze* alapgyök kapcsolódások értelménre, valamint arra, hogy az *m* hang maggal, sarjadásra alkalmas voltával kapcsolatos, a *szem* gyök ez alapján sarjadásra alkalmas kapcsolódásokat kell, hogy kifejezzon. A *szem* a fényhullámokkal kapcsolatban, a *szem*-érem (*ér* gyökön keresztül) a férfiúi sejtek befogadásán keresztül, a sok apró *szem* pedig a földben való sarjadzás révén fejezi ki pontosan az elmondottakat. A *szám* gyök mögött a sarjadásra alkalmas kapcsolódásait követő elválás fogalma rejlik. Ezért előbb van a *számba* vétel, *számít* (mint fontos) fogalma. A számostság (*szám*-tani *szám*) fogalom csak ezt követően kapcsolódott ehhez a gyökhöz.

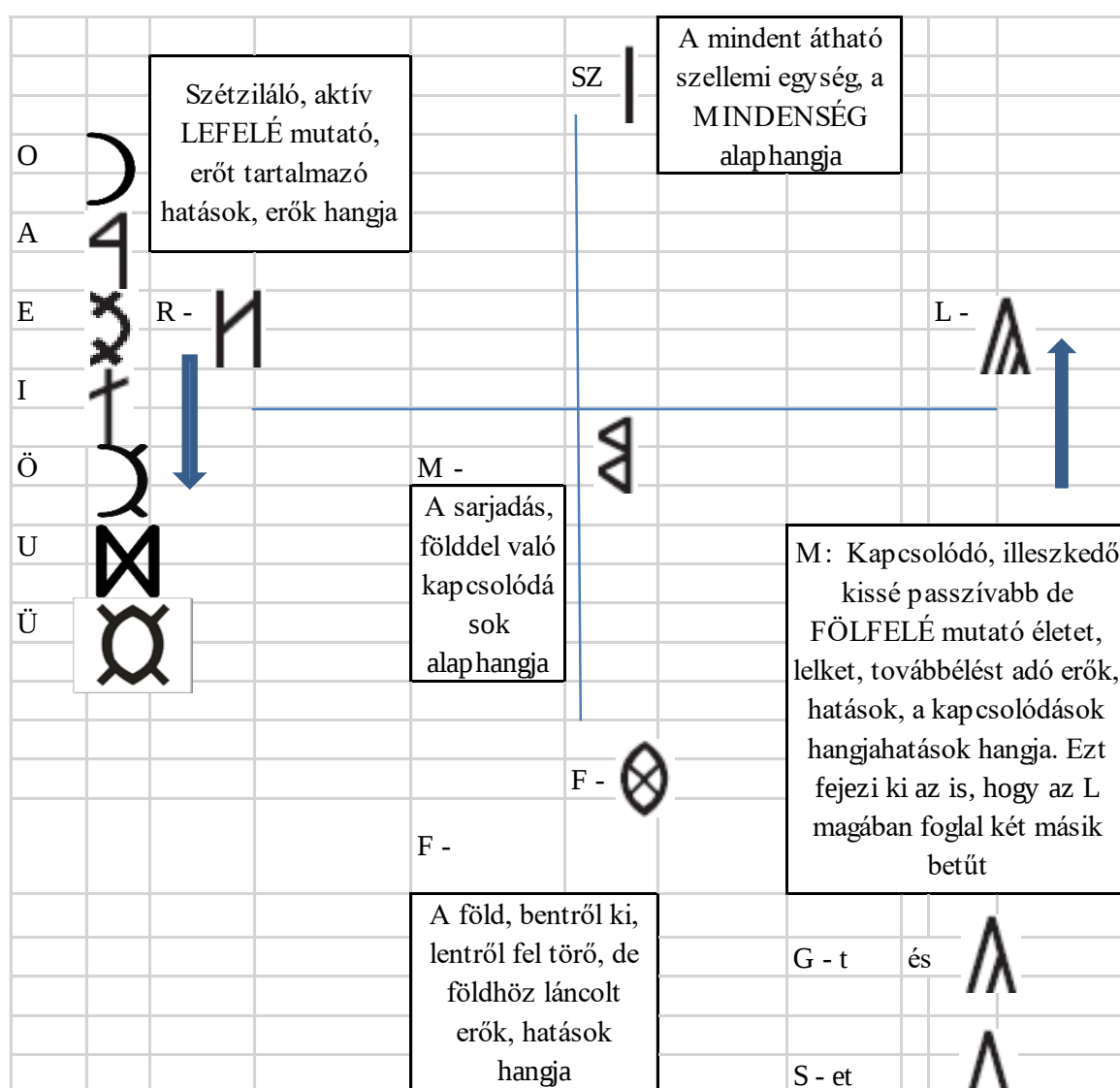
3. A magyar nyelv ősiségének érzékeltetése néhány további alapgyök bemutatásán keresztül, avagy néhány kőkorbba, jégkorbba visszavezethető gyök

Jelen írás első két fejezetében került megállapításra, hogy a magyar nyelv következetesen alkalmaz egy alapelvet, miszerint az *általános felől halad a konkrét felé*, mely megállapítás nemcsak a nyelvre általában igaz, hanem a szavak kialakulására is. A kevesebb, a fontosabb, és legfőképp az *általános fogalmak* felől halad(t) a kevésbé fontos, a konkrét dolgok megnevezése felé. Ugyanígy a hangok esetében is a fontosabb felől haladt a kevésbé fontos felé. Ez egyébként az alapvető magyarázata annak a jelenségnek, hogy alap gyökök néha nagyon eltérő konkrét fogalmakat is fednek, mely pontosan azért van, mert egy *alapértelményre*, egy általános alapfogalomra, egy a nyelvek kialakulás során alkalmazott nagyon fontos *alapgondolat*ra vezethetők vissza.

¹⁶ Magyar Adorján: *Ősműveltség*. Magyar Adorján Baráti Kör, Budapest, 1992. Második kötet, Szemere fejezet. http://www.leventevezer.extra.hu/Osmuveltseg_2.pdf.

Az alap gyökök kifejlődése sorában az sz hangnak van kitüntetett szerepe, mivel a 2 és 3 betűs alapgyökök alap érteményeket, alapgondolatokat fejeznek ki nagyon szépen tükröződő hierarchikus rendben, melyben az sz-en kívül szereplő hangoknak is meghatározó jelentést hordozó és tartalmat befolyásoló szerepük van. A hangok képzési helye, hangutánzó volta pontos összhangban áll a gyökök jelentéstartalmával, alátámasztja azokat, összhanghoz való viszonyt fejez ki. Továbbá az *alaphangok*, valamint az ezekből képzett alap *gyökök tartalma* teljes *összhangban* van a hangképzésben betöltött szerepükkel, valamint a magyar írás rájuk vonatkozó *jeleivel*. A magyar nyelv minden ízében kerek egészet képez, hangképzése, és 'írás' jelei ehhez, illetve az összhanghoz való viszonyt fejezik ki.

Ezt kísérli meg összefoglalva bemutatni az alábbi két ábra:

1. ábra Az alaphangok (betűk) jele, jelentéstartalma, hierarchiában betöltött szerepének összefoglalása.

A hangképzés helye alapján is fontossága hangsúlyozódik a hangoknak. A nyelv (mint hangképző szerv) közreműködésével és hosszan (nem 'pattintottan') képzett hangok sorában az *sz* mássalhangzót képezzük *legelől legfölül*, a *nyelv hegyével*. Ha tiszta *sz*-t képzünk, akkor a nyelv hegyét a szápadláshoz 'sz'-orítva kapjuk a sziszegő, hangutánzás tekintetében is kiemelő, hangsúlyozó sercegő hangot.

A hosszan (nem 'pattintottan') képzett hangok sorában az 'r' és 'l' mássalhangzókat képezzük a nyelv szápadláshoz viszonyított helyzetében az 'sz'-hez képest kissé hátrébb, és amennyiben tisztán ejtjük (pl. nem orrhangon torzítva és nem a fogakat közbeiktatva), akkor nyelvünk hegyét a szápadláshoz szorítva tesszük meg ezt. Ez az a 3 mássalhangzó, melyet *nyelvheggyel képzünk, amennyiben tisztán képezzük* a hangokat.

A magyar nyelv mindig az általános, illetve *fontos* felől közelít a konkrét, illetve kevésbé fontos felé.

Mindezeket (az általános és fontos megnyilvánulását) több szempont egyszerre való vizsgálatával lehet meggyőző érvekkel kimutatni.¹⁷ Ez alapvetően 4 szempont egymásnak való megfeleltetésének vizsgálatát fedi nálam:

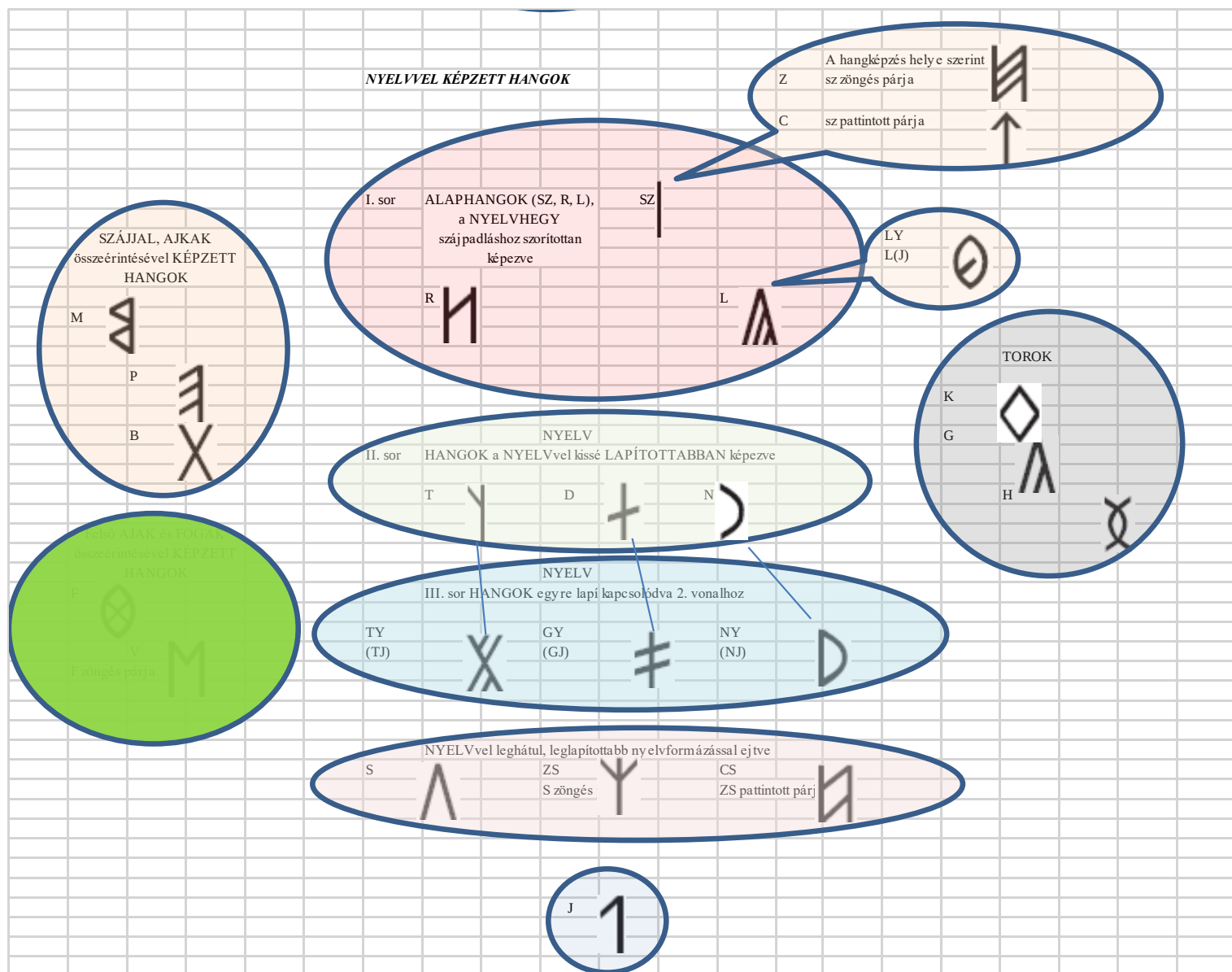
- A ma is érvényben lévő gyökök jelentéstartalma,
- a hangképzés helye, szerepe,
- a magyar ABC ide vonatkozó jele, illetve
- egyéb tényezők (pl. különféle magyar ABC lejegyzések értelmezése, vizsgálata. Ebből a szempontból a Nikolsburgi emelhető ki több szempont miatt is, mely egy továbbgondolási irány is egyúttal. Fontossága miatt emeltem ide 4. pontként)

Véleményem szerint az így meghatározott fontossági sorrend a nyelvbe való beépülés sorrendjét is kijelöli (*sz* volt az első, *r-l* a következő lépcső, majd az *m*, végül *f*). Érdekes megfigyelni, hogy a vizsgált hangok kivétel nélkül hosszan ejtendők kiemelve általános érvényüket, mindent átható voltukat. Nincs köztük általam "pattintott"-nak keresztelt vagy talán a képzés módjaként "pont" hangnak nevezhető hang mint *b*, *p*, *t*, *d*, illetve torok *k*, *g* hang. Ezek rövidségük révén, egyúttal a hangképzés és hangutánzás terén a konkrét, az árnyaltabb kifejezés felé indították el nyelvünket. Azonban ezek között is nagyon pontos rend érvényesül alapvetően a fenti elvek következetes alkalmazásával vizsgálva ezeket is.

Ennek bemutatására szeretném a *p* hangot bevezetni, mely a pattintott hangok sorában a férfi (hím) elv képviselésével tűnik ki (*apa*, *papa* stb.). Ennek illusztrálására a *pa* alapgyök tűnik legalkalmasabbnak, mert olyan látszólag nagyon eltérő jelentéstartalmú szavaink alapgyöke, melyek alapján szépen be lehet mutatni az *r*, valamint az *l* hang jelentést befolyásoló, meghatározó szerepét is

¹⁷¹⁷ Ezt a vizsgálati módszert javasolta László Gyula, melyet a Cser–Darai szerzőpáros alkalmaz véleményem szerint nagyon következetesen.

együttal (*par*, *pal* 3 betűs gyökök közötti különbségtevés révén). A *par* különösen érdekes abból a szempontból, hogy alapját képezi *paraszt*, *parlag*, *parázs*, *part*, illetve *pár*, *pára*, *párol*, *párlaszt*, *párt*, *pártol* stb. szavainknak. A vizsgálat szépen rámutat nyelvünk **hihetetlen tudatos** építkezésére.

2. ábra. A hangok (betűk) jeleinek, és hangképzésben betöltött szerepének összefoglalása.

Szeretnék tehát bemutatni néhány olyan alapgyököt, mely nemcsak jelen írás fenti fejezeteiben bevezetett gondolatok érvelését egészíti ki, azokat támasztja alá, hanem véleményem szerint a magyar nyelv kő illetve jégkori eredetét is hihetetlenül igazolja, de legalábbis nyomós érveléssel járul hozzá ennek igazolásához. Ezek közül az első a *szil*, és másodikként, ehhez meglehetősen szerves kapcsolódást mutató *szik* alapgyökök bemutatása, elemzése. A fejezet harmadik

pontja a *pa* alapgyököt mutatja be a fent leírt vizsgálati alpontoknak megfelelően.

3.1. A *szil* gyök

A Czuczor–Fogarasi-szótár¹⁸ a *szil* gyökkel kapcsolatban annyit rögzít, hogy ez egyrészt egy olyan elavult (ma már önmagában nem használatos) gyök, melynek azonban származékai élnek nyelvünkben, egyúttal névadója a *szilfa*, valamint *szilvafa* fajoknak, és *szila* valamint *sziléne* növénynek.

Ez azért erőteljes kérdéseket ébresztett bennem.

- Czuczor–Fogarasi-szótár megállapításához képest azonban véleményem szerint a *szil* alapgyök önmagában igenis használatos, egy – igaz valóban – nagyon ritka faja nevében él. Alapkérdés volt számomra, hogy az én értelmezésemben kitüntetett alapgyöknek minősülő *szil* önmagában csak egy nagyon ritka faja nevében él. Tehát az a kérdés, hogy miért éppen ennek a fajának elnevezését adja?
- Ha ennyire ritka ez a faj Magyarországon, akkor miért ennyire elterjedten van jelen helyneveinkben¹⁹. A hivatkozásban szereplő helynevek ismertetőiben gyakran visszatérőelem, hogy a helységnév eredeztetése szilfás erdőséghez kapcsolható, vélhetőleg ez a fajta jellemezte vidéket. Másik érdekes jelenség, közös vonás, hogy majd mindegyik helynév első írásos említése nagyon korai, a XI, XII. századból való, és a helységek területének jellemzése során igen gyakori kitétel, hogy a környéken már „legrégibb ősidők óta élnek emberek”.
- Talán ennél is érdekesebb, hogy nagyon eltérő ma használatos jelentéstartalmú szavak alapgyökét képezi, úgymint *szilárd*, *szilánk*, *szilaj*, és olyan szavakat is képez, melyeknek általános használata ma már nem igazán jellemző a mai Magyarországon (Erdélyben sokkal inkább), azonban még a XIX. században is általánosan használatosak voltak úgymint *szilács*, *szilány*, *szilvány*, *szilany*, *szilál*, *szilke*, *szilángol*, *szilánkól*.

3.1.a. Nézzük először a *szilt* mint fajt. *Aszilnek* mint fajnak²⁰ jellemző tulajdonságát a köves-sziklás vázlatok (ilyen a meszes alapkőzet, mészkő, do-

¹⁸ Czuczor Gergely - Fogarasi János: *A magyar nyelv szótára* 1-20. rész. PDF változat. <http://mek.oszk.hu/05800/05887/pdf/>.

¹⁹ Szil (Győr-Sopron), Szilvagy (Zala), Szilice (Szlovákia Kassai kerület Rozsnyói járás), Szilas (Szlovákia, Nyitrai kerület Komáromi járás), Bódvaszilás (Borsod), Mezőszilas (egykori Szilasbáthás Fejér), Szilincs (ma Szelincs Szlovákia Nagyszombati kerület), Szilvásvár (Heves), illetve Szilágyság terület Erdélyben, több a területre utaló Szilágyszék kezdetű község elnevezéssel, és több ma már nem így hívott település helyneve is őrzi mint Sziliscse (Gömör), Szillás (Temes), Szillna (Krassó) stb.

²⁰ Ma Magyarországon 3 őshonos faj él, a vénic-szil (*Ulmus laevis*), a mezei szil (*Ulmus minor*), valamint a hegyi szil (*Ulmus glabra*), azonban korábban együtt kezelték, nem különítették el őket. Az egyes fajok más-más élettérhez alkalmazkodtak, a vénic és a mezei szil a

lomit) elégítik ki. Ilyen talajjal rendelkeznek Magyarországon a mészkőhegységek,²¹ melyek közül legnagyobb a Bükk, Erdélyben pedig a Szilágyság elnevezésű terület természetes talaja is ez, körülötte mészkőhegységekkel²².

A fa kimondottan hosszú életű; ötszáz évnél idősebb egyedei sem ritkák. Törzsén és körülötte nem fejleszt sarjhajtásokat, illetve gyökérsarjakat. Törzse már igen alacsonyan több, gyakran csavarodott sudarra ágazik szét. Kérge kezdetben sima, később mély hosszanti és sekélyebb keresztbarázdák tagolják. A kéregcserepek felső rétegei idősebb korban lehámlanak.²³ Nagyon kiváló hamuzsír szolgáltató tulajdonsága miatt a XVIII. században erősen irtották, majd szilfavésznek esett áldozatul.

3.1.b. A *szil* a *szi* alapgyök kiválasztás, valamint az *l* hang élet, étellel kapcsolatos illesztés értemények összeadódásával alakult ki, melyet talán úgy lehet legtömörebben összefoglalni, hogy: *az étellel kapcsolatos legteljesebb kiválasztás*. Kialakulása nagyon ősi múltba mutat, első 3 betűvel képzett gyökeink

lazán záródó ligeterdőkben él, a hegyi szil a hűvösebb hegyvidékeket kedveli ahol a bükkösök jellemző elegyfája, ezen kívül a szurdokerdők és a patak menti égerligetek jellemző fája.

²¹A mészkő a Mecsekben, az Északi- és a Dunántúli-középhegységben egyaránt előfordul. Az Északi-középhegységben két helyen fordul elő: hazánk legmagasabb mészkőhegysége a Bükk míg a másik ismert mészkőhegy az Aggteleki-karszt. A Dunántúli-középhegység is szinte teljes egészében mészkőből épül fel. (Bakony, a Vértes, a Gerecse, a Pilis és a Budai-hegység mind mészkőhegység). A Dunántúl mészköveit gyarapítja a Mecsek is.

²² A Szilágyságról szóló ismertetőben fekvésére és felépítésére vonatkozóan ez áll: Északról a Szilágysági-Bükk hegység, keletről a Lápos folyó, délről a Meszes-hegység és a Réz-hegység, nyugatról az Érmellék és az Érmelléki-hegység (Érszőlősi-dombság) határolják. Felépítése üledékes kőzet, mészkő. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Szilágyság>

²³ <http://www.oee.hu/upload/html/2014-07/EVFA1999.pdf>.

egyike kell, hogy legyen. Azonban nem a *szilfát* mint fafajt nevezték így, hanem a számukra legteljesebb élettani sajátságokat biztosító fogalmat, életük viteléhez szükséges nagyon fontos, mondhatni elengedhetetlen sajátságokkal bíró valamit, mely kritériumnak a ma *szil*nek hívott fafaj felelt meg leginkább, és vélhetőleg ez állt rendelkezésre legnagyobb (de legalábbis az életük viteléhez szükséges) mennyiségben. Kiváló élettani tulajdonságai: hosszú élettartama, keményfa²⁴ volta miatt, rugalmas, de agyúttal igen „szilárd”, igen kevés „göcsörtöt” tartalmaz²⁵. Ezek magyarázzák azt, hogy a magyarban *szilárd*nak nevezünk mindent aminek keménysége, rugalmassága, tartóssága igen jó²⁶. Nem tölgyártnak, nem juharártnak, esetleg bükkártnak, hanem *szilárd*nak nevezzük. Ennek egyetlen magyarázata lehet csak, nevezetesen az, hogy amikor e szót alkották a *szil*hez viszonyítottak, ez a fafaj volt legjobb azokban a tulajdonságokban, melyek számukra fontosak voltak. Ez másrészt azt is jelzi, hogy, a fa fontos volt számukra. Mivel a *szil* elterjedtsége nem számos ma már, olyan időben kellett nagyobb mennyiségben jelen lennie, amikor ezeket a szavakat megalkották. Mivel jégkorszaki maradványfaként nevesítik, ezért ez az idő legvalószínűbben a jégkor.

3.1.c. Érdekes és szintén bizonyító erővel bír *szilánk* szavunk. *Szilánk* szavunk alatt ma semmiképpen nem fához köthető fogalmat értünk, ez a fogalom sokkal inkább törött porcelán, vagy üveg szűrő, hegyes darabkáit jelenti. Hangsúlyozottan ma már. Azonban a Czuczor–Fogarasi-szótár még *szilánkos* fogalma alatt olyan faanyagot nevesít, melynek *szilárd* hosszú rostjai vannak, nem törékeny, nem görcsös csomós.

3.1.d. Az, hogy régi nyelvünkben mennyire fához kötődnek a *szil* gyökkel kezdődő szavaink, azt jelzi *szilál* (ma már nem igazán használatos, de Czuczor Gergelyék idejében még biztosan használatos, és Erdélyben ma is használatos szó, mely foszló szerkezetű fűrtöt képező testek rostját szálát egymástól elválasztó, szélnek eresztő jelentéssel bír), *szilány* (gyaluhulladék), *szilánkol* (rostos testet *szilánkokra* hasogat, farigcsál), *szilágy* (szívós, rugalmas, el-

²⁴ Ma is igen keresett a faiparban, tölgyvel vetekedő „szilárdsága”, keménysége miatt

²⁵ Keresett a faiparban, mert igen kiváló abban az értelemben is, hogy kevés „göcsörtöt” tartalmaz, igen hosszú deszkát lehet belőle előállítani anélkül, hogy az göcsörtös lenne. Igen hosszú deszkát lehet belőle előállítani anélkül, hogy az göcsörtös lenne

²⁶ A *szilárdság* az anyag különböző igénybevételekkel: nyomással, húzással, hajlítással, nyírással stb. szembeni ellenállása. Keménységnek azt az ellenállást nevezik, amelyet az anyag egy másik test behatolásával szemben kifejt. A különböző fafajok anyaga különböző keménységű lehet, de a sűrűség és a keménység között – azonos nedvességtartalom esetén – szoros összefüggés van. Ugyanabban a fatestben a geszt keményebb a szíjácsnál. A fa tartóssága határozza meg, hogy mennyi ideig képes ellenállni a környezet romboló hatásainak, meddig tud rendeltetésének megfelelni. Ez a tulajdonság az években kifejezett használati időtartammal jellemezhető. A tartósságot egyrészt a fa belső tulajdonságai, másrészt a környezet, a felhasználás helyén uralkodó viszonyok határozzák meg.

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Fa_\(anyag\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Fa_(anyag)).

lenerővel szemben ellenállást tanúsít) stb. E szavaink foszlányos, szalagos, forgács nemű testeket jelentő *szilács*, *szilány*, *szilánk* szókkal állnak kapcsolatban és megint csak azt a tényt erősítik, és arra a következtetésre kell vezetnünk bennünket, hogy e szavak kialakulása, nyelvünkben történő rögzülése és a famegmunkálás kialakulása szoros kapcsolatban kellett legyenek egymással valamint a *szilfával*.

3.1.e. Ezekhez képest *szilaj* szavunk ugyan nem egyértelműen fához, famegmunkáláshoz kötődik ma már (egészen bizonyos, hogy ahhoz kötődött azonban kialakulásakor, melyet a *szil* gyök véleményem szerint egyértelműen jelez), de legalább ennyire benne vannak az erős, ellenálló, nehezen be illetve megtörhető tulajdonságok jelentésében.

3.1.f. Ez a megfigyelés szoros összhangban van azzal a másik megfigyeléssel, miszerint őseink közelítőleg sem biztos, hogy halásztak vadásztak. Kőeszközök alapján ez egyáltalán nem egyértelműen bizonyos. Ezek ugyanis sokkal inkább iparszerű eszközparkot sejtetnek (fűrők, vésők, kaparók...).²⁷ Ezek között nincs kifejezett ölő eszköz, sokkal inkább megmunkáló, alapvetően famegmunkáló eszközök.²⁸ Ezt egészíti ki, hogy csontozatuk erős kopása figyelhető meg, mely alapján sokkal inkább erős rendszeres igénybevételt (pl őrlést, famegmunkálást) lehet gyanítani, nem vadászatot. A бүккi ember beleértve a neandervölgyieket is, sokkal kulturáltabb lehetett mint amit mi most rossz szemüvegen keresztül (indoeurópai szemlélettel) vizsgálva felteszünk. Sok előzetes feltételezéssel élünk, mikor őket vizsgáljuk. Sokkal értelmesebbek kellettnek, hogy legyenek, mint ahogy a mai általános szemlélet tekint rájuk.

3.2. A *szik* gyök

- a. A *szik* gyök, és a hozzá kapcsolódó szóbokor első ránézésre legalább annyira ellentmondásosnak tűnik, mint a *szil* gyök esetében volt. Meg kellene mondanunk, hogy mi lehet a közös, van-e kapcsolat a *szik* mint *szikés* talaj, *sziké* mint tojás sárgája, *sziké* mint fa belső része, *sziké* mint metsző eszköz, késféle szerszám, *szikla*, *szikár*, *szikra*, *szik* mint *szik-*

²⁷ Sándor András: Бүккi Nemzeti Park (Mezőgazdasági Kiadó 1983).

²⁸ A csonteszközökkel hasonló a baj és az időrenddel is, és a vélelmezett életmódjukkal is. Baj van a vadászottnak vélt állatokkal is. A barlangban talált csontmaradványok nem egyértelműen azt igazolják, hogy medve illetve kőszáli kecske volt az étlapjukon (medve emberkerülő állat, olyan számban való jelenléte kérdéses lehet, mely egy egyre nagyobb számú közösség kizárólagos táplálékául szolgál) ennyiféle eszközre nincs is szükség a vadászatukhoz és feldolgozásukhoz, de ezekkel azt nem is igazán lehet megtenni. Nem logikus, hogy a barlangban talált állatmaradványok mellett életvitelszerűen éltek volna. Az étlapon lévő állatok maradványokat már az intelligensebb állatok is életvitelüktől távolabb tárolják, hagyják. Míg a másik oldalon medvekultusz (medve tiszteletre utaló jelek? – az Ainuk a medvéket nem megölik, hanem befogják), furulya, zene eszköz(ök) használat, egymás gyógyítására utaló jelek, temetkezésre utaló jelek. Szóval nem áll össze a kép.

kad gyökei (a földnek tulajdonsága vagy állapota, midőn nedve kiszárad) között.

- b. A *szik* gyök *szi* alapgyöke kiválasztást, *k* hang kívül levést, élettől, nedvektől már át nem jártat, át nem itatottat jelent. A *szik* tehát élethez nem közvetlenül kapcsolódó, azt körülvevő kiválasztás (de ahhoz egyúttal ezernyi szállal kötődő) érteményű.
- c. Körülbelül 200 m-re attól a helytől, ahol felnőttem Miskolcon folytatott feltáró munkálatokat egy régész csoport 1989-től. A 2004-2005-ös év azonban egészen újszerű dolgokat eredményezett. Egy kovabánya műhely, és településkomplexum került elő, melynek koráról régészeti és rétegtani adatok segítségével megállapították, hogy az nem fiatalabb 40 ezer évnél. Az őskőkor embere itt tűz segítségével végzett, ma jövesztéses kovakő-fejtésnek nevezett eljárást, s egyúttal hőkezelte a kalcedon, a límno- és hidrokvarcitot. A tűz hőhatására a kovapad anyaga differenciáltan viselkedett. A kevésbé jó minőségű részek az eljárás során szétpattogzottak (azaz *szik*esedtek), a jó minőségű kovakő pedig hőkezelődött. A kovakő szerkezete ezzel ráadásul elveszítette kristályvíz-tartalmát, aminek következtében sokkal jobban pattinthatóvá, munkálhatóbbá, azaz *szilárdabbá* vált.
- d. Amennyiben ide illesztjük *szikla* szavunkat is (és emlékezünk a *szil* gyökkel kapcsolatban írtakra), akkor tökéletesen érthetővé válnak a *szik* gyök érteményének meghatározása során megfogalmazottak. A *szik* az életük viteléhez elengedhetetlen, ma kőnek (kovapadnak) hívott valami megmunkálása során kevésbé *szilárdnak*, kevésbé jól hasznosíthatónak minősíthető, a magról, tehát a legellenállóbb *szilárd* résztől leváló részeket jelentette. A *szikla* azért kap *la* végződést, mert az életszerűen (*l* hang) összekapcsolódik a földdel, de ha elválik *szik* lesz belőle. Az *i*, azaz az *sz* hang mögött a kiválasztás érteményt adó hang azért indokolt (azért nem *sza*, vagy *sze* gyökkel kezdődik a szóbokor), mert a kiválasztás minden elemre vonatkozik, és több célú, tehát nemcsak a *szikláról* választották le a *szik*es (kevésbé értékes) darabokat, hanem a magban maradó darabokat *szilárdabbá* is tették. A *k* hang pedig azért indokolt (azért nem *l*), mert nem élettől közvetlenül átjárt (tehát például *fa*) anyagra vonatkoznak a fogalmak, inkább azt lehet mondani, hogy annak kívülről történő megmunkáláshoz hasznosították a *szik*eket (ott is maradt a *szik*e mint éles vágó eszköz, azaz penge jelentésű szavunkban).
- e. Innentől véleményem szerint teljesen érthető, hogy minden kevésbé értékes, élettől közvetlenül át nem járt, de ahhoz azért sok szempontból és sok szállal kapcsolódó dolgot *szik*e szóval illettek. A *fa* belső részét két okból is ezzel a szóval illethették. Egyrészt a *fa* belső magja jól tudjuk mindig öregebb (élettől már kevésbé átjárt, igazi új életerőt, nedveket

az új évgyűrűk képviselnek), ezért kevésbé rugalmas. Másrészt ennek rostos szerkezete²⁹ már porózusabb, törésre jóval hajlamosabb, azaz szerszám készítésére, de megmunkálás céljára sem annyira alkalmas. A tojás sárgájáról is elmondható, hogy a megtermékenyítésre váró magot veszi körbe, tehát az élettől való átjárás szempontjából nem annyira értékes, de azt veszi körbe.

- f. A *szikár*, *szikkad*t szavak sem hiszem, hogy sokkal több magyarázatot igényelnének. A *szikes* talaj megnevezés is egyértelműen kapcsolódik és illeszkedik az elmondottakhoz.

3.3. Harmadrészt a *p* hangról szeretnék szót ejteni, ezen belül a *pa-pá* gyökpáról, de kitüntetett figyelemmel a *par* gyökre.

- i. A *paraszt*, *parázs*, *parlag*, *parány*, *parittyá*, *part*, illetve *pár*, *pára*, *párt(ol)*, *párít*, *párol*, *párlat*, *párlaszt*, *párkány*, *párna*. Alapkérdés volt számomra, hogy tudunk-e olyan közös alapérteményt meghatározni, mint *szil*, és *szik* gyökök esetében, vissza lehet-e vezetni a fenti szavak jelentéseit a *p* hangra, illetve a *pa-pá* gyökökre, mint közös jelentéstartalomra, valamint az *r* hangra vonatkozóan.
- ii. Adódik a *p* hang esetében, hogy erősen meghatározó egy nagyon fontos – mely egyúttal a hímséghez is kötődik – szavunkban való meghatározó jelenléte. Ez pedig *apa* szavunk. Egyúttal alap –de már származtatott – *apad* szavunk meghatározó eleme. Magyar ABC-beli jele egy *sz*-hez (szárhoz kötött) balról fölfelé három ferde vonással jellemezhető: .
- iii. Erősen visszatérő elem a *p* hanggal kezdődő szavaink esetében, hogy gyakorta meghatározó bennük a nagyon piciny izgő-mozgó, forgó részecskék jelenléte (*parány*, *porszemcse*, *parázs*, *pára*), egyúttal fontos visszatérő elem a megtermékenyítés is, mely leginkább *szap* (*szaporodik*, *szaporít*) gyök esetében lép be szavainkat meghatározó gyökök közé, de erőteljesen mutatkozik a pároztat, poroz, porzó stb. szavainkban is. Talán azt nem kell külön bemutatni, hogy a férfiúi ondósejt pontosan ilyen: alaphelyzetben egy nagyon *parány*, *forgó*, *pergő*, *izgő-mozgó* sejtecske, mely alapvetően kitárulkozik, kiáramlik (szemben a női befogadó elvet képviselő kevesebb számú és nyugodtabb petesejttel), illetve ennek lehetőségére vár, és nagyon sok van belőlük.
- iv. Mindezek alapján *par-pár* gyökökben a *p* viszi a *parány*, *forgó*, *pergő*, *izgő-mozgó* sejtecske érteményt, az *a* hang (hasonlóan *sza* gyökhöz) az elválást, míg *r* hang az erőt képviselő nekifeszítést. Tehát nagyon *parány* és nagyon sok *forgó*, *pergő*, *izgő-mozgó* sejtecske erőt képviselve. nekifeszülve elválík.

²⁹A fa testének legbelső, középponti része eleve nagy üregű, vékony falú sejtekből épül fel.

- v. Mivel a magyar az általános felől halad a konkrét felé, a megadott *pa-rány, pára, parázs, pár(os)ít* szavainkban a pontosító, konkrét értelmet adó hang, gyök, toldalék (-a, -ány, -ázs) hozzáadásával már szűkít, konkretizál, de részben visszaadja a gyök alapértelményét.
- vi. Nagyon érdekes ebből a szempontból a *paraszt* szó elemzése, és ön-maga értelmezésén felül fényt derít olyan kérdésekre is, hogy miként illeszthető a *par* gyök alapértelményéhez erőltetés és elméletgyártás nélkül a *parlag* szavunk, vagy a *part, parancs, párkány, parketta* szavak.
- vii. A *paraszt* szó eredeti értelményére világít rá az *áraszt, apaszt, porlaszt* stb. szavakban előforduló *-aszt* képző. Az *áraszt ár-t* (azaz *áradást, áramlást*) idéz elő, az *apaszt ap-ot* (ma *apadásnak* mondanánk) idéz elő, illetve csinál meg. Fontos, hogy egy természetben ismert folyamatot (*ár, apadás, porítás*) idéz elő, akarattal csinál meg valaki. A *paraszt* tehát ennek mintájára egy természetben ismert folyamatot, azaz valamilyen *par-t* akarattal idéz elő, csinál meg valaki. Ha belegondolunk, hogy a *parázs* szóban egy izzó, parázsló anyag lassú égetése rejlik, melynek során *pára* képződik, de ha nagyon elengedjük és nem figyelünk, akkor bizony nagyon hamar *parlaggá, megművelhetetlenné* tehetjük a ránk bízott földet. Egy szó mint száz a *paraszt* eredeti értelmében még *parázssal* (tehát valamilyen égetéssel kapcsolatos tevékenységet, ezzel együtt tehát fával), *párolással*, illetve *parlaggal* kellett valamilyen módon kapcsolatban lennie. Ebbe a sorba illeszkedik a *perzsel, pergel*, szintén izzó, tűztől égő testtel kapcsolatban lévő szavaink, azonban ott az *e* hang inkább kapcsolódásra enged valamilyen módon következtetni.
- viii. Véleményem szerint a *parittyá, parketta, parázna, paripa, paracskó* szavaink olyan több szintű toldalékoláson mentek keresztül ami az eredeti gyökben bújó értelményt erősen torzítja, ezért elemzésükre nem térek ki. Célom a gyök alapértelményének bemutatása, és szavainkban ma is megbújó jelentéshordozó, meghatározó voltának kimutatása volt.

4. Összefoglaló gondolatok

Összefoglalva az elmondottakat több fontos következtetés adódik.

1. A magyar nyelvben megbújó alapgyökök a kőkorba, illetve a jégkorba mutatnak vissza. Ez az állítás különösen a *szil* alapgyökünk esetében

tűnik nagyon megalapozottnak³⁰, de *szik* és *par-pár* gyökök esetében sem erőltetett magyarázatról van szó, vagy elméletgyártásról, hanem a nyelvünk alapelvei mentén történő következetes elemzésről, gondolkodásról.

2. Az kőkori, jégkori ember gondolkodása –mely nyelvünk alapelveiből, alapgyökeinek következetes alapelvekre visszavezethető felépítésére és alkalmazásából is következik– kifejezetten elvont, nagyon fegyelmezett gondolkodás tükröződik. Tükröződik továbbá benne a természeti alapfolyamatok igen elmélyült megfigyelése, ezen alapuló iparszerű (alapvetően faiparral és növényi élelemtermeléssel kapcsolatos) tevékenysége, de nem tükröződik benne halászat, vadászat, ölés.
3. Mindezek alapján jogosan feltételezhető, hogy a Magyarország területén (különösen a Bükkben) fellelhető kő és jégkori leletek, és a magyar nyelv szervesen összekapcsolhatóak. Nemcsak fizikailag fellelhető, kézben fogható leletek, hanem legalább ennyire, ha nem sokkal inkább a magyar nyelv tartalmazza azokat a bizonyítékokat, melyek ezt igazolják. Nyelvünkben és nem kisebb mértékben helyneveinkben ott van a bizonyíték, csak fel kell tární.

A magyar nyelv kialakulásának gyökerekig visszafejtett váza azt mutatja, hogy minden gyökre, és ezt felépítő hangra vonatkozó *fontossági sorrendet* tükröz, felépítése az *általános felől* halad a konkrét felé.³¹ Az alap gyökök kifejlődése sorában az *sz* hangnak van kitüntetett szerepe, mivel a 2 és 3 betűs alapgyökök alap értelményeket, alapgondolatokat fejeznek ki nagyon szépen tükröződő hierarchikus rendben, melyben az *sz-en* kívül szereplő hangoknak is meghatározó jelentést hordozó és tartalmat befolyásoló szerepük van. A hangok képzési helye, hangutánzó volta pontos összhangban áll a gyökök jelentéstartalmával, alátámasztja azokat, összhanghoz való viszonyt visel, fejez ki. Ugyanez mondható el a magyar írás jeleiről is. Az *alaphangok*, valamint az ezekből képzett *alap gyökök tartalma* teljes *összhangban* van a hangképzésben betöltött sze-

³⁰ A *szil* gyök alapszóbookor meghatározó volta (melyet máig megtartott) ezzel együtt mai elterjedtségének korlátozott, szemben jégkori elterjedtségének kiterjedt volta, valamint helyneveinkben megint csak igen elterjedt jelenléte miatt.

³¹ Ezzel pedig teljesíti Arisztotelész tudományosság követelményét, aki szerint „míg lélektanilag, ismereteink időbeli sorrendjét tekintve megismerésünk az egyestől megy az egyetemes felé, ami indukció, addig logikai összefüggés szerint a megismerés az egyetemesről az egyesig halad. Szerinte igazi tudást csak olyan fogalmi ismeret adhat, amelynek tárgya általános érvényű, egyetemes. Mert az érzéki megismerés (aiszthésisz) csupán az egyesről tudósít, ami persze nem lebecsülendő, mert nélküle nem lenne fogalmi ismeret, azaz gondolkodás. (Hiszen a fogalmi ismeret adatait az érzéki megismerésből elvonás útján kapjuk.) A tapasztalat (empeiria) pedig az egyes érzéki ismeretek emlékezeti megőrzése által juttat bennünket ismerethez. A tudás (episztémé) tehát olyan egyetemes és szükségszerű ismeret, amihez az ész segítségével, a tapasztalati ismeret révén jutunk.” (Darai Lajos Mihály: *A filozófia kultúrtörténete*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 2006. 120-121.)

repükkel, valamint a magyar írás rájuk vonatkozó *jeleivel*. A magyar nyelv minden ízében kerek egésznek képez, hangképzése, és 'írás' jelei ehhez, illetve az összhanghoz való viszonyt fejezik ki, olyan a nyelvek között, mint a gízai piramis a piramisok között, a magyar nyelv kialakulása során, annak minden részletében tudatosság tükröződik.

Mindezek bizonyítéka – a felhozott, inkább csak illusztrálásra alkalmas példák részletesebb kifejtésével természetesen – ott van nyelvünkben, és különösen helyneveinkben. Egy olyan különleges gyökereket még –igaz sok ponton már erősen megtépázva – tartalmazó különleges őskövület, mely a gyökerekhez való kötődései miatt olyan különlegesen alkalmas logikus gondolkodás kifejtésére, és költői tömörség és szépség kifejezésére egyúttal. Ennek talán éppen *szép* szavunk az egyik legszebb példája. Tömörebb és gyökerekhez is 'kapcsoltabb', mint *gyönyörű, csodálatos, varázslatos* szavaink, melyek természetesen árnyaltabb kifejezést tesznek lehetővé, sokszínűbbé teszik a talán már túlságosan is sokszínű világunkat, azonban a *szép*hez képest sem gondolati újdonságot és logikus tömörséget, sem a gyökerekhez való viszonyt nem tudják ilyen szépen kifejezni.

5. Irodalom

- Cser Ferenc: Gyökerek. *Töprengések a magyar nyelv és nép Kárpát-medencei származásáról*. <http://www.leventevezer.extra.hu/gyokerek.pdf/>.
- Cser Ferenc- Darai Lajos: *Magyar folytonosság a Kárpát-medencében*. Fríg Kiadó, 2005.
- Cser Ferenc - Darai Lajos: *Kárpát-medence, vagy Szkítia?* Fríg Kiadó, 2009.
- Cser Ferenc - Darai Lajos: *Európa mi vagyunk I-II.* (Fríg Kiadó, 2007).
- Czuczor Gergely - Fogarasi János: *A magyar nyelv szótára I-20. rész*. PDF változat. <http://mek.oszk.hu/05800/05887/pdf/>.
- Darai Lajos Mihály: *A filozófia kultúrtörténete*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 2006.
- Hermész Triszmegisztosz: *A Kybalion. Három beavatott tolmácsolásában*. Hermit Könyvkiadó.
- Kniezsa István: *A megtelepedett magyarság népi alkata*. <http://mek.oszk.hu/09100/09175/html/4.html>.
- Kniezsa István: *A magyar nyelv szláv jövevényszavai I-II.* (I. kötet 1. és 2. rész) Akadémiai Kiadó, 1955.
- Kniezsa István: *Az Ecsedi-láp környékének szláv eredetű helynevei*. http://www.adatbank.ro/html/alcim_pdf9853.pdf.
- László Gyula: *Múltunkról utódainknak I-II.* Püski Kiadó, 1999.
- Magyar Adorján: *Az Ősműveltség*. Magyar Adorján Baráti Kör, Budapest, 1992. Második kötet, Szemere fejezet. http://www.leventevezer.extra.hu/Osmuveltség_2.pdf.

Magyar Judit: *A Bükk helyneveinek névrendszertani leírása*. Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelvtudományi Intézet, Debrecen, 2009.
http://mnytud.arts.unideb.hu/szakdolgozat/1607/magyar_j_1607.pdf.
Sándor András: *Bükk Nemzeti Park*. Mezőgazdasági Kiadó 1983.
Timaru-Kast Sándor: *A Fehér ló fiai*. Magyar Ház Kiadó, 2009.
Varga Csaba: *HAR*. Fríg Kiadó, 2003.
Varga Csaba: *A kőkor élő nyelve*. Fríg Kiadó, 2003.
Varga Csaba: *Ógörög régies csángó nyelv*. Fríg Kiadó 2005.
Varga Csaba: *JEL JEL JEL avagy az ABC 30.000 éves története*. Fríg Kiadó 2001.

A MAGYAR NYELV ALAP- SZÓKINCSE (II/11/d.)

Nógrády Mihály (Ottawa):

Az -a képző szerepe az ősmagyar és a sumér nyelvben

Az egyelemű -a képzőt nyelvünk legősibb rétegébe tartozónak lehet nyilvánítani, mert hosszú ideig megőrizte eredeti hangértékét. Azonban nyelvtani feladatának meghatározása eltér az írott nyelvemlékekben jelenlevő szótővégi alakok feltételezett jelentésétől.

Szegfű Mária szerint az -a kicsinyítő képző – tizenkét társával együtt. Viszont nagyítóképzőnk csak egy van (-s) [Szegfű 1991:256]. Míg Szegfű több meghatározásával egyetértünk, az -a képzővel kapcsolatos megfigyelését sajnos kétségbe kell vonnunk.

Tudjuk, hogy ez a képző ma már tudatosan nem használatos a beszélt nyelvben, de régen fontos szerepe lehetett szavak képzésében, amint ez nyilvánvaló úgy régi szavainkban, mint mai neveinkben. Mivel az ősmagyar nyelvben nem volt különbség a főnév és ige között [Hajdú 1975:90], az -a képző alakított főszavakból mellék- vagy főneveket, melyek még ma is szerves részei nyelvünknek. Ilyen melléknév például a *balga*, *nyurga*, *csonka*, *kuka*. A *baka*, *bucka*, *csiga*, *káka* viszont mint főnév használatos.

A nyelv fejlődésének egy későbbi időszakában ezt a régi -a képzőt kiszorította a jelenleg használatos melléknévi igenevet képző -ó és a melléknévképző -s.

E képző félreismert rendeltetése káros hatással van a névkutatók munkájára. Például a köztudatban elterjedt, hogy a Mikula vezetéknév a szláv nyelvekből ered, holott a görög víκος [nikosz] ‘győzelem’, víκο [niko] ‘győztes’ és λαός [laosz] ‘nép’ összetétele. Jelentése ‘győztes nép’. Ebből fejlődött ki először a *Mikula* név, amikor az -a rag még aktív része volt a magyar képzőrendszernek. Ezt váltotta fel később az -ás rag, ami *Mikulást* eredményezett. Tehát a *Mikulás* Szlovák eredete, amint a Magyar Nyelv Történeti-Etimológiai Szótára közli, téves és eredetének visszavezetése hiányos. Ne felejtsük el, hogy a mai Szlovákia magyar terület volt 1920-ig, nagyszámú magyar lakossággal.

A régi *-a* és a jelenlegi *-s* egykori párhuzamos használatára utal két szó, melyek köznévvé alakultak: *gulya* és *ménés*. Ebben az esetben mindkét képző alkalmazást nyert főnévi rokonfogalmak jelölésére. A Magyar Nyelv Történeti-Etimológiai Szótára szerint a *gulya* bizonytalan eredetű, talán kaukázusi jövevényszó. Azonban a tőszó GU₄ létezett a sumér nyelvben ‘gulya’ jelentéssel [Labat 1948: ékjelszám 297]. Ehhez a tőhöz csatlakozott a régi magyar *-a* képző az *-ly-* kötőhang segítségével. A ménés viszont ismeretlen eredetűnek van nyílvánítva annak ellenére, hogy csak a magyar nyelvben létezik.

De több példát is lehet meríteni vezetékneveinkből, úgymint *Gonda – Gondos*. A melléknévképző *-a* és *-s* a *gond* (figyelem, odaadás) szótőhöz csatlakozik és egy figyelmes, munkájában körültekintő egyént jelöl. Ilyenek még a *Doba – Dobos*, *Bota – Botos*, *Dala – Dalos*.

Tehát írott, élő bizonyíték igazolja, hogy az *-a* képző hatékony része volt a régi magyar nyelvnek. Azonban nem mellőzhetjük jelenlétét más nyelvben sem, ugyanilyen rendeltetéssel. A képző használatát követve szükségszerűen eljutunk a rokon sumér nyelvhez, ahol ékírásos szövegekben ez a képző a magyarral azonos rendeltetéssel megtalálható. E megállapítás részben Marie-Louise Thomsen leírásán alapszik, aki a magyarral nem hasonlít össze, de semi kétséget nem hagy a képző sumér és magyar azonosságát illetően.

Thomsen nem ismerheti a magyar nyelvtant, amikor elmagyarázza, hogy a sumér nyelvben az *a* hang melléknevet képzett, de nem minden esetben. „*Some adjectives occure always, others occasionally with the suffix /-a/*” [magyarul: Vannak melléknevek melyekben mindig előfordul az */-a/* képző, másokban csak ritkán]. Továbbá „*Adjectives do not differ morphologically from nominal or verbal stems*” [Thomsen 1984:64]. [Magyarul: (a sumér) melléknevek alaktaniilag nem különböznek a névszói vagy igetövektől]. Egyik példája a MUNUS ŠAG₅-GA ‘jó asszony’ melynek ŠAG₅-GA része benne van a magyar *nagysága* megtisztelő címben, értelemszerűen megegyezik a *nagyságos* változattal. Tehát az *-a* zárhang a szó végén kétségtelenül melléknévképző.

Az *-a* régen jelen volt úgy a sumér, mint a magyar nyelvben és mindkét nyelv e képző segítségével jelölte a foglalkozásokat is, melyek mint főnevek vannak nyilvántartva. Például *varga* a *varr* tőszóból (ma ige) és az *-a* melléknévképzőből áll, amit a *-g-* kötőhang előz meg.

Az igékkel kapcsolatban ezt mondja: „*The suffix /-a/ can occure with a finite verb. Its rank is at the end of the verbal form after the pronominal suffixes. The finite verb with /-a/ can be followed by postpositions or possessive suffixes and the verb is in this case treated like a noun. Therefore, /-a/ has usually been called ‘nominalization suffix’ (for instance A. Falkenstein, 1959a p. 35)*” [Thomsen 1984:241]. [Magyarul: Az */-a/* képző előfordulhat mint a ragozott igealak tagja. Sorrendben a ragozott ige végén helyezkedik el a névmásragok után. Az igealak */-a/* képzőjét névutók vagy birtokragok követhetik és az ige eb-

ben az esetben főnévnek tekinthető. Következésképpen az /-a/ képzőt rendszerint névszóképzőnek hívják (például A. Falkenstein 1959a 35. old.).]

Sajnos Thomsen nem ad példát a ragozott igére, de a magyarban régen az *-a* és *-á* ragot, amely megváltozhat a magánhangzó illeszkedés hatására, a múltidő jelölésére használták az egyesszám harmadik személyben: *megálmodá; elvivé; elindula*.

Thomsen felismeri az *-s* képző jelenlétét is a sumér nyelvben, de nem ad megfelelő magyarázatot a használatára.

Azután: „*Adjectives are used in adverbial expressions. There are three ways of constructing ‘adverbs’: with /-eš/, with /-bi/, and with both /-bi/ and /-eš/. The semantic distinctions between the three types are not clear... For instance: da-ré-eš ‘for ever’...*” [Thomsen 1984:66]. [Magyarul: Határozó szavak kifejezésére melléknevek használatosak. Háromféleképpen lehet határozó szavakat képezni: /-eš/-sel, /-bi/-vel és mindkettővel /-bi/ és /-eš/. E három módszer között levő jelentéstani különbség nem világos... Például: da-ré-eš ‘örökké’...].

A sumér *da-ré-eš* ‘for ever’ lefordítható úgy is, mint ‘örökös’, amely értelmébe ‘maradandó, állandó’. Például: örökös tagja egy egyesületnek. Az *-es* melléknévképző *-ös* alakot vett fel a magánhangzó illeszkedés hatására.

Nehéz követni Thomsen fejtegetését, mert a ragozó sumér nyelv e sajátosságát a flektáló angol nyelven magyarázza a szintén ragozó magyar nyelv ismerete nélkül. A magyar nyelv is háromféle határozószó képzést ismer, amit D. Máta Mária bőven tárgyal és így kezdi: „Az irányhármasság, mely a magyar határozórendszernek ősi sajátossága, a határozószók körében is érvényesül” [D. Máta 1991:402].

Legtöbb sumérológus, beleértve Thomsent is, elfogadja az asszirológusok által latin betűkre átírt (transzliterált) sumér ékjegyek hangértékét és jelentését. Ezeket a latin betűkkel írt kiejtésekkel használják további értekezéseikben. Ez a módszer nem alkalmas az írott szöveg tökéletes kielemezéséhez és a nyelv valódi értelmének megállapításához. Vissza kell menni az eredeti, ékjelekkel írt sumér szövegekhez.

Deimel említi, hogy a sumér *-a* melléknévképző előtt *g-* vagy *k-* áll, mint kötőhang, de nem mindig: *-ga, -ka*. Azt is megjegyzi, hogy a sumér nyelv nem tett különbséget az ige és főnév között (amint az ősmagyar sem). „*Der form nach unterscheidet sich das Adjektiv nicht vom Substantiv- und Verbalstamm; dieselbe Wurzel kann je nach dem Zusammenhang ohne jegliche innere oder äußere Veränderung Substantiv-, Adjektiv- oder Verbalbedeutung haben. Doch gibt es manche Stämme, die gewöhnlich Adjektive sind; ...*” [Deimel, Anton P. 1934:108 old.] [Magyarul: A melléknév alakilag nem különbözik a főnévi vagy igetőtől; a tartalomtól függően ugyanaz a tőszó ugyanazt jelentheti, mint főnév, melléknév, vagy ige, külső vagy belső változás nélkül. Azonban van sok tőszó, amely teljes egészében melléknév; ...]

És: „*Es braucht nicht eigens gesagt zu werden, daß Genitive und alle andern Arten von Bestimmungen, die zu einem Substantiv hinzutreten, oft passend durch Adjektive übersetzt werden können, z. B. ur-sag kalag-ga. Zu bemerken ist nur, daß dies Genitivsuffix -a sich nicht vom Genitiv trennt und auch nicht immer bei folgenden Suffixen ein g/k annimmt*” [Deimel, Anton P. 1934:108 old.]. [Magyarul: Felesleges megemlíteni, hogy úgy a birtokos eset mint minden más főnévmódosítás, sokszor mint főnév van elfogadva, pl. *ur-sag kalag-ga* ‘erős, hatalmas uralkodó’. Megjegyzendő, hogy a birtokos rag *-a* nem a birtokos esetből származik és nem minden esetben van jelen *g* vagy *k* (kötőhang) a rag előtt.]

Deimel felismerte, hogy az *-a* képző birtokos esetet is jelez és semmi köze nincs a melléknévképzéshez éppen úgy, mint a magyarban: *az ő kuttyája, kecskéje, kabátja, felesége*, stb. Vagyis a kötőhang nem csak *g/k* hanem más mássalhangzó is lehet. Deimel nem beszélt magyarul, nem tudhatta a párhuzamokat.

Ezt az elgondolást támasztja alá René Labat akkád szótára is, amely visszamegy a sumér képjegyekből kialakult ékjegyekig. A 128-as sorszám alatt találjuk a sumér AB, AB-BA szavakat, melyek jelentése ‘apa, atya, ős, agg, öreg, vén’ [Labat 1948:128 ékjel].

A sumér AB hangalak ‘apa’ jelentése elfogadható, mert a Magyar Történeti-Etimológiai Szótár szerint a magyar *apa* a kikövetkeztetett **ap* ugor alapszóból fejlődött ki [Benkő 1967:161 I. kötet]. Ez a kikövetkeztetett hangérték közel áll a sumér AB-hoz. A *b↔p* hangcsere gyakori minden nyelvben, v.ö. angol *baker*, szerb-horvát *peka*, magyar *pék*. Továbbmenve, az *apa* jelen van a magyarral megegyező jelentéssel ázsia legtöbb ragozó nyelvében, beleértve a kínait is.

Tehát a magyar **ap* és a sumér AB alapszó ‘apa’ jelentése elfogadható, de az AB-BA mint továbbképzett szó jöhet számításba ‘apácska’ jelentéssel, mivel a sumér BA, BE₄ [Malbran-Labat 1994: 5 ékjel] ‘kicsinyítő képző’ beczésnek, kedveskedésnek értelmezhető.

Mivel az *-a* szóvégek több esetben elkülöníthetők a magyar tőszavaktól és tükörszavai megtalálhatók az *-s* képzővel ellátott mellékneveinkben, korlátoztság nélkül állíthatjuk, hogy régen melléknévet is képzett. Például *húzás-vonás* helyett még ma is *huza-vona* használatos. Ez főleg vezetéknéveinkben szembetűnő, v. ö. *Vida-Vidos, Lada-Lados, Barta-Bartos*.

A Magyar Nyelv Történeti Nyelvtana is tesz megjegyzést e képzővel kapcsolatban. „Az *-a/-e* bizonyára már az ősmagyar korban is részt vett személynevek alkotásában: ekkor keletkezhetett az ősi eredetű közszavakból létrejött nevek jó része...” [Szegfű 1991:251]. Megemlít három nevet *Hozoga, Jege, Voca* (Házug, Jég, Vak), melyeket az ‘*a*’ rag melléknévvé képez. Majd a 256-257. oldalon levő táblázatban meghatározza az *-a/-e* képzők rendeltetését: kicsinyítés, hasonlóság.

A ‘hasonlóság’ beleillik a mi érvelésünkbe. hiszen a melléknevek egy része hasonlóságot tartalmaz: sárgás, busás, édes, körülményes, stb. De a ‘kicsinyítés’

meghatározást nem tudjuk elfogadni. Például *tócsa* szavunk összetevői a *tó* gyökszó, a *cs* kötőhang és a hasonlóságot jelentő *a* melléknévképző: *tó*hoz hasonló. Bár a kicsinyítéshez ragaszkodók kis tónak fordítanak, hiszen a *tócsa* tulajdonképpen parányi állóvíz. De ezt csak a *kis* melléknévvel tudjuk kifejezni.

Befejezésül még megemlítjük, hogy az *-s/-es* melléknévképző megvan a perzsa nyelvben is a magyarral azonos jelentéssel. V. ö. perzsa *âmúzes* ‘tudás’, *namayes* kiállítás [Mace 1971:197].

FORRÁSMUNKÁK

- Benkő** Loránd et al. 1967. *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó. I. kötet.
- Deimel, Anton P.** 1934. *Šumerisch-Akkadisches Glossar*. Róma: Kézirat. (Kiadva 1984-ben Anton Deimel *Sumerisch-Akkadisches Glossar. Register der deutschen Bedeutungen*. Zusammengestellt von Anita Rajkai Babo. Wiesbaden: O. Harrassowitz).
- D. Máta**i Mária. 1991. “A határozószók” in Benkő Loránd főszerk. *A Magyar nyelv történeti nyelvtana. A korai ómagyar kor és előzményei*. Budapest: Akadémiai kiadó, I. kötet.
- Hajdú** Péter. 1975. *Finno-Ugrian languages and peoples*. Translated and adapted by George F. Cushing. London: André Deutsch.
- Labat**, René. 1948. *Manuel d'épigraphie akkadienne*. Paris: Kézirat. (Revised and published in 1963 by Florence Malbran-Labat. Paris: Geuthner Manuels.)
- Mace**, John. 1971. *Modern Persian*. 5th ed. London: Hodder & Stoughton.
- Malbran-Labat**, Florence. 1994. *Manuel d'épigraphie akkadienne. Signes, syllabaire, idéogrammes*. Paris: Geuthner Manuels.
- Szegfű** Mária. 1991. “A névszóképzés” in Benkő Loránd főszerk. *A Magyar nyelv történeti nyelvtana. A korai ómagyar kor és előzményei*. Budapest: Akadémiai kiadó, I. kötet.
- Thomsen**, Marie-Louise. 1984. *The Sumerian Language. An introduction to its history and grammatical structure*. Copenhagen Studies in Assyriology Volume 10. Copenhagen: Akademisk Forlag.

ÍRÁSTÖRTÉNET. MAGYAR NYELVEMLEKEK (I/10/c.)

Faragó Károly (Miskolc):

Az etruszk nyelvi rejtély kulcsa

1. Bevezetés

Az etruszk nyelv egy rejtély, talán ezt nem kell különösebben ecsetelni. Sok olyan nehezen megragadható vélekedés jár körbe, miszerint „az etruszk írás kitűnően olvasható, de a megértésével gondok vannak”³². Fölmerül a kérdés, hogy ha kitűnően olvasható az etruszk írás, akkor miért nem lehet megérteni?

Felmerül továbbá az a kérdés, hogy mi is volt az 'etruszkológusok' megfigyelésének alapja. Nagyon úgy tűnik, hogy vélekedések sorozata, mely több áttétlen keresztül (nyugodtan írhatnék torzítást is) határozta meg a kapott eredményeket. Már a kiindulás is feltételezés. Az alapproblémát ugyanis az jelenti, hogy nem tudni pontosan, mikor, ki vagy kik, és hogyan állították fel az etruszk abc-t.³³

Szóval a tévedések első köre a felállított etruszk ábécével kapcsolatos. A probléma ugyanis ennek hangértékeiben keresendő.³⁴ Amennyiben nem ismert,

³² Osservatorio Letterario szaklapban közölt *Ferrara e l'Altrove Magyar nyelvű online mellékletében* közölt „Az etruszkokról és írásukról azaz Valóban etruszk írás? A toszkánok mégsem leszármazottaik?” c. cikkben közöltek alapján.

³³ Ugyane cikk alapján: „A mai elfogadott etruszk szövegolvasatok alapja egy korai 'görög' ábécé (az euboiai), amelyet az etruszkok a mai tudományos vélekedés szerint a görögöktől vettek át a Kr. e. VII. században. E korai görög jelekből kialakult etruszk jelrendszer adta az alapját az egyéb itáliai népek írásjeleinek (oszk, venét), valamint ebből fejlődött ki a latin ábécé jelrendszere. Feltételezték, hogy az etruszk ábécé a görög ábécéből ered, és a hasonló jeleket a görög ábécé hangjaival azonosították, így kaptak olvasható szövegeket, melyeket azonban senki sem értett, és a nyelvet, amely ily módon kialakult, senki nem beszélte, tehát nem is lehetett eldönteni, hogy a későbbi megfejtések helytállóak-e.”

³⁴ Már Bodnár Erika jelezte azt, hogy az ő és a korábbi etruszkológusok munkájában az írásjelek hangzósításában mutatkozik a leglényegesebb eltérés. Azaz a hagyományosok a görög (latin, sémi) jelekkel rokon hangértékeket tulajdonítják az etruszk jeleknek is, míg Bodnár Erika a székely jelek hangértékéből indul ki. (Osservatorio Letterario szaklapban közölt „A Pyrgi aranylemezek és az etruszkmagyar kérdés: Valóban etruszk írás? Mit tudunk az etruszkokról? [<http://www.osservatorioletterario.net/etruszkmagyartalany>]; az eredeti olasz nyelvű

pontosan mit írtak le, tehát teljes homály fedi a szövegek valós tartalmát, addig attól tartok nem lehet ABC-t sem felállítani.³⁵ Ráadásul azokból a szavakból, amelyeket e 'hipotetikus ABC' alapján állítottak össze, valamilyen módszerrel szótárakat hoztak létre,³⁶ és ez az alapja minden további munkának, tudományos levezetések sorozatának.

Sokan vannak ma már, különösen mióta felmerült a magyar–etruszk rokonítás kérdése³⁷, akik a magyar ABC (rovás ABC-ről van szó) jeleiben keresik a megoldást. Benedekfy Buró Ágnes azt mondja, hogy az etruszk szövegek olvasásához ismernünk kell a magyar rovásírás szabályait.³⁸ Míg Bodnár Erika a magyar ABC alapján tesz megoldási javaslatokat.³⁹ Azonban Bodnár Erika is jelek hangértékeknek való megfeleltetését végzi el.⁴⁰ A kapott megoldások pedig igencsak nyakatekert magyar mondatokká állnak össze, sokszor erőltettek és élet idegenek.

Az etruszk szövegek egyrészt edényfeliratokon, másrészt karcolt bronztükrökön, harmadrészt kőbe vésett feliratokon (pl: sírfeliratokon) jelennek meg. Én Kur Géza: Etruszk - magyar rokonság (Nyelvi és műveltségi emlékek) (1966 Warren Ohio, USA.) című, interneten is elérhető könyve alapján kíséreltem meg a rejtélyt megérteni. Végigellenőriztem könyvének 7. oldalán található ábrán összefoglalt szövegeket és az általa adott megoldásokat. Kur Géza a hangértékek tekintetében tökéletesen ragaszkodott az etruszk ABC-ben közreadott jel, hang-

cikk magyar változata, 4-9. oldal,] hivatkozással Bodnár Erika: *Az etruszk–magyar aranylemezek titka* c. könyve 44-48. oldalára. Örökség Könyvműhely, 2005.)

³⁵ Az etruszkológia atyja, Massimo Pallottino szerint „az etruszk feliratok nagy részét azok az állandó kifejezések képviselik, amelyek tele vannak istennevekkel és személynevekkel, valódi mondanivalójuk nincsen.” Így vélekedik egy etruszkológus. Osservatorio Letterario szaklapban közölt Ferrara e l'Altrove Magyar nyelvű online mellékletében közölt „Az etruszkokról és írásukról azaz Valóban etruszk írás? A toszkánok mégsem leszármazottaik?” c. írás (<http://www.osservatorioletterario.net/> Ferrara, 2006. június. 27. fordítás: Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda) alapján (Massimo Pallottino *Az etruszkok*, Gondolat, Budapest, 1980).

³⁶ Valószínűsíthetően a görög vagy a latin szavakhoz való hasonlóság alapján. A szótárakban közölt megoldásokra hagyatkozva készülnek újabb és újabb munkák, ezek képezik alapját tanulmányok és könyvek sorozatának, a megoldások pedig konferenciákon, komoly tudományos köntösben kerülnek megvitatásra.

³⁷ Pl.: Mario Alinei: *Az ősi kapocs*, Mesterházi Zsolt.

³⁸ Ennek rövidítési módjait, valamint azt mondja, hogy „mindig szem előtt kell tartanunk a nyelvfejlődés során fellépő törvényszerű hangzóátalakulásokat”. A harmadik megjegyzésben közölt cikkben hivatkozással Benedekfy Buró, „Megoldódhat-e az etruszk rejtély” c. művére.

³⁹ A második megjegyzésben közölt szaklap cikke közli, hogy Massimo Pittau valamint Mario Alinei Pyrgi-lemzek fordításához (a cikk 2.3 oldalán közölt megoldásához) képest Bodnár Erika teljesen más eredményre jut.

⁴⁰ Ugyanitt: Bodnár Erika a 38 etruszk szöveg olvasata alapján mondja, hogy ezek a szövegek magyar nyelvűek. Érvei szerint a szövegek a magyar ABC (rovásírás) betűiből és hangjaiból állnak össze. Az olvasás szabályai megfelelnek a székely-magyar rovásírás szabályainak. Az olvasat összefüggő, ma is érthető magyar szöveget eredményez, melyet helyenként képek is alátámasztanak.

érték összefüggésekhez, tehát a hivatalos etruszk ABC-hez, melyről még tudományos körökben is elismert, hogy hipotetikus, több kérdést vet föl, mint megoldást ad, és ez alapján a szövegeket gyakorlatilag nem lehet értelmezni. Számomra sem voltak a megoldások teljes mértékben meggyőzőek.

Részletesebben megnézve Kur Géza hanghasználatát (a 7. oldalon található, alább bemásolt tábla felső részén összefoglalt jel, hang összefüggéseket), erős kételyim támadtak a felől, hogy az helyes. Olyan jel, hang megfeleltetések is szerepeltek ebben, melyek szövegrészen belül kizárták, hogy ugyanazt a hangot két annyira eltérő jelöléssel jelöltek volna, de előfordult, hogy ugyanannak a jelnek viszont azonos jel mellett teljesen más hangérték lett megfeleltetve (a római XI. számmal jelölt szöveg első sorában található **Q** jel 'P' hangértékkel, míg második sorában található ugyanilyen jel „R” hangértékkel szerepel, az itt látható 3 jel 'S' hangértékkel, míg az I. sz. szövegben 'S' hangérték **M** jelhez van rendelve, **†**, valamint **‡** jelek 'T' hangértéknek vannak betudva. miközben **‡** jel szerepel a hivatalos etruszk ABC-ben **†** jel nem, azonban mindkét utóbb említett jel esetében adódott a magyar ABC-vel való azonosság felvetése.

Megpróbáltam tehát a Benedekfy Buró Ágnes és Bodnár Erika által javasoltakat követni, és a magyar ABC alapján eredményt elérni. Azonban, ahogy Bodnár Erika megoldásai is kissé setén, erőltetetten adtak ki magyar megoldásokat, úgy a magyar ABC hangjaival én sem jutottam sokkal jobb megoldáshoz. Erőltetett, életidegen, nem magyarhoz illő megoldások jöttek ki, és ami különösen zavaró volt, hogy a kapott megoldások alapján nem lehetett másik szöveg, vagy szövegrész teljes mértékben azonos jelhasználatú részleteit értelmezni, nem köszöntek vissza a nagy nehezen kivajúdott „megoldások”.

Feltűnő volt viszont, hogy az „etruszk ABC” egy kitüntetett részét hasznosítják a szövegek, vannak kitüntetetten visszatérő jelek a szövegekben, míg mások konokul hiányoznak, és néhány nagyon „nyakatekertnek” tűnő jel majdnem minden szövegben előfordult: pl.: **~**, **~**. Emlékezve Varga Csaba könyveiben a ligatúrákról, összevonásokról írtakra, megpróbáltam ilyen irányban kísérletezni. Engem is megdöbbenetettek az eredmények.

A szövegek, a magyar írásjelek önálló betűkként, illetve ligatúrákba összevonva, és megfelelőképpen összeállítva, és megfelelő logikával egymás mellé szervezve értelmes magyar szavakat adtak ki, ráadásul a sírfeliratokhoz nagyon illő sirató, kesergő szóhasználat adódott. Szóval a szövegeket alkotó betűk, gyökök és szavak nagyon érdekes és nagyon is értelmes rendszerét alkotó megoldásokat kaptam.

Véleményem szerint ezek a szövegek (amint a magyar írás alkalmazása során gyakran előfordul) nem, illetve nagyon ritkán betűkkel történő írás. A szövegek alapja valóban a magyar ABC, azonban a magyar hangok és betűk ligatúrákban összevont változatai, melyeket bizonyos esetekben tényleg igen nehéz kibogozni. Bonyolítja a helyzetet, hogy a szövegeken látható jeleknek csak a többsége ligatúra, igencsak visszatérnek benne egyértelmű hangoknak megfelel-

tethető betűk is. Azonban ezek figyelmes értelmezésével, tekintettel sajátos logikájukra, gondolkodásukra és elvonatkoztatva a hangoknak megfeleltetett betűírás során megszokottaktól, igencsak értelmes magyar szavakká, mondatokká szövődnek össze. Mivel bizonyos eddig betűnek vélt, azonban egyre inkább úgy tűnik, hogy ligatúrának (tehát nem önálló betűnek és ahhoz kapcsolt jelnek, hanem betűk és ezekhez kapcsolt jelek összevonásával kapott önálló jelnek) tekinthető jelek és szövegrészek igen gyakori visszatérői a különféle szövegeknek, valamint tekintettel arra, hogy tiszta magyar beszéd, és nem mellékesen magyar lelkület köszön vissza a sorokból ezért ráadásul a megoldások ellenőrizhetőek.

A sírfeliratokhoz tartalmilag tökéletesen illeszkedő, a mai magyar hangzósítással hibátlanul olvasható szövegek, melyek ráadásul – kicsit az „Ómagyar Mária Siralom” szövegére emlékeztető – érzelmi megnyilvánulással bírnak, hiszen halotti siratók (én sírfeliratokon látható szövegeket találtam nagy többségében).

2. Az etruszk ABC

Azonban első körben álljon itt az etruszk és magyar ABC összevetése, és néhány észrevétel.

Néhány megjegyzés:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
latin betűs ABC	a	b	c	cs	d	dz / GY	e	f	g	h	i	j	k	l	m	
magyar kiejtése	aj	bé	cé	csuh	dé	dzuh/EGY	e	ef	gé	há	aj	jéj	káj	el	em	
etruszk ábécé	Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο	
magyar ábécé szerinti jel	4	↑			≠	⊗				7			Β			
etruszk ábécé jelei nagyobb méretben	Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο	
								8					↓			
latin betűs ABC	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
magyar kiejtése	n	ny	o	p	q	r	s	sz	t	ty	u	v	w	x	z	y
etruszk ábécé	Π	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω	Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η
magyar ábécé szerinti jel	)	Δ		≠			I				M					
etruszk ábécé jelei nagyobb méretben	Υ		Ο	Γ	Φ	4	Μ	Ζ	Τ	⊗	Υ	≠	W	X	I	Υ

2.1. A magyar ABC, az etruszk ABC 30 (a nyilvánvaló jel megfelelés miatt én szűrtam be a magyar *ny* betűt, nem tettem viszont meg az *ö* betűvel), hivatalosan közzétett jele közül 11 (a, c, gy, f, j, m, n, ny, p, sz, v) esetében tökéletesen azonos a jel (a bal, illetve jobb oldalra való elforgatást nem vettem különbségnek pl. az *n* esetében), azonban teljesen más hangértékkel rendelkeznek, hangértékre egyetlen azonos sincs közöttük.

2.2. Négy további jel esetében kis módosítással kapjuk meg a magyar jelet (f/v, o, y), de a hangértékek ezen esetekben sem egyeznek.

2.3. Míg egyes jelek esetében (h, n, sz) jelentősebb módosítással kapunk magyarral hasonlóságot mutató jelet, de a hangértékek itt sem azonosak.

2.4. Végül is a 30/31 jelből 18 jel esetében erős kapcsolat állapítható meg a magyar és etruszk ABC jelei között, míg hangértékre semmilyen.

3. Megoldási kísérlet sírfeliratokon lévő szövegek, jelek értelmezése alapján

Sírfeliratok közül választottam néhányat az alábbiak szerint.

Kur Géza: *Etruszk–magyar rokonság. (Nyelvi és műveltségi emlékek)* című könyve 7. oldalán található táblázatot használtam.⁴¹ Ennek az a nagy előnye, hogy ő a jelek mellé megadja az általa alkalmazott hangértéket is. Ez látható az alább bemásolt ábra legfelső részén. Amit előbb külön is ide teszek:

Tab III Formae Scripturae variae apud Etruscos

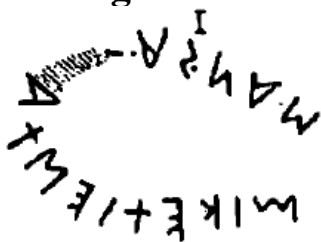
¹ A	² C	³ E	⁴ I	⁵ L	⁶ M	⁷ N
A Δ Λ : > > K K : 3 3 3 :	I : 4 5 J Λ J :	~ M M M M :	H H M			
⁸ P	⁹ R	¹⁰ S	¹¹ T	¹² V	¹³ f u e l u	
1 1 : 4 4 4 4 :	2 2 3 ~ M M M :	T + 4 + :	Y V :	3 3 3 3 :		
¹⁴ H	¹⁵ P H	¹⁶ T H	¹⁷ C H	¹⁸ P S	¹⁹ X	+
8 8 8 8 :	8 8 8 8 :	8 8 8 8 :	↓ :	Ψ	✱	.

A teljes tábla pedig a következő oldalon:

⁴¹ Warren, Ohio (USA), 1966. kiadása alapján.
http://www.magtudin.org/Kur_Geza_ETRUSZK-MAGYAR_ROKONSAG.pdf.

Állításaim szemléltetésére az I. és XI. számú – Varga Csaba nagyon szellemes meghatározásával – írásmutatványt szeretném bemutatni.

3.1. Az I. számmal jelölt szöveg

- a. Az alsó sor (balról jobbra haladást megtartva):

† M E I † E K I M

A felső sor (a szövegben fejjel lefelé található, itt szintén balról jobbra haladva):

A S N S Z A

Hangértékek alapján az olvasható (most már jobbról balra haladva először alsó sor, majd felső következik): M I K E T (a magyar G jelét nemes egyszerűséggel T hangként adja meg az egyébként magyar megoldást adó Kur Géza is) I E S T (felső sor) S A N S Z A

- b. Kúr Géza megoldása:

- i. M I személyes névmás: én, vagy mi jelentésű.
- ii. K E (a magyar kíván, régen kíván ige gyökerével hangzásban és értelemben azonos szó, ami rokon a finn: kai-ha, irigykedést, sóvárgást jelentő szóval is.
- iii. T I azonosnak látszik Tinia istennév első szótagjával tehát felsőbbséget, istent is jelent.
- iv. E S T A első szótagja az 'es' hiánytalan azonos a magyar esik ige-nek, a 'ta' rag pedig történés bevégezettségére mutat rá, mint a magyarban is. (pl.: ír-ta, vág-ta, stb.)
- v. A S ázik, nedvesedik, de mint ilyen jelentheti a sírást, a könnyet is.
- vi. N A S nyes, eltávolít, letörl.
- vii. A megoldás: ÉN KÍVÁNTAM, ISTEN LEEJTETT, A KÖNNYET TÖRÖLJÉTEK LE.

- c. Elég egyértelműnek látszik a betűknek a hivatalosan megadott hangértékekhez való megfeleltetés (tehát ragaszkodás elég nyilvánvalóan olyan megfeleltetéshez, ezekből származó ABC-hez, melyek alapján adott megoldások az adott értelmező számára is értelmezhetetlennek bizonyultak).

Megfigyelhető továbbá, hogy amennyiben az értelmezés megkívánta, akkor bizony a jelek hangoknak való megfeleltetése során elég önkényes alakítás is tapasztalható a várható eredményhez. Legalább ennyire gond az eredményül kapott kissé nyakatekert mondat. Valahogy mai magyarsággal stílusa is idegennek, erőltetettnek tűnik és mai fejjel nehezen elképzelhető, hogy egy sírfeliratra leejtettséget írtak volna. Nem ilyen a magyar lelkület, pedig Kur Géza kifejezetten erre hivatkozik.

- d. Szóval szerintem 𐌆 jel nem „M” hangot jelentett, hanem SZÍV-ÜNK magyar gyököt. A magyar 𐌇 'SZ' hanghoz ligatúrában hozzárendelve és fönt társítva magyar 𐌇𐌆 'V' hangot. Hozzá kell tenni, hogy az 'i' hang magyar jele nagyon hasonlatos az SZ-hez, tehát 'i' hang is benne van a jelben. Most már a hivatalos magyar (rovás) ABC-ben is (azt hiszem először a Nikolsburgi ABC-ben) szerepel egy érdekes 𐌇 jel, melynek értelme UNK (nyilvánvalóan nyelvünkben gyakran visszatérő toldalék ligatúrába összeszerkesztve) és egyáltalán nem 'L' mint ahogyan általánosan ezt vélik. Ez a jel része a ligatúrának, egyébként pedig majdnem minden második szövegben visszatérő elem önállóan, de ligatúrában szervezve is.
- e. A 𐌆 jel megint csak nem hangot jelöl, és nem K hangot, hanem ASZ magyar gyököt. A magyar ABC 'A' jele 𐌆, mely ligatúrában SZA-t jelent (a jel mindkét hangot tartalmazza). Az ennek tetején lévő jelet (pontosabban jelrészt, a háromszöget megfordítva ASZ-t ad (tehát SZA megfordítva), ennek a jele látható itt (hogy mennyire nem önkényes és vélelem ez, azt az igazolja, hogy gyakran visszatérő elem más feliratokon). A jel ligatúrában azonban tartalmazza a magyar 𐌇 'T' jelet is. A következő jel az írásban 𐌆 jel, mely a magyar ABC-ben P hangértékkel bír. Így a szóként összeállított betű és ligatúra összeolvasva 𐌆𐌆 TAPASZ-t jelent. Gyakori visszatérő elem az etruszk szövegekben, hogy amennyiben a gyök, vagy ligatúrába összeállított jelek nem adják ki a szót, akkor a hiányzó hangot mellé szervezik, így kapva meg az értelmes szót, ezt példázza a „tapasz” ilyen leírása is.
- f. Az előző szó esetében is látható, hogy több hangot rejtő ligatúrák és hangok érdekes összeszövéséből jönnek ki az értelmes szavak, ami miatt a szórendek nem mindig stimmelnek teljes mértékben az adott szövegben. Így van ez a következő szó: 𐌆𐌆𐌆𐌆. esetében is. Amit mind az etruszkológusok (az etruszk ABC-t összeállítók), de még Kúr Géza is T hangnak minősített, az a magyar 'D' hang annak jelével együtt. Mivel egyöntetű vélemények szerint az etruszkban nem különböztették meg a 'V' és 'F' hangot (a fent közölt hivatalos kódokkal is ellátott etruszk

ABC-ben a 'V' és az 'F' azonos), emiatt a **Ṽ** ligatúra FÁJ jelentésű (A magyar 'V' jele a magyar 'J' jelét annak jobb felében tartalmazza, de az Á is benne van, mert fent az A betű, vagy ASZ gyök kapcsán bemutatott jel kis feül látható háromszöge, igaz beforgatva (amint az ASZ gyökkel kapcsolatban már kiemelésre került, – a háromszög jellegű jelrész értelmezéstől függően akár elforgatásra is kerülhet). A **Ṽ** jel itt nem P-t jelent, hanem alap, alom értelmezéssel kerül be a szóba. A **Ṽ** jel nagyon gyakori, hogy a szövegekben *-ára*, *-ért*, *-érte*, mint kiemelés, hangsúlyossá tevés érteménnyel kerül bele a szóba, és a **Ṽ** ismételt szerepeltetése a szónak ad keretet, illetve pontosabban egyúttal gyakran visszatérő elem a szövegekben, hogy a betűként a szóba kerülő elem (tehát amelyik nem ligatúra, az) keretet ad a ligatúráknak, jelezve, hogy csak egy betű, de fontos, jelentést befolyásoló ereje van. Így a szó: FÁJDALMÁRA.

- g. Az alsó sor összegzett értelmezése tehát: T A P A SZ SZ Í V Ü N K F Á J D A L M Á R A.
- h. A fejjel lefelé látható felső sorbeli mondat: **Ṽ** pedig FÁJ, ESENG SZÍVÜNK, SZERETÜNK értelményű.
- i. A jelek közül a **Ṽ** jel ESENG értelmezése jelenheti az első és talán legnagyobb gondot. Az, hogy kétszer szerepel **Ṽ** jeleket közre fogva, talán az előzőek alapján érthető, a lényegét (kiemelendőt) fogja közre. Az ide bemásolt jel nem adja vissza tökéletesen, a szövegben azonban szépen látható (és szintén majdnem minden második szövegben visszatérő ligatúra). A magyar ABC **Ṽ** = 'S', valamint **Ṽ** = 'G' jelei köszönnek ugyanis vissza egymásba forgatva. Az **Ṽ** = 'N' jele is benne van, az 'átkötő' hurkot szokták kicsit homorítva 'róni', jelezve, hogy nem feledkeztek meg az N-ről, sőt az E-ről sem (az E és N jele igen hasonlatos).
- j. Az ESENG veszi körbe a SZER, valamint a SZÍV gyököket, ezért az ezekre vonatkozik, az előbb bemutatott UNK,ÜNK szintén benne rejlik az előbbi ligatúrákban.
- k. F Á J, E S E N G SZ Í V Ü N K. SZ E R E T Ü N K, T A P A SZ SZ Í V Ü N K F Á J D A L M Á R A
- l. Ez a megoldás túl azon, hogy a magyar fülnek, lelkületnek tökéletesen megfelelő, a mai magyar nyelvben is értelmes kerek egész mondatot ad ki, teljes összhangban van a körülményekkel (a szöveg sírfeliraton található), valamint a magyar hangzók és jelek magyar ABC-ben közölt egységével, tehát a magyar ABC jeleivel és hangértékeivel, és szerintem egy hangja, megoldása sem belemagyarázott.

3.2. A XI. számmal jelölt szöveg

m. Felső sor:

i. Alsó sor:

n. Kúr Géza megoldásában:

- i. L U P meghalni (finnül: 'loppu' jelentése: bevégezni, a végső határ)
 - ii. Q U F kedves
 - iii. I N T N A 'int' : int, figyelmeztet, a 'na' rag pedig rámutat arra, aki ezt teszi.
 - iv. F A R N A 'far' : fáradtság, a 'na' rag pedig, mint az előbbi esetben.
 - v. L I S L A 'lis': növekedést jelentő szó az 'l' rag hozzákapcsolásával igévé alakul.
 - vi. A megoldás: M E G H A L T K E D V E S E I N K I N T E L M E ,
F Á R A D T S Á G U N K N Ö V E K E D I K.
- o. Szerintem a szöveg a következő jelentésű (jelenként haladva jobbról balra):
- i. Az első jelet a korábban bemutatott jelként tüntettem itt fel, azonban korántsem teljesen azonos a fent bemutatott 'esengünk' jelentésű ligatúrával, mert a jobb oldali szárny tartalmaz egy 'visszakunkorítást', ezért értelme itt SÉG megtartva tehát S és G hangértékeket, de a következő két jelhez igazítva a ligatúrát.
 - ii. A jel KÉT jelentésű, tartalmazva a magyar = 'T', a magyar jelet, és a gömbölyűség miatt az 'É' hangra is utalva, valamint ligatúrába összeszerkesztve.
 - iii. A jel ugyancsak egy ligatúra, és 'KÖNNY' értelmű, mert eleve a K hang magyar jelét tartalmazza, azonban az N-t is kétszer egymással szemben fordítva, sőt Ö-t is. tekintettel, hogy az Ö jele is lehet egy félkör.
 - iv. A jel ugyancsak ligatúra, legjobb értelmezésem szerint ÉS értelmű.
 - v. A következő jelet nem tudtam jobb alakban ide másolni, ezért jobb híján itt csak szemléltetés: . Azért nem pontos, mert az ábrán szereplő jelnek mind a hosszú szára, mind a felső két „vízszintesnek látszó” jelrész domborulatot tartalmaz, ezért szerintem = 'N' és = 'K' jel 'E'-t tartalmazó ligatúrája, így olvasata NEK.
 - vi. A jel a fent már bemutatott -ára, -ért, -érte, mint kiemelés, hangsúlyossá tevés érteménnyel kerül bele a szóba, tehát ragként (toldalékként) is értelmezhető, de önmagában is értelmezhető mint: ŐÉRTE.

- vii. A következő három jel együtt értendő, ezért került összevonásra: $\mathbb{H}\# \mathbb{H}$ melynek értelme GYÖTÖR, mely a középen látható magyar „GY”-ből indul ki, amelyet két magyar R közé illesztettek⁴². A ligatúra együttes így nemcsak R-t, hanem az ’Ö’-t is tartalmazza, és mint a fentiekben már bemutatásra került, kettőzése azt is jelzi, hogy egy hang, vagy toldalék még hiányzik a teljes értelmezéshez. A „T” hangérték a „NEK” gyök jeleként „érkezik ide”, és össze is vonódik vele. Összegezve: GYÖTÖRNEK az értelmezése a jeleggyüttesnek.
- viii. A jeleggyüttes végén szereplő $\mathbb{A}$ ESENGÜNK értelmű.
- p. Összesítve, összeolvasva az elmondottakat a felső sor tehát: KÉTSÉG ÉS KÖNNYEK GYÖTÖRNEK, ESENGÜNK
- Az első jel az alsó sorban $\mathbb{Z}$, hasonlóan a felső sorban közöltekhez: ÉS értelmű.
 - A második jel az alsó sorban $\mathbb{A}$ itt a következő jellel együtt ($\mathbb{Q}$ mely KÉT értelemmel bír) SÉG értelmű, azonban eseng, esengünk értemény is szerepelhet itt, és egyúttal keretet is alkot a sor utolsó jellel, jelezve, hogy hangérték átadások történnek.
 - A következő jel a sorban a magyar R jele: $\mathbb{H}$, mely nem csupán R hangot, hanem annak ligatúrába szedett változatát tartalmazza, érteménye: URUNK, mivel mind „R”, mind „U”, mind „UNK” jeleit magában foglalja.
 - Az alsó sor utolsó ligatúra együttese: $\mathbb{A} \mathbb{J} \mathbb{Z} \mathbb{I} \mathbb{J} \mathbb{A}$, mely KESERGÜNK, ESENGÜNK ÉRTE érteménnyel bír. A jelek közül $\mathbb{Z}$ jel KESE érteménye a magyar ABC másik ’K’ jelének, valamint az ’S’ jelének összevonásából adódik.
 - A jel együttes elrendezésének okáról is, miszerint ismétlődések, nem helyértéknek megfelelő hangszerepeltetések vannak a leírtakban (a jelek, ligatúrák egymás mellé szervezésében), arról többször esett már szó.
- q. Összesítve, összeolvasva az elmondottakat az alsó sor tehát: ÉS KÉTSÉGÜNK(ben) KESERGÜNK, ESENGÜNK URUNKÉRT.
- II. A két sort összevonva a XI. számú szöveg mai hangzókkal kiírva:
 K É T S É G É S K Ö N N Y E K G Y Ö T Ö R N E K,
 E S E N G Ü N K É S K É T S É G Ü N K (b e n) K E S E R G Ü N
 K, E S E N G Ü N K U R U N K É R T.

⁴² Fel nem fogható számomra, hogy ez a jel miért nem került bele az eddig használt etruszk ABC-be, nehezen összekeverhető ugyanis mind T, mind $\mathbb{T}$ jeltől.

4. A Pyrgi aranylemezek C táblája három olvasatban, és egy megoldási kísérlet

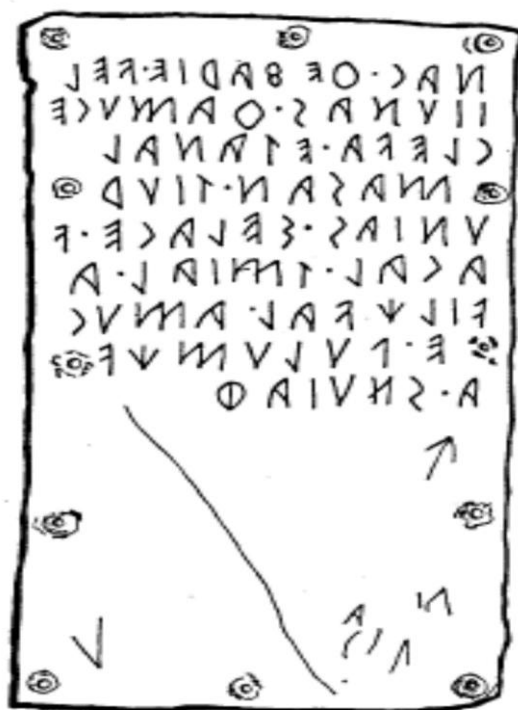
4.1. A Pyrgi lemezek története

1964-ben, az ősi Pyrgi romjain épült Santa Severában, Caere kikötőjében került napfényre a három aranylemez Massimo Pallottino vezette régészeti ásatások során. A lemezekre (melyek igen gondosan el voltak rejtve feltételezések szerint a szentély elpusztulása idején) egy mélyre ásott kádban találtak a templom A és B épületében.

A Pyrgi aranylemzekről a közfelfogás annyit tud (illetve vél tudni), hogy az 500 körül készült 3 aranytábla Caere királya, Thefaire Velianas által "Ashtaret" föníciai istennő felé tett "ajánlást" tartalmaz. Pyrgi a déli etruszk város Caere kikötője volt. Két tábla etruszk, a harmadik föníciai nyelven vésődött, és jelentőségét is ez adja, hiszen a kétnyelvű szöveg alkalmat adhat az etruszkra történő vissza következtetésre, a „tudósok” azt várták ugyanis, hogy a föníciai nyelven íródott tábla szövegének ismerete alapján következtetni lehet az etruszk írás tartalmára.

Az alábbiak alapján azonban a visszakövetkeztetés sikere erőteljesen megkérdőjelezhető, és jelzi azt is, hogy az etruszk nyelvvel kapcsolatos megoldások változatlanul a sötétben tapogatóznak. Jelzi egyúttal azt, is, hogy a magyar megoldásban gondolkodók megoldásai sem adnak egyértelműen jó megoldást.

Először álljon itt az eredeti szöveg:

Majd ennek olasz nyelvű átirata a jelenleg érvényben lévő betűhasználat, és etruszk-latin szótárak alapján:

NAC · ΘEFARIE · VEL
IIUNAS · ΘAMUCE
CLEVA · ETANAL
MASAN · TIUR
UNIAS · ŚELACE · V
ACAL · TMIAL · A
VILXVAL · AMUC
E · PULUMXV
A · SNUIAΦ

4.2. A szöveg I. olvasata Massimo Pittau szerint:

Thefario Velianio Giunonénak átengedte e jelen december hónapi adományt [és] bőkezű juttatást adott neki. A csillagokhoz [viszonyítva] a thesaurus (kincsesház) tizenegyedik éves szertartása volt.⁴³

4.3. A szöveg II. olvasata Mario Alinei szerint:

Először olaszul:

„Nac θefarie veliunas θamuce eleva etanal masan tiurunias śelace vacal tmial avilxval amuce pulumxva snuiaof.”

[Fordítói megjegyzés: Alinei ezen fenti szöveg olasz fordítását nem idéztem az eredeti cikkemben, most itt pótolom. Olaszul: «Il grande Thefario Velianio ha fissato l’atto costitutivo, ha ridato vita alle condizioni della nazione, il rito del tempio è stato annuale con le bullae l’alleanza futura.»]

Majd ez magyar fordításban:

«A nagy Thefario Velianio rögzítette az alapító okiratot, felélesztette a nemzeti feltételeket, évenként volt a templomi rítus a bullaekkel a jövőbeli szövetség. (Ford. Dr. Bonaniné Tamás Tarr Melinda)

4.4. A „szöveg” III. olvasata Bodnár Erika szerint:

Bodnár Erika előbb egy megoldási kulcsot is közlétesz:

⁴³ Fordította Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda.

közlendő befolyásolja (ugyanaz a jel egész mást jelenthet más szövegkörnyezetben)!

Nem lehet séma szerint balról jobbra, esetleg jobbról balra tartó írást feltételezni, mert a jelösszevonások, és a hangsúlyok változása miatt a sorrend cserélődhet!

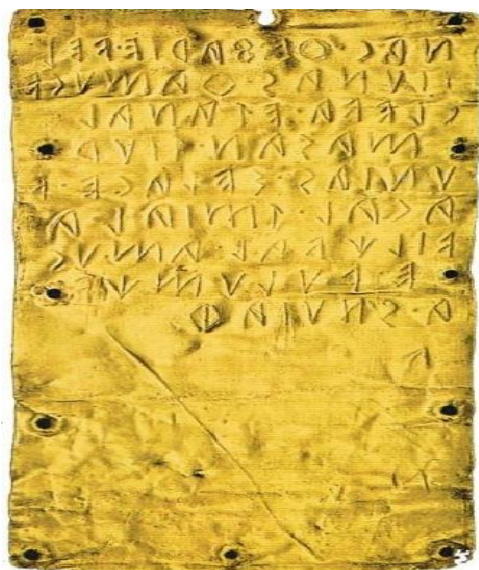
Olyan új szemüvegen keresztül való újragondolás szükséges a szövegek értelmezése során tehát, mely során:

- a. Versek lelkületét, megélt drámaiságot, siratókat, engesztelő énekeket, imákat gondolunk az írást szerzőkről, nem pedig uralkodói utasításokat, hatalmi harccal kapcsolatos, vagy kereskedelmi leírásokat. Az írások érzelmi töltöttségről tanúskodnak, nem lehet száraz „tudományos” érveken keresztül értelmezni őket.
- b. A jelek többségét ligatúráknak tekintjük, melyeket valójában a magyar rovás jeleiből állítottak össze, és ritkábban önálló szót, gyakrabban valamilyen a közlendőhöz fontos gyököt adnak ki.
- c. Az írások olvasása során a közlendő lényege és fontossága dönti el az adott szó, vagy gyök mondatban való elhelyezkedését, de gyakran értelmét (érteményét) is (hasonlóan a mai magyar nyelvhez).

Abban a mondatban, hogy „Endre Budapestre megy” a sorrendet az szabja meg, hogy mit hangsúlyozok. Az előbbi mondatban Endrén van a hangsúly. Ha azt szeretném hangsúlyozni, hogy „Budapestre megy Endre”, akkor ezt veszem előre, ha „Megy Budapestre Endre” a fogalmazás, akkor az utazáson van a hangsúly, azonban a második és harmadik hely sorrendjének is van jelentősége.

Ebből az is következik, hogy nem lehet sem balról jobbra, sem jobbról balra tartó sémák szerint az írásokat értelmezni, nem lehet tehát standardizált megoldásokat adni.

A lemez színes másolata:

	jelek száma soronként
1. sor	13
2. sor	12
3. sor	11
4. sor	9
5. sor	12
6. sor	10
7. sor	11
8. sor	8
9. sor	7
összesen	93

Legelőször azonban álljon itt egy rövid „statisztika” a lemezen látható jelekről (előrevetítve a jelek értelmezését).

JEL	JELENTÉSE	ELŐFORDULÁS SZÁMA
	ESENG (SÁG, SÉG) ESD	19
	ENGESZTEL / ALOM	9
	UNK	9
	MINDEN/ÖÉRTE	8
	ALÁ ES / ALATT	8
	SZENT JÁSZOL/JÓ SZÁG	6
	SZER(ESEN)	6
	ÉK(ESEN)	6
	SZOK SZOR ALÁ ES	5
	ÖELŐTTE	4
	SZÍT (PERZSELŐ TÚZ)	3
	SZÁN	2
	FON	2
	MINDENSÉGES	2
	J	1
	MINDÖRÖKKÉ ÁMEN	1
	H	1
	ALATT A	1
ÖSSZESEN		93

A jelek közül kiemelkedik a latin „A” hang jeléhez hasonló jel előfordulása, magasan a legtöbbször, 19-szer szerepel a lemezen. Második

legtöbbször előforduló jel a latin fordított „E”-re emlékeztető jel messze lemaradva 9-szer szerepel a lemezen.

A megoldás megadása során a következő rendet követtem. Elsőként kiemeltem az adott sort etruszk jelekkel. Majd megadtam a jelek általam legjobbnak gondolt értelmezését (jelenkénti érteményt). Természetesen amennyiben egy sorban szereplő jel egy másik sorban is előfordult, és az általam gondolt legjobb

megoldás az előzőekben megadotthoz képest nem tért el, akkor ezt nem ismételt meg.

A következő lépésben az előzőekben megadott jelentéseket kicsit „mechanikusan” egymás mellé rendeztem, tehát egymás mellé írtam a korábban nagybetűsen adott érteményeket, az elválasztó jelek mögötti szövegrészt külön sorokba szedve.

Végül az előbbieken megadott „mechanikus” leiratnak mai nyelvezettel, illetve mai szóhasználattal átírt változatát adtam meg. ismét az elválasztó jelek mögötti szövegrészeket külön sorokba szedve.

4.5.1. Az **első sor** értelmezése részletesen (jelenként elemezve):

J 3 7 3 1 0 8 3 0 - 3 A N

- 1) Az első jel: A jel magában foglalja az alábbi jeleket:
- a) A magyar ABC „R” hangjának jele.
 - b) Az "SZ" hang jele kétszer egymás mellett mely utal a MINDENSÉGRE, magában foglalja azt.
 - c) Egy kissé elforgatott "N" hang jele., egyúttal E, O, jelét is tartalmazhatja.
 - d) "S" jele jobb oldalon hangsúlyosan függőleges szárral. Kiejtve "ES". Ha a jel képszerűségére tekintünk, akkor úgy is lehet mondani, hogy alul (lent) szétterülő(en) es(ik).
 - e) Feje tetejére állított "S" melynek es-hez képest fordítottan, tehát fent szétterülően es (ES, LEES, ALÁ ES) a hangsúlyos érteménye. Az egyik szár görbülete miatt esen (ESEN) is benne lehet a jelben (tehát a kis hajlítás miatt 'Y' inkább a jel).

Érteménye összefoglalva: SZER, még pontosabban mivel magában foglalja a fent szétterülő jelet, ezért ÉGI SZER (mely a magyar nyelvben oly általánosan szereplő alapgyök: szer-el, szer-elem, szer-epel, szer-v, szer-keszt, szer-int, vagy kény-szer, köt-szer, stb.) égi értelemben vett magas (IMA célját szolgáló) eszközként értelmezhető.

- 2) Az első sor második jele: mely magában foglalja az alábbi jeleket:

- a) "S" hang jele kétszer egymásra helyezve, mely így magában foglalja "G" hang jelét is .

- b) Hasonlóan az első jelhez, ebben is szerepel a feje tetejére állított "S" melynek ES-hez képest fordítottan, tehát fent szétterülően ES (ES, LEES, ALÁ ES) a hangsúlyos értelménye. Az egyik szár görbülete miatt esen (ESEN) is benne lehet a jelben (tehát a kis hajlítás miatt 'Y' inkább a jel).
- c) | Az "SZ" hang jele szintén benne foglaltatik a jelösszeróvásban, és a MINDENSÉGRE utal, annak jelenlétére utal, azzal való kapcsolatosságot hangsúlyoz.
- d) Egy kissé elforgatott "N" hang jele., egyúttal E, O, jelét is tartalmazhatja.

Értelménye összefoglalva: rövidítve ESENG (ESD), még pontosabban MINDENSÉGHEZ SZÓLÓ ÉGI ESENGÉS (mely a ma használatos fogalmak szerint talán leginkább ESENGŐ IMA-ként mondható). Az ima jelentésen felől nagyon erős az érzelmi törtet hangsúlyozásában betöltött szerepe. Van, hogy ez utóbbi hangsúlyosabban szerepel, különösen ha sor elején kerül kiemelésre. A Pyrgi lemez szövegében 19-szer szerepel, messze a legtöbbször. Amennyiben kettőzve közrefog egy másik jelet, akkor a közrefogott jelnek ad kiemelést, hangsúlyt, egyúttal a ligatúrában szereplő hangértékek közül valamelyiket, esetleg mindegyiket (az érzelmi töltet hangsúlyozásán felül) beleviszi a szó leírásába, ezért gyakran SÁG, SÉG az értelménye.

- 3) Az első sor harmadik jele: mely magában foglalja az alábbi jeleket:
- a) Egy 90%-ban elforgatott "S" hang jele (illetve ezzel "ES" jele), mely így képszerűen egy ÉK is.
- b) Azonban ezt úgy is fogalmazhatjuk, hogy tartalmazza a körbeérő "K" jelének felét (innen lehet a következőkben tárgyalt jel KER-ÉK, vagy KÖR-ÉK) Egyúttal az "ES" nem alul, vagy felül szétterülően, hanem oldalirányban szétterülően szerepel benne.
- c) Az előzőekhez hasonlóan "N" hang jele (egyúttal "O" jelét is tartalmazva)

Értelménye összefoglalva: ÉKESEN, pontosabban mivel a fenti szétterülés helyett az oldalirányú szétterülést hangsúlyozza, ezért FELÉ(tek) ÉKESEN az értelme a jelnek.

- 4) Az első sorban az elválasztó jelet követő negyedik jel: A jel a következő jeleket és értelmezéseket foglalja magában:

- a) "F" hang jele (a magyar ABC-ben kizárólag "F" és "LY" hangok jelei gömbölydedek és összeérve kört alkotnak, ezért véleményem szerint. a két hang közül az egyiket kell ide illeszteni ("K" hang jele szögletes: ◇, ezért nem valószínű, hogy itt ez szerepelne), ahogy az alábbiak ezt alá is támasztják.
- b) Az előzőekhez hasonlóan "N" hang jelét > (egyúttal "O" jelét is tartalmazva) is tartalmazza a jelösszevonás.

Érteménye összefoglalva: FON. A FON ismét két értelemmel is meghatározó az írásban. Egyfelől jelzi, hogy fonódás, szövődés kezdődik, másfelől a "FO" gyököt viszi mintegy fonat a következő gyökök mellé.

- 5) Az első sor ötödik jele: , mely a következő jeleket és értelmezéseket foglalja magában (a jel a lemezen előforduló második leggyakoribb jel):
 - a) Függőleges szárral a magyar ABC "P" hangját jelöli.
 - b) Azonban kissé elferdítve erősen hasonlatos "L" hang jeléhez.
 - c) Ezért ligatúrában gyakran „L”-el összevontan lehet és gyakran kell értelmezni.
 - d) Az ALAP szó mint mély alap, így ALOM érteménnyel is bekerül szavakba.
 - e) De magában foglalja EN-G-ESZ-T-EL-ÉS gyököket megerőltetés nélkül.
 - f) Amennyiben kettőzve közrefog egy másik jelet, akkor a közrefogott jelnek ad kiemelést, hangsúlyt, egyúttal a ligatúrában szereplő hangértékek közül valamelyiket, esetleg mindegyiket (az érzelmi töltet hangsúlyozásán felül) beleviszi a szó leírásába.

Olvasata tehát: SZENT ENGESZTELŐ ALOM. Elrendeltség (Isteni) miatti engesztelés engedelmisség legmélyebb alapjainkhoz legfelsőbb alomunkhoz. Gyökként leggyakoribb az, hogy ALOM érteményt viszi be a szóba mint szán-ALOM, irg-ALOM stb.

- 6) Az első sor hatodik jele: , mely a következő jeleket és értelmezéseket foglalja magában:
 - a) Többszörösen lefelé, fölfelé ÉK-ESEN, Az alábbiakban tárgyalt ŐELŐTTE érteménnyel bíró jel egymással szembe állítva kétszer, mely így öelötte, ömögötte
 - b) "H" hang jele.

Értelménye összefoglalva: FO-nódást követően „H” hangot viszi be FOHÁSZ szóba FO gyök mögé, hangsúlyozva az „Ö” előtt, mögötte történő fohászt, tehát MINDENT ÁTHATÓ FOHÁSZ jelentésű szó részét képezi a jel.

7) Az első sor hetedik jele: , azonos a második jellel. Mint általában, itt is a következő közlendő előtt hangsúlyozza az ahhoz tartozó érzelmi töltetet, és a hozzá tartozó esdeklő, alázatos tartalmat.

8) Az első sor nyolcadik jele: , mely a következő jeleket és értelmezéseket foglalja magában:

a) | Az "SZ" hang jele szintén benne foglaltatik a jelösszeróvásban, és a MINDENSÉGRE utal, annak jelenlétére utal, azzal való kapcsolatosságot hangsúlyoz.

b) Ç"N" hang jele beforgatva. Valószínűsíthetőleg nem a balról jobbra, jobbról balra történő írás, illetve hasonlóan az „N” hang jelének „SZ” hanghoz balról, vagy jobbról való társításának van jelentősége, hanem a mondandóban betöltött szerepének. Ezért amikor balról társítanak, akkor az „SZ” hangsúlyos szerepe emelkedik ki.

c) A jel magában foglalja a 2.c alpontban már kifejtettek alapján⁴⁴ SZA-SZÁ gyököt.

Értelménye összefoglalva: SZÁN gyök, mely a keretbe foglalt enyhén döntött „P” jelének ALOM értelményével együtt SZÁNALOM, a következő „SZ” jel miatt SZÁNALMÁÉRT értelményű.

9) Az első sor kilencedik jele: , azonos az ötödik jellel, keretet is biztosítva a közöttük lévő jelek értelményének.

10) Az első sor tizedik jele: , mely a következő jeleket és értelmezéseket foglalja magában:

a) 8 Többszörösen lefelé, fölfelé ÉK-ESEN, Az alábbiakban tárgyalt ŐELŐTTE értelménnyel bíró jel egymással szembe állítva kétszer, mely így öelőtte, ömögötte

b) "H" hang jele.

⁴⁴ e. A jel a magyar ASZ gyököt jelöli. A magyar ABC 'A' jele , mely ligatúrában SZA-t jelent (a jel mindkét hangot tartalmazza).

Értelménye összefoglalva: FO-nódást követően „H” hangot viszi be FOHÁSZ szóba FO gyök mögé, hangsúlyozva az „Ö” előtt, mögötte történő fohászt, tehát MINDENT ÁTHATÓ FOHÁSZ jelentésű szó részét képezi a jel.

- 11) A tizennegyedik jel: azonos az ötödik jellel, kiemeli, hangsúlyozza a SZENT ENGESZTELŐ ALOM értelményt, pontosabban az elrendeltség (Isteni) miatti engesztelés engedelmesség legmélyebb alapjainkhoz legfelsőbb alomunkhoz gondolatát.

- 12) A tizenkettedik jel: A jel –UNK ragot, toldalékot „viszi be” az előző két jel mögé, a miénk (pl. a mi Urunk) értelemben.

Összefoglalva a lemez 1. soráról írtakat a következő megoldás körvonalazódik:

4.5.2. Az **első sor** etruszk jelekkel:

4.5.3. Az **első sor** az értelmezés során adódott jelentésekkel, „kicsit mechanikusan” egymás mellé írva a korábban nagybetűsen adott értelményeket az elválasztó jelek mögötti szövegrészeket külön sorokba szedve:

SZER ESENGÉS FELÉ ES *
 * FON (KÖT) ENGESZTELŐ FOHÁSZ ESENG SZÁNALMÁÉRT *
 * JÓ SZÁG JÁSZOLUNK, ENGESZTELŐ ALOMUNK

4.5.4. Végül az **első sor** mai nyelvezettel, illetve mai szóhasználattal átírt változata. az elválasztó jelek mögötti szövegrészeket külön sorokba szedve:

HOZZÁD FORDUL A KÖNYÖRGÉS *
 *RAGASZKODÓ IMÁNK SZÓLJON ISTENÜNKHÖZ, KERESSE
 ENGESZTELŐ KEGYEIT*
 *ÉGI ORSZÁGOD A MI ENGESZTELŐ MENEDÉKÜNK (ABBÓL
 TÁPLÁLKOZUNK)

4.5.5. A **második sor** értelmezése részletesen (jelenként elemelve):

- 1) A második sor első két jele: Az "SZ" hang jele kétszer egymás mellett mely utal a MINDENSZERE, magában foglalja azt, valamint hangsúlyozza az ŐÉRTE valóságot.

A második sor első két jelének értelménye: MINDEN ÖÉRTE (VALÓ)

- 2) A második sor harmadik jele: egy feje tetejére állított "S" hang jele, és ES-hez (a magyar ABC jeléhez) képest fordítottnak, tehát fent szétterülően ES (ES, LEES, ALÁ ES) a hangsúlyos értelménye. Az egyik szár görbülete miatt esen (ESEN) is benne lehet a jelben (tehát a kis hajlítás miatt 'Y' inkább a jel).

A második sor harmadik jelének értelménye: (FENTRŐL) ALÁ ES

- 3) A második sor első bekezdésének (az elválasztó jel előtti gondolatnak) további jelei már szerepeltek az első sor értelmezése során, ezért csak a hatodik jelre: térek ki, mely az első sor hatodik jele részeként valójában már szerepelt az imában, önállóan azonban itt jelenik meg. A jel a magyar ABC „Ö” hangjának jele, egyúttal tartalmazza a fentebb ÉK-ESEN értelményként értelmezett jelet. Tehát a jelet képszerűen értelmezve Ő előtt, vagy alatt „E”, illetve „Ö” benn „E” lehet összeolvasva.

A második sor hatodik jelének értelménye: ŐELŐTTE A továbbiakban ŐELŐTTE értelményt használom, de lehet ŐALATTA, ŐBENNE illetve ezek ÉKESEN jelentéssel kiegészülve is.

- 4) A második sor második bekezdésének (az elválasztó jel utáni gondolatnak) további jelei már szerepeltek az első sor értelmezése során, ezért csak a kilencedik jelre: térek ki, mely az első sor hatodik jele részeként valójában már szerepelt

- a. A magyar ABC „R” hangjának jele.
- b. Az "SZ" hang jele kétszer egymás mellett mely utal a MINDENSÉGRE, magában foglalja azt.
- c. Egy kissé elforgatott "N" hang jele., egyúttal E, O, jelét is tartalmazhatja.
- d. "S" jele jobb oldalon hangsúlyosan függőleges szárral. Kiejtve "ES". Ha a jel képszerűségére tekintünk, akkor úgy is lehet mondani, hogy alul (lent) szétterülő(en) es(ik).
- e. Feje tetejére állított "S" melynek es-hez képest fordítottnak, tehát fent szétterülően es (ES, LEES, ALÁ ES) a hangsúlyos értelménye. Az egyik szár görbülete miatt esen (ESEN) is benne lehet a jelben (tehát a kis hajlítás miatt 'Y' inkább a jel). Mindez egymás mellett kétszer.

Érteménye összefoglalva: SZER-SZER-ES-EN, pontosabban mivel magában foglalja a fent szétterülő jelet, ezért ÉGI SZER-SZER-ES-EN, vagy SZER-SZOR-OS-AN, tehát sokszorosan, szokás szerint.

4.5.6. A **második sor** etruszk jelekkel:

4.5.7. A **második sor** értelmezése. Egymás mellé írva a korábban nagybetűsen adott érteményeket, az elválasztó jelek mögötti szövegrészeket külön sorokba szedve:

MINDEN ŐÉRTE, ALÁ ES, SZER ESENG ŐELÖTTE *

* FON (KÖT) ESENGÉS, SZOKÁS ALÁ ES SZER, ALÁ S ELÉ ES ENGESZTEL (ALOM)

4.4.8. Végül a **második sor** mai nyelvezettel, illetve mai szóhasználattal átírt változata, szintén az elválasztó jelek mögötti szövegrészeket külön sorokba szedve:

MINDEN (ISTENÜNK) ÁLTAL ÉS ŐÉRTE VALÓ, ESDEKLŐ IMÁNKKAL KÖNYÖRÖGJÜNK ŐHOZZÁ*

*KÖNYÖRGÉSÜNK MEGHALLGATÁST NYER, HOZZÁ INTÉZETT MINDENNAPOS IMÁINK ENGESZTELŐN ŐRIZNEK, ŐVNAK

Elmélyülten tanulmányozva a lemezen látható jeleket, az értelmezés során egyre erőteljesebben az világlik ki, hogy a lemezen látható „szöveg” egy nagyon mély belső megéléssel leírt ima, és az etruszkok írása valójában nem is írás, hanem ima céljára rendszeresített ligatúra gyűjtemény. Azért van annyiszor a 'P'-re 'A'-ra, fordíthatott 'F'-re, és 'E'-re emlékeztető jel és nagyon ritkán, vagy egyáltalán nem szerepelnek ezekben az "írásokban" egyéb "betűk" jelei, mert ezek ima céljára szolgáló, erre a célra, és több jeltől (a magyar ABC több jeléből) összeállított, összeróvott, több értelmet is magában foglaló ligatúrák, jelegyüttesek.

4.5.9. A **harmadik sor** etruszk jelekkel:

A harmadik sorban egy jel szerepel, mely az eddigiekben még nem szerepelt:

. A jel magában foglalja az alábbi jeleket:

a) | Az "SZ" hang jele mely utal a MINDENSÉGRE, és természetesen „SZ” hang jele.

b) Y A magyar ABC „T” hangjának jele.

- c) † A magyar ABC „I” hangjának jele, pontosabban a fölső kereszt vonásának balról jobbra való lejtése és föltolt írása egyrész egy hosszú „Í”-t másrészt a jeleggyüttesben való elhelyezést hangsúlyozza.

A harmadik sor hetedik jelének értelménye: SZÍT (PERZSELŐ TŰZ)

4.5.10. A **harmadik sor** értelményei (a korábban és e pontban nagybetűsen adott értelményeket egymás mellé szervezve, az elválasztó jelek mögötti szövegrészt külön sorokba szedve):

FELÉ ES ÜNK ENGESZTEL(Ö ALOM), JÓ SZÁG (JÁSZOL) ESENG *
* ENGESZTELŐ ALOM SZÍT KÉTSÉG KÖZÖTT SZERÜNK

4.5.11. A **harmadik sor** előbbieken megadott „mechanikus” leiratának mai nyelvezettel,, illetve mai szóhasználattal átírt változata:

FELÉ FORDULÓ IMÁNK, OLTALMÁÉRT ESD*
*ENGESZTELÉS SZÍ TSA (A PERZSELŐ TŰZ) A KÉTSÉGEKRE A
VÁLASZT (ESENGÉS SZÍTOTTA SZER ENGESZTEL)

4.5.12. A **negyedik sor** etruszk jelekkel:

Q V I T . W A } A W

4.5.13. A **negyedik sor** értelményei egymás mellé írva a nagybetűsen adott értelményeket az elválasztó jelek mögötti szövegrészt külön sorokba szedve:

SZOKÁS ALÁ ES SZER KÉT SÉG KÖZÖTT SZER *
* SZÍT ŐÉRTE ALÁ ES SZÁN

4.5.14. A **negyedik sor** előbbieken megadott „mechanikus” leiratának mai nyelvezettel,, illetve mai szóhasználattal átírt változata:

KÉTKEDÉSRE GYÓGYÍR AZ IMA FOKOZÁSA (KITARTÓ
GYAKORLÁSA)*
*ENGESZTELÉS SZÍ TJ A S ÍGY BIZONYSÁGOT TALÁL
(MEGHALLGATÁST KAP, NYER)

4.5.15. Az **ötödik sor** etruszk jelekkel:

q . q > A J q } . q A I W V

4.5.16. Az **ötödik sor** értékenyei egymás mellé írva a a nagybetűsen adott értékenyeket az elválasztó jelek mögötti szövegrészeket külön sorokba szedve:

ALÁ ES(SEN) SZER ŐÉRTE ESENG ŐELŐTTE *

* ALATTA ENGESZTELÉS (ALOM)UNK, ESENG *

* A JÓ SZÁG(a) (JÁSZOL)

4.5.17. Az **ötödik sor** mai nyelvezettel, illetve mai szóhasználattal átírt változata:

ISTENÜNK MINDENBEN JELEN LÉVŐ, IMÁDDAL FORDULJ HOZZÁ *

*BENNE BIZONYOSAN MENEDÉKRE LELSZ *

*JÁSZOLUNK (MENEDÉKÜNK) ISTEN JÓSÁGOS ORSZÁGA

4.5.18. A **hatodik sor** etruszk jelekkel:

4.5.19. A **hatodik sor** értelmezve (egymás mellé írva a a nagybetűsen adott értékenyeket az elválasztó jelek mögötti szövegrészt külön sorokba szedve):

ELÉ ES ESENGÉSÜNK *

* (FEL)SZÍT(VA) SZOKÁS ALÁ ES ŐÉRTE ESENGÜNK *

* IMA

4.5.20. A **hatodik sor** mai nyelvezettel,, illetve mai szóhasználattal átírt változata:

ŐELŐTTE LEBORULVA ESDEKELVE *

*SZÍTOTTAN (TÜZESEN ELKÖTELEZVE) FOKOZVA *

*AZ ESDEKLŐ IMA (AZ IGAZ IMA)

4.5.21. A **hetedik sor** etruszk jelekkel:

4.5.22. A **hetedik sor** értékenyei egymás mellé írva a a nagybetűsen adott értékenyeket az elválasztó jelek mögötti szövegrészt külön sorokba szedve:

JÓ SZÁG MINDENÜNK, KESERGÜNK, ESENGÉSÜNK*

* ESENG SZOKÁS ALÁ ES ALÁ ES, ELÉ ES

4.5.23. A **hetedik sor** előbbiekben megadott „mechanikus” leiratának mai nyelvezettel,, illetve mai szóhasználattal átírt változata:

JÁSZOLUNK, AZ Ő ORSZÁGA MINDENÜNK*
*MINDEN ALATTA ÉS ELŐTTE VALÓ

4.5.24. A **nyolcadik sor** etruszk jelekkel:

4.5.25. A **nyolcadik sor** érteményei egymás mellé rendezve a nagybetűsen adott érteményeket (az elválasztó jelek mögötti szövegrészt külön sorokba szedve):

ENGESZTEL(Ő ALOM) *

* JÓÉRT ALÁ ES ÜNK MINDÖRÖKRE VERETES JÁSZOL

4.5.26. A **nyolcadik sor** mai nyelvezettel, illetve mai szóhasználattal átírt változata:

ENGESZTELŐ MENEDÁKÜNK*

* JÓÉRT ESSÜNK ALÁ MINDÖRÖKRE, EZ ÉKES JÁSZOLUNK

4.5.27. A **kilencedik sor** etruszk jelekkel:

4.5.28. A **kilencedik sor** érteményei egymás mellé rendezve a nagybetűsen adott érteményeket (az elválasztó jelek mögötti szövegrészt külön sorokba szedve):

ESENG(ő IMA) *

* ŐELŐTTE ŐR ALÁ ES ŐÉRTE ESD

4.5.29. A **kilencedik sor** mai nyelvezettel, illetve mai szóhasználattal átírt változata:

AZ ESDEKLŐ IMA (AZ IGAZ IMA) *

* ŐRIZZEN, ÓVJON

5. Az etruszk nyelvi rejtély kulcsa összefoglalva

Összefoglalva tehát a megoldások magyar fülnek, lelkületnek tökéletesen megfelelnek, teljes összhangban vannak a körülményekkel, hiszen a szövegek sírfeliratokon, illetve templom (szentély) megmaradt pincéjében talált lemezen találhatóak, tehát a sírokhöz, a halott búcsúztatásának hangulatához, a szentély használatához (esetleg pontosan annak felszenteléséhez) tökéletesen illeszkedő

sírató énekek, imák. A mai magyar nyelv alapján is értelmes kerek egész mondatokat adnak ki. Egyúttal tökéletes összhangot képeznek a magyar hangzók és jelek magyar ABC-ben közölt egységével, tehát a magyar ABC jeleivel és hangértékeivel. A megoldások logikus egységbe illeszkednek, és nem erőltettek, belemagyarázások, mert nagyon gyakran visszatérő ligatúra együttesek, akár a lapon található többi szöveg alapján megerősítést nyernek. Az elemzett „szövegek” sírfeliratokhoz, imákhoz tartalmilag és érzelmileg tökéletesen illeszkedő, a mai magyar hangzósítással hibátlanul olvasható szövegek, melyek ráadásul – kicsit az „Ó magyar Mária Siralom” szövegére emlékeztető – érzelmi megnyilvánulással is bírnak.

Minden eddigi megoldási kísérlet során (beleértve minden magyar és latin ABC-vel kísérletező megoldást is⁴⁵) HANG - JEL MEGFELELTETÉST végeztek el azok, akik az etruszk (hipotetikus) ABC-t használták, esetleg a latin ABC-t, de azok is akik a magyar ABC (természetesen rovás ABC-ről van szó) alapján adtak megoldást, megoldási javaslatot. Az etruszk és a magyar ABC jeleinek használatával kapcsolatban megj kell jegyezni, hogy egy kicsit bonyolultabb a kép, mert az etruszk jelkészlettel rótt "írások" utolsó időszakában (a latin hatalomátvétel időszakában, tehát i.e. 300-200 tájékán) elképzelhető keveredés, mert jelenhettek meg vegyesen a latin (eredeti értelménél már teljesen eltérő, de formájában az etruszkra nagyon hasonlító), és az etruszk jelek (melyek tehát az eredeti értelményt még tükrözték). Eredeti állapotában azonban (a hatalomátvételt és a latinokkal való keveredést jóval megelőzően) egyre erőteljesebben az világlik ki, hogy ezek alapvetően nagyon mély belső megéléssel rótt IMÁ-k, és az etruszkok írása valójában NEM is ÍRÁS, hanem IMA céljára rendszeresített ligatúra gyűjtemény, A feliratokon, lemezeken látható jelek nem hangokat jelölnek, hanem IMA céljára összerótt GONDOLATOKAT közölnek összerótt JELEGGYÜTTESEKBE foglalva. Ezeknek a jelegyütteseknek az alap jelei a magyar ABC jelei.

Nem HANG - JEL megfeleléseket kell tehát elvégezni, mert ekkor a megoldások nem adnak ki önálló kerek egész gondolatot, nyakatekert megoldásokat eredményeznek. A megoldás kulcsa az, hogy a szavakat illetően nem mechanikus mai értelemben vett írást (hangnak megfeleltetett jeleket) tételezünk fel, hanem gondolatokat, ezzel együtt jelegyütteseket (tehát több jelet összeróva) a jelek mögött. Tehát GONDOLAT-JELEGGYÜTTES a megfeleltetés lényege, nem pedig HANG - JEL megfeleltetés.

A következő nagyon fontos dolog, hogy mindezidáig uralkodói utasításokat, hatalmi harccal kapcsolatos, vagy kereskedelmi leírásokat tételeznek fel az írások mögött. ALAP VÉLELEMMEK éltek a megoldók, a latin „kultúrából”

⁴⁵ 1. Bodnár Erika: Az etruszk–magyar aranylemezek titka

2. Kur Géza: Etruszk–magyar rokonság.

3. Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete 1-2-3 c. kötetekben megadott megoldásokról van szó

vezetik le (vezetik vissza) az etruszkat. Ezekben az „írásokban” azonban egy teljesen más lelkiület, kultúra sejlik fel. *Versek lelkiületét, megélt drámaiságot, siratókat, engesztelő énekeket, imákat róttak* köre, illetve lemezre. Nagyon valószínű, hogy azért ezeket a gondolatokat, mert nekik ez volt a fontos. Ezek az „írások” érzelmi töltöttségről tanúskodnak, nem lehet száraz „tudományos” érveken keresztül értelmezni őket. Tehát ÉRZELMI MEGFELELTETÉST KELL másodsorban megtenni, és nem SZÁRAZ „tudományos”, okfejtéseken nyugvó megfeleltetést. Hangsúlyozandó természetesen, hogy benne lehet ez utóbbi is, különösen közvetlenül a latin hatalomátvétel előtti években, tehát i.e. 300-200 környékén, a keveredés erősödését követően. De a kiinduló pont bizonyos vagyok benne, hogy a jelen írásban értelmeztetek szerinti.

6. Irodalom

Osservatorio Letterario szaklapban közölt „A Pyrgi aranylemezek és az etruszk-magyar kérdés: Valóban etruszk írás? Mit tudunk az etruszkokról? Az eredeti cikk magyar változata:

<http://www.osservatorioletterario.net/etruszkmagyartalany>

Mario Alinei: Ősi kapocs: A magyar-etruszk nyelvrokonság, All print kiadó, Budapest, 2005

Bodnár Erika: Az etruszk–magyar aranylemezek titka (Örökség könyvműhely 2005)

Osservatorio Letterario szaklap közölt *Ferrara e l'Altrove Magyar nyelvű online mellékletében* közölt „Az etruszkokról és írásukról, azaz valóban etruszk írás? A toszkánok mégsem leszarmazottaik?” c. írás. Ferrara, 2006. június. 27. Fordítás: Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda.

<http://www.osservatorioletterario.net>

Massimo Pallottino: Az etruszkok, Gondolat, Budapest, 1980

Kur Géza: Etruszk–magyar rokonság. (Nyelvi és műveltségi emlékek). Warren, Ohio (USA), 1966. kiadása alapján.

http://www.magtudin.org/Kur_Geza_ETRUSZK-MAGYAR_ROKONSAG.pdf

Kerepesi László: A betűmátrix (Kiadó: Magánkiadás 2013)

Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete 1-2-3 kötet

[http://www.magtudin.org/Barath Tibor A magyar nepek ostortenete 1. kotet.pdf](http://www.magtudin.org/Barath_Tibor_A_magyar_nepek_ostortenete_1_kotet.pdf)

[http://www.magtudin.org/Barath Tibor A magyar nepek ostortenete 2. kotet.pdf](http://www.magtudin.org/Barath_Tibor_A_magyar_nepek_ostortenete_2_kotet.pdf)

[http://www.magtudin.org/Barath Tibor A magyar nepek ostortenete 3. kotet.pdf](http://www.magtudin.org/Barath_Tibor_A_magyar_nepek_ostortenete_3_kotet.pdf)

ÍRÁSTÖRTÉNET (III.)

Szekeres István (Budakalász):

Egyetemes írástörténeti áttekintés

A tudomány az emberré válás folyamatát az eszközkészítés, a társadalom és kultúraépítés képességével köti össze. Alkalmi, talált eszközöket egyes állatfajok is képesek használni, de eszközökkel eszközöket készíteni: Nem.

Az állatoknak is van tagolatlan hangjelekkel figyelemfelhívó, tájékoztató „beszéde”, de ezek *a mindenkori jelen* eseményeihez kapcsolódnak. Az ember hangképző szerveinek hosszú fejlődése folyamán a tagolatlan hangjelek fonémákká, fonémasorokká alakultak, amelyekkel gondolataikat szavakká, mondatokká formálták. Ebben a folyamatban a gondolkodással együtt fejlődött a beszéd kifejező képessége, amikor a közös munkavégzés folyamán az emberek már bonyolult összefüggéseket, **információkat is** közölni tudtak egymással.

A közös nyelvű kommunikáció segítségével az embercsoportok szerveződni tudtak. Sors és érdekközösségek jöttek létre, amelyekben kialakultak az együttélés szabályai, a megmaradást szolgáló erény és bűn alapvető fogalmai. Kiválasztódtak a vezetők, s a munkamegosztás folyamán létrejött a magántulajdon és az állam, amely a közös belső és külső érdekeket már elfogadott erőszakos eszközökkel gyakorolta. Elkülönült a népességtől az államot fenntartó adópíramis, a szokásjogok törvényekké alakultak. ***Az írással az információk őrzése, felidézhetősége függetlenné vált az emlékezettől. A nyelv tárgyiasult.***

— Az emberiség fejlődése az eltérő földrajzi és egyéb körülmények miatt sem volt egységes folyamat. Az első, nagy jelentőségű írások a fejlett folyamparti ókori államok területén jöttek létre. Amikor ***a közigazgatásban az információk rögzítése már elemi igényként jelentkezett***, hogy az adókat, törvényeket, stb. fel tudják jegyezni. Alkotóiktól a szomszéd népek is átvették írásukat és a saját nyelvükön alkalmazták szükségleteik kielégítésére. Ettől lett egy írás jelentősebb a többi elhalt íráskezdeménytől.

—***Az írások történetét is ebben a folyamatban lehet csak tudományos igényvel vizsgálni.***

Története az évezredek homályába vész. Csak annyi bizonyos, hogy előfeltétele volt a társadalom fejlettségi szintjének olyan foka, amikor hiánya gátolni kezdte a szervezett tevékenység mindennapjait. Szükséglete hiányként jelentkezett.

„Bizonyosnak látszik az, hogy az írás, a gondolatnak rögzítése nem találmány. Nem olyan, mint pl. a villanygőz vagy gőzgép, melynek az emberi fejlődés

dés bizonyos szakaszában — igaz ugyan, hogy az előző időszakok ismereteit magába foglalva, de mégis — minden hasonlító előzmény nélkül születtek meg. Nem egyetlen ember, nem is az emberek egy csoportja találta föl, hanem az ember közösségi életének kialakulása és fejlődése során, az évezredek lassú evolúciós folyamatában alakult ki, mint szükséges dolog, mint a gondolatrögzítés, az emlékeztetés, a közlés eszköze. Együtt, legalábbis szinte egy időben keletkezett a beszéddel, a szóbeli közlést tehát követte, azt rögzítette. Fejlődése ugyanolyan mértékű és ütemű volt, mint az ember szellemi fejlődése: azt tükrözte változataiban, technikájában, eltéréseiben.” (Petőcz Károly: Az emlékeztetőktől a nyomtatott betűig, 11.)

Az írások legkorábbi előzményei az őskori barlangfestményekhez köthetők, amikor az ember a gondolatait olyan időjárástól védett helyek felületeire rajzolta, festette, vagy véste, hogy azok még ma is jól láthatók. (L.: *Cave and rock paintings*) **Kortárs állatokat és embereket,** vadászokat ábrázolnak, — meglepően magas művészi színvonalon:

A baloldalt látható őskori rajzot, egy állatát kereső 67 éves kuvaiti pásztor fedezte fel egy barlangcsoport alig látható bejáratánál, ahol a helyszínen dinoszaurusz csontokat is találtak:

„These prehistoric pictograms seem to illustrate dinosaurs being hunted by humans” adds. Mr. Al-Shalafi.” („Ezen történelem előtti piktogramok úgy tűnnek, hogy dinoszauruszokat illusztrálnak, amelyekre emberek vadásznak” teszi hozzá Mr. Al-Shalafi.”) „This could mean that humans are actually to blame for their extermination. This is certainly a revolutionnary new perspective and it will certainly be hard for many historians and archeologists to accept.” („Ez azt jelentheti, hogy kiirtásuk felelősége valóságban az embereké. Ez határozottan egy forradalmian új perspektíva, amit minden bizonnyal sok történésznek és régésznek nehéz elfogadni.”) (*Science/Archeology* 2014. március 9. Bob Flanagan)

Már ekkor segítő társ a sikeres vadászatban a farkasokból háziasított kutya, amely segítette az ember gyorsabb fejlődéséhez a fehérjedús élelem megszerzését. (Jobboldali barlangfestményen.)

A legrégebbiek korát 30-40 000 évre becsülik. **Minden földrészén előfordulnak,** ahová az ember eljutott. A legkorábbiak Ázsiában és Európában. Számuk ma már több ezerre tehető. Festékeiket a környezetükben található anya-

gokból alkották. Fő színeik a piros, fehér és fekete. Fák és növények rajzai csak elvétve láthatók. (L.: *Cave and rock paintings*)

Úgy 10 000 éve, a rajzok már sziklákba vésve átkerültek a barlangokból a külszínre. Egyes esetekben a közösségek által elfogadott ábrázolásaik már piktogrammák előzményeinek is tekinthetők. A baloldali kínai sziklarajzon, az 'ember' szimbólumok rajzai között középen egy ☉ 'Nap'-szimbólum látható, amelynek piktogrammaként is változatlan maradt a rajza:

A jobboldali sziklarajzon szintén szimbólumok rajzai láthatók egy kiemelt részlettel.

A nagy területen széttagolódott embercsoportok között az évtízezrek folyamán elkülönült, saját hagyományok jöttek létre, ezért a barlang és kőrajzok emberalakjai már hit és tudatviláguk szerint nagy változatosságban ábrázoltak. Az állatok festményei és rajzai valóságűek.

A neolitikus őstársadalmak felbomlásával és **a technika fejlődésével** a kedvezőbb földrajzi klíma, **a megváltozott termelési mód következményeként kialakultak a folyammenti kultúrák és államok. A legrégebbi írások — egymástól teljesen függetlenül — legalább négy helyszínen jöttek létre, ahol** az önellátást már meghaladta a mezőgazdasági termelés, és megkezdődött a kereskedelem.

Írásuk függetlenségének bizonyosága, hogy az azonos jelentésű írásjegyek rajzai rendre különböztek egymástól! Más volt az előzményük, és más az írások szisztémája is. Csak egy-két, mindenhol azonos természeti jelenség rajza és jelentése azonos. Ilyen a 'Nap' ☉ „napkarika” szimbóluma. L.: kínai: ☉ 'Nap'; Egyiptom: ☉ 'Nap; nap'; Indus-völgy: ☉ (?).

Az írás nem csak a memória rögzítésének eszköze volt. Elsajátítása, **a hivatalnoklét** mentesített a fizikai munkától, és a munkamegosztó piramis különböző szintjein hatalmi pozíciót is jelentett.

Az írással felhalmozott, rögzített ismeretek a hatalom birtoklásának, elismeretésének eszközévé, kellékévé váltak az írástudatlan tömegek felett.

A folyammenti kultúrák államszervező, gazdasági és kulturális fejlettségükkel, **írásuk terjesztésével** nyerték el történelmi jelentőségüket. **De államaik és alkotóik nyelve eltűnésével, írásuk folyamatos, igazolható használata is megszűnt.** Évezredek múltán a megismerésük is csak tehetséges kutatók munkásságának eredménye. Egyedül a kínai írás használata folyamatos és fejlődő, létrejöttétől mindmáig.

Az írás kezdeteit nem csak a barlang és kőrajz előzményekhez lehet kötni, hanem a mennyiségi adatok kevésbé látványos emlékeztetéséhez is. A számolás és írás kezdetei az emberi társadalmak ősmúltjának alig ismert mélységeibe vezetnek, és különböző emlékeztetőkben érhetők tetten.

Előfordultak mindenütt, ahol az ember önmaga, vagy mások számára valamit meg akart jelölni. Előzményei szoros kapcsolatban állnak az emberi gondolkodás, a társadalom fejlődésével. Emlékeztető bármi lehetett a helyi viszonyok szerint.

Lehetett két ember, vagy közösségen belül megegyezés. Lényege, hogy valamit, valamilyen módon emlékeztetve rögzítsen, és ne lehessen összecserélni más adattal.

Az egyik közösség többnyire nem értette meg a másik közösség egyezményes jeleit, jelképeit, ha azok nem „beszélő” jel(zés)ek (jelképek) voltak. Csak akkor, ha elsajátította.

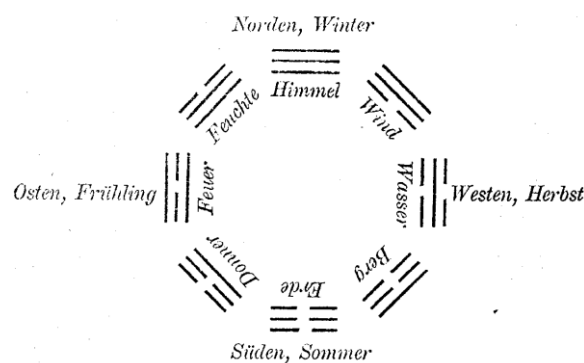
Az írás egyik sajátos előzményének tekinthető a csomóírás is, amely a legfejlettebb formáját a perui inkáknál érte el, ahol a különböző színek, a csomók nagysága és elhelyezése volt az emlékeztetés és közlés módja. (L.: index.hu)

Az inkák az államigazgatásban is használták a *kipuknak* nevezett csomójeleket. Számadatok feljegyzésére szolgáltak. A főzsinorra kötött, különböző színű mellékfonatokból állt, amelyen a különböző színek, különböző adatokat jelentettek.

A csomókötés szerte e világon elterjedt eszköze volt az írást megelőző emlékeztetésnek. Vele rokon eljárás volt a kagylófüzerek alkalmazása, amely a nyugat-afrikai négerek és az észak-amerikai indiánok körében volt elterjedve. A kagylók színe, elhelyezkedésük helyzete hordozta az üzenet tartalmát. Vagy kis agyagszobrocskák, kődarabok.

*Az emlékeztetők közé tartozik a három vonal párhuzamos kombinációival ábrázolt kínai **Pa-Kua** (pákva) is:*

Eredete Kína ősmúltjába vezet. Alapja a kínai filozófia két alapelve: a Jin (árnyékos oldal) és a Jang (napos oldal):

Egymással ellentétes fogalmak. Egyik nélkül a másik sem létezik. A Pa-Kua fogalmainak ábrázolásai e két alapelv vonalából alkotott trigrammákból állnak. A Jang (egyenes vonal) és a Jin (ketté osztott vonal) segítségével alkották meg a „Nyolc Változás” filozófiájának szemléltetését, amelynek részletes leírása először a Yi Ying-ben (a Változások Könyvében) jelent meg i. e. 1250 körül. Ezek a piktogramok nemcsak egymással ellentétben levőket jelölnek, de egyúttal jelképezik az átalakulást egyik végletből a másikba, ahogy az évszakok is változnak. Negatív és pozitív; víz és tűz; nő és férfi; nyár és tél, stb., stb.

A Pa-Kua fogalmainak ábrázolásmódja nem része (közvetlenül) a kínai írás piktográf előtörténetének.

„Egy legenda szerint az első kínai írásjegyet, és ezzel együtt az írást [Cang-csie](#) alkotta meg i. e. 2650 körül. Cang-csie a [kínai mitológia](#) legendás alakja, az ugyancsak legendás [Sárga Császár](#) egyik hivatalnoka. A feljegyzések szerint Cang-csiének négy szeme és négy pupillája volt. Az 5. században élt irodalmár, Liu Hszie 劉勰 a következőképpen írja le az írás felfedezését: „Amikor kialakult az írott képek rendje, nem kellett többé zsinórt csomózgatni; madárnyomok adták az ötletet ahhoz, hogy megteremtődjék az írás, mely kimondott szavainknak testi formát ad, a művészi szépségnek pedig lakóhelyet biztosít. Amikor Cang-csie feltalálta az írást, a kísértetek sírtak, és gabona szállt a levegőben; amikor pedig a Sárga Császár alkalmazni kezdte, hivatalnokai rendet tudtak tartani, s képesek voltak a nép helyzetét helyesen megítélni...”

„Más források szerint nem a minisztert, Cang-csiét, hanem magát Huang Tit, azaz a Sárga Császárt illeti a dicsőség az írás feltalálásáért. Érdekesség, hogy mindkettejüket négy-négy szemmel képzeltek el, ami bizonyos sámán jellegen túl a különleges éberség szimbóluma.” (Wikipédia)

Kína neolitikus korszakában több kultúrközpont létezett. Ezek közé tartozott Yangshao, Liangzhu, Banpo, Majiayao és Longshan.

Banpo és Jiangzhai kora-neolitikus városok régészeti feltárásánál kerámia edénytöredékeken jellegzetes kínai karaktereket találtak, amelyeket egyesek a kínai jócsont képelek előzményének vélnek az i. e. 5. és 4. évezredből:

S bár rajzuk egyezik egynémely kora-kínai (*hun! ótörök és székely!*) írásjel rajzával, nem bizonyítható, hogy milyen nyelvet képviseltek. Ezért vitatják, hogy a kínai írás előzményének tekinthetők.

Ezzel egyet kell értenünk, **mert csupán a rajzuk alapján nem bizonyíthatók, nem köthetők egyetlen nyelvhez sem írásjegyek! — ha rajzukon kívül más, nyelvi összefüggést bizonyító adataikat nem ismerjük.** Még akkor sem, ha azok a kínai kultúra „törzsterületén” fordultak elő.

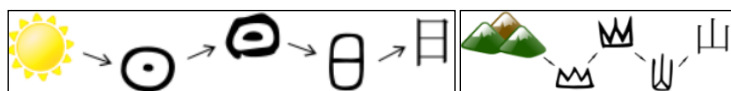
Az első, már összefüggésükben olvasható kínai feliratokat teknős páncélok, vagy más állatok lapockacsontjaira véssett **jócsont feliratokon** találták meg. (i. e. 1600 — i. e. 1000) A Han-dinasztia (i. e. 206 – i. sz. 220) óta a földből előkerült csontokat sárkánycsontoknak vélték, ezért porrá törve gyógyászati célokra használták. Csak 1899-ben fedezte fel a magas hivatali rangot viselő *Vang Jizung*, hogy a csontokon ősi írásjegyek vannak. Azóta több tízezer került elő belőlük. A Sang (-Jin) korban (i. e. (XVII) XIV-XI. sz.) a jóslás ceremóniájának eszközei voltak. A baloldali képen egy teknős alsó páncéljára, a jobboldalin egy lapockacsontra véssett jóslófeliratot látunk:

A Sang-kori jóscsont leletek már egy fejlett, archaikus képírás jeleit mutatják. Tárgyuk az uralkodó jelenlétében tartott jóslások, amelyek a várható időjárással, az eső megérkezésével, a terméskilátásokkal, vagy a katonai szerencse alakulásával kapcsolatosak.

A csontokat megtisztították és kis mélyedéseket véstek beléjük, majd felhevítették és a repedésekből igyekeztek választ kapni a feltett kérdésekre. A csontokra utólag a kérdéseket és a válaszokat is felvésték a korabeli piktogrammákkal. Az írásjelek függőlegesen, jobbról balra tartó sorokban követték egymást.

A kínai írás fejlődésének folyamata jól feltárt, mert bőséges írástörténeti anyag maradt az utókorra. A kínai piktogrammok sajátos fejlődésen mentek át. Példaként a 'Nap' és a 'hegy, hegység' piktogramja:

Már a Sang-korban megjelentek a bronzkészítményeken különböző feliratok, amelyekre legtöbbször a tulajdonos nevét írták fel, vagy a termékét készítő a névjegyével látta el. De hosszabb feliratok is előfordultak, amelyek rituális bronzedényeken jelentek meg, és kapcsolatban voltak a jósfeliratokkal.

Bronzfeliratokat az i. e. 14. századtól az i. e. 1. századig készítettek a különböző fejedelemségekben, s ezek fontos szemléltetői a kínai írás történetének.

Ezek eredménye volt a nagy pecsétírás (i. e. 1100 — i.e. 700), és a kis pecsétírás (i. e. 5.–3. szd.). A nagy pecsétírás jegyei még szinte azonosak a jóscsont feliratok piktogramjaival. A kis pecsétírás jegyei már kevésbé képírás jellegűek, a modern írásjegyek előzményeinek tekinthetők.

A Qin-dinasztia (Kr. e. 221–206) alapító császára, Qin Shi Huangdi nem csak Kínát egységesítette, hanem a kínai írást is. Ennek eredményeként vált hivatalossá i. e. 206 és i. e. 220 között.

Az alábbi táblázatban néhány kínai piktogram változásait látjuk a jóscsont változatoktól a mai modern írásjegyig az „ANCIENTSCRIPTS. COM” kínai írásismertetőjéből:

	oracle bone <i>jiaguwen</i>	greater seal <i>dazhuan</i>	lesser seal <i>xiaozhuan</i>	clerkly script <i>lishu</i>	standard script <i>kaishu</i>	running script <i>xingshu</i>	cursive script <i>caoshu</i>	modern simplified <i>jiantizi</i>
rén (*nín) human	𠤎	𠤎	𠤎	人	人	人	人	人
nǚ (*nraʔ) woman	𡚦	𡚦	𡚦	女	女	女	女	女
ěr (*naʔ) ear	𦊐	𦊐	𦊐	耳	耳	耳	耳	耳
mǎ (*mrāʔ) horse	𠂇	𠂇	𠂇	馬	馬	馬	馬	马
yú (*ŋa) fish	𩺰	𩺰	𩺰	魚	魚	魚	魚	鱼
shān (*srān) mountain	𡵓	𡵓	𡵓	山	山	山	山	山
rì (*nit) sun	𣎵	𣎵	𣎵	日	日	日	日	日
yuè (*ŋwat) moon	𣎵	𣎵	𣎵	月	月	月	月	月
yǔ (*waʔ) rain	𩺰	𩺰	𩺰	雨	雨	雨	雨	雨
yún (*wən) cloud	𩺰	𩺰	𩺰	雲	雲	雲	雲	云

Az oszlopok balról jobbra: jóscsont; nagy kagylóírás; kis kagylóírás; hivatali, adminisztratív írás; hagyományos írás; folyóírás; kurzív írás; modern írás. A jóscsont és a kagylóírást a bronztárgyak feliratainak írásjegyeivel együtt a kínaiak **ku-ven** (gu-ven)-nek, vagyis: „ősi írás”-nak nevezik.

Amíg korai képirás (piktográfia) volt a kínai írás, a szavak korábbi hangalakjai majdnem ismeretlenek voltak. Újabban Bernhard Karlgren rekonstrukcióit meghaladva már újabb és újabb, a kínai nyelv hangtörvényein és összehasonlító módszeren alapuló hangtörténeti rekonstrukciókat tárgyaló művek születnek. Például: Hongyuan Dong: *A history of the chinese language* (A kínai nyelv története), New York, 2014.

Már közel kétezer éve, **Hszü Shen** (58-147) a *Shuowen Jiězi* („Az egyszerű és összetett írásjegyek magyarázata”) szerzője etimológiai szótárában hat csoportba osztotta a kínai írásjegyek szerkezeti típusait.

Ezek közül a harmadik, amelyben a bonyolultabb írásjegyek már két részből állnak. Az összetett írásjegyek bal oldalán a *fogalomköröket alkotó* gyökjelek (kulcsok) vannak. Ilyen kb. 200 - 214 van, amelyek jelölik és megmutatják az új írásjegyek tárgykörét. Jelezve, hogy az írásjegy (és a kínai szó) milyen fogalomkörbe tartozik. (Alábbi példánkban a 氵 ’víz, folyadék’ gyökjele a ’jég’ és a ’víz’ összevont, „rövidített” rajza.) A *jobbaldalon* pedig a kiejtésre megközelítően utaló, fonetikai elemeket tartalmazó írásjegyek vannak.

Ily módon a 氵 ’víz’ gyökjel a: „河 *hō* (folyó)”; a „江 *csjáng* (folyam)”; a „洋 *jáng* (óceán)”; a „酒 *csjó* (szeszestital)”, stb. írásjegyeinek *fogalomköri* meghatározója. (L.: Nagy Bálint 1989, 353)

A kínai írás ekkor már piktofonetikus. **De ez nem befolyásolta a hunok által már lényegesen korábban átvett kínai ó-képirás (Ku-wen) piktogrammáinak rajzait és jelentéseit.**

Kétezer éve vették át és alkalmazták a saját nyelvükre **a kínai írásjeleket a kóreaiak** (handzsa), de 1440 körül a japán kandzsi és hiragana mintájára megalkották a (hangul) betűírást, amely magánhangzókból és mássalhangzók alkotta szótagokból áll.

A kínai írást vették át a vietnámiak is, amikor i. e. 111-től (megszakításokkal) 938-ig kínai uralom alatt éltek. A 10. századtól a kínai írást a saját nyelvükhöz igazították oly módon, hogy a kínai jegyeket párosították vietnámi hangtani elemekkel (Chu-nom írás). A 17. században európai misszionáriusok érkeztek, de csak a francia gyarmatosítás idején tértek át véglegesen a latin betűk használatára.

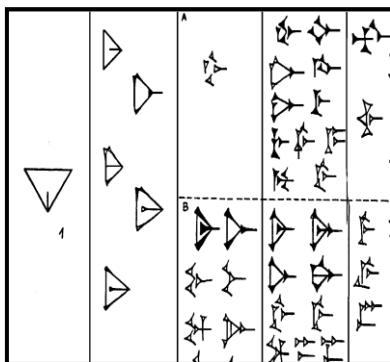
A japánok az 5. században vették át a kínai írást (kandzsi). A japán ragozó nyelv, így az egyszerűsített karakterű hiragana és a katakana már alkalmazta a japán kiejtést és nyelvtant.

Az ötörök és székel betűk is csak a kínai írástörténeti szakirodalomban egyeztethetők rendre, rajzuk és hangértékük segítségével helyreállított piktoqram előzményeikkel.

Mezopotámiában már i. e. 8000 körüli időből találtak agyagból formált, mennyiségeket számszerűen nyilvántartó jelképes agyagszobrocskákat. Hasonló, távoli előzményekből, i. e. 3300 körül alkották meg és fejlesztettek tovább a sumérek írásukat, amelynek íráshordozója szintén az agyag volt. Ez határozta meg az írás fejlődésének lehetőségét ott, ahol korlátlanul állt rendelkezésükre.

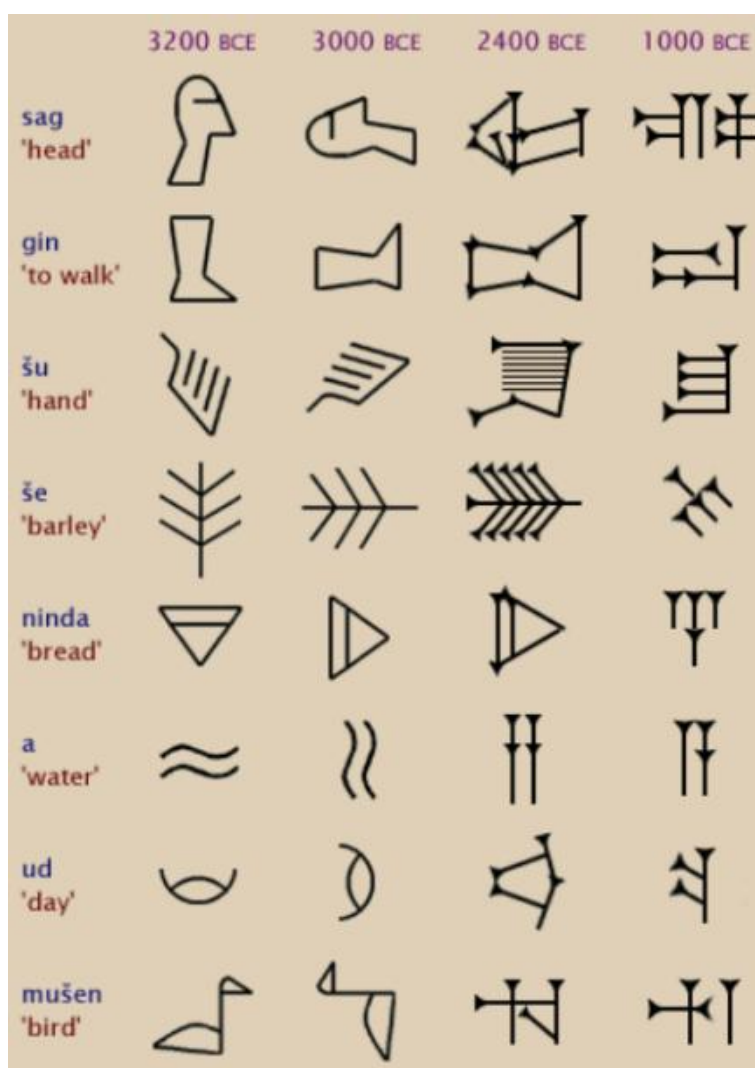
A sumérral egy időben alkották meg Elámban, a mai Irán területén a **sumér képiráshoz hasonló írást**, amely i. e. 1300 körül ékírássá alakult. Használata a sumérnál hamarabb befejeződött (kb. i. e. 500 körül). Nyelve szintén ragozó szigetnyelv lehetett. Története, fonológiája máig sem feltárt.

A sumér jelek kezdetben szimbólumok, tárgyak rajzai voltak. Például a 'nő, asszony' ósumér jele („Labat (*Labá*) No. 554. „GEME, MI sinništu femme;”) egy „ágyékháromszög” szimbóluma, amelynek rajza balra 90°-al el lett forgatva, mielőtt ékírás jellé alakították:

Az ékírás név onnan ered, hogy az előre elkészített agyagtáblába (az agyag íráshordozóba) egy vékony, ékszerű fapálcával belenyomkodták a piktoqramok

rajzát, majd megszártították. A fontosabbakat kiégették. Ezért jelentős számú írástörténeti és kulturális emlék maradt az utókorra, köztük a 12 agyagtáblán a Gilgames-eposz, az emberiség legelső nemzeti eposza. (Sumérul: Bilga-mesz, amely „Öreg ifjút” jelent. (WIKIPEDIA) (Mások szerint: „Bátor fényhozó”-t.) Magyar nyelven Rákos Sándor fordításában volt először olvasható. (*Gilgames*, Magyar Helikon, 1960) Az alábbi (ANCIENTSCRIPTS.COM) táblázatban néhány sumér piktogram rajzát látjuk időrendi változásaikban:

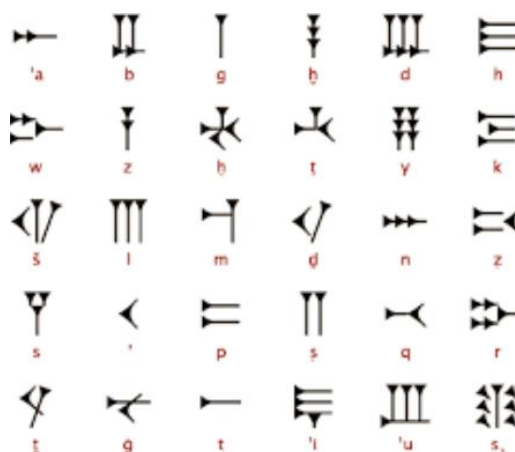

Kr. sz. e. 2800 körül a sumér írásban megjelentek a fonetikai elemek, amelyek lehettek jelentés nélküli, vagy jelentéssel is rendelkező jelek. Az agyagba nyomott ékszerű fapálca eleje mélyebb és szélesebb nyomatot adott, mint a fapálca fogás felőli vége. Az ékírás módját más írások jelölésére is *átvették*.

Az *ékírás* szóban az „*ék*” a jelek jelölési módját nevezi meg, miként a *rovásírás* szóban is a betűk fába „*rovás*” módját. Ezért sem az „*ék*”, sem a „*rovás*” szó nem lehet egy írás neve, mert az csak a jelek (betűk) rögzítésének módja, művelete az íráshordozón.

A sumér ékírás átvételéből alakult ki a sémi akkádok írása, miként a sumér képirással összefüggésben az óelámi képirás, majd az i.e. 3. évezredben az akkádból importált középelámi ékírás is. Jellegzetes, ékírás elemekből áll a más-salhangzókat rögzítő **ugariti** és **óperzsa** írás. Ez utóbbi megfejtését Grotenfeld kezdte el, s Rawlinson fejezte be a régebbi szójeles-ékírásos emlékek feltáráásával a 19. sz. közepén.

Egyelőre rejtély az ékírásokhoz kötődő Ugariti ékírás (i. e. 1330-tól i. e. 800-ig) betűinek története, amely írás nevét az ókori Ugarit (ma Ras Shamra Szíriában) várostól kapta, ahol ékírással „írt” táblákat találtak. Az ékírás betűk hangértékei:

Egyetlen más ékírás betűivel nem mutat rajzaiban és hangértékeikben megnyilvánuló összefüggést.

Egynémely ugariti ékírás betűnek a protosínai és a koraföníciai betűk rajzvonalaival látok némi logikusan kapcsolható hasonlatosságot. S ez időrendben is egybeesik a protosínai és a koraföníciai írással.

Az ékírás módját a sumérektől a következő írások vették át: **elámi írás**, kb. i. e. 1300-tól i. e. 500-ig; **akkád írás** i. e. 2500-tól i. u. 100-ig; **ebalai írás** i. e. 2500-tól i. e. 2250-ig; **mári írás** i. e. 1800 és i. e. 1750 közö-től i. e. 1100-ig; **hurri írás** i. e. 1800-tól i. e. 1400-ig; **ugariti írás** i. e. 1300-tól i. e. 800-ig; **közép-babiloni** és **közép-asszír írások** i. e. 1500-tól i. e. 700-ig; **új-asszír írás** i. e. 1000-tól i. e. 700-ig; **urartui írás** i.e. 900-tól i. e. 700-ig; **óperzsa írás** i.e. 600-tól i. u. 400-ig; **új-babiloni írás** i. e. 700-tól i. u. 100-ig.

A felsorolt időpontok után már nem voltak használatban. S bár a sumér írást átvették a sémi akkádok és a babiloniak a saját nyelvük lejegyzésére, a sumér nyelv és írás még holt nyelvként is használatos volt művészi, vallásos és tudományos célból i. u. az 1. századig. Akár a latin nyelv máig.

Az egyiptomi civilizáció több mint három évezreden át létezett! — s ebben a legnagyobb szerepe írásuknak volt. Hittek a hallhatatlanságban. Zálogát a test konzerválásában és az elhunyt neve fennmaradásában vélték. Ez mutatkozik

meg az egyiptomi írás **hieroglif**, „szent véset” görög elnevezésében is, mert rengeteg név maradt fenn egyiptomi írással.

Az egyiptomiak a *medu netjeru*, „az istenek szavai” névvel illették írásukat, mert feltalálását Thot istennek tulajdonították. Az 1960-as években még voltak olyan vélemények, amelyek szerint *az egyiptomi hieroglifikus írás valamilyen kapcsolatban lehetett a sumérek írásával. Ez fordította egykor figyelmem az írások jegyeinek történeti összehasonlítása felé*, és hamar arra a véleményre jutottam, hogy: **semmi közük sem volt egymáshoz!** Miért?

Azért, mert azonos jelentésű képleteik rajzai különböznek! Néhány egyiptomi képjel rajza és jelentése:

 két nád; bagoly; keselyű; száj; hurok; hal; kobra
 csillag; kéz; víz hullám; lábszár; lépő lábak; ház;
 völgy; felemelt karok; sodrott vászon; fazék; ülő tisztviselő;
 mezei nyúl; repülő kacsá; fa; kampó; nyílhegy.

Írások összefüggése bizonyításának alapfeltétele, hogy piktogram előzményeik rajzainak és jelentéseinek a kapcsolatuk időpontjában (többnyire) rendre egyezni kell!

Ilyen egyezések a sumér és egyiptomi, és más folyamparti műveltségek írásának történetében sincsenek. Ezért a belőlük származó írások jelei, betűi sem vezethetők vissza (hitelesen) más írásokba, más piktogramokba. Csak abba az egybe, amelyből származtak!

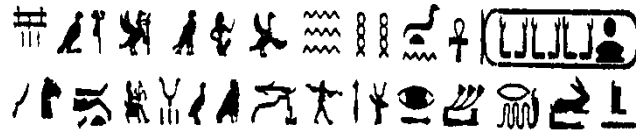
Minden írásrendszerbe tartozásnak meghatározó adatai, kritériumai vannak, amelyek alapján összefüggéseiket, „rokonságukat” bizonyítani tudjuk. **Legfontosabbak a nyelvi, jelentéstörténeti adatok! Mert az írásjelek rajzai egy bizonyos nyelven kimondott jelentések rajzát, szimbólumait rögzítik.** Ezért:

Piktogrammákat, idogrammákat rajzuk és a jelentésük alapján azonosítunk.

Betűket piktogram előzményeiből származó **rajzokkal és a betűképzés korabeli nyelvén, a jelentés szavából képzett** (többnyire) **akrofoniás** (szókezdő) **hangértékükkel**. Vagy esetenként véghangzókkal képzett hangértékekkel, amikor a betűképző nyelvben szókezdőként abetű hangértéke még nem létezett.

Szükséges piktográfiájuk hiteles szakirodalma is, hogy a betűk piktogram előzményű rajzát és jelentését meg tudjuk állapítani, és **kellő nyelvi ismeret a célnak megfelelő írástörténeti műveletek elvégzéséhez.**

Minden folyamparti írás írás képelekből (piktogrammákból) született. Az egyiptomi írás előzményeiről nincsenek adatok. Emlékei már egy kialakult írást mutatnak. Olyan ideogrammákból és determinatívumokból álló fonetikus szótag- és betűírás, amelyek szimbólumrajzai természetűek. L.: (Petőcz 46):

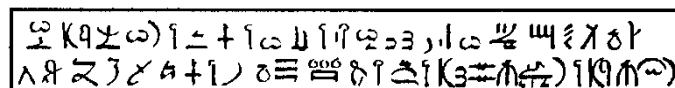

Jelölésmódjuk értelmezése bonyolult. Jelölhetnek mássalhangzó csoportot, vagy egy szót. Létrejöttének idejét i. e. 2900 körüli időpontban határozták meg. Ekkor megerősödött Egyiptomban a központi hatalom, s az írás az állam működésének fontos eszközét alkotta. Több mint 500 jelből állt. Többnyire kőbe vés-
ték, embereket, állatokat, növényeket, testrészeket, tárgyakat ábrázoltak. Voltak olyan jelek is, amelyek azt határozták meg, hogy melyik csoportba tartoznak a jelek. Elsősorban neveket, sírfeliratokat, történeti eseményeket rögzítettek. Amint ecsettel és tintával bőrre, papiruszra kezdték írni a jeleket, formáik egyszerűsödtek.

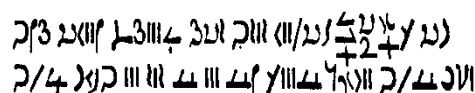
A determinatívumok többségének önmagában nem volt jelentése. Szerepük abban állt, hogy az azonos írásmódú szavaknak megkülönböztető jelentéseket adtak. Az írás és olvasás irányát az adta meg, hogy a benne szereplő ember és állatrajzok milyen irányba néznek.

Az egyiptomi írás egyik jellegzetes hordozója volt a papirusz, amely a nílusi sás beléből készült úgy, hogy szeleteket vágtak belőle, egymásra helyezve, keresztbe-hosszába, több réteget összetömörítettek.

A hieroglifikus írásból alakult ki a kurzikus hieratikus „papi” írás i. e. 2570 és 2450 között. Egyszerűsödött formáit papiruszra írták a hivatalnokok. A mindennapi életben használták. Csak jobbról balra lehetett írni és olvasni. (L.: Petőcz 46.):

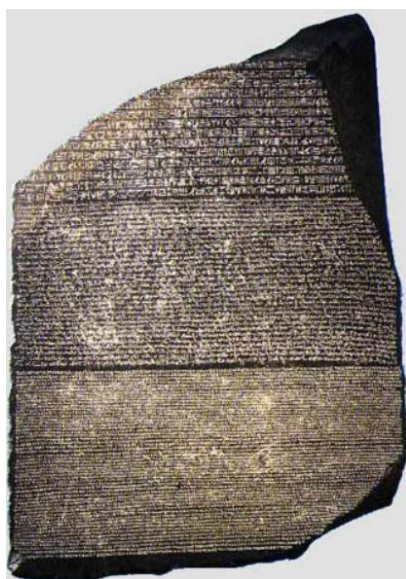
További egyszerűsödéssel jött létre a szintén kurzív demotikus (népi) írás, amit több mint ezer évig használtak. (L. Petőcz 46.):

A római hódítás következményeként, 391-ben I. Theodosius betiltotta az összes nem keresztény templomot. A latin nyelv és írás használatával az egyiptomi írás 1400 évre feledésbe merült.

A francia Jean-François Champollionnak sikerült az írás olvasatát elődei (Johan David Åkerblad (1763–1819) és Thomas Young (1773–1829) munkássága nyomán megfejteni, amit 1823-ban, a *Précis du Système hiéroglyphique*-ben tett közzé.

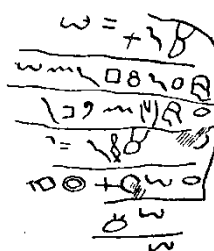
Előzménye a rosette-i kő megtalálása volt. Bonaparte Napoleon tábornok hadjárata (1798–1801) alatt Pierre-François Bouchard francia kapitány fedezte fel a Rosette nevű kikötővárosban:

A sötét gránitkövön hieroglifákkal, démotikus írással és görög írással írt (azonos tartalmú) feliratot talált. A görög írás segítségével sikerült Jean-François Champollionnak az ősi egyiptomi feliratok olvasatát megfejteni. A követ [1802](#) óta a [British Museum](#)-ban őrzik.

1904 -ben fedezték fel a Sínai-félszigeten **a Proto-Sínai írást** (i. e. 1900-tól i. e. 1100-ig használták), amikor régészek feliratos szobrokat, Flinders Petri felesége pedig nyolc táblát talált, amelyeken egyiptomi hieroglifák sorokba rendezett vésetei álltak. *A Proto-Sínai közvetlen folytatása a Föníciai írás.*

Sir Alan Gardiner Henderson egyiptológus (1879 — 1963) fejtette meg a feliratokat, s megállapította: **az írás mindössze 32 jelből áll, és minden jel más-salhangzót jelöl.** Magánhangzót nem, mivel azok a szavak hangrendjéből következtek. Az írás iránya változó. A sémi nyelvű alkotók a hieroglif jelek jelentését a saját nyelvükön nevezték meg, és a jelek egyszerűsített rajzával és szókezdő hangjával (akrofoniájával) mássalhangzó hangokat jelölő betűket alkottak. Mindez i.e. a II. évezred közepe táján történhetett. L.: Friedrich – Jensen 225. ábra:

Később Felső-Egyiptomban is találtak „proto-sínai” feliratokat, ahol egyiptomi adatok is igazolták sémi nyelvű nép jelenlétét. Annyi bizonyos, hogy az újítás egyik oka az egyiptomi írás bonyolultsága lehetett.

A nagyszámú ideogrammákból és determinatívumokból álló egyiptomi szótag- és betűírás elsajátítása nehéz volt — és az egyiptomi nyelv ismeretéhez kötődve működött. A mássalhangzókat jelölő betűkkel lényegesen kevesebb írásjel használatát kellett elsajátítani. A magánhangzókat nem jelölték, mert azok adódtak a nyelv szavainak hangrendjéből.

A Proto-Sínai írás közvetlen folytatása a föníciai írás, amelyből az arámi, a görög és számos más, az íráscsaládba tartozó európai írás is származott. A sémi arab írások is.

Az alábbi (ANCIENTSCRIPTS. COM) táblázatban az egyiptomi hieroglifákból származó betűk rajzait és sémi nyelvű jelentéseit látjuk, föníciai és görög átvételű hangértékeikkel:

Letter Name	Proto-Sinaitic	Early Phoenician	Greek	Phonetic Value	Letter Meaning
'aleph			A	[ʾ]	ox
beth			B	[b]	house
gimmel			Γ	[g]	throwstick
daleth			Δ	[d]	door
he			E	[h]	
waw			Ϝ ϝ Y	[w]	hook/peg
zayin			Z	[z]	
heth			H	[ḥ]	fence
teth			Θ	[t]	
yodh			I	[y]	arm/hand
kaph			K	[k]	palm of hand
lamedh			Λ	[l]	goad/crook
mem			M	[m]	water
nun			N	[n]	snake
samekh			Ξ	[s]	
'ayin			O	[ʿ]	eye
pe			Π	[p]	
tsade			Ϙ ²	[ṣ]	
qoph			ϙ ³	[q]	
reš			P	[r]	head
šin			Σ	[š]	
taw			T	[t]	mark (?)

Az akrofonía (vagy: szókezdő hang elve) annyira logikusan természetes, hogy a Proto-Sinai betűk alkotásának hatásaként, vagy attól teljesen függetlenül, más íráscsaládban is alkalmazták. *Példa rá a kínai óképírásból származó ótörök és székely írás betűinek alkotása.*

De említhetnénk a germán runákat is, amelynek igen sok változata van.

Balra a germán futhark, jobbra a kevésbé ismert markoman runa a korai középkorból:

The Germanic Futhark											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
F	H	N	T	R	<	X	P	H	+	I	S
f	u	t	h	a	r	k	g	w	h	n	i
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
I	L	Y	S	T	B	M	M	I	O	X	M
I	p	z	R	s	t	b	e	n	i	g	o

Asch	ᚦ ᚨ ᚥ	a	His	ᚱ	i	Rehit	ᚷ ᚨ ᚷ	r
Birith	ᚼ ᚼ	b	Gilch	ᚷ ᚾ ᚷ	k	Suhil	ᚱ ᚱ	s
Khen	ᚱ ᚨ	ch	Lagu	ᚱ	l	Tac	ᚱ	t
Thorn	ᚢ ᚢ ᚢ	þ	Man	ᚢ	m	Hur	ᚱ ᚱ ᚱ	u
Eho	ᚢ	e	Not	ᚱ ᚱ	n	Helahe	ᚱ ᚱ ᚱ	x
Fehc	ᚱ ᚱ	f	Othil	ᚱ ᚱ	o	Huyri	ᚱ ᚱ ᚱ	y
Gibu	ᚱ ᚱ	g	Perch	ᚱ ᚱ ᚱ	p	Ziu	ᚱ ᚱ	z
Hagale	ᚱ ᚱ ᚱ	h	Khon	ᚱ	q			

A közvetlenül proto-sínai írásból származó föníciai, szintén mássalhangzókat jelölő írás. A szavakat nem különítették el egymástól. Iránya jobbról balra halad. *Az arámi és ógörög írás előzménye:*

𐤀 𐤁 𐤂 𐤃 𐤄 𐤅 𐤆 𐤇 𐤈 𐤉 𐤊 𐤋 𐤌 𐤍 𐤎 𐤏 𐤐 𐤑 𐤒 𐤓 𐤔 𐤕 𐤖 𐤗 𐤘 𐤙 𐤚 𐤛 𐤜 𐤝 𐤞 𐤟 𐤠 𐤡 𐤢 𐤣 𐤤 𐤥 𐤦 𐤧 𐤨 𐤩 𐤪 𐤫 𐤬 𐤭 𐤮 𐤯 𐤰 𐤱 𐤲 𐤳 𐤴 𐤵 𐤶 𐤷 𐤸 𐤹 𐤺 𐤻 𐤼 𐤽 𐤾 𐤿 𐥀 𐥁 𐥂 𐥃 𐥄 𐥅 𐥆 𐥇 𐥈 𐥉 𐥊 𐥋 𐥌 𐥍 𐥎 𐥏 𐥐 𐥑 𐥒 𐥓 𐥔 𐥕 𐥖 𐥗 𐥘 𐥙 𐥚 𐥛 𐥜 𐥝 𐥞 𐥟 𐥠 𐥡 𐥢 𐥣 𐥤 𐥥 𐥦 𐥧 𐥨 𐥩 𐥪 𐥫 𐥬 𐥭 𐥮 𐥯 𐥰 𐥱 𐥲 𐥳 𐥴 𐥵 𐥶 𐥷 𐥸 𐥹 𐥺 𐥻 𐥼 𐥽 𐥾 𐥿 𐦀 𐦁 𐦂 𐦃 𐦄 𐦅 𐦆 𐦇 𐦈 𐦉 𐦊 𐦋 𐦌 𐦍 𐦎 𐦏 𐦐 𐦑 𐦒 𐦓 𐦔 𐦕 𐦖 𐦗 𐦘 𐦙 𐦚 𐦛 𐦜 𐦝 𐦞 𐦟 𐦠 𐦡 𐦢 𐦣 𐦤 𐦥 𐦦 𐦧 𐦨 𐦩 𐦪 𐦫 𐦬 𐦭 𐦮 𐦯 𐦰 𐦱 𐦲 𐦳 𐦴 𐦵 𐦶 𐦷 𐦸 𐦹 𐦺 𐦻 𐦼 𐦽 𐦾 𐦿 𐧀 𐧁 𐧂 𐧃 𐧄 𐧅 𐧆 𐧇 𐧈 𐧉 𐧊 𐧋 𐧌 𐧍 𐧎 𐧏 𐧐 𐧑 𐧒 𐧓 𐧔 𐧕 𐧖 𐧗 𐧘 𐧙 𐧚 𐧛 𐧜 𐧝 𐧞 𐧟 𐧠 𐧡 𐧢 𐧣 𐧤 𐧥 𐧦 𐧧 𐧨 𐧩 𐧪 𐧫 𐧬 𐧭 𐧮 𐧯 𐧰 𐧱 𐧲 𐧳 𐧴 𐧵 𐧶 𐧷 𐧸 𐧹 𐧺 𐧻 𐧼 𐧽 𐧾 𐧿 𐨀 𐨁 𐨂 𐨃 𐨄 𐨅 𐨆 𐨇 𐨈 𐨉 𐨊 𐨋 𐨌 𐨍 𐨎 𐨏 𐨐 𐨑 𐨒 𐨓 𐨔 𐨕 𐨖 𐨗 𐨘 𐨙 𐨚 𐨛 𐨜 𐨝 𐨞 𐨟 𐨠 𐨡 𐨢 𐨣 𐨤 𐨥 𐨦 𐨧 𐨨 𐨩 𐨪 𐨫 𐨬 𐨭 𐨮 𐨯 𐨰 𐨱 𐨲 𐨳 𐨴 𐨵 𐨶 𐨷 𐨸 𐨹 𐨺 𐨻 𐨼 𐨽 𐨾 𐨿 𐩀 𐩁 𐩂 𐩃 𐩄 𐩅 𐩆 𐩇 𐩈 𐩉 𐩊 𐩋 𐩌 𐩍 𐩎 𐩏 𐩐 𐩑 𐩒 𐩓 𐩔 𐩕 𐩖 𐩗 𐩘 𐩙 𐩚 𐩛 𐩜 𐩝 𐩞 𐩟 𐩠 𐩡 𐩢 𐩣 𐩤 𐩥 𐩦 𐩧 𐩨 𐩩 𐩪 𐩫 𐩬 𐩭 𐩮 𐩯 𐩰 𐩱 𐩲 𐩳 𐩴 𐩵 𐩶 𐩷 𐩸 𐩹 𐩺 𐩻 𐩼 𐩽 𐩾 𐩿 𐪀 𐪁 𐪂 𐪃 𐪄 𐪅 𐪆 𐪇 𐪈 𐪉 𐪊 𐪋 𐪌 𐪍 𐪎 𐪏 𐪐 𐪑 𐪒 𐪓 𐪔 𐪕 𐪖 𐪗 𐪘 𐪙 𐪚 𐪛 𐪜 𐪝 𐪞 𐪟 𐪠 𐪡 𐪢 𐪣 𐪤 𐪥 𐪦 𐪧 𐪨 𐪩 𐪪 𐪫 𐪬 𐪭 𐪮 𐪯 𐪰 𐪱 𐪲 𐪳 𐪴 𐪵 𐪶 𐪷 𐪸 𐪹 𐪺 𐪻 𐪼 𐪽 𐪾 𐪿 𐫀 𐫁 𐫂 𐫃 𐫄 𐫅 𐫆 𐫇 𐫈 𐫉 𐫊 𐫋 𐫌 𐫍 𐫎 𐫏 𐫐 𐫑 𐫒 𐫓 𐫔 𐫕 𐫖 𐫗 𐫘 𐫙 𐫚 𐫛 𐫜 𐫝 𐫞 𐫟 𐫠 𐫡 𐫢 𐫣 𐫤 𐫥 𐫦 𐫧 𐫨 𐫩 𐫪 𐫫 𐫬 𐫭 𐫮 𐫯 𐫰 𐫱 𐫲 𐫳 𐫴 𐫵 𐫶 𐫷 𐫸 𐫹 𐫺 𐫻 𐫼 𐫽 𐫾 𐫿 𐬀 𐬁 𐬂 𐬃 𐬄 𐬅 𐬆 𐬇 𐬈 𐬉 𐬊 𐬋 𐬌 𐬍 𐬎 𐬏 𐬐 𐬑 𐬒 𐬓 𐬔 𐬕 𐬖 𐬗 𐬘 𐬙 𐬚 𐬛 𐬜 𐬝 𐬞 𐬟 𐬠 𐬡 𐬢 𐬣 𐬤 𐬥 𐬦 𐬧 𐬨 𐬩 𐬪 𐬫 𐬬 𐬭 𐬮 𐬯 𐬰 𐬱 𐬲 𐬳 𐬴 𐬵 𐬶 𐬷 𐬸 𐬹 𐬺 𐬻 𐬼 𐬽 𐬾 𐬿 𐭀 𐭁 𐭂 𐭃 𐭄 𐭅 𐭆 𐭇 𐭈 𐭉 𐭊 𐭋 𐭌 𐭍 𐭎 𐭏 𐭐 𐭑 𐭒 𐭓 𐭔 𐭕 𐭖 𐭗 𐭘 𐭙 𐭚 𐭛 𐭜 𐭝 𐭞 𐭟 𐭠 𐭡 𐭢 𐭣 𐭤 𐭥 𐭦 𐭧 𐭨 𐭩 𐭪 𐭫 𐭬 𐭭 𐭮 𐭯 𐭰 𐭱 𐭲 𐭳 𐭴 𐭵 𐭶 𐭷 𐭸 𐭹 𐭺 𐭻 𐭼 𐭽 𐭾 𐭿 𐮀 𐮁 𐮂 𐮃 𐮄 𐮅 𐮆 𐮇 𐮈 𐮉 𐮊 𐮋 𐮌 𐮍 𐮎 𐮏 𐮐 𐮑 𐮒 𐮓 𐮔 𐮕 𐮖 𐮗 𐮘 𐮙 𐮚 𐮛 𐮜 𐮝 𐮞 𐮟 𐮠 𐮡 𐮢 𐮣 𐮤 𐮥 𐮦 𐮧 𐮨 𐮩 𐮪 𐮫 𐮬 𐮭 𐮮 𐮯 𐮰 𐮱 𐮲 𐮳 𐮴 𐮵 𐮶 𐮷 𐮸 𐮹 𐮺 𐮻 𐮼 𐮽 𐮾 𐮿 𐯀 𐯁 𐯂 𐯃 𐯄 𐯅 𐯆 𐯇 𐯈 𐯉 𐯊 𐯋 𐯌 𐯍 𐯎 𐯏 𐯐 𐯑 𐯒 𐯓 𐯔 𐯕 𐯖 𐯗 𐯘 𐯙 𐯚 𐯛 𐯜 𐯝 𐯞 𐯟 𐯠 𐯡 𐯢 𐯣 𐯤 𐯥 𐯦 𐯧 𐯨 𐯩 𐯪 𐯫 𐯬 𐯭 𐯮 𐯯 𐯰 𐯱 𐯲 𐯳 𐯴 𐯵 𐯶 𐯷 𐯸 𐯹 𐯺 𐯻 𐯼 𐯽 𐯾 𐯿 𐰀 𐰁 𐰂 𐰃 𐰄 𐰅 𐰆 𐰇 𐰈 𐰉 𐰊 𐰋 𐰌 𐰍 𐰎 𐰏 𐰐 𐰑 𐰒 𐰓 𐰔 𐰕 𐰖 𐰗 𐰘 𐰙 𐰚 𐰛 𐰜 𐰝 𐰞 𐰟 𐰠 𐰡 𐰢 𐰣 𐰤 𐰥 𐰦 𐰧 𐰨 𐰩 𐰪 𐰫 𐰬 𐰭 𐰮 𐰯 𐰰 𐰱 𐰲 𐰳 𐰴 𐰵 𐰶 𐰷 𐰸 𐰹 𐰺 𐰻 𐰼 𐰽 𐰾 𐰿 𐱀 𐱁 𐱂 𐱃 𐱄 𐱅 𐱆 𐱇 𐱈 𐱉 𐱊 𐱋 𐱌 𐱍 𐱎 𐱏 𐱐 𐱑 𐱒 𐱓 𐱔 𐱕 𐱖 𐱗 𐱘 𐱙 𐱚 𐱛 𐱜 𐱝 𐱞 𐱟 𐱠 𐱡 𐱢 𐱣 𐱤 𐱥 𐱦 𐱧 𐱨 𐱩 𐱪 𐱫 𐱬 𐱭 𐱮 𐱯 𐱰 𐱱 𐱲 𐱳 𐱴 𐱵 𐱶 𐱷 𐱸 𐱹 𐱺 𐱻 𐱼 𐱽 𐱾 𐱿 𐲀 𐲁 𐲂 𐲃 𐲄 𐲅 𐲆 𐲇 𐲈 𐲉 𐲊 𐲋 𐲌 𐲍 𐲎 𐲏 𐲐 𐲑 𐲒 𐲓 𐲔 𐲕 𐲖 𐲗 𐲘 𐲙 𐲚 𐲛 𐲜 𐲝 𐲞 𐲟 𐲠 𐲡 𐲢 𐲣 𐲤 𐲥 𐲦 𐲧 𐲨 𐲩 𐲪 𐲫 𐲬 𐲭 𐲮 𐲯 𐲰 𐲱 𐲲 𐲳 𐲴 𐲵 𐲶 𐲷 𐲸 𐲹 𐲺 𐲻 𐲼 𐲽 𐲾 𐲿 𐳀 𐳁 𐳂 𐳃 𐳄 𐳅 𐳆 𐳇 𐳈 𐳉 𐳊 𐳋 𐳌 𐳍 𐳎 𐳏 𐳐 𐳑 𐳒 𐳓 𐳔 𐳕 𐳖 𐳗 𐳘 𐳙 𐳚 𐳛 𐳜 𐳝 𐳞 𐳟 𐳠 𐳡 𐳢 𐳣 𐳤 𐳥 𐳦 𐳧 𐳨 𐳩 𐳪 𐳫 𐳬 𐳭 𐳮 𐳯 𐳰 𐳱 𐳲 𐳳 𐳴 𐳵 𐳶 𐳷 𐳸 𐳹 𐳺 𐳻 𐳼 𐳽 𐳾 𐳿 𐴀 𐴁 𐴂 𐴃 𐴄 𐴅 𐴆 𐴇 𐴈 𐴉 𐴊 𐴋 𐴌 𐴍 𐴎 𐴏 𐴐 𐴑 𐴒 𐴓 𐴔 𐴕 𐴖 𐴗 𐴘 𐴙 𐴚 𐴛 𐴜 𐴝 𐴞 𐴟 𐴠 𐴡 𐴢 𐴣 𐴤 𐴥 𐴦 𐴧 𐴨 𐴩 𐴪 𐴫 𐴬 𐴭 𐴮 𐴯 𐴰 𐴱 𐴲 𐴳 𐴴 𐴵 𐴶 𐴷 𐴸 𐴹 𐴺 𐴻 𐴼 𐴽 𐴾 𐴿 𐵀 𐵁 𐵂 𐵃 𐵄 𐵅 𐵆 𐵇 𐵈 𐵉 𐵊 𐵋 𐵌 𐵍 𐵎 𐵏 𐵐 𐵑 𐵒 𐵓 𐵔 𐵕 𐵖 𐵗 𐵘 𐵙 𐵚 𐵛 𐵜 𐵝 𐵞 𐵟 𐵠 𐵡 𐵢 𐵣 𐵤 𐵥 𐵦 𐵧 𐵨 𐵩 𐵪 𐵫 𐵬 𐵭 𐵮 𐵯 𐵰 𐵱 𐵲 𐵳 𐵴 𐵵 𐵶 𐵷 𐵸 𐵹 𐵺 𐵻 𐵼 𐵽 𐵾 𐵿 𐶀 𐶁 𐶂 𐶃 𐶄 𐶅 𐶆 𐶇 𐶈 𐶉 𐶊 𐶋 𐶌 𐶍 𐶎 𐶏 𐶐 𐶑 𐶒 𐶓 𐶔 𐶕 𐶖 𐶗 𐶘 𐶙 𐶚 𐶛 𐶜 𐶝 𐶞 𐶟 𐶠 𐶡 𐶢 𐶣 𐶤 𐶥 𐶦 𐶧 𐶨 𐶩 𐶪 𐶫 𐶬 𐶭 𐶮 𐶯 𐶰 𐶱 𐶲 𐶳 𐶴 𐶵 𐶶 𐶷 𐶸 𐶹 𐶺 𐶻 𐶼 𐶽 𐶾 𐶿 𐷀 𐷁 𐷂 𐷃 𐷄 𐷅 𐷆 𐷇 𐷈 𐷉 𐷊 𐷋 𐷌 𐷍 𐷎 𐷏 𐷐 𐷑 𐷒 𐷓 𐷔 𐷕 𐷖 𐷗 𐷘 𐷙 𐷚 𐷛 𐷜 𐷝 𐷞 𐷟 𐷠 𐷡 𐷢 𐷣 𐷤 𐷥 𐷦 𐷧 𐷨 𐷩 𐷪 𐷫 𐷬 𐷭 𐷮 𐷯 𐷰 𐷱 𐷲 𐷳 𐷴 𐷵 𐷶 𐷷 𐷸 𐷹 𐷺 𐷻 𐷼 𐷽 𐷾 𐷿 𐸀 𐸁 𐸂 𐸃 𐸄 𐸅 𐸆 𐸇 𐸈 𐸉 𐸊 𐸋 𐸌 𐸍 𐸎 𐸏 𐸐 𐸑 𐸒 𐸓 𐸔 𐸕 𐸖 𐸗 𐸘 𐸙 𐸚 𐸛 𐸜 𐸝 𐸞 𐸟 𐸠 𐸡 𐸢 𐸣 𐸤 𐸥 𐸦 𐸧 𐸨 𐸩 𐸪 𐸫 𐸬 𐸭 𐸮 𐸯 𐸰 𐸱 𐸲 𐸳 𐸴 𐸵 𐸶 𐸷 𐸸 𐸹 𐸺 𐸻 𐸼 𐸽 𐸾 𐸿 𐹀 𐹁 𐹂 𐹃 𐹄 𐹅 𐹆 𐹇 𐹈 𐹉 𐹊 𐹋 𐹌 𐹍 𐹎 𐹏 𐹐 𐹑 𐹒 𐹓 𐹔 𐹕 𐹖 𐹗 𐹘 𐹙 𐹚 𐹛 𐹜 𐹝 𐹞 𐹟 𐹠 𐹡 𐹢 𐹣 𐹤 𐹥 𐹦 𐹧 𐹨 𐹩 𐹪 𐹫 𐹬 𐹭 𐹮 𐹯 𐹰 𐹱 𐹲 𐹳 𐹴 𐹵 𐹶 𐹷 𐹸 𐹹 𐹺 𐹻 𐹼 𐹽 𐹾 𐹿 𐺀 𐺁 𐺂 𐺃 𐺄 𐺅 𐺆 𐺇 𐺈 𐺉 𐺊 𐺋 𐺌 𐺍 𐺎 𐺏 𐺐 𐺑 𐺒 𐺓 𐺔 𐺕 𐺖 𐺗 𐺘 𐺙 𐺚 𐺛 𐺜 𐺝 𐺞 𐺟 𐺠 𐺡 𐺢 𐺣 𐺤 𐺥 𐺦 𐺧 𐺨 𐺩 𐺪 𐺫 𐺬 𐺭 𐺮 𐺯 𐺰 𐺱 𐺲 𐺳 𐺴 𐺵 𐺶 𐺷 𐺸 𐺹 𐺺 𐺻 𐺼 𐺽 𐺾 𐺿 𐻀 𐻁 𐻂 𐻃 𐻄 𐻅 𐻆 𐻇 𐻈 𐻉 𐻊 𐻋 𐻌 𐻍 𐻎 𐻏 𐻐 𐻑 𐻒 𐻓 𐻔 𐻕 𐻖 𐻗 𐻘 𐻙 𐻚 𐻛 𐻜 𐻝 𐻞 𐻟 𐻠 𐻡 𐻢 𐻣 𐻤 𐻥 𐻦 𐻧 𐻨 𐻩 𐻪 𐻫 𐻬 𐻭 𐻮 𐻯 𐻰 𐻱 𐻲 𐻳 𐻴 𐻵 𐻶 𐻷 𐻸 𐻹 𐻺 𐻻 𐻼 𐻽 𐻾 𐻿 𐼀 𐼁 𐼂 𐼃 𐼄 𐼅 𐼆 𐼇 𐼈 𐼉 𐼊 𐼋 𐼌 𐼍 𐼎 𐼏 𐼐 𐼑 𐼒 𐼓 𐼔 𐼕 𐼖 𐼗 𐼘 𐼙 𐼚 𐼛 𐼜 𐼝 𐼞 𐼟 𐼠 𐼡 𐼢 𐼣 𐼤 𐼥 𐼦 𐼧 𐼨 𐼩 𐼪 𐼫 𐼬 𐼭 𐼮 𐼯 𐼰 𐼱 𐼲 𐼳 𐼴 𐼵 𐼶 𐼷 𐼸 𐼹 𐼺 𐼻 𐼼 𐼽 𐼾 𐼿 𐽀 𐽁 𐽂 𐽃 𐽄 𐽅 𐽆 𐽇 𐽈 𐽉 𐽊 𐽋 𐽌 𐽍 𐽎 𐽏 𐽐 𐽑 𐽒 𐽓 𐽔 𐽕 𐽖 𐽗 𐽘 𐽙 𐽚 𐽛 𐽜 𐽝 𐽞 𐽟 𐽠 𐽡 𐽢 𐽣 𐽤 𐽥 𐽦 𐽧 𐽨 𐽩 𐽪 𐽫 𐽬 𐽭 𐽮 𐽯 𐽰 𐽱 𐽲 𐽳 𐽴 𐽵 𐽶 𐽷 𐽸 𐽹 𐽺 𐽻 𐽼 𐽽 𐽾 𐽿 𐾀 𐾁 𐾂 𐾃 𐾄 𐾅 𐾆 𐾇 𐾈 𐾉 𐾊 𐾋 𐾌 𐾍 𐾎 𐾏 𐾐 𐾑 𐾒 𐾓 𐾔 𐾕 𐾖 𐾗 𐾘 𐾙 𐾚 𐾛 𐾜 𐾝 𐾞 𐾟 𐾠 𐾡 𐾢 𐾣 𐾤 𐾥 𐾦 𐾧 𐾨 𐾩 𐾪 𐾫 𐾬 𐾭 𐾮 𐾯 𐾰 𐾱 𐾲 𐾳 𐾴 𐾵 𐾶 𐾷 𐾸 𐾹 𐾺 𐾻 𐾼 𐾽 𐾾 𐾿 𐿀 𐿁 𐿂 𐿃 𐿄 𐿅 𐿆 𐿇 𐿈 𐿉 𐿊 𐿋 𐿌 𐿍 𐿎 𐿏 𐿐 𐿑 𐿒 𐿓 𐿔 𐿕 𐿖 𐿗 𐿘 𐿙 𐿚 𐿛 𐿜 𐿝 𐿞 𐿟 𐿠 𐿡 𐿢 𐿣 𐿤 𐿥 𐿦 𐿧 𐿨 𐿩 𐿪 𐿫 𐿬 𐿭 𐿮 𐿯 𐿰 𐿱 𐿲 𐿳 𐿴 𐿵 𐿶 𐿷 𐿸 𐿹 𐿺 𐿻 𐿼 𐿽 𐿾 𐿿 𐻀 𐻁 𐻂 𐻃 𐻄 𐻅 𐻆 𐻇 𐻈 𐻉 𐻊 𐻋 𐻌 𐻍 𐻎 𐻏 𐻐 𐻑 𐻒 𐻓 𐻔 𐻕 𐻖 𐻗 𐻘 𐻙 𐻚 𐻛 𐻜 𐻝 𐻞 𐻟 𐻠 𐻡 𐻢 𐻣 𐻤 𐻥 𐻦 𐻧 𐻨 𐻩 𐻪 𐻫 𐻬 𐻭 𐻮 𐻯 𐻰 𐻱 𐻲 𐻳 𐻴 𐻵 𐻶 𐻷 𐻸 𐻹 𐻺 𐻻 𐻼 𐻽 𐻾 𐻿 𐼀 𐼁 𐼂 𐼃 𐼄 𐼅 𐼆 𐼇 𐼈 𐼉 𐼊 𐼋 𐼌 𐼍 𐼎 𐼏 𐼐 𐼑 𐼒 𐼓 𐼔 𐼕 𐼖 𐼗 𐼘 𐼙 𐼚 𐼛 𐼜 𐼝 𐼞 𐼟 𐼠 𐼡 𐼢 𐼣 𐼤 𐼥 𐼦 𐼧 𐼨 𐼩 𐼪 𐼫 𐼬 𐼭 𐼮 𐼯 𐼰 𐼱 𐼲 𐼳 𐼴 𐼵 𐼶 𐼷 𐼸 𐼹 𐼺 𐼻 𐼼 𐼽 𐼾 𐼿 𐽀 𐽁 𐽂 𐽃 𐽄 𐽅 𐽆 𐽇 𐽈 𐽉 𐽊 𐽋 𐽌 𐽍 𐽎 𐽏 𐽐 𐽑 𐽒 𐽓 𐽔 𐽕 𐽖 𐽗 𐽘 𐽙 𐽚 𐽛 𐽜 𐽝 𐽞 𐽟 𐽠 𐽡 𐽢 𐽣 𐽤 𐽥 𐽦 𐽧 𐽨 𐽩 𐽪 𐽫 𐽬 𐽭 𐽮 𐽯 𐽰 𐽱 𐽲 𐽳 𐽴 𐽵 𐽶 𐽷 𐽸 𐽹 𐽺 𐽻 𐽼 𐽽 𐽾 𐽿 𐾀 𐾁 𐾂 𐾃 𐾄 𐾅 𐾆 𐾇 𐾈 𐾉 𐾊 𐾋 𐾌 𐾍 𐾎 𐾏 𐾐 𐾑 𐾒 𐾓 𐾔 𐾕 𐾖 𐾗 𐾘 𐾙 𐾚 𐾛 𐾜 𐾝 𐾞 𐾟 𐾠 𐾡 𐾢 𐾣 𐾤 𐾥 𐾦 𐾧 𐾨 𐾩 𐾪 𐾫 𐾬 𐾭 𐾮 𐾯 𐾰 𐾱 𐾲 𐾳 𐾴 𐾵 𐾶 𐾷 𐾸 𐾹 𐾺 𐾻 𐾼 𐾽 𐾾 𐾿 𐿀 𐿁 𐿂 𐿃 𐿄 𐿅 𐿆 𐿇 𐿈 𐿉 𐿊 𐿋 𐿌 𐿍 𐿎 𐿏 𐿐 𐿑 𐿒 𐿓 𐿔 𐿕 𐿖 𐿗 𐿘 𐿙 𐿚 𐿛 𐿜 𐿝 𐿞 𐿟 𐿠 𐿡 𐿢 𐿣 𐿤 𐿥 𐿦 𐿧 𐿨 𐿩 𐿪 𐿫 𐿬 𐿭 𐿮 𐿯 𐿰 𐿱 𐿲 𐿳 𐿴 𐿵 𐿶 𐿷 𐿸 𐿹 𐿺 𐿻 𐿼 𐿽 𐿾 𐿿 𐻀 𐻁 𐻂 𐻃 𐻄 𐻅 𐻆 𐻇 𐻈 𐻉 𐻊 𐻋 𐻌 𐻍 𐻎 𐻏 𐻐 𐻑 𐻒 𐻓 𐻔 𐻕 𐻖 𐻗 𐻘 𐻙 𐻚 𐻛 𐻜 𐻝 𐻞 𐻟 𐻠 𐻡 𐻢 𐻣 𐻤 𐻥 𐻦 𐻧 𐻨 𐻩 𐻪

A *proto-sinai* > *föníciai* > *görög* > *etruszk* > *latin* betűátvétel sorokat látjuk az ANCIENTSCRIPTS.COM három egymáshoz illesztett táblázatában:

Letter Name	Proto-Sinaitic	Early Phoenician	Phoenician	Ionia	Athens	Corinth	Euboean Greek	Model Etruscan	Archaic Etruscan	Late Etruscan	Latin	Phonetic Value
*aleph				A	A	A	AA	A	A	A	A	[a]
beth				B	B	𐤁	B				B	[b]
gimel				𐤂	𐤂	𐤂	𐤂				C G	[k]
daleth				𐤃	𐤃	𐤃	𐤃				D	[d]
he				𐤄	𐤄	𐤄	𐤄				E	[e]
waw				𐤅	𐤅	𐤅	𐤅				F	[w]
zayin				𐤆	𐤆	𐤆	𐤆				(Z)	[z]
heth				𐤇	𐤇	𐤇	𐤇				H	[h]
teth				𐤈	𐤈	𐤈	𐤈					[tʰ]
yodh				𐤉	𐤉	𐤉	𐤉				I	[i]
kaph				𐤊	𐤊	𐤊	𐤊				K	[k]
lamedh				𐤋	𐤋	𐤋	𐤋				L	[l]
mem				𐤌	𐤌	𐤌	𐤌				M	[m]
nun				𐤍	𐤍	𐤍	𐤍				N	[n]
samekh				𐤎	𐤎	𐤎	𐤎					[s]
*ayin				𐤏	𐤏	𐤏	𐤏				O	[o]
pe				𐤐	𐤐	𐤐	𐤐				P	[p]
tsade				𐤑	𐤑	𐤑	𐤑				Q	[q]
qoph				𐤒	𐤒	𐤒	𐤒				R	[r]
reš				𐤓	𐤓	𐤓	𐤓				S	[s]
šin				𐤔	𐤔	𐤔	𐤔				T	[t]
taw				𐤕	𐤕	𐤕	𐤕				V	[u]
				𐤖	𐤖	𐤖	𐤖					[ks]
				𐤗	𐤗	𐤗	𐤗					[pʰ]
				𐤘	𐤘	𐤘	𐤘					[kʰ]
				𐤙	𐤙	𐤙	𐤙					[f]
				𐤚	𐤚	𐤚	𐤚					

Írások időrendjei: *proto-sinai írás* (i. e. 1900-tól i. e. 1100-ig); > *föníciai írás* (i. e. 1100-tól i. u. 300-ig); > *görög írás* (i. e. 800-tól máig); > *etruszk írás* (i. e. 700-tól i. u. 100-ig); *latin írás* (i. e. 700-tól máig).

Az átvételek sorokba rendezett azonos rajzú és hangértékű betűiből látjuk, hogy teljesen tudománytalan, ha az etruszk írást nem ebben a szabályos átvétel-sorban, hanem különböző igazolhatatlan kitalációkban képzelik el. Csupán az átvevő nyelvek eltérő hangállománya késztet új betűk alkotására. Úgy a latin-nak, mint az etruszknak egy alváltozata a venét írás (i. e. 700 és i. e. 100 között. George Hempl – Frederick Anderson 350), melynek két oltárfeliratát látjuk:

Ugyanígy a *proto-sinai* > *görög* átvétel további átvevője a Dél-Itáliában alkotott *oszkán* írás (i. e. 500-tól i. u. 100-ig) és az *umbriai* írás (i. e. 350-től i. e. 50-ig), miként az *ibér* írás is (i. e. 500-tól i. u. 100-ig).

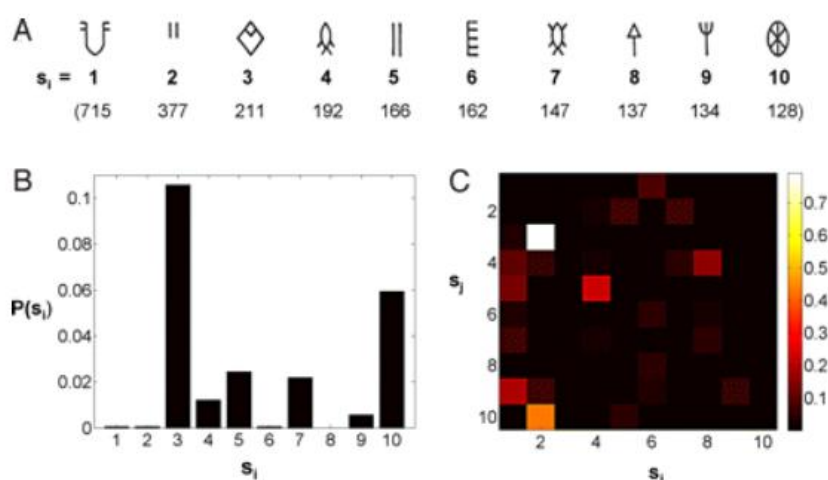
Észak-Afrikában a *proto-sinai* > *föníciai* > *arámi* átvételsor, a föníciai írás-család további átvevőjét látjuk az észak-afrikai **berberek** (i. e. 3. szd és i. u. 3. szd. között használt) **Tifinag** nevű írásában:

Az **arámi írásból származnak az arab írások** is, amelyekkel ismertetésem-ben most nem foglalkozom.

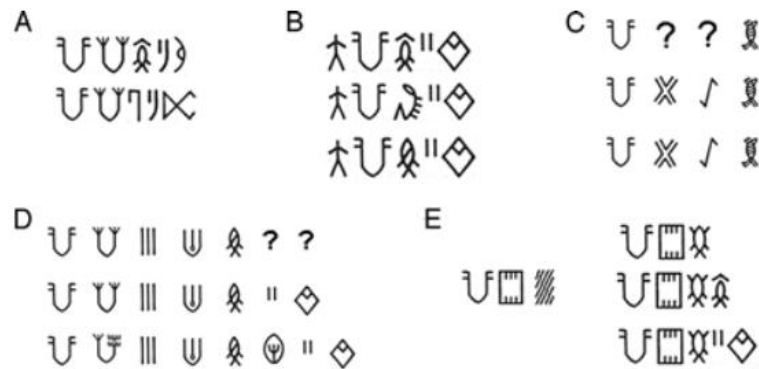
A Harappa-kultúra írása, az Indusvölgyi-írás (i. e. 2600 – i. e. 1900 kö-zött) máig feltáratlan. A fejlett kultúra a mai Pakisztán és India területén terült el az Indus folyó kétoldalán. Fejlett öntözéses mezőgazdasága volt, és jelentős ke-reskedelmet folytatott. Eddig mintegy ezer települését tárták fel. Írása kutatása hetven év óta tart, de máig nincs elfogadott története. Ahány kutató, annyi elmé-let. Időnként híre vetődik egy-egy próbálkozásnak, aztán minden marad a régi-ben. Pedig már több ezer tárgyfelirat került elő, de a leghosszabb is csak 17 jel-ből áll. Nincs kétnyelvű felirata. Legvalószínűbb, hogy proto-dravida nyelvűek. Már minden módszert „bevetettek” a megoldásra.

Egyes kutatók a gyakoriságot vizsgáló Markov-modell segítségével próbál-koznak oly módon, hogy a jelek gyakorisága és feltételezett hangértéke alapján próbálnak szavakat megfejteni, és ily módon nyelvet is bizonyítani. Az egyik gyakoriság-vizsgálat eredményének ábrázolása:

Egyesek úgy gondolják, hogy a leggyakoribb jelek hangértékeivel gyakrab-ban lehetne szavakat kezdeni. Csakhogy: a feltételezett szótaghangértékek alap-

ján a szavak megnevezése teljesen bizonytalan, bár elismerem, hogy a különböző nyelvekben az azonos hangok (fonémák) különböző gyakorisággal és különböző helyzetekben fordulnak elő. De ehhez minimálisan ismerni kéne, hogy a nyelvek szavai milyen jelentést megkülönböztető hangokból állnak.

Csupán a jelek rajzai és előfordulásuk számadatai alapján nem lehet hiteles eredményhez jutni:

Ezért az Indus-völgyi írás kutatásában „áttörés” — továbbra sem várható.

Az ősi amerikai kultúrák írásaira is jellemző, hogy alkotásuk a melegebb éghajlatú Közép-Amerika helyszínén van. Miként Euráziában is a melegebb éghajlatú területeken jöttek létre azok a folyamparti műveltségek, ahol a bőséges élelelemellátás következményeként a népesség is gyorsabban gyarapodott, és a megszülető államszervezetek igazgatásának követelményeként létrejöttek **az első írások.**

Sehol nem kötődtek a terméketlen száraz területekhez, ahol kedvezőtlenek voltak az életfeltételek; vagy ellenkezőleg: ahol a természet dúsan biztosította az ott élő embercsoportok létfenntartó élelemellátását. Így, annak szervezett előállítása és fegyveres védelmére sem volt szükség. Jobbára törzsi szerveződésekben éltek, miként Észak-Amerikában is.

Ezért a **cherokee** (cseroki) **indióknak** csak 1819-ben lett mesterségesen alkotott írásuk, amikor egy Sequoyah (Siquoja) nevű ezüsműves 86 grafémából álló szótagábécét alkotott a nyelvükre, amit 1825-ben el is fogadtak és el is sajátítottak:

a	e	i	o	u	v [ə]
D a	R e	T i	Ꭰ o	Ꭱ u	Ꭲ v
Ꭳ ga Ꭴ ka	Ꭶ ge	Ꭷ gi	Ꭸ go	Ꭹ gu	Ꭺ gv
Ꭼ ha	Ꮀ he	Ꮁ hi	Ꮂ ho	Ꮃ hu	Ꮄ hv
Ꮇ la	Ꮊ le	Ꮋ li	Ꮌ lo	Ꮍ lu	Ꮎ lv
Ꮏ ma	Ꮑ me	Ꮒ mi	Ꮓ mo	Ꮔ mu	
Ꮖ na Ꮗ hna Ꮘ nah	Ꮚ ne	Ꮛ ni	Ꮜ no	Ꮝ nu	Ꮞ nv
Ꮟ qua	Ꮠ que	Ꮡ qui	Ꮢ quo	Ꮣ quu	Ꮤ quv
Ꮥ s Ꮦ sa	Ꮧ se	Ꮨ si	Ꮩ so	Ꮪ su	Ꮫ sv
Ꮮ da Ꮯ ta	Ꮰ de Ꮱ te	Ꮲ di Ꮳ ti	Ꮴ do	Ꮵ du	Ꮶ dv
Ꮸ dla Ꮹ tla	Ꮺ tle	Ꮻ tli	Ꮼ tlo	Ꮽ tlu	Ꮾ tlv
Ꮾ tsa	Ꮿ tse	Ᏸ tsi	Ᏹ tso	Ᏺ tsu	Ᏻ tsv
Ᏽ wa	᏶ we	᏷ wi	ᏸ wo	ᏹ wu	ᏺ wv
ᏼ ya	ᏽ ye	᏾ yi	᏿ yo	᐀ yu	ᐁ yv

A **cree** (kri) **nyelvet beszélők számára** James Evans angol misszionárius alkotott egy szótagábécét 1840-ben. Minden szótag egy mássalhangzó és egy magánhangzó kombinációja, — kivéve amikor csak magánhangzókat kell írni:

ᐃ	ᐅ	ᐇ	ᐉ	ᐊ	ᐋ	ᐍ	ᐎ	ᐏ	ᐑ	ᐒ	ᐔ	ᐕ	ᐗ	ᐙ
[i]	[o]	[e]	[a] . [ü]	[to]	[te]	[ta]	[tat] . [ni]	[ne]	[no]	[na]	[nə]	[nə]	[nə]	[nə]

A kanadai **inuktitut szótagírást** Edmund Peck angol misszionárius alkotta meg 1870-ben:

	p	t	k	g	m	n	s	l	j	v	r	q	ng	+
	[p]	[t]	[k]	[ɣ]	[m]	[n]	[s]	[l]	[j]	[v]	[ʁ]	[q]	[ŋ]	[+]
i [i]	ᐃ	ᐅ	ᐇ	ᐉ	ᐊ	ᐋ	ᐍ	ᐎ	ᐏ	ᐑ	ᐒ	ᐔ	ᐕ	ᐗ
ii/ɪ [i:]	ᐃ̇	ᐅ̇	ᐇ̇	ᐉ̇	ᐊ̇	ᐋ̇	ᐍ̇	ᐎ̇	ᐏ̇	ᐑ̇	ᐒ̇	ᐔ̇	ᐕ̇	ᐗ̇
u [u]	ᐅ	ᐇ	ᐉ	ᐊ	ᐋ	ᐍ	ᐎ	ᐏ	ᐑ	ᐒ	ᐔ	ᐕ	ᐗ	ᐙ
uu/ū [u:]	ᐅ̇	ᐇ̇	ᐉ̇	ᐊ̇	ᐋ̇	ᐍ̇	ᐎ̇	ᐏ̇	ᐑ̇	ᐒ̇	ᐔ̇	ᐕ̇	ᐗ̇	ᐙ̇
a [a]	ᐃ	ᐅ	ᐇ	ᐉ	ᐊ	ᐋ	ᐍ	ᐎ	ᐏ	ᐑ	ᐒ	ᐔ	ᐕ	ᐗ
aa/ā [a:]	ᐃ̇	ᐅ̇	ᐇ̇	ᐉ̇	ᐊ̇	ᐋ̇	ᐍ̇	ᐎ̇	ᐏ̇	ᐑ̇	ᐒ̇	ᐔ̇	ᐕ̇	ᐗ̇
	ᐃ	ᐅ	ᐇ	ᐉ	ᐊ	ᐋ	ᐍ	ᐎ	ᐏ	ᐑ	ᐒ	ᐔ	ᐕ	ᐗ
	-h	-p	-t	-k	-g	-m	-n	-s	-l	-j	-v	-r	-q	-ng

A három észak-amerikai írástörténeti példából is látható, hogy egy írás létrejöttének és elterjedésének gazdasági-politikai előzményei vannak. Amelyek ha szükségletként még nem állnak fenn, akkor az írás feltételei sem jöttek még létre. Csak az európai hódítók erőszakos hon és földfoglalása után, és azért lett írásuk, mert nem voltak még hajlandók átvenni a jövevények nyelvét és írásukat.

Közép-Amerikában az etnikailag sokszínű területen igen sok kulturális, valószínűleg hasonló létezett, s ez megnyilvánult az egymásra hasonlító „őshonos” írásaikban is.

Képeleik emberek, állatok fejei, testrészei, lábai (igék kifejezésére), és bonyolult mértani elemek. **Ezek a jellemzők** részletességükben is hasonlítanak egymásra (és az egyiptomi hieroglifákra). Logofonetikus írások, mint a sumér, akkád, elámi, egyiptomi és japán hiragana.

Lawrence Lo (az ANCIENTSCRIPTS.COM szerzője) a közép-amerikai írásokat **azonos jelentésű képjelrajzait** sorokba rendezte, s így módon a szemléleti összefüggésüket látványosan bizonyítja:

A **maya írást** (i. e. 300 – 1697-ig) folyamatosan használták a konkvisztádorok megérkezése után is. A legjobban megfejtett közép-amerikai írás:

A *zapotékok írása* (i. e. 5-600-tól?) talán a legrégebbi Amerikában:

Az *Epi-Olmék írást* általában i. e. 100-tól, de van kutató, aki (pl. Terrence Kaufmann és John Justeson) i. e. 450-től számítja. A kutatók között általában nincs egyetértés.

Az *azték* vagy *Nahuatl* (na:watl) *írás* egy spanyol hódítás előtti, logogramokból és szótagjelekből álló írásrendszer. Szerkezete és képei az előző írásokhoz hasonló. Miként a *Mixtek* (mištek) *írás* is.

Az emberiség folyamparti kultúráin szerveződő első államok alapvető szükséglete volt, hogy a fontos adatokat, államigazgatási tevékenységeket (pl. adók, törvények, vallási és egyéb események) fel tudják jegyezni. *Az emlékezet írásjelekkel rögzíthetővé és felidézhetővé válnon.*

Az írás tette lehetővé a megszerzett ismeretek összegyűjtését, tárolását, *az ember* és az emberiség *fejlődésének robbanásszerű felgyorsulását*. Az információk szervezett összegyűjtése és rögzítése hatalmat és tudományt szervező, szolgáló és növelő tényező lett.

Az írás segítségével összegyűjtött „tudás” erősítette, hiánya gyengítette a létrejövő közösségi szerveződéseket. Erős államok és huzamosabb ideig fennálló ókori és modern birodalmak sem léteztek, nem létezhetek írás, íráskultúra nélkül.

S az, hogy egy írás fejlettségi szintjéről további fejlődés következett, — mindig a kultúra és a társadalom jellege, a történelem sajátos alakulása határozta meg. Ennek bizonyossága, hogy a kínai írás az egyszerű képirástól a mai követelményeiket is kielégítő, modern írásukig fejlődni tudott!

Más, kevésbé ismert íráskezdemények — alkotóik nyelvével együtt, évezredek ismeretlenségébe és megismerhetetlenségébe tűntek el. ***Feltárásukhoz csupán a jelek rajza kevés a korabeli nyelvüket igazoló adatok nélkül, mert igen sok azonos, vagy hasonló létezik az írások történetében!***

Egyik, Szegeden 1992-ben ismertetett tanulmányomban (*Írás és történelem*, ZMTE 1993) az eredeti írásokat a „a nyelvtörténeti régészeti anyagok” közé soroltam:

„Egy eredeti írás jelrendszere olyan különleges régészeti anyag, amely hűen tükrözi létrejöttének szellemi és anyagi körülményeit, s alkotó anyaga az egykor beszélt nyelv.”

Mindegyik eredeti írás tükrözi azt a **sajátos nyelvi, művészeti, gazdasági, társadalmi-politikai** és vallásos **alapokon nyugvó** kultúrát, amelyek írástörténeti sajátságaikban is megjelentek. S miként nincs alacsonyabb, vagy magasabb rendű nyelv, úgy írás sincs, amíg az kielégíti alkotóik és használóik szükségleteit.

Írásrendszerek típusai

Kéki Béla az *Az írás története* (1971) c. könyvében az írás általános fogalmát az alábbiakban fogalmazta meg:

„Az írás nyelvileg kifejezett gondolatok maradandó rögzítésére szolgáló, kisebb-nagyobb emberi közösségektől elfogadott, egyezményes grafikai jelek rendszere.”

Ebben a definícióban minden írás és típusa benne foglaltatik.

Az írások fő típusait hagyományosan, — történeti fejlődésük sorrendjében szokás megnevezni az alábbi csoportosításban:

1. Képirások (piktográfiák)
2. Fogalomírások (ideográfiák)
3. Szó- és szótagírások (logografikus és fonetikus írások)
4. Betűírások (alfabetikus írások)

A folyampari kultúrák írásai valóságos képek (piktogrammok) **rajzain alapultak. Tárgyak és élőlények rajzai voltak, amelyeket a saját nyelve szavaival tudott magnevezni az olvasó, mert csak a rajzukat és jelentésüket kellett ismerni, elsajátítani.**

Sajátos piktográfia volt a kínai (ku-wen) óképirás is, **mielőtt az írásfejlődés során a fogalomköröket meghatározó** gyökjeleket (kulcsokat, vagy determinatívumokat) fonetikai elemekkel egészítették ki, amelyek a szavak kínai kiejtését segítettek meghatározni. Ez a 4. századra már kialakult, s alapjává lett a mai modern kínai írásnak. Ekkor már **szójelölő** (vagy **logografikus**) írásnak nevezzük, amely közvetlen kapcsolatban volt (és maradt) a jelentéssel.

Egyes írások a *korai piktografikus*, majd *logografikus*, *logofonetikus* fejlődéssoron mentek át a *hangjelölő szótag és betűírásig*.

A **logografikus** továbbfejlődő változata a **logofonetikus írás**, amely során például az akkád szavakat és szótagokat is jelölt. Az írás továbbfejlődött a hangjelölés felé.

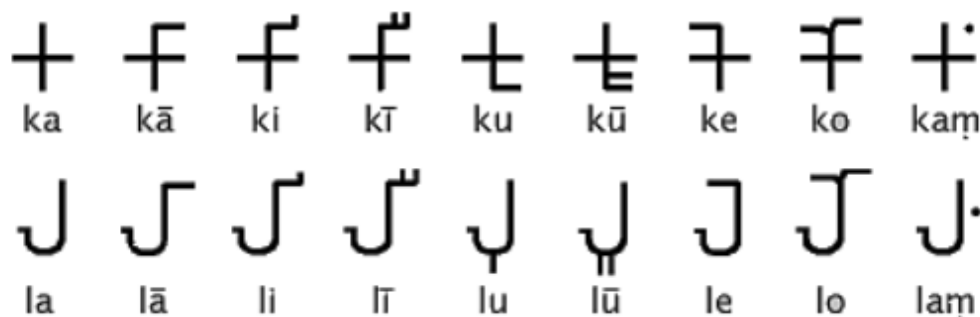
Jellegzetes logofonetikus típusú írás volt az egyiptomi, amely piktogramokból fejlődő logografikus képjeleket, jelentéshatározókat és mássalhangzókat használt írásformáiban. S bár a sumér írással nagyjából egyidejű volt és hasonlóság is van fejlődésükben, írásjegyeik történeti különbözősége bizonyítja, hogy nem volt közülük egymáshoz.

Piktogramokat lehetett faékkal ékjelekké „alakítani”, de a képiségüket régen elvesztő ékjeleket képjelekké visszaalakítani már nem, mert már nem ismerjük képjel előzményük pontos rajzolatát.

Az **egyiptomi írásban** a *képjelek* (hieroglífák) mellett lévő *értelmezők* (determinatívumok) adták meg az összefüggések pontos jelentését. Ugyanaz a determinatívum különböző helyzetekben szót és mássalhangzót is jelenthetett. A mássalhangzók jelölése vezetett el a hangrögzítő protosínai írás alkotása felé, ahol a sémi nyelven megnevezett hieroglífák kezdőhangjával mássalhangzó hangértékű betűket alkottak.

A **protosínai írásból származnak a mássalhangzóírások**, amelyek a sémi nyelveket beszélők és (és közelsége miatt) Perzsia területén jöttek létre. Lényegük, hogy csak a mássalhangzókat jelölik, a szavakban lévő magánhangzókat a szavak hangrendje szerint ejtik együtt a mássalhangzókkal.

Szótagírások rajzai mássalhangzó szótagcsoportokat képviselnek, amelyek (többnyire) egy mássalhangzó rajzából és a hozzákapcsolt magánhangzó rajzából állnak az írást alkotó nyelv fonémái szerint. Dél-Ázsiában nagyjából egy időben alkották meg a Kharosthi és a Brahmi azonos szerkezetű szótagírást, de a Kharosthi (i. e. 300-tól i. u. 400-ig) rövidebb életű volt, és nem volt olyan hatással a dél-ázsiai írások létrejöttére, mint a Brahmi. **A dél-ázsiai szótagírások betűi a Brahmi írás szótagbetűiből származnak:**

A Brahmi írás eredetéről több elképzelés is létezik, amely szerint:

a./ Nyugati sémi (vagy délsémi) eredetű, mert a brahmi 'a' hasonlója a főníciai 'aleph'-nek;

a brahmi 'dha' hasonlója a főníciai 'daleth'-nek;

a brahmi 'tha' hasonlója a főníciai 'teth'-nek;

a brahmi 'la' hasonlója a főníciai 'lamed'-nek;

a brahmi 'ra' hasonlója a főníciai 'res'-nek.

(A kínai piktogramok között is van legalább 3-4 rajzában hasonló.)

b./ Indus-völgyi írásból (i. e. 2600 – i. e. 1900) származik.

Nincsenek feliratokkal igazolható kapcsolatok az Indus-völgyi írás megszűnése (i. e. 1900) és a Brahmi írás kezdete (i. e. 500) között. Egy írás, ha megszűnt használatát igazoló feliratainak nyelvi folyamatossága, akkor az már holt írás. A két írás között 1400 év időszakadék van!

Egyelőre nincs bizonyítható története a Brahmi írásnak. Lehetséges, hogy teljesen önálló alkotás.

A brahmi szótagírásból származó szótagírások: Devangari, Bengali, Gupta, Sarada, Nagari, Gurmukri, Oriya, Garantha, Kalinga, Kadamba, Tamil, Malayalam, Telequ, Kannada, Sinhala.

Érdekesség, hogy az Ibér félszigeten a római hódítás előtt proto-sínai eredetű szótagírás jött létre, amit feltehetően a levantei kereskedők vittek (vihettek) alkotásuk színhelyére.

A modern európai kultúra létrejöttének alapját képezte a latin betűírás, amely a proto-sinai írás (i. e. 1900-tól i. e. 1100-ig); > föníciai írás (i. e. 1100-tól i. u. 300-ig); > görög írás (i. e. 800-tól máig); > etruszk írás (i. e. 700-tól i. u. 100-ig); > átvételsor végeredményeként jött létre. S amely Európából Amerikába, Ausztráliában és szerte a világba vándorló, vagy hódítóként érkező európai ember, a kultúráját a latin eredetű írásával is terjesztette.

Ebben az átvételsorban, a görögből származott a horvát egyházi szláv Glagolita (glagolica) írás (a 9. szd. és a 12. sz. között), és a ma is használatos Cirill írás.

Irodalom

Alois Payer: Einführung in die Exegese von Sanskrittexten : Skript

Bob Flanagan: Science/Archeology 2014. március 9.

Cave and rock paintings (Barlang és sziklarajzok) Wikipedia

Fiz-Matem Obsch Kazan Univ (2nd Ser) 15:135–156. (1905)

Friedrich Kluge: Die Elemente des Gotischen, Strassburg, Trübner, (1911)

Fodor István: A világ nyelvei. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1999.

George Hempl – Frederick Anderson: Mediterranean Studies, IV. Etrusk V. Venetic, Stanford

Kéki Béla: Az írás története (1971)

Lawrence Lo: ANCIENTSCRIPTS.COM

Markov A. A. Extension of the law of large numbers to dependent quantities (in Russian) Izv Fiz-

Petőcz Károly: Az emlékeztetőktől a nyomtatott betűig 11.

Szekeres István: Írás és történelem ZMTE Zürich 1993.

Szekeres István: A székely és az ótörök írás jeltörténete, Mundus Kiadó, 2008 University Press, 1932

Terrence Kaufmann and John Justeson: Epi-Olmec Hieroglyphic Writing and Texts 2001 by

Terrence Kaufmann and John Justeson

Záhonyi András (Budapest):

**A Nagyszentmiklósi Kincs 21. sz. tálká-
ján lévő felirat magyarul⁴⁶**

A Nagyszentmiklósi Kincs 21. sz. tálka körfelirata

A 21. sz. tálka feliratát a kutatók többsége görög betűs, ám török nyelvű feliratnak tartja. Megjegyzem, a 9. sz. és 10. sz. csésze felirata is görög betűs.⁴⁷

Róna-Tas András⁴⁸ 1983-ban, 1985-ben, 1995-ben, 1996-ban, 2002-ben, és Juhász Irén a Kőrösi Csoma Sándor Társaság szegedi konferenciáján (1983. szeptember 23.) ismertette a – nagyszentmiklósi jelkészlettel szinte azonos rovásírásos – szarvasi avar temetőből előkerült tűtartó megtalálását, feliratát.

⁴⁶ Ez korábbi tanulmányom folytatása, kiegészítése. Lásd Záhonyi András: „A Nagyszentmiklósi Kincs feliratai – magyarul.” *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 29. évf. 1. sz. (2014.) http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2014_1_024-034.pdf.

⁴⁷ Lásd Mandics György: *Róvott múltunk II.* Irodalmi Jelen. Arad, 2012. 398-497. o. Ahol Mandics a zárójelben szereplő évszámok szerint rendszerezi a szerzők állításait.

⁴⁸ Aki akkor az altajisztika szegedi professzora volt.

Ugyanott mutatta be Róna-Tas a nagyszentmiklósi 21. sz. tábla feliratának olvasatát is, aki azt türkül olvasta el:

„Bujla zsupán vára, felmálházunk,
Butaul zsupán, elindulunk, belsőség vára.”

Vékony Gábor kritikájának hatására, aki már 1982-ben előállt *magyar nyelvű* olvasataival, de az csak 1985-ben jelent meg, Róna-Tas módosította az olvasatot, és 'belsőség' helyett 'belső' adott meg 1995-ben:

„Bujla župan várát felépítettem,
Butaul župan, elkezdem a belső várat.”

Róna-Tas célja Németh Gyula értelmezésének pontosítása volt. Boyla helyett Bočlu (Bulcsu?), župan helyett juban szerepel, s felbukkan benne a bugrač (bogrács) is. Szerintem azonban ez a bogrács, amint a Bulcsu is, valamint az egész megfejtés.

Róna-Tas átfogó dolgozatáról Erdélyi István ír részletesen – ám a többféle számozás miatti keveredésen nem lesz úrrá, az olvasatok és az edények egymáshoz nemigen kapcsolhatók, így Erdélyi „önjellemezése” – azaz hogy ő hiteles katalógust készített – kissé túlzó.⁴⁹

Róna-Tas vitatható véleménye szerint a Kárpát-medence népének vezetői „török nevet és szláv címet viseltek” és ismertek egy sajátos kelet-európai (vagy inkább közép-európai?!) rovásírás-rendszert is a bizánci-görög mellett.

Áttörést jelentett aztán a nagy tekintélyű⁵⁰ orientalista, Harmatta János „pálfordulása”,⁵¹ aki sokáig az avarok türksége⁵² – ami a *Honfoglalás* klasszikus paradigmája – mellett állt ki László Gyula és Vékony Gábor⁵³ ellenében. 1990-ben megtörtént a csoda: elismerte, hogy az addig avarnak tartott felirat (egy része) lehet akár *magyar nyelvű* is.⁵⁴

„Óvatos duhajként” – akadémiai kollégái, a mértékadó turkológusok tekintélyét is megőrzendő – tehát arra jutott, hogy a felirat egyik fele magyar, a másik fele pedig türk. Ilyen vegyes (de nem kétnyelvű, azaz bilingvis) felirat felbukkanására még nemigen van példa – Mandics ezért módszertanilag megalapozatlannak tartja azt. Az adott kort, erőviszonyokat figyelembe véve azonban igazi hőstettnek minősíthetjük ezt a „kompromisszumos megoldási kísérletet”. Ennek ellenére azonban a média vasfüggönye hirtelen leereszkedett.

⁴⁹ Mandics Gy.: *Róvott múltunk II.* 466. o.

⁵⁰ Széchenyi- és Herder-díjas.

⁵¹ 73 éves korában!

⁵² A Jánoshidai tűtartó türk nyelvű olvasatát, amit Harmatta János készített, fő bizonyítéknak tekintették László Gyula kettős honfoglalás elméletének cáfolásához.

⁵³ Az ELTE BTK oktatója.

⁵⁴ Harmatta pálfordulása hatalmas jelentőséggel bír: 1997-től nyilvánosan is elismerte, hogy a türk avarok között lehettek magyarul beszélők is.

1997-ben Györffy György – egy másik egykori kétkedő – oldalán Harmatta megismételte állítását,⁵⁵ s hozzátette: az előkerült 3 honfoglalás-kori rovásírásos emlék mellett még sok hasonló lelet található a múzeumi raktárakban – csak keresni kellene azokat. Az út azóta is nyitva áll – csak merni kellene dolgozni.

Innentől kezdve már nem számított szentségtörésnek, ha valaki magyarul is megkísérelte az addig hunnak, avarnak, szlávnak stb. tartott Kárpát-medencei írásemlékek olvasását.

Ennek egyik élharcosa volt Vékony Gábor, aki nem állt be a divatos tudományos irányzatok mögé – s így felvállalta a harcot Kristó Gyula, Róna-Tas András, Fodor István, Harmatta János, Erdélyi István stb. „megfelelési kényszerre” ellen. Sok keserűséget kellett megélnie emiatt.

A Vékony Gábor által 1972-ben, 1982-ben, 1985-ben, 1987-ben és 1997-ben előadottak szerint a 9-10. csésze felirata görög nyelvű. A 21. sz. tálka ugyan görög betűs, ám nyelve „ősbolgár fogalmakkal teli magyar nyelvű” (1982).

A feliratok többségén a tulajdonos neve és étkezéssel kapcsolatos dolgok – ital- és ételnév, jókívánság – szerepelnek (1985). Például utasítások az italmestéri szerepet betöltő szolgák számára (az edény fenekére írva). Négyféle ital – bor, karakumisz, méhsör, pálinka – 4 korsóban.⁵⁶ Ám szerintem ezekhez a víz is csatlakozik ötödikként.

Az 5. korsó alján kettő, a 6-on pedig három vagy négy felirat van. Ennek oka Vékony szerint az, hogy ugyanazon italnév szerepel rajtuk, több nyelven – köztük magyarul is! Például vizi (szlávul: vodoju), savó (azaz kumisz), izadvány (azaz pálinka), vad(as) étek (erdei gyümölcs).⁵⁷

Szöllősy Kálmán szerint (1999) Vékony fantáziadús, ám nem minden edényre kitérő, és néhány esetben téves értelmezése a *legjobb kiindulást* jelenti a további munkához. Szöllősi (Mandicsnál Szöllősy) módosította Vékony Gábor ábécéjét (1999). Ugyanő 2003-ban szétzúzza Németh Gyula és Róna Tas András érvét, miszerint a 21. sz. edény nevei fel kellene bukkannak a rovásírásos feliratokban is. Indoka az, hogy a rovás-jellegű írás régebbi (7-8. századi), a pontolt görög betűs a későbbi. Tehát a 21. sz. csésze „kívülről (nézve) avar, a belsejében keresztény”. Mandics hangsúlyozza: létezett avar kereszténység is. Szöllősi megemlíti, hogy Bárdi László az ivócsanakok párhuzamát fedezte fel Kínában.⁵⁸

László és Rácz utal rá, hogy a feliratokat két különböző kéz véste, karcolta. László szerint (1957) a kincs két asztali készletet tartalmazott.

De Mandics szerint botorság azt képzelni, hogy egy jókívánságot az edény aljára, a legkevésbé látható helyre írjanak.

⁵⁵ Györffy Gy.-Harmatta J.: Rovásírásunk az eurázsiai rovásfejlődés tükrében. In: Kovács L.-Veszprémy L.: Honfoglalás és nyelvészet. Balassi K., 1997, 154.

⁵⁶ Erről az italozási szokásról lásd Dienes István: *A honfoglaló magyarok*. Budapest, 1974.

⁵⁷ Vékony Gábor: 1987.

⁵⁸ Ezt azonban Supka Géza már 1923-ban megtette.

Az Ajtony név – Vékony általi – kiolvasása ellen Bálint Csanád⁵⁹ és M. Rusu is tiltakozott.

Én magam Vékony Gábor értelmezéséből kiindulva jutottam el a tányér *magyar olvasatáig* már 2014-ben.⁶⁰ A felirat hangzósításának (a görög grafémák átírásának) szavakként való tagolásához ugyanis nem nyújt segítséget az elválasztó jelek nélküli szöveg. Ezért Hampel következő tagolását sem tekinthetjük véglegesnek:

'Boyela zoapan tece digetoige
Boytaoyl (Boytaoya) zoapan tagroge etzige taice.'

Az én olvasatom (magyarul) étkezésre, ivásra buzdító felhívás:

„Bolya zsupán ét(e)ke, hideg itóka
Buta / Buda zsupán étek(et) rág, eszik éteket.”

Megjegyezve, hogy be kell valljuk: 'Bolya' (Boyela) helyett a 'bájoló', 'hideg' helyett 'idog(ál)', vagy 'Bolya zsupán' helyett 'bájol szépen', 'Buta (Boytao) zsupán' helyett pedig 'böjtöl szépen' is szóba jöhet.

Mindez azért lényeges, mert az én – Vékony ötlete nyomán elinduló – modellem szerint a többi tálon, korsón, edényen is italokkal, ételekkel kapcsolatos *magyar nyelvű* írás (pecsenye, gulyás, kenyér) található. Ehhez szervesen kapcsolható a 21. tálkán felismert *étek, itóka, böjt* szócsoport.⁶¹

Ezt a magyar megközelítést tovább erősíti Gyárfás Ágnes,⁶² aki sajátos ábcéjével a következő *magyar* olvasatot tette közzé:

„Zualan Badrogi Ibzsidi (férfinév), Boluvija (leánynév)
„Zualan veszi övbe (ölbe), buszidi (puszilja), Boluvica övé.”⁶³

Külön köszönet illeti *magyarul* próbálkozó korai elődeinket is, akiket saját kora még nem értett meg:

Fischer Károly Antalt (1889), aki szerint: ha *etzige* = jáász, akkor a felirat nyelve 'ősmagyar'. Zsupán = jáász törzsfő (pl. ilyen Buella-Béla és Botaul-Bojtha). Véleménye szerint a 21. csésze egy főnöki készlet tulajdonjogának utódlásáról szól a 3-4. században.

Bálint Gábort (1892, 1901), aki a feliratok többségét *magyarul* olvasta el. Ezt kortársai még nem fogadták el.

⁵⁹ Bálint szerint Ajtony neve a türk „Altun” (arany) szóból ered. Bálint megmarad az avar kincs elképzelés mellett.

⁶⁰ Záhonyi A.: „A Nagyszentmiklósi Kincs feliratai – magyarul.” *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 29. évf. 1. sz.

⁶¹ Részletesen itt: „A Nagyszentmiklósi Kincs feliratai – magyarul.” *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 29. évf. 1. sz.

⁶² A Miskolci Bölcsész Egyesület elnöke, mese- és íráselemző.

⁶³ Gyárfás Ágnes: *Életfának bő termése*. Miskolc, 2012. 252. o.)

Halis Istvánt (1902), aki jobbról balra, *magyarul* olvasta az edények feliratait, és

Libisch Győzöt (1998), aki a 9-10. sz. csészek „álgörög feliratait” olvasta el *magyarul*. Ő a bonyhai és a ladánybenei feliratok elemeit véli felismerni bennük.

Baráth Tibor, Pataky László (akinek „rejtett jelei” a 2. sz. korszán László Gyula szerint nem is léteznek, mivel azok csupán kopások, karcolások), Györ(gy)bíró István és Oláh Imre Jenő magyar nyelvű olvasási kísérleteit a Mandics által feltárt *módszertani és erkölcsi problémák* miatt a(z amúgy is rengeteg túlzást, elfogultságot, hibát bemutató) „*Megfejtési kísérletek*” keretében – a Függelékben – mutatjuk be.

FÜGGELÉK

Megfejtési kísérletek

A teljes kép bemutatása (és az előbb bemutatott magyar olvasatok újdonságértékének megértése) végett tekintsük át a korábbi értelmezéseket is.⁶⁴

J. Arneth szerint (1850) a Bulia a 'Béla' nevet fedi, Butaul pedig jász zsupán volt.

Hampel József⁶⁵ (1884, 1886, 1905, 1907) ügyesen ötvözte össze mások olvasatait – s tette közzé az elődök (pl. Hammer-Purgstal) megnevezése nélkül. Olvasatában zsupánok és országok (Tagro, Etzi, Digetoi) neve szerepel. Buela a gót Baduela, Butaul a gót Beowulf (név) rokona.

Bruno Keil (1888): a TeiCh TECI-nek olvasandó, s egy rangot vagy címet jelöl. A felirat nyelve szláv jellegű. Olvasata: „Krisztus az embert vízzel váltotta meg, felsugározva (innen) az új Szent lelket.” (Sok rövidítést tartalmaz.)

N. P. Kondakov (1892) az első szóból kiolvassa a 'Boyéla' nevet. A leletek tulajdonosai szerinte valószínűleg bolgárok voltak. A feliratokban görög szavak ismerhetők fel.

Nagy Géza szerint (1895, 1907, 1908) Boila (Buila, Bolya → Béla – kérdéses) és Buto (Buta, Boyta → Buda) avarok (8-10. századi fejedelmek) voltak. A kiolvasott településnevek: Öcsöd, Tarras (azaz Tarho-s, Torontál megye).

⁶⁴ Lásd Mandics György: *Róvott múltunk II.* 421-497. o.

⁶⁵ Aki gyalázatosan bánt el Torma Zsófiával, a nagy jelentőségű tordosi leletek összegyűjtőjével és elemzőjével az 1876-os budapesti Nemzetközi Ősrégészeti Kongresszuson elért sikere után. Az MTA régészei később akadályozták a leletek akadémiai kötetben való ismertetését, azok külföldi szakemberek sikerét alapozták. (Lásd Szakács Gábor: „Az első magyar régész-nő.” *Magyar Demokrata* 2012/19.)

Mészáros Gyula (1905, 1915, 1938) szerint nem Attila kincsei, ám talajdonosai az ő korából való török-tatár népességből valók. (Kevert nyelvű) olvasata: „A tiszai két géta föld nagyfejedelme Buta ul Tagró föld Etzi föld Taiszé (vagyis Tizza) fejedelme.” Később (1938) felismerte, hogy *magyar* nyelvű.

Supka Géza (1915, 1917) szerint türk rovásírásról van szó. Olvasata Mandics szerint értelmetlen. Sebestyén Gyula sem fogadja el az olvasatot. Később leírja: az említett türk írás indiai eredetű (a brahmi írásból származik).

F. Altheim (1948, 1951, 1962) megerősíti Supka megfejtéseit. A 9. csésze feliratát proto-bolgár nyelven értelmezi (olvasatai Mandics szerint lapos ivászáti bölcsességek).

Harmatta János (1950) Altheimet és Supkát is kritizálja.

W. L. P. Thomsen (1917) szerint ótürk felirat.

Németh Gyula (1931-34) szerint besenyő felirat. Boila és Butaul Čaban besenyő fejedelem csináltatta.

Fehér Géza (1931, 1934, 1950) szerint bolgár-török kincs.

Fettich Nándor (1937) szerint: avar eredetű.

B. von Arnim (1934) szerint szláv nyelvű – ami nagyon kérdéses az ismert okom miatt.

G. Cotoşman nagyszentmiklósi születésű ortodox pap (1935) szerint a kincs Ahtumé. Ő az ősrómánok (avarkori románok?) bánati vezére, azaz Ajtony.

S. Mladenov (1925) olvasata (bolgár-török nyelven): „Bulia nariszoval ohotu, zsupan Butaul szdelal kreszt vnutri.” Magyarul: Buila Zsupán metszette be a vadászatot, Butaul zsupán készítette a belső keresztet.

R. Florescu román művészettörténész (1977, 1979) szerint ősrómán, bizánci görög (ógörög) felirat – a kincseket „ellopták” a jogos román tulajdonosoktól, s Bécsben őrzik... – Ami teljesen elfogadhatatlan hamisítás. Florescu könyve: *Erdélyi kincsek*. 1979.

V. Fizeşian mérnök, románul (1978): Glad fejedelem címei olvashatók ki. Olvasata: „Erős úr minden joggal / Legerősebb hadvezér, közegyezségben teljes úr.” Amit jogosan kérdőjelezünk meg, hiszen nem értjük.

N. Mavrodinov olvasata (dunai bolgár-török nyelven, 1939, 1943): „Buila Zopán csinálta a medencét, Butaul Zopán megszerezte ivásra e medencét.”

D. P. Dimitrov (1948) a szaszanida kapcsolatra figyelmeztet.

M. Erdal ótörökül olvassa (1979): „Buila Zsupán hordja az edényt. Ivó-edény, amelyet But Aul Zsupán készített.”

V. Țigu (1981, 1983) szerint ősrómán titkosírás, ami számunkra érthetetlen.

S. Mihajlov (1982, 1996): a 9., a 10. és a 21. sz. csésze felirata görög betűs.

O. Pritsak (1955) olvasata (kipcsak-besenyő nyelvű):

„Boila zsupán teljessé tette a csészét. Butaul zsupán (Buila zsupán sírja fölé) akasztott, mint (szertartási) ivó-edényt.”

László Gyula (1957, 1974) szerint az ötvösmunka egy Bizánc és Irán közti területre (leginkább a Kaukázusra) utal.

A készlet két edénycsoportból áll: Árpád magyarjaié és a Kaukázusból származó szavárd kincs. Itt megjegyzendő, hogy esetleg a „szavárd” talán késő avar.

Sz. Bajcsorov turkológus balkár-karacsáji nyelvű megfejtése (1962): „Bojla Zsupán edényét Bataul készítette és az egy ivócsésze a zsupán hozzátartozói számára.” De a felirat türk nyelvű (és 1989-ben így írta).

1028-ban Ajtony szakít Szent Istvánnal – a harc során kerülhetett a földre a kincs.

De Dienes István szerint a keleti lakomákon négyféle italt ittak (kumiszt, mézsört, bort, és gabonapálinkát). Pataky László (1961, 1964, 1965, 1977) szerint a kincs feliratait *magyarul*, magyar rovásírással írták. (Pataky az Arvisura történelemszemléletét tette magáévá – az olvasataiban felbukkan Idua, Ilona-Gyiló.)

1977-ben elkészült a teljes megfejtés. A 21. sz. tál olvasata:

„Dicső dákgéta nagyvezér

Buda vár dicső Tagor jász vezér.”

(Buila: dicső, zoapan: vezér, Butaul: Buda-vár)

Mindezek forrása: Debreczeni Miklós magyar nyelvű olvasata (1914) – vagyis annak szolgai átvétele, saját név alatt (igaz, apró módosítással...) megjelentetve.

Csallány Dezső (1968, 1971) a honfoglaló türk felirat, türk-magyar rovásírás. A névanyag zöme törzsek, családok neveit és helyneveket őriz. Bolya pl. Zaná-d-Szanád (Csanád) ispánja volt.

László Gy. alapos vizsgálat alapján megállapította, hogy a 2. sz. korsó zászlóján nem (a Csallány által kinagyított–elolvasott) írásjelek állnak, hanem ott sima rácsminta található.

Baráth Tibor (1968, 1974): a csészén hun felirat 9-10-ÉN (hun képirással) – *magyar* nyelven olvasható. Nem görög feliratok. Megfeleltetései igen értelmetlenek – pl. Attila=Atya ló (?), Rúga=Róka (?).

A 21. csésze felirata:

„Irániai régi betűire a rég előregült kaparásból kitalált értelem. Rég e jelet égették. Iránét kaparták előbb a köre. Attila mondta.” (?)

A 2. sz. korsón a következőt olvassa Baráth: A fehér magyarok legyőzték a fehér magyarokat (a szárnyas oroszlán a párducot, a griff pedig földre teperi a kunok állatát, a szarvast). A bosszú veszélye elől Árpád a Duna-medencébe menekül.

Ž. T. Aladžov (bolgár régész, 1982) a 2. és a 7. korsó díszítését elemzi. A 2. korsó négy képe a Nap(korong) útjának négy állomását ismeri fel.

Tél: a mitikus király harca a párduccal. Tavasz: a griff és a szarvas arca. Nyár: a felfegyverzett király a győztes Napot jelképezi. **Ősz**: az embert égbe ragadó sas mítosza.

Következtetése az, hogy a bolgárok szoros kapcsolatban voltak a szarmata-alánokkal. A perzsa mitológia képrendszere átszötte az ősbolgárok szellemi életét.

C. **Velcescu** (1984): trák írás található a 17-23. sz. edényeken.

M. **Rusu** kolozsvári román kutató (1985/86): Buila és Butaul Tisza menti kagánok voltak (a géták, a tagorok és a jászok felett uralkodtak), akik ortodox püspökséget hoztak létre. Az avarok már akkor a románok felett uralkodtak (?). A kincs szakrális jellegű: pl. a színarany rituális kürt nem lehet ivókürt.

Megrendelője a bizánci császár.

Mandics megj.: Rusu „elfelejtette” megemlíteni, hogy a vallás önmagában még semmit sem mond a nyelvről...

H. W. **Hausig** (1985) ógörögül olvassa:

„Buila čupan herceg égi fenséges bátyjának ezt a tálat felajánlja.” (Az edényeket egy magas rangú bolgár személy halotti torán használták.)

Oláh Imre Jenő (1986, Szittyakürt): összerovásokat, rövidítéseket, megfordítható olvasási irányt feltételező, „szinte elfogadhatatlanul **hosszú**” **olvasatai** – a 21. csésze kivételével – magyar nyelvűek.

Szederkényi Ferenc (1988, Ausztrália) a kincset a Tarim-medencében készítették, az avar kagánok vitték a Kárpát-medencébe. Az edényeken az adományozó és/vagy a tulajdonos neve található.

Györ(gy)bíró István (Székelyföld, 1990, 1991) magyar nyelvű értelmezését a ligatúra-elv korlátlan kiterjesztése (magyarul: az olvasat irreális hosszúsága) és annak nem következetes használata miatt Mandics elveti.

Martinák György (1992) szerint a kincs megszületésének oka: Taksony (a magyarok fejedelme) fia (Géza) leánykérése és házassága Saroltával.

A 21. századi tál (század) a völegény tála. Edénykiosztási rendje logikus – olvasatai azonban csapnivalóak.

Forrai Sándor (1994) szkíta-magyar nyelvűnek tekinti a kincs feliratait – saját olvasatot azonban nem ad meg. Kísérleti ábécéje és jelpárhuzamai jó kiindulást jelentenek a további munkához.

P. I. Tonciulescu (román mérnök, 1998): Buila és Butaul román nevek, a terg (piac) szó pedig eredetileg etruszk (?). Ez a felirat tehát igazolja, hogy a románok a 9. sz.-ban még e terület teljes jogú urai voltak. (Ezt a feltételezést továbbra is vitatjuk.)

K. Weissgerber (2003, H. Illig munkatársa) szerint Ajtony közvetlenül köthető a gepidákhoz, s lehetséges, hogy az ivókürt felirata rúnairással olvasható.

Bálint Csanád (2004, 2006) szerint minden megfejtési kísérlet, amely nem *avarul* olvas, módszertanilag téves. Varga Géza (2005) ezt a jelelmélet szempontjából vonja kétségbe.

Tóth Zsigmond (2005) külön könyvet írt az etruszk rovások és a Nagyszentmiklósi kincs jeleinek azonos gyökereiről. A 21. sz. edény feliratának olvasatában felbukkanó szavak: „böjt”, „bojhadzó arany”.

I. Dobrev (bolgár professzor, 2005) szerint a kincs a bolgár kultúrkörhöz tartozik. A 21. sz edény feliratát bolgárul olvassa el:

„A csésze, amelyet Boila Zsupán feliratozni parancsolt, miután elkészült, és amelyből Butaul Zsupán egészségére ivott.”.

Mandics szerint szinte minden állítása kitaláció. Analógiás gondolkodást követve megállapítja, hogy sumer-magyar vonatkozásai is vannak (rajtuk az ősi világszemlélet tükröződik).

Felbukkanó nevek: Mu(a)gerisz, Gordasz, Magyar anyaistennő, Nimród/Góg, Damasek, Szubartu Aszphalu.

Makkay János (2006, 2008) régészeti-történeti áttekintést ad a kincsről: Két réteget különít el, az archaikus feliratokat (például az avar korból, több nyelven) és a kései, bizánci típusú feliratokat (görögösített bolgár-türk).

Kréneisz Géza szerint (Svédország, 2009) a Bojla feliratot a kereszttel valószínűleg utólag forrasztották a 21. sz. csészére.

Párhuzam figyelhető meg a szaszanida ezüstedényekkel – bika és oroszlán motívum, sas-oroszlán-ember-Jóisten versus bivaly /sötétség motívum.

N. Markov (2009) is a 2. és 7. számú edény szaszanida eredetét vallja /Ardvi-Sura Anahita mítosza, Zend Aveszta/.

Záhonyi András (Budapest):

Rövid feliratról nem árt az óvatosság

Ősi írásmlék „megfejtésénél” több nehézségbe ütközünk. Nem lehetünk biztosak benne, milyen nyelven írták. A szóbanforgó jelrendszer azonosítása rövidebb felirat esetén nem könnyű feladat, mivel az alapjelek geometriai felépítése igen hasonló, de a hozzájuk tartozó hangértékek eltérő, ezért többféle „olvasat”, értelmezés szóba jöhet.

Könnyebb a dolgunk, ha *kétnyelvű feliratról* van szó. A „második nyelv” lehet akár *kép* is, pl. csillagképek rendszere, amiről a szöveges rész is szól. Ekkor általában az egyik nyelv és jelrendszer ismert, így a szöveg tartalmát már értjük. Ha nevet is tartalmaz a felirat, sokkal könnyebb a feladat megoldása. A *nevek kiejtése* ugyanis gyökeresen eltérő nyelvek esetén is általában hasonló. Vannak persze kivételek: ilyen a görög, mivel a görögök mániákusan szeretik átnevezni a népeket, nyelveket, földrajzi helyeket. Ám még náluk is van esély a dekódolásra: ugyanis a görög irodalom annyira széles körben ismert, hogy a különböző elnevezések már közismertté váltak a szakemberek számára.

Most pedig egy példa következik arra, hogy mi miként képzeljük ezt a sok nehézséggel járó, időigényes munkát. Csak fokozatosan haladhatunk előre. Nem érdemes siettetni azt, hogy minél előbb „szenzációs olvasattal” álljunk elő. A részeredmények visszajelzések, ellenvélemények, hibafeltárások révén lépésről lépésre javíthatók – később igen kellemetlen lehet, ha kiderül: tévúton jártunk.

Reméljük, hogy (rész)eredményeinkből – hála a „*visszacsatolással*” működő közös munkának – egyszer majd megszületik a szakma és nagyközönség számára is elfogadható, értelmes, adott korba és annak eszmerendszerébe jól illeszkedő olvasat.

A boszniai piramis(ok) rovásairól van szó.

1. ábra. A boszniai 'piramisok' fényképe és műholdfelvétel grafikai kiegészítésekkel.

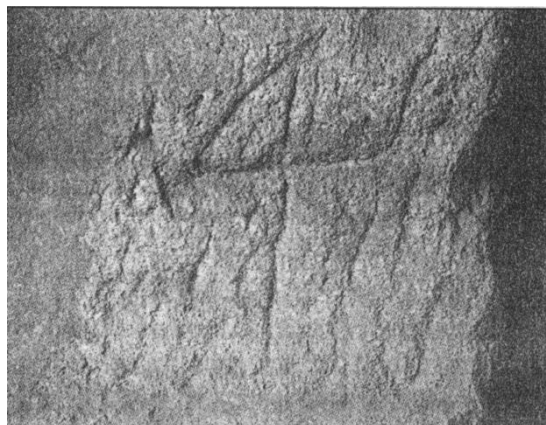
Semir Osmanagić szerint e piramisokat Kr. e. 10000 körül építették.⁶⁶ Ám ez erősen vitatott, mert abból a korból erre nincsen semmilyen párhuzam. Asbóth János majd 150 évvel ezelőtt Boszniában járva megállapította, hogy egyes hegyek igencsak furcsák.⁶⁷ A Kobil(j)a Glava (1123 m) olyan, mintha kőlapokkal lenne kikövezve. Asbóth írja, hogy a helyi lakosok régóta rebesgetik: a Viskókó-hegy ('viszkó' jelentése magyarul: magas) piramist rejt a növénytakaró alatt.

Semir Osmanagić bosnyák származású amerikai üzletember is felismerte a Viskókó-hegy tökéletes gúla formáját. 2005-től 20 000 dollárt fektetett be a kérdés tisztázására: hő térképet, műholdas felvételeket rendelt a NASA-tól, számítógépes képfeldolgozást végeztetett.

2005 óta Viskókóban intenzív régészeti feltárások folynak. Kiderült: a helyszínen öt ilyen állítólagos piramis található, s közülük hármat alagút köt össze. Az egyik piramis-hegy oldaléle 365 m (a szám megegyezik az év napjainak számával). Az ún. Nap-piramis 200 m magas, északi oldalának csúcsa pedig – állítólag – a Sarkcsillagra néz. Kérdés persze, hogy mikori Sarkcsillagra, hiszen a Föld-tengely imbolygása, azaz a precesszió miatt a Földről nekünk mozdulatlanak tűnő „sarkcsillag” (amely egy csillagkép egyik csillaga) 2000-3000 évenként megváltozik.

S. J. Hodovic ugyanakkor jelezte, hogy Boszniában nincs Vinča kultúra, az illírek idejében került ide az első civilizáció.⁶⁸ Továbbá a hegyen műemlék kőzép-kori erőd áll, aminek római alapjai vannak, ez alatt pedig illír település. A „régésztszadalom” emiatt tiltakozik Osmanagić ásatási engedélyének megadása ellen.

Szakács Gábor rovásjeleket ismert fel a köveken. Összesen 21-et – pl. C, P, S, V.⁶⁹ Összefüggő olvasatot még nem tett közzé. A következő felvételt is Szakács készítette:

2. ábra. Rovásjelek Viskókóban.⁷⁰

66 Semir Osmanagić innen idézve: Mandics György: *Róvott múltunk II.* Irodalmi Jelen, Arad, 2010. 26. o.

67 Asbóth János innen idézve: Mandics: *Róvott múltunk II.* 26. o.

68 S. J. Hodovic innen idézve: Mandics: *Róvott múltunk II.* 26. o.

69 Szakács Gábor innen idézve: Mandics: *Róvott múltunk II.* 27. o.

70 Szakács Gábor felvétele. Innen idézve: Mandics: *Róvott múltunk II.* 27. o.

Friedrich Klára összegző táblázatot készített a jelanyagról.⁷¹ A táblázat oszlopaiba pedig a következő írástörténeti szereplőket tette: Kárpát-medencei jelrendszer (magyar rovás, Tordos–Vinčca, Tászk-tető), hun írás, a bosnyák piramisok jelei, Glozel jelei). Friedrich az úgynevezett Nap-piramis jeleit a korai írásrendszerek – Mas d’Azil, Alvao, Tepe Yahya, Sumer, Egyiptom, Kréta, Trója – jelkészletével is összevetette. Az összetett jelek (ligatúrák) összehasonlításával, felbontásával is foglalkozott.⁷²

Mindezek megalapozhatják a bosnyák piramisok komoly írástörténeti kutatását. Egyelőre azonban hosszú jelsorok még nem kerültek elő.

Jelen tanulmányban bemutatjuk, hogy mérnök előképzettségű íráskutatóként miként kíséreltük meg a Szakács felvételén látható feliratot elolvasni.

Meglepő módon szinte azonnal „megszólalt”. A székely-magyar rovás klaszikus jelkészletét alkalmazva, jobbról-balra haladva (egyik olvasati lehetőségként) a következő olvasható:

SZ ARA jeVO

Ez a bosnyák főváros neve, amelytől Viszokó 30 km-re északra található.

Megjegyzendő, hogy az „M” jel – rovás *v* – két szára X-szerűen túlnyúlik, így a rovás *b* is szóba jöhet. Mivel a szláv ábécé *v*-jének jelformája: B – ilyen jellegű tévesztés előfordulhat a szláv és a latin ábécét ismerő feliratkészítőknél.

Mert a latin **M** és a ’rovás *v*’ alakja is megegyezhet, amire léteznek példák, ahol a rovásíró véletlenül latin M-et írt a rovás **m**-je helyett. Ezt feltételezem például az alsószentmihályi rovásfelirat esetében, ahol a „sz/e/nt**m**/ihá/lyi” szóban az **m**-et latin M-mel írták le.

Felmerül a kérdés: ezt az azonnal adódó olvasati lehetőséget hosszú évek alatt miért nem vették észre a témakörrel foglalkozó íráskutatók?

A válaszom egy egyszerű tényből fakadó feltételezés: mivel Szarajevó alapítása, nevének első felbukkanása igen késői, hiszen a várost Kr. u. 1450 körül – vagy csak 1461-ben – az oszmán hódítók alapították mai ismereteink szerint, és a székely-magyar rovásírás megszületésének időpontja is ’történelmi idő’, ez jelentősen megfiatalítaná az Osmanagic által – legalább – 12000 évesnek becsült piramis-együttes feliratait. Ez pedig csökkentené a „viszokói szenzáció” jelentőségét és a pályázási lehetőségeket.

Mindenesetre Szarajevó török neve Saraybosna, aminek jelentése: boszniai palota, a Boszna folyó palotája. A kőkorszakban a vidéken a butmiri kultúra virágzott. Az itt megtelepülő illíreket Róma Kr. u. 9-re győzte le. A szlávok a 7. században érkeztek Boszniába. Vrhbosna tartomány nevének jelentése: „Bosznia csúcsa”.⁷³

71 Friedrich Klára szintén Mandics könyvéből idézve: *Róvott múltunk II.* 27. o.

72 Az eddig leírtakra vedd össze: Mandics: *Róvott múltunk II.* 26-29. o.

73 www.hu.wikipedia.org/wiki/boszniai_piramisok_völgye.

A hegy kőzetének anyagára vonatkozó Zenicai Egyetem vizsgálatai szerint a betonszerű anyagból álló blokkok jóval felülmúlják a beton keménységét és sűrűségét – ennek oka, hogy a kőzet természetes konglomerátum (kerekített szemcséjű üledékes kőzet).⁷⁴

Ennél biztosabb választ a többi felirat megbízható olvasatainak megtalálása után mondhatunk. Ehhez viszont a feliratok nyelvét s a teljes jelkészletet is egyértelműen meg kellene határozni. Az is tisztázandó, hogy egy jel egy fogalmat (szót) jelöl-e, vagy pl. szótagírásról, esetleg betűírásról van szó. Ez azonban viszonylag rövid, „egynyelvű” feliratok esetén igen nehéz feladat!

Ezek után viszont újra hangsúlyozom, hogy mindezt inkább példaként írtam le (arra a címben jelezett problémára, hogy rövid feliratok esetében nem árt az óvatosság), s nem mint végleges, megalapozott megoldásként magára a felmerült kérdésre (a boszniai hegy gyomrában lelt írásjelekkel kapcsolatban). Tehát én is óvatos szeretnék lenni, ezért elismerem, hogy ez a „meglepő és új felismerés” részemről addig inkább csak *lábjegyzetnek* számít, ameddig igazán alapos kutatással ellenőrizni nem tudom a *források forrását* is.

Nemsokára jött egy fordulat az ügyben: kiderült, hogy Szakács Gábor – a Mandics György által idézett – eredeti írásában nem különítette el eléggé egyértelműen a székely és a boszniai emlékeket. Ennek következtében Mandics boszniai feliratként idézte ezt a képen látható, valójában székely-magyar rovásemléket. Az előbb bemutatott felirat ugyanis a *Pilisben* bukkant fel, tehát nem Boszniában!

Az eredeti könyvben⁷⁵ ugyanis Szakács Gábor a társszerző Friedrich Klárával együtt Lánszki Imre elképzelését mutatja be a következő témakörökről: (a pomázi Majdán-fennsíkon feltételezett) Sicambria, Ős-Budavár és várfala (Alba Ecclesia, Attila vára), Fehérvár (W és b: Weissenburg–Fehérvár rövidítése), Árpád fejedelem sírja, Anonymus feljegyzése (Béla király lóháton egyetlen nap alatt járta be a Fehérvár–Esztergom–Visegrád útvonalat, és még aznap visszatért kiindulópontjára).

Az előbbieket figyelembe véve *saját olvasatunkat* a következőképpen is alakíthatjuk, mert egy rövid felirat esetében ez nem okoz különösebb nehézséget, pl. a középvonal alatti kisméretű X /rovás B/ és a balszélső V-A ligatúra beleolvasásával):

SZ I Ka (m) **B** R I A VA(ra) – azaz: Szikambria vára!

Megjegyezve, hogy a maga (feltételezett) helyén, idejében, szövegkörnyezetében a „Szarajevo” és a „Szikambria” olvasat is elfogadható – azonban a „Szarajevo” olvasat a pilisi környezethez már nem illeszthető, és a „Szikambria vára” olvasat sem a boszniai helyszínhez.

⁷⁴ www.hu.wikipedia.org/wiki/boszniai_piramisok_völgyc.

⁷⁵ Lásd Friedrich Klára–Szakács Gábor: *Tászok-tetőtől a bosnyák piramisokig*. Magánkiadás. Budapest, 2007. 229-232. o.

Ugyanakkor ezzel a tüzetesebb vizsgálattal kiderítettük még, hogy az itt idézett ábra⁷⁶ felbukkan, mint pilisi rovásfelirat Mandicsnál is⁷⁷, de olvasat megadása nélkül, ezért nehezebb felfigyelni rá.

Reméljük, hogy ezzel a – nem is létező probléma megoldására vonatkozó – kísérletünkkel érzékeltetni tudtuk azokat a gondokat, amelyeket a szakirodalom alapos el nem olvasása, a benne leírtak feltétlen elfogadása vagy félreértelmezése okoz. Reméljük, hogy írásfejtőink ezentúl óvatosabbak lesznek, s nem állnak ki azonnal a nagyközönség elé „szenzációs” olvasataikkal!

Egyébként az ilyen szenzációkeltők közül többet Mandics is megemlít: Orbán Árpád, Plessa Elek, Baráth Tibor, Fejes Pál stb.⁷⁸ Az akadémiai tudomány pedig közéjük sorolja Vékony Gábort is. Vékony viszont Harmatta János „olvasatait” tartja megalapozatlanoknak, vagy nem létezőnek.

A megegyezést elősegítendő, első lépésként (az itt feltárt problémahalmazt okozó) Mandics György munkáinak olvasását ajánljuk. Ő ugyanis az első és talán legnehezebb lépést máris megtette: felvállalta a magyar írásemlékek korpuszának megírását, közzétételét.

Reális értékelései ugyan vitákat gerjesztettek, a kritikát nehezen megélők megsértődtek, sőt még „ellenkönyv” is született. Az akadémiai tudomány „agyonhallgatja” a *Róvott múltunk* három monumentális kötetét. Mégis a kutatóknak már sokkal könnyebb lett a dolguk: csupán hivatkozni kell Mandics átfogóan értékelő soraira, vagy pontosítani-javítani egy-egy elírását, tévesztését (amint én ezt az előbbiekben megkíséreltem).

Véleményem szerint tehát alázatra, reális értékelésre, a problémák együttes megvitatására, azaz közös munkára van szükség. Emberek vagyunk, és ugyan vannak jó meglátásaink, de nem vagyunk hibátlanok vagy tévedhetetlenek. Ennek belátása és érvényesítése remélhetőleg jelentős mértékben előreviszi majd a kutatás ügyét.

76 A 2. ábra.

77 Lásd Mandics György: *Róvott múltunk II.* 592. o. Vetráb J. fényképe.

78 Lásd Mandics György: *Róvott múltunk II.* 6-12. o.

KÖZÉPKORI TÖRTÉNEL- MÜNK (III.)

Csámpai Ottó (Felvidék):

Vászoly a nyitrai herceg tragédiája. **Gondolatok egy történelmi kalandre- gény elolvasása kapcsán**

A magyarság ezredéves történelmét kísérő tragikum okainak az elemzésénél több elmélettel, eszmefuttatással is találkozunk, amelyekből kitűnik, hogy a fő ok ősünk hagyományainak, vallásának elhagyása és a kereszténység felvétele volt.⁷⁹ Az István–Koppány ellentét így aztán egy évezrede kísérti a magyarság fejlődéstörténetét. A 21. század küszöbén azonban ne törjünk pálcát a fölött, hogy István keresztény 'igába' hajtotta nemzetét! Mint reálpolitikus bizonyára rendelkezett olyan ismeretanyaggal, ami felhatalmazta őt erre az elhatározásra. És ne feledjük: István ugyanúgy Árpád ivadéka volt, mint Koppány!⁸⁰

A történetnek azonban volt egy további szereplője, akiről már kevesebbet tudunk. Éspedig Vászoly, vagy a szlávósított név alatt ismertebb Vazul. Míg Koppány Somogyország ura, Vazul a királyság északi részén gyakorolta a hatalmát. Pontosabban, itt készült a trónutódlásra. A Dunától északra fekvő nyitrai dukátus ugyanis a mindenkori turul-nemzetség trónutódlásra kiszemelt herceg székhelye volt. Míg a nyugati keresztény országokban a trónutódlást az elsőszülöttség, a primogenitura biztosította, a keleti népeknél, így a magyarságnál is a szeniorátus és a levirátus intézménye volt érvényben. Bár a dukátust az a herceg kapta, akit a király valamilyen okból különös kegyben kívánt részesíteni, esetünkben a trónutódlással, de lehetett ellenkező oka is. Megkap(hat)ta a potenciális riválisnak számító herceg is, s így aztán a dukátus átengedésétől azt lehetett remélni, hogy a gesztus legalább ideig-óráig kielégíti ambícióit. Hogy Vazul pontosan miért kapta a nyitrai hercegséget, ennyi évszázad múltán nem tudjuk eldönteni. Egyfelől, Imre halála után, mint legidősebbet őt illette a trón, másfelől

⁷⁹ Történelmünk félreértelmezése és meghamisítása még erre az alapvető ügyre is kiterjedhet, hiszen a kutatás már feltárta az István király előtti korai bizánci, illetve saját – nem nyugati – kereszténységünket. Lásd Zachar József: Egy az Isten, egy a Nemzet. Írások Jézus-hitű magyar eleinkről. Heraldika Kiadó, Budapest, 2006.

⁸⁰ És Koppány éppúgy keresztény volt, mint István.

azonban éppen ő volt a Gizella királynő támogatását élvező Orseolo Péter legnagyobb riválisa. És valószínűleg ez lett a veszte! Különbőféle történelemkönyvek különbözőképpen 'ideologizálják' Vazul bűnét. Vannak, akik a kicsapongó és féktelen természetét hozzák fel érvként, igazolva István elhatározását, mások a 'pogány', pontosabban a régi magyar vallás megrögzött képviselőjét látják benne. És természetesen, akadnak olyanok is, akiknél összevegyül a két – trónutódlást kizáró – bűnös ok. Mi több, felvetik a lehetőséget, hogy 'szakrális királygyilkosságra' készülhetett.

Történetünkkel kapcsolatban Vazul (és sorstársa Koppány) 'pogányságáról' hosszabb kitérőt kell tennünk: Ugyanis vallástörténetünk szemszögéből nagyon ösztönzők azok az észrevételek és állítások, melyek szerint a hon(vissza)foglalás előtti magyarok vallása az egyistenhit volt. Napjainkban is többen tudományos alapossággal újfogalmazták ezeket, sok tárgyi és logikai bizonyítékkal megtoldva. Ugyanakkor itt az ideje arra is rámutatnunk, hogy ha a több ágú magyar őstörténetet valljuk, akkor akár a 'honfoglalók' által felkeresett lakosság, akár maguk a honfoglalók körében bizonyára többféle vallás is, illetve a valláshoz többféle viszony is megtalálható volt. A magyar nemzeti fejlődésben a főirány ebből a szempontból az István által elfogadott római kereszténység, amely tulajdonképpen az állami vallás szerepét vállalta magára. Hogy a magyarságnak ez előtt pontosan milyen volt a vallása, még teljesen nem tisztázott. A további kérdés, hogy volt-e egyáltalán egységes vallása? Ne keverjük ezt össze a magyarság hiedelem-világával, esetleg a mitológiájával, amely nem más, mint a világról alkotott, részben antropomorfisztikus, erős emocionális töltetű tudomány előtti szemlélet, amely ugyan része minden vallásnak, de még nem vallás. A vallás ugyanis a szent dolgokra, a közösségben élő emberek végső kérdéseire vonatkozó hitek és gyakorlatok egységes rendszere. A vallási ismeretek mellett a magyarságnak bizonyára voltak spiritualitással átitatott tudományos jellegű ismeretei is. E tudás, amelynek a táltosok voltak a hordozói, nem vesztette el értelmét sem a honfoglalás előtt, sem utána, s egyes ősi elemei (amit sokan ősvallásként értelmeznek) nem mondtak teljesen ellent a keresztény tanoknak. Bár megemlítenendő, hogy a – római – kereszténység felvételéhez főleg politikai okok vezettek. Többek között a manicheizmus volt az a vallási irányzat, amely bizonyára eljutott eleinkhez, de erejét veszítette az új területen, bár elemei több évszázadig, főleg a népi kultúrában, tovább éltek. Korábban e területen az arianizmus⁸¹ is mély nyomokat hagyott. A buddhizmus (pontosabban budaizmus) elemei ugyan tápanyagként szolgálhattak, de nem volt erejük teljesen kibontakozni, a rabbini-kus judaizmus és a mohamedán eszmék pedig egyáltalán nem sugároztak pozitív hitet. Hit nélkül viszont egy nép, egy nemzet – abban a korban – nem élhetett.

⁸¹ Ez később Dávid Ferenc (1510-1579) unitarizmusában nyer megnyilvánulást, azok után, hogy az 1568-as tordai országgyűlés kimondta a lelkiismeret és vallásgyakorlás szabadságát, az addigi három elismert felekezet (katolikus, lutheránus, református) mellé beemelte az unitárius vallást is.

Erről a Vazulról szólna a történetünk, amelynek vannak szépirodalmi előzményei is. Szigligeti Ede 1838-ban történelmi azonos című drámában foglalkozik a tragikus sorsú herceggel. Vazul személyéhez a legfontosabb forrásuként Garay János balladája és Thuróczy János krónikája szolgáltak. István király már nagyon öreg, a trónöröklés problémájával küzd. A drámában Gizella és Péter intrikál Vazul ellen, végül tömlöcbe zárják őt, ahol megvakíttatják és megsüketítetik. Szigligeti Vazult egy fiatal, 'vad, vásott, félpogány' ember tulajdonságaival ruházza fel, aki nem tanult sehol, és 'valódi királyról nincs is fogalma',⁸³ de becsületes, jószívű. István király úgy véli, hogy ő még nem való uralkodónak, ezért Pétert kívánja utódjául, aki külföldön tanult. A magyarok gyűlölik Pétert, mivel idegennek tartják. Amikor Vazul börtönbe kerül, már úgy érzi, hogy alkalmas az uralkodásra, ezért nem akarja Péterre bízni a magyar trónt, végül István király is támogatni kezdi őt, amikor tudomást szerez Péter és Gizella intrikáiról.

Tragikuma foglalkoztatta a szlovák drámaíró és katolikus lelkészt, Jonáš Záborskýt (Zaborszky de Zabor) is. Az 'Árpádok' című 1864-ben írt drámájában⁸⁴ Vazul (Záborský szlávosan Vaszilként írja a nevét) pozitív jellemű hős. Művelt, bölcs ember, azonban István azért nem akarja őt királyként látni, mivel bizánci (pravoszláv) vallású, és nem utasítja el ősei hitét. A történetben Gizella és Péter titokban gyilkossági kísérletet rendez István ellen, majd úgy állítja be az eseményeket, mintha Vazul tette volna.

Ady Endre a „Góg és Magóg fia vagyok én ...” című versében teljes egészében azonosul vele: „... *Fülembe forró ólmot öntsetek, / Legyek az új, az énekes Vazul, / Ne halljam az élet új dalait, / Tiporjatok reám durván, gazul ...*” Aztán Sík Sándor katolikus pap-költő „István király” című három felvonásos tragédiájában a múlt század harmincas éveiben elevenítette fel újra: István utódválasztási lehetőségei magukban hordozzák a rejtett balvégzetű jövőt: ha szívéhez közelebb álló pogány Vazulra gondol, a 'tisztá magyarra', attól a kereszténységet félti; ha a 'velencés Pétert' látja maga előtt, aki 'jó keresztény, de idegen', akkor a magyarság függetlenségéért és jövőjéért aggódik. Baljós látomását így mondja el az első felvonásban: „Péter a pogánylázadás. Péter a testvérháború. Péter az összeomlás.” Azonban a tragédiában a hithű papköltő sem meri Istvánnal elkövetetni a szörnyű tettet. A harmadik felvonásban Péter emberei végeznek az ittas Vazullal.

Kevésbé ismert tény, hogy létezik egy további, harmadik dráma is, éspedig az akkor már ausztráliai emigrációban élő Padányi Viktortól. Ő magyarosan, a Vászoly címet adta a színpadi művének.⁸⁵ A nyomtatásban megjelent négy felvonásos színpadi drámának tudományos értéke abban rejlik, hogy bevezetőjében

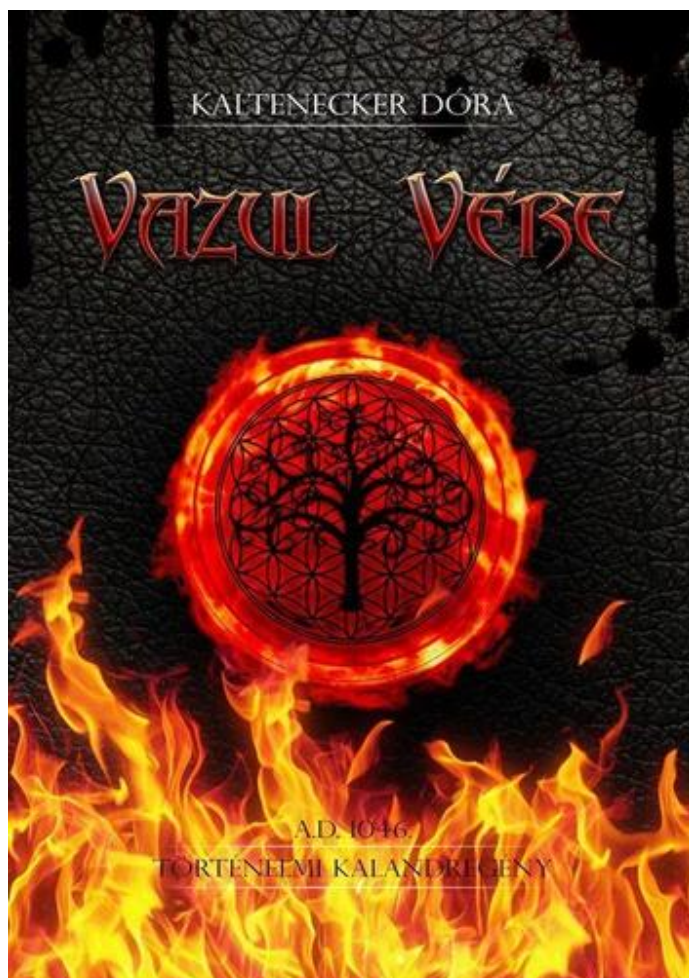
⁸³ Szigligeti Ede: Színművei. Pest, 1839. 122. o.

⁸⁴ Záborský, Jonáš: Árpádovci. Historická smutnohra v 4 dejstvách. (eredetileg: Rozsmiešky v rodine sv. Štefana. Vojan Josifovič álnév alatt közölte.)

⁸⁵ Padányi Viktor: Vászoly. A szerző kiadása. 1955.

egy rövid, ám tudományos hipotézisekkel alátámasztott tanulmányban foglalja össze Vászoly büntelenségét. Egyfelől logikusan alátámasztott érvekkel bizonyítja, hogy Vászolynak nem érdeke az összeesküvés István ellen. Másfelől felmenti Istvánt a Vászoly megvakíttatásának bűnrészessége alól. Padányi az említett tanulmányában leszögezi: „A fanyar és kendőzetlen tény az, hogy Szent István utolsó éveiben a beteg öregember körül nyüzsgő aulikusok és egyháziak egyszerűen az Árpád-háza söpörték el jogos helyéről, a magyar nemzet éléről.”⁸⁶ Aulikusoknak ekkortájt pedig Orseolo Péter és Aba Sámuel támogatói számítottak, beleértve István nejét, Gizellát is, aki Pétert szeretne volna látni a trónon.

Amikor az olvasó kézhez veszi **Kaltenecker Dóra** könyvét,⁸⁷ azt gondolja, majd részletesen olvashat ennek a tragikus sorsú, pogánynak mondott magyar hercegnek a haláláról. Ugyanis a cím – **Vazul vére** – ezt is sugallhatná. De a történet nem erről szól. Vazul vére a vérvonal! És ebből is az egyik Vazul utód – a legkisebb, a látnoki képességekkel megáldott Levente.

⁸⁶ Padányi idézett mű 10. o.

⁸⁷ Kaltenecker Dóra: Vazul vére. Procopius Kft. Budapest 2015.

A könyv egyfajta fordított logika szerint íródott. Míg a zenei műveket előre megírt forgatókönyvre építik, esetünkben a könyvnek az azonos című, Vörösmarty Imre által szerzett rockopera volt az alapja. Az „István, a király” rockopera után ez a második, amely hasonló témával foglalkozik. Még az egyik főszerepet is ugyanannak az énekessel ítélték: Vikidál Gyula az elsőben Koppány – a nézősereg kedvence. Az általa megszólaltatott „Szállj fel szabad madár” című dalból villámgyorsan az egyik legnépszerűbb sláger lett. A „Vazul véreben” a negatív szerep jutott neki – ő István, a megszállott.

Az ember azt gondolná, hogy történelmi kalandregényt írni egy rockoperáról csak egy tapasztalt, több kötetes szerzőnek van bátorsága. A valóság azonban teljesen más! Szerencsém volt a könyv írójával találkozni, még mielőtt belelapoztam volna a művébe. Üde, fiatal, huszonéves. Férfiként azt is mondhatnám, hogy angyali lény elbűvölő kisugárással! De amikor megszólal, a hangjában, a kifejtett gondolataiban ott van a téma iránti elhivatottság, a történelmi ismeretek tömkelege. Nem szeretném azt mondani, hogy a regény jobb, mint a zenei változat – hisz ahhoz annyira nem értek. De biztos, hogy más, hogy több, hogy élet-hű! Ugyanakkor van benne valami, amit a mai, (poszt)modern kor embere valószínűleg már nem tud megérteni, hisz a túlzott racionalitása korlátként működik a felfoghatatlan és megfogalmazhatatlan megértésében. A 21. század emberét visszaviszi a középkorba és az olvasása közben az elejétől az utolsó lapig valahogy azonosul a szereplőkkel, részese lesz a történésnek, a kalandoknak, a szenvedésnek, az örömöknek. Gyönyörű fogalmazás, megragadó, élvezetes mesélő stílus. Nem becsülendő le a könyv kivitelezésének a minősége sem: A fejléc, betűforma, stilizált oldalszámok, az igényes szerkesztés és tördelés. Mindehhez társulnak a szerző saját festményeiből válogatott illusztrációk, amelyek egyfajta titokzatos leplet adnak a történetnek.

A szerző két nagy részre, könyvre osztotta a történetet. Az első könyv hat, a második kilenc fejezetet tartalmaz. Nehéz lenne ezeket külön-külön minden kis részletében elemezni. Nem is szükséges. Fontosabb az élmény, a kalandos időutazás, képek az eleink hatalommal szembeni dacos ellenállásáról, a táltosok révülése. Megjelennek előttünk a gyönyörű ősmagyar nevekkal felruházott szereplők: Enéh, Torda, Bátor, Zerind. És főleg a szerelem. Mert valójában szerelemről szól a hosszú történet. Levente, a legkisebb Vazul utód és a szépséges Hajnal mély és tiszta szerelméről. De ott van Gellért is, a szentéletű püspök, aki pártfogolja a Vazul fiúkat, és a könyvben később Orseolo Péter emberei behajszolják a szörnyű kínhalálba. Egy rövid mozzanatban megjelenik Bretiszláv, az ármányt szövő cseh király, akinél a fiúk menedéket kérnek, és Mieszko a lengyelek fejedelme. Tehát a háttérben ott vannak a kor létező személyei, még akkor is, ha idomulnak az író képzeletéhez.

Míg a történet zenei változatában, a kemény hangú rockoperában kidomborodik a konfliktus István és Vazul között és egyértelművé teszi István negatív szerepvállalását Vazul megvakíttatásában, írónk a regényben máshová helyezi a

hangsúlyt. A konfliktust, a tragédiát ügyesen feloldja egy rövidke párbeszédben az idősebb fiú Béla és Levente között: „Kiszúrták a szemeit! Most a lovagjai őrzik, és az asszonyaik ápolják. Nincs sok időnk, azt mondták, rohanjunk, ahogy bírunk.” És a testvérek, kísérőikkel elindulnak először Cseh-, aztán Lengyelországba.

Imre herceg halála és Vazul megvakíttatása a Képes Krónikából

Idézzük fel azonban ezt a tragikus eseményt úgy, ahogy azt a nyitrai várhoz kapcsolódó mondák mesélik: „Vazul herceg deli levente volt, ősi magyar sarj, aki vérében hordta a régi magyar természet szilajságát és féktelenségét. A nagy király meleg szeretettel tekintett kicsapongó, de alapjában nemes gondolkodású rokonára, s nagy reményeket fűzött hozzá. Azonban a nyitrai herceg még nagyobb szerepet kapott István elgondolásaiban, mint valaha is elképzelte. Történt ugyanis, hogy elhunyt a nagy király egyetlen fia, a trón várományosa – Imre herceg. Istvánnak mást kellett kiszemelnie utódjául. Egyedül Vazul jött számításba. Erőskezü, határozott jellem, s aztán a nyitrai környezet is bizonyára jó

kereszténnyé alakította. István tehát magához hívatta bizalmas emberét Budát s megbízta, keresse fel unokaöccsét Nyitrán, térjen vele együtt vissza a fővárosba, hogy beszélhessék meg a trónöröklés kérdését. Igen ám, de Gizella királynénak is megvoltak a maga tervei, még pedig egész mások, mint a bölcs uralkodóé. Oldalági rokonát, Pétert szeretne volna látni a trónon. Már épp a közvéleményt akarta előkészíteni terve számára – mikor István terve Vazullal egyszeriben keresztül húzta minden számítását. A királyné a nők csalhatatlan ösztönével megérezte, hogy gyorsan kell cselekednie! Követet küldött ő is Nyitra várába. Választása az ingatag jellemű Sebőre, Buda fiára esett. Sebő révén sikerült megnyerni magát Budát is az udvari cselszövénynek. Együttesen főzték ki a tervet, hogy Sebő, mint 'királyi' követ indul el Nyitra várába, s mialatt Buda útját mesterségesen fogja késleltetni – mint ilyen felkeresi Vazult... Vazul dehogy is sejtett valamit a királyné cselszövéseiről! Egyenes gondolkodása mellett, vidéki elzárkózottságában – idegen volt előtte minden intrika, minden cselszövény. A 'királyi' követet a magyar főurak vendéglátásával fogadta. Pazar lakomát rendezett tiszteletére, melynek során sűrűn emelgették a kőkupát, melyből illatos zobori bor csordult. A lakoma az éjszakába nyúlt át, s Vazul ingatag léptekkel indult pihenőjére... Mikor pedig a várban minden elcsendesedett, s Nyitra fölé koszorút vertek a kékfényű csillagok, Sebő nekilátott Gizella parancsának, az aljas tervnek a végrehajtásához. Kíséretével elfogatta Vazult, s az éj sötétjének leple alatt elhurcoltatta az egyik négyszögletes saroktoronyba. Ott aztán a láncra vert Vazulon rettentő gonosztettet hajtott végre. Mindkét szemét kiszúratta, hogy örökre megvakuljon, fülébe forró ólmot öntetett, hogy mindörökre elvesztse hallását..."⁸⁸

Vaszoly nyitrai vártömlőce napjainkban

⁸⁸ A történet bővített változatban megtalálható: Mártonvölgyi László: Emlékek földjén. A híd, Nyitra 1941, 95-100. o.

A nyitrai mondában szereplő Gizellát hiányolom úgy a rockoperában, mint a kitűnőre sikerült történelmi regényben. Ennek az egyetlen szereplőnek a feltűntetése enyhítette volna a feszültséget, a konfliktust István és Vazul emberei között. A tény az, hogy csak a német kútfők említik a Vazulon bosszút álló Istvánt. Pedig a megcsonkítás olyan céllal, hogy képtelen legyen az uralkodásra, az adott kor nyugati szokása. Nem magyar találmány! Az egyik jó barátom mondta, hogyha rajta múlna, olyan szobrot állítana a Gellért-hegyen, amelyen István a kezét nyújtja Koppánynak. Ha rajtam múlna, ugyanilyen szobrot állítanék a nyitrai vár udvarában, de ott István Vazulnak nyújtana a kezét. Ezek a szoborcsoportok szimbolizálnák a megbékélést a két tábor között.

Rajz Mártonvölgyi László idézett könyvéből

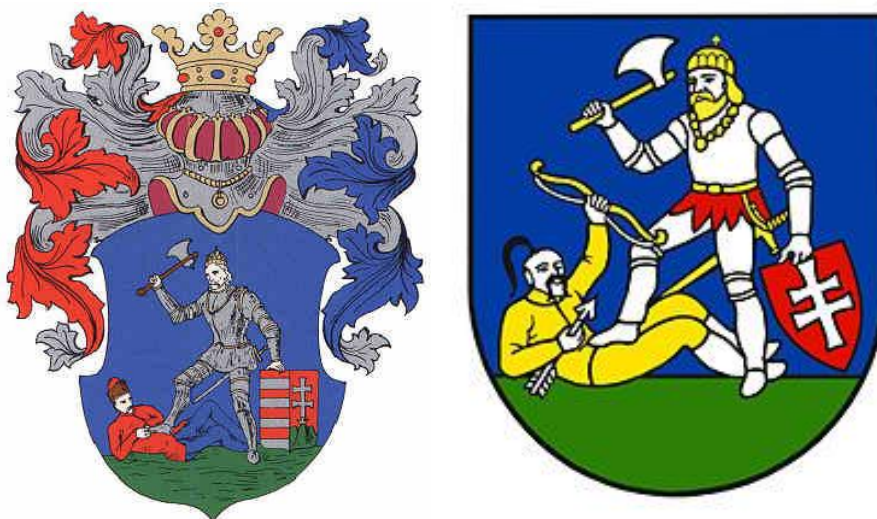
A könyvben Levente története a Vata-féle lázadással fejeződik be. A testvérek Vata oldalára állnak és apjuk szörnyű haláláért bosszút állnak Péterén. A magyarok országának hirtelen három örököse lett. Levente nézi testvérei tekintetét, amelyben már nem a szeretetet látja, hanem a hatalomvágy hideg tüzét.

A regénybe, még ha történelmi regényről is van szó, minden belefér. És akkor nem kell csalódnunk abban sem, ha nem találjuk meg benne azt, amit keresünk.

A valós történet azonban tovább folytatódik. Bár pontosan nem tudjuk ki volt a felesége,⁸⁹ később azonban Vazulnak két fia – András és Béla, és két uno-

⁸⁹ Középkori krónikáink szerint egy Tátony nemzetségbeli nőt vett feleségül, amikor éppen cáfolni próbálják a későbbi magyar királyoknak a Vászolytól való származásról szóló

kája – Géza és László került a magyar trónra. És László lesz az, aki majd 1083-ban Istvánt oltárra emelte és ő maga is 1192-ben III. Celesztin pápa által szentté lett avatva. Ő is, Szent László, a legendás lovagkirályunk, akinek alakja a mai napig ott van Nyitra-megye címerében – Vazul-Vászoly vére!

Érdemes tehát mindezzel kapcsolatban a történelmi tényeket felidézni.

A hun eredetű Árpád-ház első apostoli királyai I. Kálmán koráig⁹⁰ püspököket alapíthattak, püspököket nevezhettek ki, koronázásukat a pápa később is csak jóváhagyhatta, de nem szólhatott bele a király kiválasztásába. A keresztény nyugat által várt világvége elmaradása után, 1001-ben Vajkot, Géza fejedelem fiát magyar koronával királlyá koronázták, és Magyarországból ezáltal Magyar Királyság lett. Erre az időre a római és a bizánci kereszténység dogmái már erősen különböztek, csak lényegük maradt azonos, nem jutottak el szakadásig. A

hagyományt. Lükő Gábor a nemzetségnevet (és Tata helységnevét) egy ritka madár, az északi búvár (lat. *Colymbus septentrionalis*, amelynek a neve a finnugor nyelvekben tohtaja vagy tohtava, tokta, tokti stb.) nevéből vezeti le. Szerinte a madár nevét viselő nemzetség feladata lehetett a mítikus madár tiszteletének és a teremtés mítoszának a fenntartása, s ezáltal a magyarság gazdasági és társadalmi életének mágikus biztosítása. Vászoly tehát még ebben az esetben is igen előkelő nemzetségből házasodott, amely méltó volt a magyar trón jog szerinti örököséhez (v.ö. Lükő Gábor: Tata és az ugor teremtmítosz. In: Lükő Gábor: Gyökereink 2. A Debreceni Egyetem Társaslélektani Intézete dolgozatai. 1991, 54-68. o.). Padányi drámájának első felvonásában is megjelenik Tátony, aki azonban ott nem más, mint Vászoly épségére vigyázó nyitrai várjobbágy.

A korai krónikák, így a Zágrábi krónika, a Váradi rövid krónika még Vazul fiainak mondják a három herceget, de Kézai Simon és a 14. századi krónikakompozíció (Képes Krónika), ugyanúgy, mint az 1479-80-ból származó Dubnici Krónika (*Chronica de gestis Hungarorum*) Vászoly vérvonalát tévesen és tendenciózusan vonják kétségbe azzal az állítással, hogy említett fiúk testvérének, Szár Lászlónak a fiai voltak.

⁹⁰ Aki lemondott erről a királyi jogról.

magyar király elismerte ugyan a római pápa lelki főhatalmát, de nem lett a római hitet katonailag biztosító Német-római Birodalom hűbéres alárendeltje. Ez igen zavarta a német-római császárságot, amely csak látszatra élt békében velünk, – I. István felesége, Gizella a császárnak a leánya volt, – de a valóságban a Német-római Birodalom a Magyar Királyság első évszázadában 32 alkalommal vezetett haderőt ellenünk a behódoltatás végett, sikertelenül. A pápasághoz való viszony azonban még I. István életében megváltozott: halála előtt I. István visszavette az országot a Rómát jelképező Pétertől és a magyar hagyományokhoz sokkal közelebb álló szent személynek, Máriának (Nagyboldogasszony) ajánlotta fel, így a Magyar Királyságból Mária Országa (*Regnum Marianum*) lett, és a följárlást később I. Géza és I. László megismételte.⁹¹

István római szellemben irányította az országot, verte le az ellene lázadókat vagy hódított meg környező területeket, terjesztette a római katolicizmust, építette a templomokat, és folytatta külpolitikáját. Három évtizedes uralkodás után fiát készítette fel az uralkodói szerepkörre, jóllehet, német felesége mást akart a magyar trónon látni: rokonát, Pétert. Ekkor azonban két váratlan esemény történt és ezeket követte István ugyancsak váratlan intézkedése. Addig az országot Szent Péter – azaz Róma – kezében lévőnek vélték, de miután István fia – a krónikák szerint – váratlanul meghalt, és a trónnak a magyar jogrend szerinti várományosát valaki parancsára megvakíttatták, István megváltoztatta addigi véleményét. Mindenekelőtt Vazul két fiát – a későbbi I. Endrét és I. Bélát – Lengyelországba menekíttette, majd az országot Pétertől visszavette és tehát más szent védelmébe ajánlotta. Fontos tény, hogy a krónikák egy részében ugyan Gizella királyné szerepel Vazul elleni felbujtóként, de Péter király vele való viselkedése (bebörtönöztette) és a királyné kegyessége és tisztelete a magyarok részéről ezt kizárja. Feltételezik, hogy a Vazulnak keresztelt Vászoly egy leplezett lázadás miatt volt börtönben, és az ő fiait már akkor száműzte István király, viszont a krónikák nem ilyen véget ért apától származtatták későbbi királyainkat, hanem (a nem létező?) Szár (Kopasz) Lászlótól. A *Regnum Marianum* következménye volt, hogy megtagadta a római egyháznak az ország életébe való közvetlen beavatkozását. Még ennél is nagyobb jelentőségű lett az ország Szűz Mária kezébe ajánlása, mert a katolicizmuson belül elindította a Mária-kultuszt. Addig ugyanis a Mária-kultusz – elsősorban a francia területeken – Mária Magdalénának szólt (Fekete Madonna), neki szenteltek később gótikus katedrálisokat Notre Dame megnevezéssel.

I. István halála után mégis rokona, Orselo Péter került a királyi trónra – elsősorban a német császár segítségével. Henrik többször is visszasegítette védencét a trónra, akit a magyarok durva és a magyarokat lenéző politikája miatt gyűlöl-

⁹¹ Dümmerth Dezső: Az Árpádok nyomában. Harmadik, javított kiadás. Panoráma, Budapest, 1977. 250. oldal. Képes Krónika. A magyarok régi és legújabb tetteiről, eredetükről és növekedésükről, diadalaikról és bátorságukról. Heti klasszikusok sorozat. Magyar Hírlap és Maecenas Kiadó, Budapest, 1993. 124c.

tek. Egy alkalommal – néhány évig – Aba Sámuel került helyette a trónra, de őt meg a nemesség gyűlölte, mert túlzottan az egyszerű emberek pártján állott. Végül egy veszített csata után meg is gyilkolták, előtte azonban a krónikák szerint kivégeztette a Vazul megcsonkításában tevőlegesen résztvevőket, ami pedig ugyancsak fontos és eddig kellően figyelembe nem vett adat.

Pétert aztán mégis az Árpád-házi Endre, majd halála után öccse, Béla követte a trónon. Béla kedvelt király volt. Halála után Endre fia, Salamon, akit apja még a halála előtt, gyerekként megkoronáztatott, került a trónra. Uralkodása katasztrofális volt, neki is a német császár igyekezett segíteni, de a végén Béla fiai, a későbbi I. Géza és I. László katonailag leverték. 1074-ben Gézát magyar királlyá koronázták. Majd pedig I. László következett, aki szentté avatta István királyunkat, amit talán nem szorgalmazott volna, ha atyja gyilkosai felbujtójáról lett volna szó.

TUDOMÁNYUNK (XII.)

Nógrády Mihály (Ottawa):

Elmélkedés a szláv név eredetéről

Östörténelmünk egyik legnagyobb problémája a magyar népnév hiánya régi külföldi krónikákban. Torzított formában először 1150-ben jelenik meg Magyarországon, mint a *Hetumoger* utótagja, majd 1274-ben mint *Magyari* személynév lett megörökítve.⁹² Tehát a kérdés jogosan felmerül, voltak-e magyarok a Kárpát-medencében Árpád népének 896-ban történt bevonulása előtt és hogy hívták őket? Természetesen voltak, ezt a genetika bizonyítja, de Európában saját magukon kívül senki sem hívta őket magyarnak. Még ma sem.

A Kárpát-medencében és körülötte lakó legtöbb népet a régi latin és görög nyelvű krónikák a mai nevükhöz hasonló formában jegyezték le, például *Bulgaros* (bolgárok), *Ros* (orosz). Azonban van egy név, ami latinul *Sclavus*, görögül *Sklavin*, melynek viselőit legtöbb mai kutató a szlávokkal hozza kapcsolatba. Tulajdonképpen a nemzetközileg elfogadott etimológiája ennek a népnévnek *szláv* ‘rabszolga’ jelentéssel. Ez az elnevezés eredményezte, hogy a honfoglalás előtti Kárpát-medence lakóit a történelem nem magyaroknak, hanem szlávoknak tartja. E dolgozat célja ezt az állásfoglalást újravizsgálni és a *Sclavin* szó *scla* tövének etimológiáját tisztázni.

Legtöbb szótár Jakob és Wilhelm Grimm-féle etimológiára hivatkozik, ami azt igyekszik bizonyítani, hogy a német *Sklave* és ezek más nyelvekben létező változatai ‘rabszolga’ jelentéssel a bizánci görög Σκλαβοι[szklávi]-ból származnak, amely azonos a Szláv névvel. A ‘k’ betű jelenléte a német *Sklave*-ban csak futólagosan van említve, mégpedig azon hibás feltételezéssel, hogy a szó a szláv nyelvből lett képezve, és a ‘c’, amit k-nak ejtünk, beillesztése az ‘sl’ közé, római sajátosság.⁹³ De hogyan lett a szklávból szláv?

A Grimm-testvérek mások munkáira hivatkoznak szótárukban, akiknek egyike Gregor Krek (1840-1905) szlovén nyelvész, az ausztriai Graz város egyetemének a szláv nyelvet tanító legelső professzora. Ő az elsők között volt, aki önkényesen beleszótta, vagy inkább belecsempészte a *szláv* nevet a latin és görög krónikákban lejegyzett *sklavi* és *sklavin* nevek közé.

⁹² Benkő 1967: 816, 2. kötet

⁹³ Grimm 1905: 1310, 16. kötet

“Bald wird die einheimische Benennung *S e r b e n* als Collectivname, als Name der grossen nationalem Einheit verdrängt und weicht auch der Name *V e n e t e r* mehr und mehr einem einheimischen Namen: *S l o v ě n e n* (Κλαυηνοί, Κλαβηνοί, Κλαβινί, Κλαβηcianoί, Cθλαβινοί, Cθλαβόγενοι, Cθλαβηcianoί, Cθλοβηνοί, Cθλοβενοί, Κκλάβοι, Ἀκθλάβοι, Sclaveni, Sclavini, Sclavani, Sclavi, **Slavi**, arab Sakālliba nach Κκλάβοι mit vocal. Einschub), womit aber nur der gesammte slavische der Name *A n t e n* (Ανται, Antes. Anti) aufkömmt, jedoch bei Schriftstellern nicht vor dem sechsten Jahrhunderte.”⁹⁴

(A német szövegben levő archaikus kifejezéseket nehéz értelmezni és pontosan lefordítani. Ezért közöljük az eredeti német szöveget.) A szerző fordítása: Hamarosan kialakult az egész helyi lakosságra vonatkozó *S z e r b* mint egységes gyűjtőnév, ami kiszorított olyan neveket, mint *V e n e t i*, meg több régebben létező nevet: *S l o v é n* (Szklaíni, Szklavíni, Szklaviní, Szklaviszianí, Sztlavíní, Sztlavogeni, Sztlavísziani, Sztlovíni, Sztlovefi, Szklávi, Asztláví, Szklaveni, Szklavini, Szklavani, **Szklávi**, arab Szakaliba a Szklávi mintájára zöngés [mássalhangzóval]. Betoldás), de mivel így csak a nyugati szlávok összességét hívták, addig a keleti törzseknél az *A n t* név (Antai, Antes, Anti) terjedt el, de nem a hatodik század előtti íróknál.

A krónikákban lejegyzett *sclavi* és Κκλάβοι (mindkét név kiejtése ‘szklávi’) nevet Krek és társai előtt senki sem értelmezte *szláv*nak. A fenti német és magyar szövegben ezt a nevet **félkövér** betűvel jelezzük.

A *Szklavin* név 512-ben jelent meg először, amikor a Heruli nép elvándorolt a Duna vidékéről Skandináviába. Ezt a középkori történetíró, Procopius, így írja le később, ca. 546-550 között: Ezek az emberek vándorlásuk közben keresztül haladtak az összes Szklavin népen, amíg céljukhoz értek.⁹⁵ A *szklavinok* zöme a Kárpát-medencén belül lakott, és az Avar uralom alatt kapta ezt a nevet, amit a nyelvészek tévesen görög eredetűnek tartanak, mert görög krónikákban jelent meg először. Ez a józan észnek ellentmond, mert a görögök rabszolgatartó népek voltak és δοῦλος [dulosz] ‘rabszolga’ szavuk már 512 előtt létezett. Tehát nem volt szükségük új rabszolga szót alkotni.

Ez késztetett több nyelvészt, köztük Omeljan Pritsakot, a Harvard Egyetem

⁹⁴ Krek 1887: 292

⁹⁵ Pritsak 1983: 407

tanárát is, a *szklavin* népnév más nyelvből való levezetésére. Kiinduló pontja Sir Gerard Clauson ótörök szótára volt.

Clauson a 13. század előtti török *sakla* (kiejtése *szakla*) kifejezést mint a *sak* főnévből képzett igei névszót tárgyalja és a következőképpen értelmezi: *to watch over* (szemmel tartani), *guard* (őrizni, vigyázni), *protect* (védeni, oltalmazni).⁹⁶ Vagyis a szó értelme ugyanaz, amit a magyar *őr* és származékszavai jelentenek. A szó jelentése a mai törökben leszűkült ‘elrejt, eldug, eltitkol’-ra, ami *sakmak* címszó alatt található a mai szótárakban. Török szótárakban a jelen időt a harmadik szám *-mak* ragja jelzi, ami a *sak* tőhöz csatlakozik.

A *szakla* jelen volt más ótörök nyelvekben is, úgymint a délnyugati oszmánban ‘elrejt, eldug’ jelentéssel, csagatáj *szaxla* ‘szemmel tart’, xwarazmian *szakla*- ‘védeni, oltalmazni’, oguz *szakla*- védeni, oltalmazni’, kumán *szakla*- ‘őrizni, védeni’, stb.⁹⁷ E jelentésekből kitűnik, hogy a szó nem alkalmas a ‘rabszolga’ jelentés kikövetkeztetésére.

Ettől függetlenül, Omeljan Pritsak ebből a 13. század előtti *sakla*-ból indul ki és vezeti le a *rabszolga* jelentésű latin *sclavus* és görög *sklavin* szavakat.⁹⁸ Ugyanis ennek a kornak történelmével foglalkozó nyelvészek és történészek egy része visszautasítja azt a hipotézist, hogy a krónikákban említett *sclavus* és *sklavin* a mai szlávok ősei voltak. Pritsak így érvel:

*“Since all attempts to find an etymology of the term Sklavin- / Slav-, on native ground have failed, one is tempted to look elsewhere, proto-Bulgarian seems the most promising spot. There we find a common Hunno-Turkic word saqla-, ‘to watch over, guard, protect’.⁹⁹ The noun derived from it by the suffix */GU/ is attested in Kazan-Tatar (Muslim progeny of the Volga Bulgars) and in Karaim (modern Qipčaq-Polovcian), where the suffix became /-w/. In these languages the noun saqla-w means ‘guard, watch, guarding’ in the sense of actor, profession, place, or action.¹⁰⁰ As early as Proto-Bulgarian, the suffix */GU/ had become /w/: e.g., κολο-β-ρ (< *qola-ğu-r) ‘leader’. Further, in Proto-Bulgarian the stress moved from the root syllable to the suffix, and the root vowel then reduced, e.g., *dawl-an > dwan ‘hare’, *tovirəm > tvirəm «the ninth». Therefore one can assume that in Proto-Bulgarian the old*

⁹⁶ Clauson 1972: 810

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Pritsak 1983: 399-416

⁹⁹ A lábjegyzetben hivatkozik a fentebb említett Clauson etimológiára, de nem olyan részletesen, mint itt tárgyaljuk.

¹⁰⁰ Itt megadja a Kazan-Tatar *saqla-u* jelentését mint ‘megőriz’ és más török nyelvekben is meglevő hasonló szavak ‘örködés’ jelentését.

**saqla-gu would develop as *saqla-w and later as saqlaw-. Proto-Bulgarian also had a collective suffix /-in/, used especially to designate peoples: e.g., Volga Bulgarian Bulgar-in, «the Bulgars», Sovar-in «the Sowars».*

*Thus our conclusion is that there was a Proto-Bulgarian word saqlaw > sqlaw with the plural form *sqlaw-in and two meanings: 1) «guard, watch, guarding»; 2) «trained slave». The Arabs who were engaged in the slave trade, adopted the singular form as š(a)qlab, meaning «trained slave», while the Byzantines, who were interested in contacts with the collective of the sqlawin on their limes, adopted it as sklavin, adding a plural desinence: Σκλαβην-οί. In Slavic, the suffix was modified to the collective plural –ěn-e, denoting a social group, correlated with the singulative suffix –in-, while the impermissible initial cluster *skl was reduced to sl.»¹⁰¹*

Magyarul:¹⁰² Mivel a Szklavin- / Szláv- népnév származtatásának hazájuk földjén való keresésében minden kísérlet sikertelenül végződött, kénytelenek vagyunk máshol keresni és a proto-bulgár mutatkozik a legjobbnak. Ott találjuk a közönséges hun-török *saqla-* szót ‘szemmel tartani, őrizni, vigyázni, védeni és oltalmazni’ jelentéssel. Ebből képez főnevet a */GU/ rag melynek megfelelőit a kazár-tatárban (a volgai bulgárok Muzulmán leszármazottai) és Karaimban (a mai kipcakpolovec)¹⁰³ találjuk, ahol e ragból /-w/ lett. Ezekben a nyelvekben a *saqla-w* főnév jelentése ‘őr, vigyáz, őriz’, cselekvés, foglalkozás, hely vagy tevékenység értelemben. A */GU/ rag már a korai proto-bulgárban átváltozott /w/-re: például κολο-β-ρ (*qola-gu-r) ‘vezető’. Továbbá, a proto-bulgárban a hangsúly eltolódott a tőszótagról a ragra, majd a tőszó magánhangzója elhalkult, például *dawlan > dwan ‘vadnyúl’, *tovirəm > tvirəm «a kilencedik». Tehát feltételezhető, hogy a proto-bulgárban a régi *saqla-gu származéka *saqla-w majd később saqlaw- lett. A proto-bulgárban szintén volt egy gyűjtőrag /-in/, amely főképpen embercsoportok jelölésére szolgált: például a volgai bulgárban a *Bulgar-in* «a bulgárok», *Sovar-in* «a szovárok».

Tehát a végső következtetés az, hogy a proto-bulgárban volt egy saqlaw > sqlaw szó *sqlaw-in többes számmal és két

¹⁰¹ Pritsak 1983: 405-407

¹⁰² A szerző fordítása

¹⁰³ A török nyelvű kunokat az oroszok polovec névvel jelölték, jelentése ‘sápadt’.

jelentéssel: 1) «őr, vigyáz, őriz»; 2) «betanított rabszolga». Az arabok, akik a rabszolga piacon tevékenyen résztvettek, az egyes számú *sz(a)qlab*-ot vették át «betanított rabszolga» jelentéssel, azonban a bizánciak, akiket a határsávjuk körül levő *szqlawin* néppel való érintkezés érdekelt, mint *szklavin* használták a többes szám ragjával: Σκλαβην-οί [Szklaavin-oi]. A szláv nyelvekben, ez a rag felvette a gyűjtőszó többes számát, ami *-ěn-e*, ami csoportot vagy társadalmat jelöl, kölcsönösen az egyes számban használt *-in-* raggal, mialatt a lehetetlen szókezdő **szkl* mássalhangzó torlódás lerövidült és *szl* lett.

Évekkel ezelőtt elfogadtam Omeljan Pritsak etimológiáját, amikor *A nevek bizonyítanak* c. tanulmányom angol eredetijén dolgoztam (2001-2009), akármilyen nehézkesnek találtam a sok csillagozott (*) következtetés miatt, mert a *Sclav* > *Slav* [Szklaáv > Szláv] elcsépett és erőltetett etimológiáján kívül más magyarázat nem volt. Azonban ez a megoldás azóta is állandóan nyugtalanít, annak ellenére, hogy tudomásom szerint senki sem cáfolta. Ugyanis abban az időben, amikor e név különböző formái jelölték azt a rabszolga társadalmat, amelynek neve állandóan foglalkoztatta a római és görög krónikásokat, minden rabszolgatartó nép nyelvén volt 'rabszolga' szava. Tehát nem volt szükségük új szóra. V. ö. latin *servus*, *captivus*; görög *δοῦλος* [dulosz]; török *qul* 'rabszolga'¹⁰⁴ és *köle*, *esir* 'fogoly'; szláv *paō* [rab], *sluga* 'szolga'. A latinul és görögül író krónikások használták a *sklávusz* és *sklavin* szót is 'rabszolga' értelemben, de csak az avarok uralma alatt élőkre alkalmazták. Az avar uralom előtt és után a szót nem használták egy nyelvben sem. A honfoglalás után Magyarországon ezt az alárendelt társadalmi réteget 'jobbágnak' hívták. Ezt támogatja mai *szervusz* köszöntésünk, ami valószínűen a hosszú szolgasorból maradt fenn, amikor a főleg idegen földesúr így hívta szolgálait.

A krónikákban említett *szklavinok* nem tarthattak rabszolgákat, mert maguk is rabszolgák voltak, tehát nem lehetett ilyen szavuk. A ma is ezen a területen élő népek közül csak a magyarnak nem volt *rabszolga* szava. Ugyanis úgy a *rab*, mint a *szolga* szláv kölcsönszó.¹⁰⁵ Ez nem csillagozott következtetés, hanem elfogadott tény.

A másik tény pedig a magyarság honfoglalás előtti jelenléte a Kárpát-medencében, amit a genetikai felmérés igazol, mert a mai magyarok genetikája Európa más népeihez hasonló. Azt is igazolja, hogy a kisszámú honfoglalók genetikája nem egyezik az ott talált őslakosságával.¹⁰⁶

Omeljan Pritsak jó helyen, a török nyelvben keresi a név eredetét, de nem magyarázza meg az *sk* mássalhangzók közé beillesztett *-a-* magánhangzó okát,

¹⁰⁴ Golden 2000: 190 – col. C, 29

¹⁰⁵ Benkő 1967: 324, 778, 3. kötet

¹⁰⁶ Raskó 2010: 157-158

ami a török *sakla* szóhoz vezette. Mi oknál fogva választotta az *a* betűt és nem más magánhangzót? Miért nem tette be ugyanazt a magánhangzót a *kl* közé is, hogy *szakala* szóalakot kapjon? Ugyanis a ‘hangkiesés’ (syncope) minden nyelvben létezik, amikor hangok kihagyásával a szó megrövidül.¹⁰⁷ Ez magán- és mássalhangzókra egyaránt vonatkozik. Például: Holland *honing*, német *Honig* (méz); lengyel *serce*, szerb *srce* (szív); latin *domina*, olasz *donna* (úrnő); magyar *kalapács*; Szlovák *klepáč*. A szinkopálás főleg idegen szavak átvételénél érvényesül legtöbbször.

E tanulmány célja nem Pritsak etimológiájának vitatása, sem kétségbe vonása, hanem a szófejtés levezetése, a magyar nyelv sajátosságait figyelembe véve, kikövetkeztetett (*) szavak és ragok nélkül. Egyetértünk az *-a-* magánhangzó kiválasztásával és beillesztésével az *s* és *k* közé mert ennek oka a *szkla* tőszó *-a* véghangja. Ez arra utal, hogy az eredeti szóból kiesett hangok a szájüreg hátsó részén képződtek és az *-a* véghang magánhangzó-illeszkedés következményeként keletkezett. Tehát az eredeti szó, miután az *a*-t beillesztjük a *kl* közé is, így nézett ki: *saka:la*. Ehhez csatlakoztak a török és görög képzők.

Most térjünk vissza Clausonhoz, aki az ótörök *sakak(saka:k)*-ból vezeti le a *saka:l* szót.¹⁰⁸ Megadja a *sakak* eredeti jelentését: ami lefelé lóg.¹⁰⁹ A *saka:l* viszont ‘szakáll’ jelentéssel minden török nyelvben fennmaradt a mai napig.

A TESZ megerősíti Clauson elgondolását annélkül, hogy tudna róla, mert a *szak*² címszóval kapcsolatban ezt írja: „Talán ótörök jövevényszó, s etimonjában végső soron összefügghet a török *saqa-* ‘lóg, csüng’ igével, amelynek egyik származéka *szakáll* szavunknak is előzménye.”¹¹⁰

Tovább lapozva a TESZ-ben, észrevevesszük, hogy ‘szakáll’ szavunk ótörök eredetű és megtalálható minden török nyelvcsoporthoz,¹¹¹ tehát kölcsönszó a magyarban. Azonban ha figyelmesen megvizsgáljuk, a szó két szóelemből áll, a *szak*²-ből, amint Clauson is jelzi, és az *áll*²-ből. Az *áll*² viszont finnugor eredetű,¹¹² ami arra enged következtetni, hogy a ‘szakáll’ hybrid szó, török és magyar részből áll és pontosan megmondja a helyet ahol lóg, vagyis az állunkon. Ezt jobban el lehetne fogadni, mint más tekervényes szóboncolást.

Még a szóvégi *-a* kivizsgálását kellene elvégezni, ami nagyon hosszúra nyújtaná dolgozatunkat. Elégedjünk meg annyival, hogy az *-a* rag taglalása egy másik dolgozat témája, amint fentebb olvasható ebben a folyóiratban. A régi *-a* rag

¹⁰⁷ Crystal 1992: 378

¹⁰⁸ Az *a*: graféma hangértéke a magyar *á* a nemzetközi fonetikai jelek szerint, tehát kiejtése *szakál*.

¹⁰⁹ Clauson 1972: 807-808

¹¹⁰ Benkő 1967: 649, 3. kötet

¹¹¹ Benkő 1967: 652, 3. kötet

¹¹² Benkő 1967: 136, 1. kötet

melléknevet is képzett úgy az ómagyar, mint a sumér nyelvben.¹¹³

Tehát nagyon közel állunk a valósághoz, ha úgy érvelünk, hogy a *szklávusz*, *szklavin* és ragozott változatai a *szaka:la* (szakála) alaptagból alakult ki, ami mai magyar nyelven a *szakállas* melléknévvel egyenlő. Vagyis az avarok a helyi szolganépet nevezték így, majd a görögök ezt a nevet vették át, és mivel ez a nép rabszolga volt, azt az értelmet adták neki.

Mi okunk van arra, hogy a *szakállas* népnevet ne utasítsuk el? A borotválkozás abban a korban már elterjedt szokás volt, főleg az uralkodó osztály között. Ha megfigyeljük, a férfiak nagy része korabeli szobrokon és festményeken nem visel szakállt. Ha igen, akkor a szakáll különleges finomsággal van ábrázolva. Hullámosan, alja lekerekítve, kecskeszakáll, egyenesen fésülve, stb. Azonban a barbárok mint gondozatlan hosszú-szakállas férfiak vannak ábrázolva. Nekünk magyaroknak nem volt szavunk a haj és szakáll ápolásra. *Borbély* szavunk a kései latin *barbarius*-ból ered bajor-osztrák közvetítéssel.¹¹⁴

Embereket is elneveztek a szakállukról, például I. Friedrich (Rótszakállú Frigyes 1122-1190) német-római császár mint *Barbarossa* volt ismeretes, ami olaszul Vörösszakállt jelent. Németül Kaiser Rotbart.

Rabszolgák között a borotválkozás nem volt elterjedve, ők vagy gubancos vagy rendetlen szakállt viselhettek, nem lehetett módjukban gondját viselni hajuknak és szakálluknak. Esetleg befonhatták vagy felcsavarták. A jellegzetesen rendetlen szakáll viseletük után való elnevezésük nagyon valószínű. Ilyen esetek máshol is előfordultak, például a Karib szigetek egyikének neve *Barbados*, eredetileg *Los Barbados*, amit a portugál hajósok adtak neki, jelentése 'a szakállasok'. A szóbeli hagyomány szerint ez a helynév a szakállas fügefára (*ficus citrifolia*) vonatkozott, amiből még ma is több létezik. Azonban a *los barbados* kifejezés hímnemű volta őslakos szakállas férfiakat sugalmaz.¹¹⁵ A Barbados név először a sziget őslakosaira vonatkozott majd később a sziget neve lett. *Barbuda*, egy másik sziget neve szintén e név torzított alakja.

Befejezésül még annyit, hogy nagyszámú komoly tudós foglalkozik a szlávok kialakulásával. Ezek közül érdemes elolvasni Florin Curta (Assistant Professor of Medieval History, University of Florida): *The Making of the Slavs. History and Archaeology of the Lower Danube Region c. 500-700.* című, 2001-ben kiadott könyvét. Több mint ezer könyvre hivatkozik, amelyek kibővíthetik a kutatási területet.

A honfoglalással kapcsolatban Omeljan Pritsak dolgozata 1965-ben jelent meg az *Ural-Altaische Jahrbücher* #36, 383-389 oldalain. Szerinte Árpád a török onogurok vezére volt, és visszafoglalta a hunok által elvesztett Kárpát-medencét.

¹¹³ A képző rövid ismertetése elérhető a világhálózaton

<http://michaelnogrady.wix.com/magyar-history> a *Kassai név elemzése* cím alatt.

¹¹⁴ Benkő 1967: 343, 1. kötet

¹¹⁵ Forde, Addinton G. 2003: 11

Irodalom

- Benkő** Loránd et al. 1967. *A Magyar Nyelv Történeti–Etimológiai Szótára (TESZ)*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Clauson**, Sir Gerard. 1972. *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: At the Clarendon Press.
- Crystal**, David. 1992. *Language & Languages*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Forde**, Addinton G. 2003. *Place-names of Barbados*. Bridgetown: Folklore Publications.
- Golden**, Peter B. ed. 2000. *The King's Dictionary. The Rasūlid Hexaglot*. Leiden· Boston· Köln: Brill.
- Grimm**, Jacob und Wilhelm. 1905. *Deutsches Wörterbuch*. Leipzig: Verlag von S. Hirzel. Változatlan új kiadás, München 1984. Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG.
- Krek**, Gregor. 1887. *Einleitung in die Slavische Literaturgeschichte*. Akademische Vorlesungen, Studien und Kritische Streifzüge. Graz: Verlag von Leuschner & Lubensky.
- Pritsak**, Omeljan. 1983. *The Slavs and the Avars*. Conference paper. Spoleto: Settimande di Studio del centro Italiano di Studi sull'alto medioevo, XXX.
- Raskó** István, 2010. *Honfoglaló gének*. Budapest: Medicina Könyvkiadó Zrt.

Csihák György (Zürich):

Gens Hun(gar)orum – magyar nemzet
Hun? Szkíta? Avar? Finnugor? Magyar?
– Mi vagyok én? Minden nép joga a ma-
ga nyelvén önmagát és más népeket
megnevezni

Régi írások gyakori olvasóját nem lepi meg, ha ugyanazt a népet, ugyanazon a területen, ugyanabban az időben a különböző írott forrásokban más és más népnévvel talál. A jelzők tetszés szerint keverhetők: ugyanazt a népet, ugyanazon a területen, de más-más időben a különböző írott forrásokban – és így tovább. Valamennyi változatra található számos példa, szinte minden nyelven.

Magyar

Kezdjük a magyar népnévvel – ez tűnik a legegyszerűbbnek: ugyanis senki nem tudja megmondani, mióta hívjuk mi magunkat 'magyar'-nak és honnan jön ez a népnév? Pontosabban: magyarázkodás van több, bizonyíték egy se.

Magyarázzák a nyelvészek a finnugor ősnnyelvből – éppencsak azt nem sikerült egyértelműen bizonyítani, hogy valóban, egyáltalán hol és mikor létezett az az 'ősnnyelv'?

Többen magyarázzák a csodaszarvas monda Hunor és Magor testvérpár történetéből. Csakhogy, Helvétiaától Mekszikóig, sok népnek van csodaszarvas mondája. Igaz, nekünk három is van és abban különbözik a többiekétől, hogy mindhárom a Kárpát-medencébe vezet. Ez sokmindenre utal, még esetleg a hunmagyar rokonságra is, de hol itt a magyar? És miért én vagyok a Magor (ha abból lenne a 'magyar')?

Szittyá

A 19. század elejéig a magyar iskolákban azt tanították, hogy szittyák, azaz szkíták vagyunk. Talán Hérodotosz (Kr. előtt kb. 8. század) adta az ötletet, aki szerint a 'királyi szkíták' a nagy hegyen túl élnek, a Maris (Maros) folyó partján, a folyó az Istrosba (Dunába) ömlik. Strabo (született kb. Kr. előtt 64-ben) Geographika-jában 'Scythae Nomades' a térképén nagyjából az Uráltól a mai Franciaországig terjed. Hitler is így tudta és ápoltatta népe szkíta hagyományait. Egyesek ide vezetik vissza a hajdan tényleg létezett 'germán alaposságot', a fémmegmunkáláshoz való tehetséges viszonyukat stb. (Lehet, hogy a german esetleg nem 'vérszerinti hun', hanem társult? szövetkezett? meghódított hun?)

Az ókori görögök csodálták a szkíták nagy tudását. A hét görög bölcs egyike a szkíta Anacharsis volt. Neki tulajdonítják a korong (edénykészítés), a fújtató (fémmegmunkálás) és a kéthegyű horgony (hajózás) föltalálását. Ezidáig még senki nem bizonyította, hogy a szkíták önmagukat szkítának nevezték volna. A legtöbb iskolában azt tanítják, hogy kihalt ez a nép is, a nyelve is. Azt is tanítják, hogy a szkíta valami iráni nép és nyelv. Mai iráni történelemkönyvben azt olvashatjuk, hogy Iránban is voltak valami őslakók, de oda mindig északról jöttek a népek és felsorolják: kimmerek, szkíták, pártusok, médek, irániak, perzsák. Irántól északra a Turáni-alföld van az Oxus és a Jaxartes folyóval. Akit az érdekel, hogy kik a turániak, az szíveskedjék elolvasni az [Acta II/1.](#) 45-55. és az [Acta XIV/6.](#) 66-90. oldalát. Az ne zavarjon senkit, hogy ezek a népek egymással is háborúskodtak.

A 'schyt-' görög szógyök. Szótárunkban sok szó tanúskodik jelenlétéről: fegyvertől valami hajviseletig. Görögül a schyta például kör alapú kőházat is jelent.

Indoeurópa

A 19. század közepén vett nagyobb lendületet Európában a nyelvészeti kutatásra épülő korai emberi történet boncolása. A főleg mesemondásban jeleskedő Grimm testvérpár nevéhez fűződik a nyelvcsaládi elmélet kidolgozása, amihez népek rokonságát is kötötték és sokfelé mindmáig tanítják. Mivel abban az időben a szanszkritot tartották a legrégibb kultur nyelvnek, a legtöbb nyelvész igyekezett a maga kedvenc nyelvét oda kötni. Derék Körösi Csoma Sándor is oda rokonította édes magyar anyanyelvét.

Európában, néhány nyelv (mint például a magyar) kivételével megállapították a jelenlévő nyelvek rokonságát. Lefordították Helmold von Bosau: 'Chronika Sclavorum' (A rabszolgák története) című 12. századi munkáját. A német nyelvű előszóban azt írják, hogy a 'sclav' szóban zavaró a 'c', ezért elhagyják. Ezzel megszülettek a 'szláv' népek. A morvák rögtön tiltakoztak a szláv rokonítás ellen. Feltehetően így lett Szervia-ból Szerbia is – lévén a ciril írásban a latin 'b' hangértéke 'v'.

Tegyük egy kis kerülőt két szó: a 'sclav' és a 'krónika' felé. A történész szakma tisztességéhez tartozik, hogy történelmi népneveket nem illik se lefordítani se megváltoztatni. A 'krónika' pedig nem más, mint történelemkönyv, tehát az események leírása, sajátos ismeretek és szempontok szerint. Bemutatok erre egy igen jó példát.

Az úgynevezett Szent Gálteni 'Krónikában' (Annales Sangallenses Maiores – ez nem krónika, mert naponta vezették), a 925. évnél május elsején a következő bejegyzés áll: „Agareni monasterium sankti Galli invaserunt. Viberat martyrisata est.” (Az agarénik Szent Gál kolostorát megtámadták. Viberát mártírrá lett.) Ez a bejegyzés egykorú az eseménnyel, tehát nem 'történelemkönyv'.

A 11. századból való Szent Galleni Történet (Causa Monasterii Sancti Galli) IV. Ekkehart nevű jámbor szerzetestől, tehát a történelemkönyv, már bőbeszédűbb. Napjainkban német lekszikonokban és magyar történelemkönyvekben ilyesmit olvashatunk: kalandozó, rabló magyarok Szent Gál kolostorát kirabolták, lerombolták, a békés barátokat megölték. Viberátát az oltár lépcsőjén, a nyakáról leszakított kereszttel agyonverték. Az egyik rabló csákánnyal kétszer fejbevágtá. Akit érdekel a valósághoz talán legközelebb álló változat, szíveskedjék elolvasni a honlapunkon lévőket ([Acta XIV/3](#), 102-106. és az 58-62. oldalon).

Kérésre prof. Ochsenbein Peter, a Szent Galleni Apátsági Könyvtár igazgatója megírta, hogy ha azt gondolják, hogy a magyarok eleiről van szó, akkor milyen népnévvel találják? Ime: az 'Annales Sangallenses Maiores' és az 'Annales Alemannici' a következő népeveket tartalmazza: Gens Hunorum, Agareni, Ungri, Ungari, Huni, összesen huszonhatszor.

Térjünk vissza derék germánjainkhoz és szlávjainkhoz. A két nagy 'nyelvcsaládot' a későbbiekben összeházasították 'indoeurópai' néven. Sok helyen ma már csak ezt a kifejezést illik használni. Az indoeurópai egy 'terminus technikus', tehát kitalált szó – akár a későbbi kitalálás, a 'finnugor' is. Sehol nem határozták így meg, de az összetételben megbúvó 'indo-' sokak számára valami indiai összefüggést rejteget – bájosan utalva a szanszkrit nyugat-indiai valóságára. Ám senki nem állítja, hogy a derék germán-szláv-indoeurópaiak valaha Indiában jártak volna. Viszont ebben is van egy kis 'görögös' (indo-? exo-? be-? ki-?). A későbbiekben már csak állítani kellett, hogy az indoeurópai azt jelenti, hogy Európában belső, őslakos. A többi nép persze nem az. Esetleg bevándorló. Mondjuk Ázsiából. Azt sem árt megjegyezni, hogy Eurázsia egy egységes világrész, közös múlttal.

Nem új dolog az ilyen önkényes névadás. Gyakorta megfigyelhető, hogy magát magasabbrendűnek vélő társaság, az általa lebecsült másik társaságot valami gúnynévvel illeti. Tették a kínaiak a hunokkal, a görögök a szkitákkal, a rómaiak a keltákkal – tették és teszik a nyugat-erópaiak velünk.

Álljon itt a legújabb példa, a roma. A cigányok a világon sok nyelvjárást beszélnek, az egyikben a férfi 'rom'. Valakik újabban rájöttek, hogy a cigányok nekik valahogy hasznosak, ezért fellázították őket mindenhol a környezetük ellen mondván, hogy a 'cigány' lebecsülő kifejezés, mert ők nem cigányok, hanem romák.

Feltehetően a legtöbb cigány se tudja, hogy a cigányok – ezzel a névvel! – évezredek óta éltek a 'selyem út' mentén. Három fő csoportjuk volt. Egyesek ügyes kézművesként letelepedve várták, vagy kísérték a karavánokat. Mások az út mentén rablók és fegyveres örök voltak. Harmadik részük kitűnő muzsikuss volt. Ez utóbbit görög és római források is említik. Spanyolországban, ahová nagy tömegben érkeztek, a spanyol krónikák megemlítik, hogy Szicília szigetén a Kr. előtti 11. 12. és 13. századi 'sicaner királyság'-ból érkeztek. Oda állítólag

Egyiptomból menekültek (talán akkor, amikor a szemiták elűzték onnan az őslakosokat, miként a Folyamközből is).

Tarih-i Üngürüş

A hun-szkitá-magyar titokzatosság homályába a Tarih-i Üngürüş hozott világosságot. Ne menjünk az irat értéke körüli vita közelébe (akit érdekel, olvassa honlapunkon az [Acta IX/1](#). 43-51. oldalát). Fogadjuk el a tényeket. Az irat fordítója Blaskovics József, a maga korában a legjobb turkológus, a prágai Károly Egyetem dékánja. Csak az irat kiadói írták a kötet tetejére, hogy 'Magyarok története', vagy 'Magyarország története'. Blaskovics ezt írta: 'Üngürüş története'. Mert ő tudós. Aki az iratot olvassa, az megérti: az üngürüş, az irat 16. századi közép-oszmánli (török) nyelvén a lovasműveltség népe. Nem sorolom melyik: mindegyik. Mindegy, hogy Euráziában hol, mikor, és hogy melyik forrás említi. Ez a Tarih-i Üngürüş legfőbb érdeme, tanulsága.

Tegyünk most ismét egy kis kitérőt. Ma, a világ legtöbb iskolájában a történelmet marxista módon tanítják. A dialektikus materializmus átültetése a történelemtudományba a történelmi materializmus. Eszerint, az emberi társadalom így fejlődik: ősközösség, rabszolgaság, feudalizmus, kapitalizmus, szocializmus. Lenin hozzátette: kommunizmus. Ezek a társadalmi formák. Alig van olyan történelemkönyv, ahol nem ezt találjuk – legfeljebb az utóbbi kettőt (esetleg) elhagyják.

Marx szerint a társadalom formáját meghatározzák az ott uralkodó termelési viszonyok és termelő erők, ezek összességét termelési módnak nevezi – ami viszont meghatározza az adott társadalom formáját.

Marx okos ember lévén rájött, hogy sántít az elmélet és a termelési módok felsorolásánál megemlíti, csak éppen nem elemzi, az 'ázsiai termelési mód'-ot. Ott bizony nincs se rabszolgaság, se hűbériség. Amint nálunk, Magyarországon sem volt igazából soha. Mert nálunk, az írott alkotmányunkban áll, több mint ezer éve: «Sacra Corona radix omnium bonitum et iurium», azaz: «A Megszentelt Korona minden dolog és jog forrása». Tehát nem a király, a nagyúr, hanem az Ország Koronája a tulajdonos. (Részletek: [Acta XVIII/1](#). 417-434. oldal.)

A Tarih-i Üngürüş szerint, tehát valamennyien a több tízezer éves lovasműveltség tagjai vagyunk, hunok, szkíták, szarmaták, kunok, kelták, magyarok stb. Ekkora területen, ennyi idő alatt, persze nehéz elképzelni, hogy ez egyetlen nyelvet beszélő, egyetlen, egységes nép lenne. Vegyük ismét a tényeket.

A hunokról legtöbbet és legalaposabban a kínai leírásokban olvashatunk. Nem csoda, hiszen Kínát, mint államot a hunok szervezték, első császáraik is hunok, a kínai történelmírás szerint is (Szima Csien). Kínát nagyhatalommá a késői hunok, a tatárok tették, a tudomány és a közigazgatás igazi nagyjai pedig végig az ujgurok – tehát mind 'hunok'.

A mai kínait – saját embertani leírásuk szerint – alapvetően kétféle embertani csoport alkotja: délen a nemszörös 'igazi' kínai, északon a nagy bajuszú hun (lásd: agyagkatonák). Ez utóbbi típus korát bő harmincezer évesre teszik és a Sárga-folyó nagy kanyarjából, a mai Ordosz-pusztáról származtatják. Az Arvisura szerint itt volt a hunok szent központja. Nyugatról ezt a területet – a Gobi-sivatagon túl – lezárja az Altáj-hegység – a szkíta királyok ősi temetkező szent hegye. Kínai forrásból ismert Mao Tun levele a kínai császárhoz (Kr. előtt 200 táján): „Meghódítottam minden íjjfeszítő népet az Uráltól Kóreáig és ezek most mind hunok.” Ami bizonyítja, hogy a 'hun' egy hun szó és a hunok önmagukat nevezték 'hun'-nak. Nyilván nem egyetlen nép – de mind hun. Ismeretes, hogy a tatárok is megparancsolták a 12. században minden meghódított népnek, hogy magukat tatárnak nevezzék. Az avar-kor Kárpát-medencei sírjainak feltárási is csupa 'avar'-t találnak a sírokban – a sírmellékletek alapján.

Kelta

Európában két népnek van honfoglalás története: az írek és a magyarnak. Az írek ősei a kelták. Saját írott forrásaik szerint a Kaukázusból érkeztek, három hullámban, szárazon és vizen. Itt jegyzem meg, hogy Japán őslakói, az ajnuk szintén a Kaukázusból származnak. Dun-huang és Kutya barlangjaiban talált hun emberi fej-ábrázolásokat kaukázusinak határozták meg.

A kelták szintén magas, lovasműveltséggel rendelkeztek, régészeti emlékeiket feltárták Anatóliától Albionig. A római források a tőlük északra lévő területet gyakran Germania-nak írják, de ott van a mai Svájc is (Helvétia) és a mai Franciaország és Anglia. Mindegyik ősi kelta világ. Feltűnik a 'gall' és még több más népnév is – de ez ne lepjen meg senkit. Mindannyian az eurázsiai lovasműveltség népei. Még a vikingek is. Közös és másoktól megkülönböztető jellemzőjük, hogy nemcsak kiváló harcosok, hanem éppoly kiváló mesterek és művészek is. Elsőrangú szervezők: a történelem valamennyi hosszúéletű nagy birodalmát mind-mind a lovasműveltség népei hozták létre és tartották fenn. A rómaiakat is: a szabírokat, az etruszokat és a trójaiakat. Ne feledjük: a lovasműveltség népei kiváló hajósok is. Az érdeklődők, vagy kételkedők tanulmányozzák honlapunkon Juba Ferencz írásait ([Acta II/1.](#) 52-53, [III/1.](#) 85-89, [IV/1.](#) 144-149, [V/2.](#) 103-110, [VI/1.](#) 158-163, [VII/1.](#) 43-50, [VIII/2.](#) 5-224, [VIII/3.](#) 50-53, [XI/1.](#) 138-141, [XVIII/1.](#) 303-316, [XIX./1.](#) 32-41. oldalak).

Hun

Priskosz rethor a modern kutatás egybehangzó állítása szerint, nemcsak jeles görög diplomata, de igen nagy tudású ember volt. Mint bizánci követ éveket töltött Atila király udvarában, leírásait, jelentéseit a tudományban hitelesnek tekintik. Állítása szerint Atilát – egy alkalommal – fiatal lányok szkíta dalokkal üdvözölték. Tekintsük most apróságnak, hogy a kínaiak csak déli és északi huno-

kat, az európaiak csak keleti és nyugati hunokat ismernek, Atilát a nyugatiak a hunok királyának, az Arvisura a nyugati hun hadak vezérének ismeri.

Priskosz – lévén görög – a hunokat szkítának ismerte, ezért velük szkíta dalokat énekeltet. A dolog rendben is van: a kínaiak hunjai nem mások, mint a görögök szkítái – akkor is, ha kor, hely és idő nem mindig esik egybe. Így hát a hunok vidáman dalolhattak 'szkíta' dalokat.

Egyesek az ilyen adatokból azt olvassák ki, hogy a hunok kétnyelvűek lehetek. A hunok nem kétnyelvűek, hanem soknyelvűek lehettek, mivel sokféle nyelvű népeket meghódítottak. Nyilván ezért is használták mind a rovásírást, mind pedig az ékírást – amint arról az ujjur múzeumok mostani látogatói meggyőződhetnek. Viszont, a 'valódi' hun népek mindmáig valami hun utódnyelvet beszélnek, Magyarországtól, vagy talán baszk hontól Japánig. Óvatosan megjegyzem – Szadovszky Ottó professzorral – hogy még egyes amerikai 'indiánok' is. (Sadovszky, O. J. von: *The discovery of California. A Cal-Ugrian comparative Study*. Budapest–Los Angeles, Akadémiai Kiadó – Int. Soc. Trans-Oceanic Research. 1996)

Ezen esetleg csak az csodálkozik, aki nem olvasta G. B. Shaw 'Pygmalion'-ját. A londoni Higgins örömmel találkozik az Indiából érkező Pickeringgel – mert csak ők ketten tudnak angolul. Erre a nyelvre tanítják Elizát – akinek az angol nyelvét viszont ők ketten nem értik. A berner oberland-i német nem érti az appenzelli németet, pedig egy országban élnek, alig 150 km távol egymástól. A müncheni német nem érti a frankfurtit, ő a brémait, ő a hannoverit – és egyik se a másikat. Ha megakarják egymást érteni, akkor át kell válsanak Schrift-deutsch-ra, azaz az írott nyelvre. Az egész német nyelvterületen évtizedek óta kínlódnak írásuk rendbetételével, de még mindig nem tudnak mit kezdeni az olyan szavaikkal, amit helyesen egymás mellett három sss-el, három fff-el stb. kellene írjanak. Ha két angol egymással találkozik, azt mondja az egyik: „Hogyan csinál Te csinál” – mire a másik így köszön vissza: „Hogyan csinál Te csinál”, azaz: „How do you do?”

Eurázsiai

E világrész lakóit embertani szempontból két nagy csoportra osztják, agyunk két féltekéje szerint. A nyugatiakban uralkodik a 'férfi' félteke – a racionális, a keletiekben a 'női' – az ézelmes. Az évezredek során sok keveredés történt, de a kettő különbözősége máig szembetűnő.

A szkíták építettek annyit, mint az új nyugatiak, de amit a szkíták építettek, az szinte minden eltűnt, mert 'természetbarát'-ok voltak. Ők még beszéltek Istennel. A nyugati racionalisták az utóbbi egy-két évezredben fokozatosan átvették a vezetést – és órási eredményeket értek el. Ma már a szkítáknak csak a művészetét csodálják – a nyugati racionalisták elpusztítják a levegőt, a vizet, az emberi környezetet.

A keletiek az ételüket főzik: a sokféle íz harmóniájára törekednek. A nyugatiak sütnek: csak az anyag állapotát akarják megváltoztatni. Külön sütik a húst és külön a burgonyát – a bölcs keleti csak mosolyog ezen a barbárságon. A keletiek a jing-jang – a fehér és a fekete – harmóniájára építenek és ábrázolásával is kifejezik, hogy a fehérben is lehet egy kevés fekete és a feketében is lehet egy kevés fehér. Ezért megértő-megbocsájtó és birodalomépítő a keleti ember. A vallásszabadság Erdélyből indult és a magyar alkotmányba írták először. A nyugati győzni akar – ez jelent meg az asszírokkal. Amit a perzsák, a trójaiak felépítettek, azt a görögök felégették, lerombolták.

Árpádunk népe sok nyugati leírásban hazug, csaló, megbízhatatlan – mert a legtöbb csatában és minden háborúban győztek a nyugatiak ellen, persze gyakran cselvetéssel. A bajorok 906-ban Kurszánt vendégségbe hívták és kíséretével legyilkolták. A sokat emlegetett augsburgi csatában (955) nyugati szövetségeseink a csata kezdetén áállt az ellenséghez – ezek ott dicsőségnak számítanak. Nálunk ez az árulás.

Nemrégiben befejeződött Dzsingisz-kán hajdani fővárosának föltárása. A félrevezetett 'nemzetközi közvélemény' nem tudja mire vélni, hogy a városban megtalálták minden akkkor ismert vallás templomát.

Embertanilag egy népet mértek fel a legalaposabban, a magyart – ez egyesületünk tagját Henkey Gyulát dícséri (2007). Közel 40'000 ember mérése alapján, népanyagunk nagy egységességet mutat: 52,5 % a 'törökös' típus (turánid 34,8, pamiri 13,5, kaszpi 3,0, mongoloid 0,9) és kaukázusi 9,3 % (összesen 61,5 %). ([Acta I/1.](#) 55-62, [IV/1.](#) 130-153, [XII/1.](#) 212-230, [XVIII/1.](#) 119-134, [XXIV/2.](#) 4-24. oldal.) Mivel a genetikusok megállapítása szerint népünk 60 %-a hordozza a legrégibb európai gént (Eu19) ami délkeleti irányból jött, így az igen megbízható természettudomány két ága, az embertan és a genetika, egymással teljes összhangban igazolja népanyagunk keleti eredetét ([Acta XV/4.](#)). Nem kell ezért 'visszamenni Ázsiába', hiszen ez a nép itt, a Kárpát-medencében őshonos – a genetikusok szerint 40-35'000 éve. Európának – Euráziától külön – nincs saját ó-kora. Ami a Földközi-tenger medencéjében történt, az a Folyamközben, Egyiptomban, Krétán és Karthagóban kezdődött, majd a pelazgokkal, etruszokkal, szikulokkal, szabirokkal, ibérekkel folytatódott. A racionalisták ezeket a népeket mind elpusztították, teljesítményüket kisajátítani igyekeznek.

Gens Hun(gar)orum

Nem győzőm csodálni I. Stephanos (későbbi nevén István) királyunk állam-szervezői bölcsességét. Az ő parancsára szervezték a magyar királyi kamarát, ahol a királyi iratok készültek. Nyilvánlón, tekintettel az országban élő soknyelvű népre, István parancsára az iratokat az akkor már évszázadok óta halott nyelven, latinul írták. Ez lett államunk 'hivatalos nyelve' 1844-ig – Európában a

Vatikán mellett a legtovább. Ki ismer Európában még egy ilyen 'demokratikus' rendszert az egész középkorban és újkorban?

Törvényszerű következménye, hogy ezen idő alatt a latin szöveg az irányadó (és nem például a fordítás!). Ami iratot ezalatt az idő alatt a király nevében kiadtak és így is írták, azon, kivétel nélkül minden esetben a király 'Rex Hungarorum'. Eddig nem tudtam megállapítani, hogy mióta szerepel a Corpus Juris Hungarici-ban (így fordítják: Magyar Törvénytár) a gens Hungarorum, de ismereteim szerint így fordítják: magyar nemzet. Több korábbi utalás után Werbőczy Hármaskönyvében megtaláltam koronánk nevét: 'Sacra Regni Hungarici Corona'. A köztudatban sok rossz fordítása él, leírok egyet, ami még a legközelebb áll a helyes fordításhoz: 'Magyarország Szent Koronája'. Akit ezen latin szövegek valóban helyes fordítása érdekel, kérem olvassa el honlapunkon: [Acta XVII/1](#), 20-22. oldalán. Itt most csak azzal foglalkozom, ami tárgyunkhoz szorosan illeszkedik.

Tiszteletre méltó és bölcs eleink a 'gen' szót nyilván nem abban az értelemben használták, amint ma szokásos.

Az Északamerikai Egyesült Államokban megjelenő és a tudományos világban mértékadónak tekintett *Science* folyóirat 2000. évi novemberi számában a genetikai szakterület nemzetközi élvonalának 17 elismert képviselője az USA-tól Ukrajnáig, az európai népek származásának és őseik betelepődése idejének felderítésére indított közös kormányközi genetikai kutatásaik első eredményeit ismertette (lásd honlapunk [Eszme-csere](#) rovatában az angol nyelvű eredeti szöveget és három magyar fordítását). Közleményük a genetika tudomány mai álláspontjának tekintendő. Közlésük szerint, az M45-ös leszármazási vonalból eredő M173-as eurázsiai marker 40'000-35'000 éves. Ennek két haplotípusa az EU18 és az EU19. Mivel mindkettő délkeleti irányból terjedt Európába, ezért feltehető, hogy az EU19 a régebbi, mivel ez ma szinte kizárólag Európa középső és keleti felében fordul elő, míg az EU18 szinte kizárólag Nyugat-Európában található. Az EU19 legnagyobb arányban, 60 %-ban a mai magyarban van – tehát Európa igazi őslakói vagyunk. Megállapítják még, hogy az ugyancsak M45-ből eredő M3-as az előbbivel szinte egyidőben megjelent egyes helyeken Szibériában és később Amerikában is. Más közleményekből megállapítható, hogy az EU19-es a mienkénél is nagyobb arányban található Közép-Ázsiában és Észak-Indiában – tehát a hun-szkíta világ területén. Így tehát a genetika, mint tudomány nemcsak megerősíti számos eddigi kutatás eredményét, de a maga nyelvén kimondja, hogy mink vagyunk Európa legrégebb lakói. Tehát mink vagyunk a valódi 'indoeurópaiak'.

Ezzel a kutatással egyidejűleg a finországi Turku-ban magyar és 'finnugor' kutatók elvégezték ezen 'nyelvcsalád' genetikai vizsgálatát. Megállapították, hogy a magyar és a többi 'finnugor' nép között nincs genetikai kapcsolat. (Eur. J. Hum. Genet. 1999. May-Jun. 7 (4) 447-458.) Tehát lehet, hogy ezen né-

pek között van nyelvi kapcsolat, de a magyar és a többi 'finnugor' között vérségi kapcsolat biztosan nincs. Ettől még lehetnek ők is hunok!

Akkor tehát hová visz a hun-gar-orum és a hu-gar-ici? Amint azt már több dolgozatomban bizonyítottam, az –orum és az –ici latin végződés. A 'gar' Labat szumér lexikonjában kétszer is szerepel, kétféle ékírásos jelként és jelent láncot és valami körülölelő töltés-félét. Miután a máig élő szavakban népet és területet jelent (Kashgar, Dzsungar, Bulgar, Ungar) ezért jogos föltenni, hogy a Rex Hungarorum helyes fordítása: hunok, de a gar miatt hunok országának királya. Koronánk neve pedig helyes fordításban: Hunok – de még inkább Hunok Országának Megszentelt Országkoronája. A gens Hungarorum pedig a vérszerinti hunok országának a közössége. Azt ugyanis tudni illik, hogy Pápai Páriz Ferenc szótárában a gen-nel képzett latin szavak kivétel nélkül vérszerinti kapcsolattal, nemzessel foglalkozó kifejezések. A szótárban szerepel a natio is – első jelentése társaság (tehát nem vérszerinti kapcsolat!), második jelentése több gen! – tehát, a különböző vérszerinti közösségek társasága. ([Acta XVII/1](#). 21. oldal.) Következésképpen a magyar nemzet a Megszentelt Koronához csatlakozott valamennyi nép összessége! Ez így pontosan megtalálható történelmi alkotmányunkban – ékes latin nyelven: „Totum Corpus Sacrae Regni Coronae!” Ami jellegét tekintve feltehetően nem sokban különbözik az ijfeszítő népek közösségétől, aminek írásos forrása ma jó kétezer éves (Mao Tun). Deák Ferenc a haza bölcse, a nemzet prókátorá mondta 1866. december 15-én a képviselőházban: „(...) e kifejezés által 'önálló, szabad nemzet', Magyarország akármi ajkú lakosainak összessége, complexuma értendő, nem pedig külön az egyes nemzetiségek.” Majd 1867. február 17-én az Alkotmány visszaállításakor: “(...)” s itt nem csak a magyar ajkuakról szólok, hanem általában a Magyarországot alkotó nemzetről...” (Kónyi Manó: *Deák Ferencz beszédei 1866-1867*. Budapest, Franklin Társulat 1897. 133, 325. oldal.)

Azt már a nyelvtudomány két óriása, Rawlison és Lenormant bebizonyította, hogy a köztudatban szumernak nevezett nyelv a szkíták nyelve. A szkíták és az avarok kapcsolata a Folyamközzel és Egyiptommal közismert. Az viszont már kevésbé ismert, hogy a Szfínx görög szó, titokzatosat jelent – tehát nem lehet az építmény neve. Homlokát kígyó díszítette, hosszú szakállát a British Museum őrzi. Az építmény környékén élő arabok Abul Hun-nak, azaz Hun Atyának nevezik, tehát a neve: Hun. Építési ideje ismeretlen (Némäti Kálmán: *Szfínx történelmi kutatásom*. Budapest, 1914. és [Acta XV/4](#). 10. oldal.).

Köztudott dolog Egyiptom viszonya a hikszoszokkal. Az egyik legjelentősebb Egyiptom-szakértő J. H. Breasted szerint „(...) nem vakmerőség az avarokat a hikszoszokkal kapcsolatba hozni”. Tehát Egyiptom kapcsolata a szkíta-hun világgal nemcsak Nefretete cserkesz hercegnő révén ismert (Kr. előtt 1350 körül).

Végezetül említsük meg, hogy jelenlegi ismereteink szerint Anonymus Gestájának címe nem Gens Hungarorum, hanem Gens Hungarum! – amint iratának

jelenlegi első oldalán, az első sor végén pirossal írva van. Csak tudta Anonymus, hogy mit ír. Csak tudták a magyar királyok közel ezer éven át, hogy ők kicsodák. A magyar történelem tárgyában nem szükséges hazudni semmi irányba. Értjük be azzal, ami van – a többieknek még ennyi sincs.

Hun(gar) – Un(ga)r

A történelemmel kapcsolatos irodalomban nem találtam elfogadható bizonyítékot a hungar–ungar szópárra. Nem foglalkozom a szó német, se angol-amerikai magyarázatával, mert megalázó gúnynév.

Egy magyarázatát érzem logikusnak. A bizánciak, ha nem latinul, hanem görögül írtak és beszéltek, az írásban a szó elején meglévő 'h'-t a beszédben elhagyták. Így lett az ő nyelvükön Hellasz-ból Ellasz – és szerintem a hungar-ból ungar. Volt, aki azt írta latinul, amit hallott – görögül.

Összefoglaló

A címben föltüntetett kérdésre, tudományos pontossággal én sem tudok válaszolni. Viszont semmi okom az ellen tiltakozni, hogy magyarnak születtem, amint keresztény (keresztyén) is vagyok, s már biztosan nem fogok fehér lovat áldozni. Éppily természetességgel ódzkodom azoktól, akik révülni járnak, parázson ugrálnak, kacagányban díszlelegnek, és úton útfélen visszaélnek emberek jóhiszeműségével, hazaszeretetével, nemzetünk iránti hűségével.

Egy nemrégiben lezajlott nevezetes, nagyon nagyon magyar rendezvény végén, az ott eluralkodott táltos, a rendezvényről készített és terjesztett lemezen tudatja az emberiséggel a nagy igazságot. Azt mondja, hogy a Képes Krónikában írva van, hogy Árpáddal bejöttek a Kárpát-medencébe a hunok, azaz a magyarok. Ezek után nincs már miről beszélni, a helyzet világos – állítja.

Eltekintve attól, hogy egymagában több és esetleg egybevágó krónikai adat sem lehet egy ilyen fontos ügyben eléggé meggyőző, hiszen tudvalévő, hogy az akkor írók is olvasták – a korábban írt történelemkönyveket.

Minden esetre elővettem a Képes Krónika magyar fordítását és szószerint találtam benne ilyen szöveget. Csakhogy, ezt a könyvet Kr. után 1358 táján írták és rajzolták, akkor még – az én ismereteim szerint – nem létezett a 'magyar' szó. Legalábbis – tudtommal – korábbi létezését eddig még nem bizonyította senki. Az Országos Széchényi Könyvtárban, a Budavárban, kézbe vehettem a latin szöveget és az egész könyvben nem találtam a 'magyar' szót. Megengedem, hogy én nem tudom a szöveget elég jól olvasni – de én nem találtam. Ebből megállapítottam, hogy a magyar szövegbe – igen nagy valószínűség szerint – vagy a fordító, vagy a kiadó, esetleg magyarázatként (?) írta azt, hogy „tehát a magyarok”. Ezzel a 'magyarázattal' sem tudok azonosulni, de azt különösen helytelenítem, ha valakik így játszanak jószándékú emberek érzelmeivel (is).

Mert ez a 'technika' semmiben sem különböznék attól, ami ellen ezek az emberek hősi harcot vívnak. Semmiféle cél nem szentesít tisztességtelen eszközt.

Van arra elégséges tisztességes bizonyíték, hogy hunok (is) vagyunk. Nem szükséges hazudni – hacsak nem akarunk szebbnek látszani, mint valóban vagyunk és ebből anyagi, sőt máségyéb hasznot húzni. Viszont a tudomány útja néha rögzös – ezt lehet tudni, de a tisztességes ember számára csak ez az út a járható.

Persze, feltehetőleg úgy vagyunk hunok, amint Mao Tun írta. Eleink biztosan részei voltak a sokezer éves hun világnak és nyilván nyelvünk is nagyban rokonítható az ott leginkább beszélt nyelvhez. De éppígy vagyunk kelták, szkíták, avarok is. Hiszen biztosan bennünk is élnek, akkor is, ha kunok, alánok, szarmaták, palócok, vagy székelyek vagyunk.

Werbőczy hármas könyvében találtam ezt a mondatot: „Az erdélyi scithákról, akiket székelyeknek hívunk...” II. Sylveszter pápa III. Ottó császárhoz írott levelében Istvánt, mint a szkíták vitéz királyát említi. (I. Havett: *Lettres de Gerbert*. Paris, 1889. Gerbert levelei)

Csak gyanítom, hogy akik ezen népek tudatos írtására szövetkeztek, azok találták ki (talán) nekünk a magyar népnevet, esetleg pont azzal a céllal, hogy elfelejtessék velünk saját igazi múltunkat. Így kell elvágni egy népet valódi gyökereitől, hogy elpusztuljon. Az csak a mi tehetségünket és élniakarásunkat bizonyítja, hogy ezzel a népnévvel is még mindig élünk.

Végezetül ide kívánczik még egy gondolatsor. Nem vagyunk rokontalan kis nép, hiszen rokonunk a sok és igen gazdag hun rokonnép egész Eurázsiaiban az írektől, a baszkoktól egészen Japánig. Ezek többsége vérrokonunk is – gens Hunorum. A hun birodalmi gondolat szellemében, a többi a natio Hunorum, vagy Hungarorum, a Kárpát-medence körzetében pedig a Megszentelt Korona Népe. Ez utóbbiak itt élnek mind Közép-Európában. Nem mindannyian véreink – csak részben. De közös a történelmünk – sok ezer éve, jövőnk is csak közösen van.

Ha van Isten, akkor mind megértjük.

Felsőőr, 2009. nyár elején, Napisten havában, keresve az igazságot

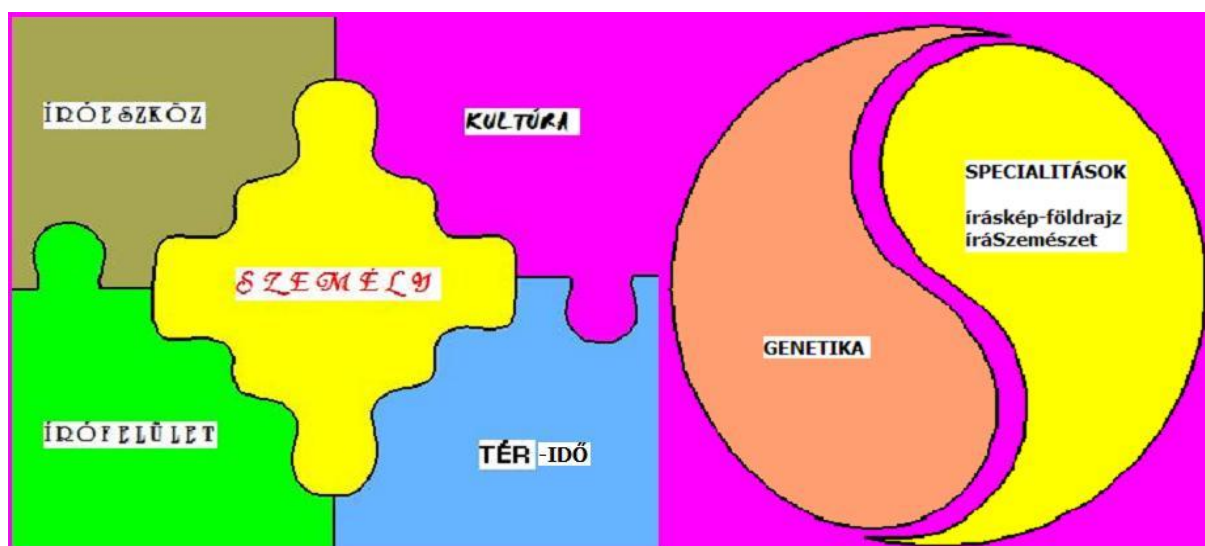
Farkas László (Budapest):

Az íráskép-földrajz fogalmi apparátusa

Az anyag 2015. szeptember 25-én a budakalászi Kós Károly Művelődési Ház és Könyvtár dísztermében elhangzott előadás összefoglalója.¹¹⁶ A rendezvényt a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület szervezte.

ÍRÁS és ÍRÁSKÉP-FÖLDRAJZ

Írásanalitikai megközelítéssel az írás elemeinek térbelisége értelmezhető szűkebb és tágabb vonatkozásban.

Az írásanalitika az írás különféle, önálló és egymástól szét nem választható dimenzióival együttesen foglalkozik. Ezek alapján vizsgálja az írás keletkezésének korszakához köthető időbeliségét, földrajzi térbeliségét, az ember történelmének, kultúrájának társadalom-földrajzi folyamatait, az írófelületet, az íróeszközt jellemző sajátosságait és a készítőjéhez kapcsolódó pszichés, anatómiai, „genetikai” vetületeket.

A szűkebb értelmű térbeliség adja az alapját az írás sajátosságainak grafológiai elemzésére, míg a tágabb térbeliséget az íráskép-földrajz vizsgálja, hisz annak már földrajzi aspektusai is lehetnek.

A SZŰKEBB TÉRBELISÉGET megközelíthetjük az írás szerkezeti elemeivel.

¹¹⁶Az előadás összeállításánál felhasználásra került a Nemzeti Községi Egyetemen megvédett PhD értekezés teljes anyaga. Megtalálható: <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=193&vid=10493>.

Az írás szerkezete

A kéz(agy)írás valódi projektálása a személyiségnek.

Az írófelületen mozgó íróeszköz létrehozza a mikromotoros mozgás produktumát, ami szimbolikus és kicsinyített mása életterünknek.

Elemei: statikus, és dinamikus.

Struktúrái: 1.) Makro 2.) Mezo 3.) Alap 4.) Mikro

1.) Makrostruktúra

- Írástömb
- Szövegtömb
- Margó
- Tagoltság: bekezdés megléte

2.) Mezostruktúra

- Megszólítás
- Aláírás: az írástömb kitüntetett sora, a szövegtömb után az író személy névaláírása, lehet: teljes név, vezetéknév, keresztnév, szignó
- Szavak, szótávolság
- Sorok, sortávolság

3.) Alapstruktúra

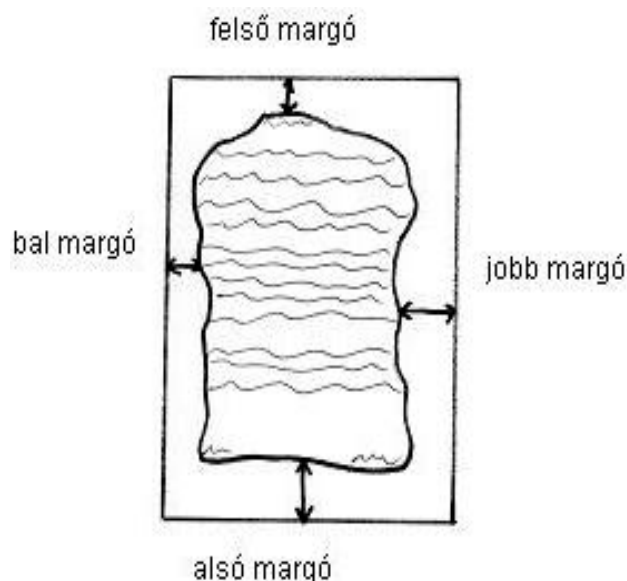
- Betű: a mérendő szerkezeti elem
- Zónák (alsó, középső, felső): a szóban, sorban valamennyi betűszem felső, alsó érintőpontjának összekötésével kialakuló képzeletbeli vonal 3 sávra osztja a betűket.
- Írásnagyság (középzónás betűk mérése)
- Írásszélesség
 - elsődleges szélesség: betűszélesség, a betűszem jobb és bal érintőpontjainak az alapvonalra vetített távolsága
 - másodlagos szélesség: betűtávolság, a betűk közötti távolságot jelenti, a kötővonalak szélességét
 - nagybetűk magassága, nagybetűk szélessége
- Kötöttség
 - kötött
 - kötetlen
- Kötési mód: duktus, a törzsvonalakat összekapcsoló vonal
- Dőlés: a betű törzsvonala vagy betűtengely és a betű alapvonala által bezárt szög
- Sodrás (bal, jobb)

4.) Mikrostruktúra

- Ovál: középzónában elhelyezkedő, önmagába visszatérő zárt görbe, kör v. ellipszis, (a,d,g,o,ö,q, lehet: p,b)
- Hurkok: ívelt vonalvezetésű, önmagát keresztező vonallal létrehozott csepp akú bezárt terület, mindhárom zónában lehet
- Kezdő és végvonalak: betűszem előtti, utáni vonal, előfordulhat a toll felemelése esetén a szó közben is
- Ékezetek: a hang hosszúságát v. rövidegét jelöli az írásban, felsőzónában van a norma szerint, a betűtest fölött
- Áthúzások (t áthúzás)
- Szabadjegyek

A struktúrákból néhány térbeli példa

Az **írástömb** a makrostruktúrán belüli legnagyobb egység. Az írásminta teljes egésze beletartozik, vagyis tartalmazza a megszólítást, dátumot és aláírást is.

Az írástömb méretével az író személy jelzi a világban és a társadalomban elfoglalt helyét, tervezőkéességét. *Például a kicsi írástömb* visszafogottságot, gátoltságot a térfoglalásban és az önkifejezésben, nagy kontrollt, kis térigényt, befelé fordulást, introverziót jelez.

Az íráselemzés felhasználja a térszimbolikát, ezért az írófelületet részekre bontja. Az írástömb vízszintesen 3 irányban helyezkedhet el: jobb, bal és közép. Függőlegesen: fent és lent.

A térszimbolika szerint az irányok más és más jelentéssel bírnak. Például:

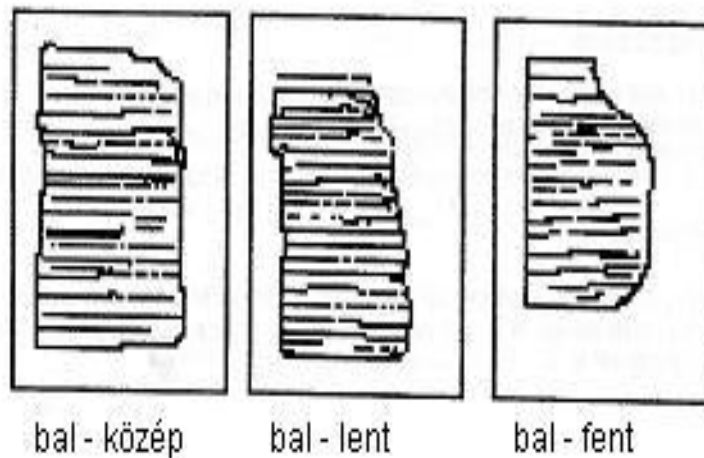
Baloldal a múlt, anya, introverzió, visszafogottság, egoizmus.

Jobboldal a jövő, apa, extraverzió, haladás.

Fent a szellemiség, intellektus, fantázia, álmodozás.

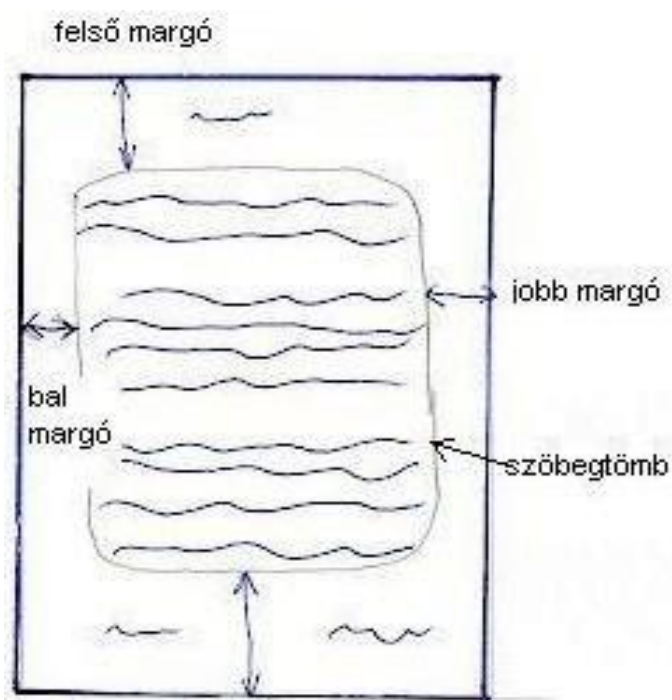
Lent találhatók az ösztönösség, anyagiasság, szexualitás, de akár a természetszeretet jegyei is.

Konkrétan a bal-lent értelmezése szerint kudarcgerülő, érzelmi fejlődése korlátozott, önfejlesztése gátolt, aszociális ösztönök, gyermekkori trauma, depressziós állapot, idős korban múltba nézés.

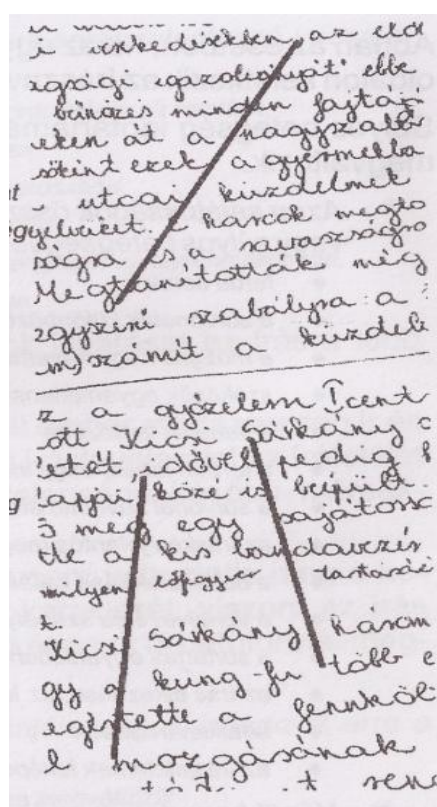

Bal oldali írástömbök

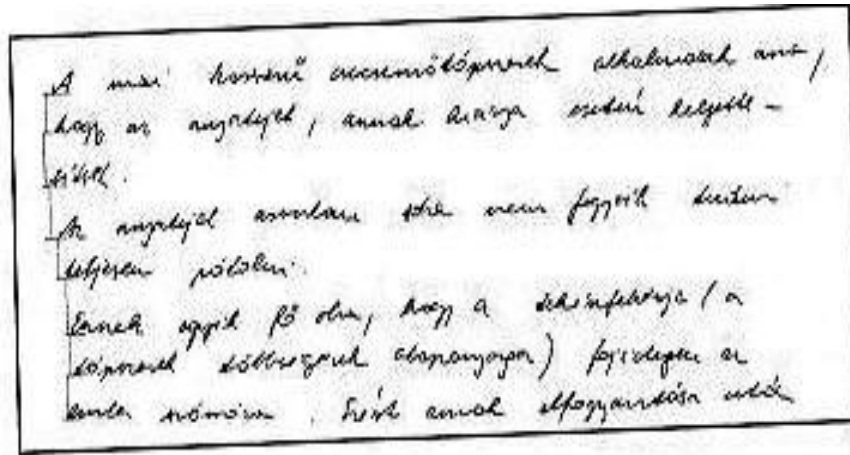
A **margók** az írástömb és a lapszél közötti be nem írt felület.

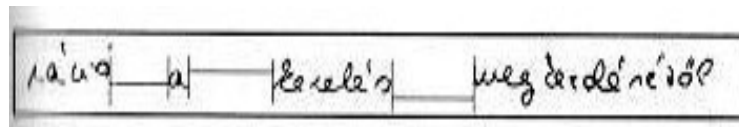
Az írásanalitika megkülönböztet még egy úgynevezett belső margót is, ami a szavak ingadozásából keletkező változó szóközökből áll, amely létrehoz egy szövegen belüli árkot (más néven kéményt).

A **soroknál** létezik egy tudatos sortávolság, ami a szövegtömb nem bekezdéssel kezdődő soraiban az első betűszemek alsó érintőpontjai között a bal lappszéllel párhuzamosan mért sortávolságok átlaga.

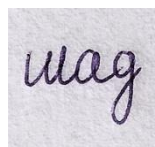

Szótávolság: az első szó jobb oldali középzónás érintőpontjának illetve a második szóval oldali középzónás érintőpontjának vízszintes segédegyenesre vetített távolsága.

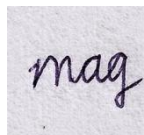

Mérhető még a szó alapvonala, alakzata, iránya, magassága, szélessége, kötővonala, kötöttsége, kötésmódja, amely lehet

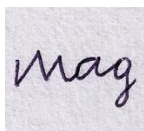
girland: ívelt vonal, mely felül nyitott, alul zárt formát hoz létre,

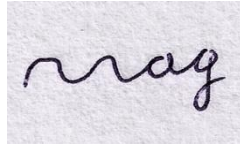
árkád: ívelt vonal, mely alul nyitott, felül zárt formát hoz létre,

szög: a mozdulat megállításából és irányváltoztatásából létrejövő, vonaltörést tartalmazó forma,

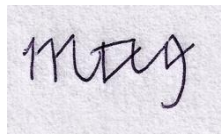
fonalas (hullámos): ívelt vonal, amely kígyózó formát hoz létre,

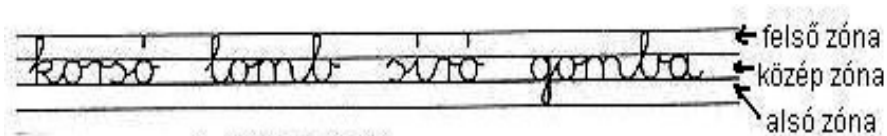
kettős ívelés: a szög átalakításából származó, a törzsvonal és a kötővonal szétválásával létrejövő, legalább két, egymást követő ívből álló hullámvonal, melynek magassága eléri a középzóna méretét,

sacre-coeur: támasztott és szöges kötésmód.

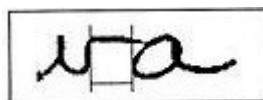

Zónák: közép, felső, alsó.

Írásanalitikai elsődleges szélesség–betűszélesség: a betűszem bal és jobb érintőpontjának vízszintes segédegyenesre vetített távolsága

Írásanalitikai másodlagos szélesség–betűtávolság: az első betűszem jobb érintőpontjának és a második betűszem bal érintőpontjának vízszintes segédegyenesre vetített távolsága

A **TÁGABB TÉRBELI ÉRTELMEZÉST** megalapozó íráskép-földrajz gondolata egy írásalapú ÍrásSzemészet®-i kutatáshoz kapcsolódik.

A kutatás arra irányult, hogy szemészeti szűrőeljárást fejlesszünk ki az írás segítségével. Munkatársaimmal azt a felvetést vizsgáltuk, hogy alkalmas-e az írás a szemészeti állapot kimutatására, illetve vannak-e adekvát szemészet-specifikus írássajátosságok?

A felmérések során adottak voltak azok a szociokulturális ismérvek, amelyek befolyásolhatják az írás keletkezését. A vizsgált populáció életkor megoszlásán, a családi-szülői helyzetén, a nemzetiségbeli hovatartozásán túl feltételezésünk szerint meghatározó szerepet játszhat a lakóhely településszerkezete, mérete és a hagyományok.

A kutatás módszertani alapkérdései közé tartozott a különböző régiók általános iskoláiban történő reprezentatív felmérés annak érdekében, hogy az alap-írássajátosságokat felderítsük.

A vizsgált populáció elsősorban 8-12 éves általános iskolások körét tette ki. A kutatás sajátosságának tekinthetjük, hogy ezt a korosztályt orvosi-szemészeti szempontból alapvetően csak az iskolai kötelező orvosi szűrések érintik. A nyilvántartások és az orvosi tájékoztatások szerint áttekintő és célirányos statisztikai adatok a nyilvánosság számára nem állnak rendelkezésre. A kutatás protokolljának kialakításakor megteremtettük saját adatbázisunkat és funkcionális statisztikákat – nem, életkor, orvosi vizus, szülői háttér szerint – állítottunk fel.

Összesen 2241 vizsgálatot végeztünk el négy megye (Zala, Fejér, Pest, Bács-Kiskun) 9 iskolájában 2002-2005 között. A részeredmények szerint az egyes térségekben élő általános iskolások szemészeti adataiban statisztikailag értékelhető különbségek mutatkoztak. Az alábbi táblázat százalékos formában mutatja, hogy a 2241 fős mintát alapul véve az ország különböző régióiban milyen eredmények születtek a szemészeti állapotot illetően.

VIZSGÁLATI KATEGÓRIA / MEGYE	Zala	Fejér	Pest	Bács	országos
Nincs szemelváltozás és a szülő sem jelezte - ép szemű	9	46	59	55	56
Szemelváltozás szülői kontrollal - szemüveges	9	19	7	17	13
Szemelváltozás szülői kontroll nélkül - hajlam	22	27	31	24	26
Nincs szemelváltozás a szülő jelölésével - rossz a korrekció		8	3		5,5

Vizsgálati eredmények régiós felosztásban (szerkesztette Farkas László).

A következő fontos megállapításokat tehetjük a kutatás összesített adataiból:

1. A legkevesebb szemelváltozást Zala megyében regisztráltuk.
2. A legtöbb szemelváltozás és rossz korrekció Fejér megyében található.
3. A legtöbb hajlam Pest megyében mutatható ki.
4. Szignifikáns különbség van Zala és Bács-Kiskun megye értékei között.
5. Az országos átlagokhoz viszonyítva minden kategóriában elért maximális mutató magasabb értéket jelez.

Az eredmények közötti eltéréseket értékelve arra a következtetésre lehet jutni, hogy az adekvátan kimutatható és a szemészeti állapotot jelző specifikus írássajátosságokon túl, a földrajzi régiók különböző befolyásoló tényezőire is kell, hogy utaljanak az írásjellemzők.

Erre a komplex választ az íráskép-földrajz adhat, amely keretén belül vizsgálhatjuk, hogy lehetnek-e befolyásoló hatással a szubkulturális, földrajzi diszpozíciók a magyar népesség – az általános iskolai tanulók – szemészeti állapotára. Ez a gondolat adta tudományos megközelíthetőségét annak az elgondolásnak, hogy az írásképnek lehetnek társadalomföldrajzi vetületei és nyomozható térbelisége.

Minden új irányzat a fogalom megalkotásával kezdi meg önálló életét. Az elnevezés kialakítása gondolatalapú produktum volt, amely során először az íráskép fogalmát kellett definiálni. Véleményem szerint egy adott és szűkebb térben megjelenő írást felfoghatjuk úgy, mint egy képet, amely gondolatokat közvetít. A szűkebb tér tágítható földrajzi mértékben is, s ekkor már jelen van egy földrajzi tér és az ahhoz kapcsolódó tartalom. Ezek figyelembe vételével logikus szóalkotás eredménye volt az íráskép, amelynek van földrajzi vonzata.

Feltehetjük a kérdést, hogy miért íráskép-földrajz? Miért nem írásföldrajz, vagy képírás-földrajz?

A képírás, jelentésrögzítő jelek kizárólag szemantikai információkat tartalmaznak, fonetikaiakat nem. A 20. század első évtizedében bukkantak rá a spanyolországi Santillana de Mar közelében, az Altamira barlangra, amelynek falaiban a jégkorszakból származó bekarcolt és kiszínezett állatrajzok, bölények, vad-disznók, vadlovak ábrázolatait fedezték fel. A barlangbeli ábrázolások évezredekkel előzték meg a művészi rajzolást, ugyanúgy évezredekkel előzte meg a képírás a betűkkel való írást.

Az Interneten való kommunikáció nem lenne ugyanaz, ha nem rakhatnánk mosolyokat, kacsintásokat mondataink végére. Ezen kívül ott a temérdek ikon, amely az oldalakon való navigálást könnyíti meg.

A képírás mondanivalóját képek segítségével közli. Az a gondolatcsoport, amelyet egy-egy ilyen piktogram tartalmaz, többé-kevésbé tetszés szerinti szavakkal, szabadon választható sorrendben mondható el. A képek, az írás és a használandó szavak közt nincs szoros kapcsolat. Egy kép többször ismétlődhet, a szó is, ilyen módon a kép és a szó kapcsolata rögződik, s a kép egy és már csak egy meghatározott szót jelent. Tartalmilag a kép értelme egyetlen fogalomra, szóra specializálódik, s attól kezdve a rokon értelmű szavak közül csak ennek az egy szónak az írásjegyévé válik. Minél több ilyen szókép – írásképe – „keveredik” a képek közé, a képírás annál inkább szóírássá válik.

A képírás jelei konkrét tárgyakat ábrázolnak, amelyek kézzelfoghatók és látási ingerek útján érzékelhetők. A jelek értelmezése társadalmi közmegegyezést feltételez, és a jeleknek nincs rögzített hangértékük.

Az előbbi gondolatsor alapján elmondhatjuk, hogy átmenet sejthető a képírás és a szóírás által indukált írásképe között.

A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint az írásképe az alábbiakban fogalmazható meg: „Szónak, szövegnek írott vagy nyomtatott alakja.”¹¹⁷

Az írásképe, mint átvitt értelmű fogalom megtalálható a **tipográfia** tárgykörében is. „A tipográfia nyomtatott betűkkel foglalkozó tudomány, melynek célja olyan írásképet kialakítani a betűtípusok és betűcsaládok alkalmazásával, mely egyszerre esztétikus és célszerű. Modernebb megfogalmazásban az információ megjelenítésének szabályrendszere.”¹¹⁸

Az írásképe fogalmát és értelmezését a betűtípusok csoportosításánál is használják: „Könyvekben, újságokban, plakátokon naponta találkozhatunk az írás apró elemeivel: a betűkkel. A történelmi korokban a betű alakját, így az írás képét is alapvetően az íróeszköz határozta meg.”

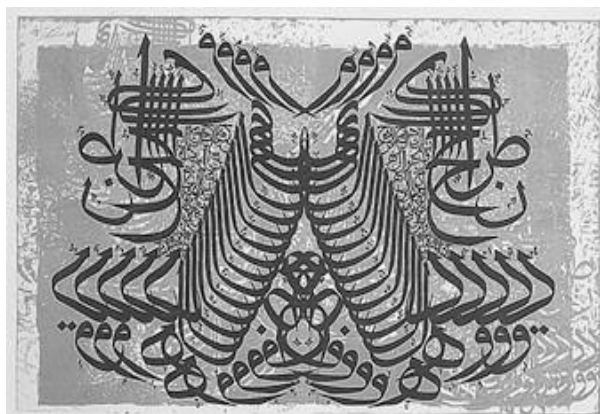
Az írásképe szó ma már a **művészetben** is használatos. Példaként említhetem a British Múzeum egy kiállítását, amelyet „Word into art” vagyis „A szó a művészetbe(n)”, vagy még inkább „Szót művészetté” címmel rendeztek meg, amely során kortárs, közel-keleti származású modern művészek alkotásait állították ki. Közös jellemzőjük a betű, a szó képének különböző transzformációi, modifikációi, vagy pedig az írott szöveg valamilyen képi kontextusba történő illesztése. A kiállítás nemcsak művészetelméleti kérdéseket tesz fel a nézőnek, hanem politikai és történelmi problémákat is exponál. A művészi formálás minden esetben az arab írásjegyeket, illetve az arab írásjegyekkel írt szöveget teszi tárgyává.¹¹⁹

¹¹⁷ Magyar Értelmező Kéziszótár A-LY. Akadémia Kiadó. Budapest, 1987. 600.

¹¹⁸ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Tipogr%C3%A1fia> – 2009. 08. 12.

¹¹⁹ MESTYÁN Ádám: Word into Art – Artists of the Modern Middle East -British Museum, London,

Érdekességgként az alábbi ábrán bemutatok egy kiállított képet.

Ahmed Moustafa: Az isteni tökéletesség attribútumai, 2000. olaj, vízfesték, papír, 125×149 cm (Mestyán Ádám nyomán szerkesztette Farkas László).

Az írásképföldrajz gondolatát, fogalmát és egész rendszerét a posztmodern gondolkodás eredményének tekintem. A posztmodern irányzat képviselői azt vallják, hogy a tudományos tevékenység alapvető feladata nem a magyarázás, hanem a megértés.

A megértésnek viszont nem egyféle leíráson kell alapulnia, mivel az objektív valóság igen bonyolult, tehát a mindössze egy szempontra korlátozódó leírás nem vezethet a valóság megértéséhez. A tudomány is relatív jelenség. Azt, hogy valójában tudományos talajon mozgunk-e vagy sem, egyetlenegy dolog döntheti el, nevezetesen a tudósok között kialakult egyetértés. Az viszont, hogy ki tartozik a tudósok köréhez, az adott társadalomban érvényes általános kultúrnormákból következik. Az így értelmezett tudományban elfogadott tudományos módszer nem a metatudományból ered, hanem a tudósok között létrejött íratlan megegyezésnek a következménye.

A mai posztmodernizmus, ahogy a fentiekből kitűnik, más gondolkodási módot ajánl, olyat, amely lemond az abszolút világrendezés igényéről. Ez új kihívás a tudomány számára, a földrajz- és a nyelvtudomány számára is, amely nyilvánvalóan új kutatási perspektívákat vázol.

Az írásképföldrajz fogalma:

Az írásképföldrajz az írásos jelenségek térbeliségét, ill. az azzal összefüggő, abból levezethető törvényszerűségeket vizsgálja. Az írásos produktum sajátosságai alapján magyarázza az emberi írásos tevékenység és környezete ok-okozati összefüggéseit.

Egységes tudományterületnek tekinthető, belső szerkezete tagolt, sokrétű kutatási irányzatai között találhatunk kulturális, egészségügyi, írástörténeti és írápszichológiai, valamint katonaföldrajzi vonatkozásúakat.

Ez a megközelítés az íráskép-földrajz multidiszciplináris és interdiszciplináris jellegére utal, illetve az írás formai jellemzői miatt képes a részletekbe menő értékelésre.

Az íráskép-földrajz része lehet a társadalomföldrajznak, alapjaiban szorosan kapcsolódik a kulturális földrajzhoz és a katonaföldrajzhoz, illetve az írás formai elemei révén az íráspszichológiához. Együtt jelenhet meg a paleográfiai, a kulturális földrajzi és a nyelvföldrajzi kutatások téziseivel, és közös tudományos megállapításokat fogalmazhatnak meg.

Az íráskép-földrajz funkciója kettős:

- egyrészt a sztenderdizált írásképek változása révén híven leképezi egy adott kor arculatát,
- másrészt a sztenderdizált íráselemektől egyedivé válik és lehetőséget ad az adott személyiség megismerésére.

Az íráskép-földrajz tárgya: az ÍRÁS és annak környezete.

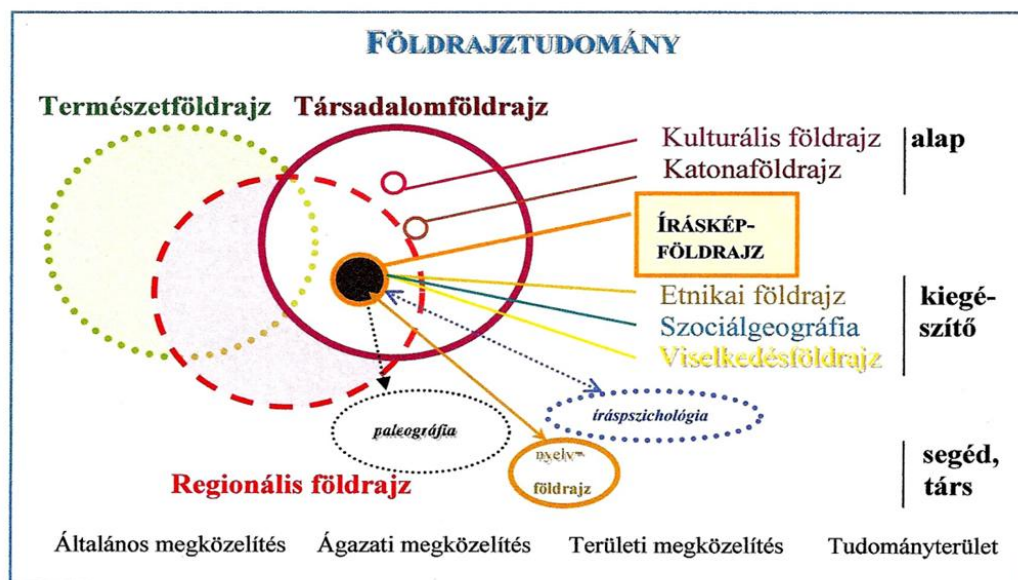
Az íráskép-földrajz az írás alapján vizsgálja az emberi kultúra történetiségét, társadalomföldrajzi folyamatait, földrajzi diszpozícióját, és annak változásait.

Nagyon fontos szerepe van abban, hogy az írás alapján megismerjük egy-egy térség kultúráját, társadalomföldrajzi sajátosságait.

Az íráskép-földrajz kutatási területe több tudományterületet ölel át, ezek:

társadalomföldrajz, emberföldrajz, kulturális földrajz, katonaföldrajz, szociálgeográfia, paleográfia, nyelvföldrajz, íráspszichológia.

Mindezeket figyelembe véve a következő ábrán vázolom az íráskép-földrajz helyét és kapcsolódási irányait a földrajztudományban, ill. egyes tudományágakhoz.

Az íráskép földrajz helye és kapcsolódási irányai a földrajztudományban és az egyes tudományágakhoz (Tóth József nyomán szerkesztette Farkas László).

Az írás és annak „képe” függhet a földrajzi környezettől, az adott etnikumtól, annak szubkultúrájától és akár az érintett földrajzi térségben található tájszólástól, népviselettől, a katonai jelenléttől és a geopolitikától is.

Tágabb értelmezésben felvetődhet az a kérdés, hogy mely körülmények hatnak az írásra, mint közegre, ahol sok minden mellett a társadalmi-, politikai-, katonai, jelenlét is kimutatható. Ebbe a körbe sorolom, hogy egy, a mai felfogásban értelmezett nemzetet és annak írásbeliségét nem kis mértékben befolyásolja szűkebb és tágabb környezete, annak minden elemével együtt.

Magyar vonatkozású történetek

Konstantinos Porphyrogennetos (Bíborbanszületett Konstantin) meghatározta a magyaroknak az onogur/onogundur bolgárokhoz való viszonyát, másrészt bizonyította a magyaroknak, mint etnikai entitásnak a jelenlétét a 7. század végétől kezdve a pontuszi szteppén egészen a Dunáig. Az általa használt Heptageneai (Hét törzs) kifejezés a magyarokat illette. A fellázadt és később a magyarokhoz csatlakozott „kabar” törzsek körében a kivezényelt kazár haderő vérfürdőt rendezett és három törzs ezért megszökött. A „kabar” szó nem népnév, hanem megjelölés, ami annyit jelent, mint elégedetlen, zúgolódó, háborgó, lázadó, zavart okozó. A szó az ősi háb szumir gyökről származik.

Ókori babiloni forrásokban Kr. e. 1100 körül jelentek meg, az Egyiptomból kiűzött ún. hikszoszok, azoknak Szíriában és a mai Palesztina területén kódorgó, rablóhadjáratokat végrehajtó, turbulens kötelékei; a felbomló hikszosz haderő csavargó egységeit hívják ezek a források „habiruknak”. A szó az asszírok közvetítésével belekerült a szabir nyelvbe, és a magyar háború, háborgó, habar, kavar szavak formájában mind mai napig megvan a fenti jelentéstartalommal.¹²⁰

Nézzünk egy, a MAGYAR szó eredetét taglaló hitelesnek vélt forrásmunkát!¹²¹ A „magyar” népnév ókori nyomainak kutatása a dél-kaukázusi térben már 150 éve megindult. Kr. e. a 17. századtól a Kr. u. a 10. századig eltelt 2700 év folyamán babiloni, egyiptomi, asszír, káld-huni, perzsa, görög, örmény, római, bizánci és arab forrásokban, különböző korokból származó különböző nyelveken, különböző írásrendszerekkel, írásmódokon leírt és különböző helyeken talált leletek adatai újra és újra értesítenek egy népről, amelynek a neve határozottan és egységesen ’m’ hanggal kezdődik és van a név belsejében egy lágy mássalhangzó, amelynek pontos visszaadására a fenti nyelvek fonetikai rendszere képtelen.

¹²⁰ HARMATTA János: A magyar honfoglalás írásos kútforrásai.
http://blog.kromek.hu/?page_id=1734 – 2009. 08. 16.

¹²¹ PADÁNYI Viktor: Dentu-Magyararia 2. rész 2009. május 20.

Szabir magyarság vagy onogur magyarság 2-1. http://blog.kromek.hu/?page_id=1734 – 2009. 08. 16.

„Ezt a rejtélyes mássalhangzót ezek a nyelvek megpróbálják jelölni 'd', 'dz', 't', 't', 'tz', 'ts', 'z', 'k', sőt 'x', betűjeggyel is, sőt az arabok 'dz', 'dzs', az örmények 'gh' hangokkal is.” És „ez a név a Kr. e. 5. századig 'mita', 'mitha' (többször mitanni), 'mada', 'méd', 'médj', 'médz', 'manni', 'manda', 'maza', 'matia' (többször matiani) 'matsi' (többször matsien), 'musk', 'max', 'mag', torzulásokban jelenik meg, illetőleg a különböző írásrendszerűkből latin betűs írásra ilyen formában tette át ezeket a neveket az írástudomány. Feltűnő, hogy a Kr. e. 5. századtól kezdve, a Káspi-vidéki és kaukázusi individuális népnév felbukkanása során ugyanezek a nevek az -ar, -or, -er, -ir, -inna népnév végződéssel ellátva jelennek meg a következő formákban: 'inad-inna' (a madából), 'max-era' (a musk-ból), matchar (a matsi-ból), mezori (többször), mezorani (többször), mazoni (többször), megari és maghiori mind kétféle többször), mazar, madzar, madjyr, matchar, magior, maghiar, mogher, makar, madar, végül madzsar írásmódon.”¹²²

Ugyanez a név kisebb-nagyobb torzulásokkal megjelenik a dél-kaukázusi és Kaszpi-tenger környéki tér különböző földrajzi neveiben is.

Mindezek alapján kétségbevonhatatlan – apodiktikus – érvennyel ki lehet mondani, hogy ilyen nevű nép, vagy népek a Kr. e. 17. és a Kr. u. 10. századok közötti korban Elő-Ázsiában létezett, vagy léteztek. Ezzel szemben a dél-kaukázusi térben és a Kaszpi-környéken ma semmiféle 'm' hanggal kezdődő nevű nép nem található, de az egész Eurázsia területén is csak három van, Kelet-Ázsiában a 'mandzsuk', Indiában a 'mundák' és Közép-Európában a 'magyarok'. A fenti különböző torzulású formákból kiszublimálható fonetikai bázis feltűnően hasonlít a 'magyar' népnévre, amelynek 1100 év alatt magának is voltak Magor, mogyer és megyer torzulásai, sőt van egy 'madjar' és 'mátyár' torzulása is.

Földrajzi neveken ez a népnév a következő helyeken és torzulásokban fordul elő – a lista természetesen nem teljes:

Maxera – dél-Kaszpi folyó Ptolomeusnál,

Mazara – város a Tigris és az Eufrátesz forrásvidékén,

Matsar – erőd a mai Pejbárt közelében,

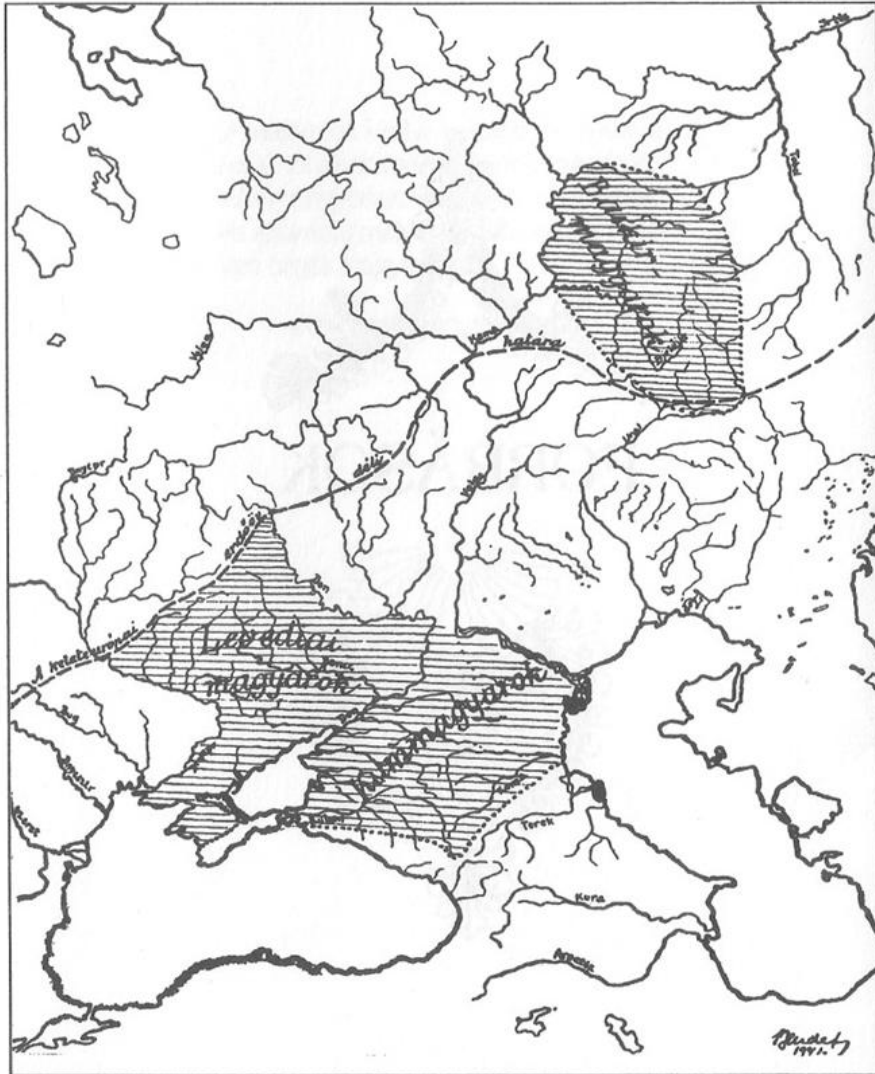
Madzar – város a Kuma és Bybala összefolyásánál az észak-kaszpi térben,

Kaukázus Magyar-Hegység neve, Fekete-tenger Magyar-tenger neve,

'Madzsar-völgy', 'Madzsarok faluja' – a különböző örmény történelmi és földrajzi munkákban említve.

Az alábbi ábra a magyarság Urál-vidéki és Kaukázus-alja környéki hazáját mutatja a Kr. u. 4–9. században:

¹²² Ugyanott.

A magyarság uralvidéki és kaukázusai hazája a Kr. u. IV-IX. században. A kaukázusi magyar hazának északi részét, ahonnan a mi honfoglalóink a besenyők elől 885-889-ben elvándoroltak, a Levedia, a déli részt a kum-magyar szóval jelöltük, ez azonban nem jelenti azt, hogy ebben az időben a Don vidékén két magyar haza volt; a törzsi szövetségrendszer és a vérésg tudata egységbe kovácsolta őket.

(A térképet tervezte és rajzolta Bendefy László, 1941)

A térképről Bendefy László úgy gondolta, hogy a Kuma folyó két oldalán elterülő egykori országot régi utazók, pápai bullák, történetírók, földrajztudósok Kummagyaria névvel illették. A kummagyarság magyar népünknek egy olyan része, amely a 9. század végén, a Meóti-sz-Káspi-Kaukázus-vidéki őshazában a besenyők támadásakor elszakadt a mi honfoglalóinktól, és attól az időtől kezdve fél évezreden át önálló állami életet élt.

Bendefy szerint a kaukázusi népek között még pár nemzedékkel ezelőtt is élő volt a hagyomány, hogy a Kaukázus hatalmas hegycsúcsainak északi lankáitól egészen a Manics folyóig terjedő területet, melyet a Kuma folyó szel keresztül, több száz éven át magyar, illetve magyarokkal rokon törzsek népesítették be.

Ezt a hagyományt számos írásos bizonyíték támasztja alá, például Chorenei Mózes, az örmény történetírás atyja, „Arménia Földrajza” című művében azt közli, hogy abban az időben, vagyis Kr. u. 460 körül Északi Szarmáciában, tehát a Kaukázus északi lábánál a kazárok, húnok, bolgárok, bazilok, abkázok és masszagéták mellett ott laktak a kuma-magyarok is.

Mai tudásunk szerint itt szerepel a magyar népnév legelső alkalommal az írott történelemben.

A térképen a kaukázusi magyar haza északi részét, ahonnan a honfoglalóink a besenyők elől 883-889-ben elvándoroltak, a Levedia, a déli részt a kum-magyar szó jelzi, ez azonban nem jelenti azt, hogy ebben az időben a Don vidékén két (?) magyar haza volt.

Az írás kialakulásának egyik központja – a tudósok egy csoportja szerint – az ókori Közel-Kelet mellett a Kárpát-medence és a Balkán térsége volt. A Kárpát-medence ősidők óta fekvésénél, földrajzi adottságánál fogva az emberiség kultúrájának kialakulása szempontjából minden tekintetben alkalmas terület volt. Ezt a tömeges régészeti leletek is bizonyítják. Nem véletlen tehát, hogy az írás kialakulásának egyik bölcsőjeként is tekinthető. Sokan azt állítják, hogy a képirásból kialakult föníciai írás, mint az első lineáris betűírás, rovásírásként a Kárpát-medencében is meghonosodott, és a magyar nép ősi íráskultúrájaként máig fennmaradt.

A székely rovásírás kutatásának helyzete követhetetlen. Ezt a ’misztikus’, különös írást az ótürk írás kései ágának, végső soron arameus eredetűnek minősítették. Ezt a nézetet 1990 óta a hivatásos kutatók sorra feladták. A székely rovásírás kutatása terén minden alapvető kérdés tisztázatlan, még azt sem lehet tudni, miért kell vele egyáltalán foglalkozni, meg az akadémikus ’tudomány’ is kihátrált.

A Homo sapiens kb. 100000 éve vándorolt át Afrikából a Közel-Keletre. Innen kb. 50000 éve indult tovább Európába, Ázsiába és Amerikába. A régészek az eddig ismert első jelkészletet Kelet-Afrikában találták, melynek kora 60-70000 év. Okunk van annak feltételezésére, hogy a Közel-Keletről szétvándorló népek mindegyike ismerte az írást, ezért az eurázsiai és amerikai ősíráásokat genetikusan kapcsolat fűzi, fűzheti egymáshoz. Több olyan mitológiai, nyelvi és jel-párhuzam létezik ugyanis, amelyek egymástól nagy időbeli és földrajzi távolságra lévő rendszerekben bukkannak fel. Közéjük tartozik néhány eurázsiai-amerikai jelmegfelelés is, amely az írás kőkorszaki kezdeteit bizonyítja, ha ezek a jelkészletek genetikusan összefüggenek.

E genetikusan kapcsolatot az alábbiakban egy székely jellel olvasható anaszazi felirat segítségével illusztrálom, amit az alábbi ábra mutat. Az anaszazi¹²³ felirat egyes íráskutatók szerint a magyar nyelv és egyúttal az emberiség legkorábbi másolataiban fennmaradt, kőkori eredetű fonetikus felirata.

¹²³ A Chaco-kanyonban élt indiánok, a sziklavárosokat és bonyolult úthálózatot építő

Anaszazi korsó és feliratai
(Varga Géza és Clark nyomán szerkesztette Farkas László)

NYELVJÁRÁS ÉS KÖZNYELV. A NYELVJÁRÁS HATÁSA AZ ÍRÁSRA.¹²⁴

Aki tájszólásban beszél, szülőföldjét képviseli.

A tájszólás hatását, megjelenését az írásban még nem vizsgálta az írásanalitika, ez még egy kutatási feladat.

A tájszólásból elsősorban a laza, elnagyolt megformálásokat (amelyek részben a városi lazanyelvre is jellemzők) ajánlatos elhagyni, pontosítani, például *vót, mán ~ má (már), mér, mié (miért), kő (kell), ecce (egyszer) ementem (elementem) -ban/-ben* helyett *-ba/-be*.

Az á színezetű a hang sokkal inkább elfogadható palóc származású beszélőtől, mint (elvileg) köznyelvet beszélő budapestitől. A palócok nagy része ma Szlovákia területén él, ezért nem befolyásolták őket a magyarországi egységesítési törekvések. A palóc nyelvjárásnak helyi köznyelvi változata is kialakult, de ettől még nem külön nyelv.

A dunántúliak az *ú-t, ű-t, í-t* általában röviden ejtik, esetleg a következő mássalhangzó erősebb ejtésével pótolják a szótag hosszúságát, például: *tanítottó*.

A tiszántúliak (és a pestiek egy része) viszont megnyújtják az első szótagbeli magánhangzót, például *Tíbor, kőrút, pósta*. Ezekben a kérdésekben a helyesírás eligazít.

Nehezebb kérdés a betűhatárokat átlépő esetek megítélése. Ezek közül az ö-zés (például: *mögvös, retök, föcske*) a legnagyobb jelentőségű. Különböző mértékben, de nagy területre, több nyelvjárásra kiterjed. A hangzás szempontjából

anaszázik történetét mindmáig rejtély övezi. Az indiánok körében számtalan legenda keringett arról, hogy a kanyonok között valahol egy mesés aranykincsekkel telezsúfolt ősi város, Quivira romjai rejtőznek. Az eltűnt város felkutatására irányuló próbálkozások azonban mind ez ideig kudarcba fulladtak. <http://blog.xfree.hu/myblog.tvn?SID=&kat=1306&n=zsevi> – 2009. 04. 20.

¹²⁴<http://nyelvmuveles.hu/elveink/nyelvjarasok-es-koznyelv> - 2015.09.21.

határozottan kedvező, mert (a zárt *ë*-hez hasonlóan) csökkenti az *e* terheltségét. Kár, hogy nem került át nagyobb mértékben a köznyelvbe. Élő beszédben nyugodtan használható, írásban inkább csak azokat az alakokat használjuk, amelyeknek a köznyelvben két alakjuk van (pl. *fel/föl*, *zsemle/zsömle*.)

Szélsőségebb és ritkább jelenség az *ü*-zés, *í*-zés: *üdő*, *üsmer*, *üng* (idő, ismer, ing), a nyíltabb–zártabb megfelelés: *gyűrő* (gyűrű), *burul* (borul), *lú* (ló), *szíp* (szép), *kilis* (kelés), mássalhangzó-eltolódások: *vőfény* (vőfély), *szappany* (szappan), *Istvány*; *gyi(j)ó* (dió); *gyün*, *gyütt*, *gyött* (jön, jött), eltérő tőtípusok pl. *keves* (kevés), *tehen*, *szőj* ~ *szöv* ~ *szől* (sző), nagyobb mértékű vagy másfajta hasonulások, összeolvadások (*hal- lám* (hadd lám, *talló* (tarló), *mettanál* (megtalál), *Vazs megye*, *ödven* vagy *ötfen*; hangbetolds, pl. *tángyér*. (tányér). Ezek sem többek, sem kevesebbek a köznyelvi változatnál, csak mások. Erős különbségük miatt ajánlatos megtanulni a köznyelvi megfelelőjüket, ha valaki köznyelvi környezetbe kerül.

Az erdélyi bevándoroltak hatására – de talán kényelmi okokból is – igen terjed, de nem tiszta szerkezet a *kell legyen*, *kell menjek* formula. Tekinthejtük úgy, hogy a *kell*, *hogy legyen* szerkezetből kimaradt a *hogy*. Ha nem összetett mondatnak tekintjük, (vesszőt sem teszünk), akkor két igei állítmány áll egymás mellett. Szabatosabb a hagyományos és jellegzetes magyar megoldás, a *kell* + ragozott főnévi igenév: *kell lennie*, *el kell mennem*.

Tájszavak:

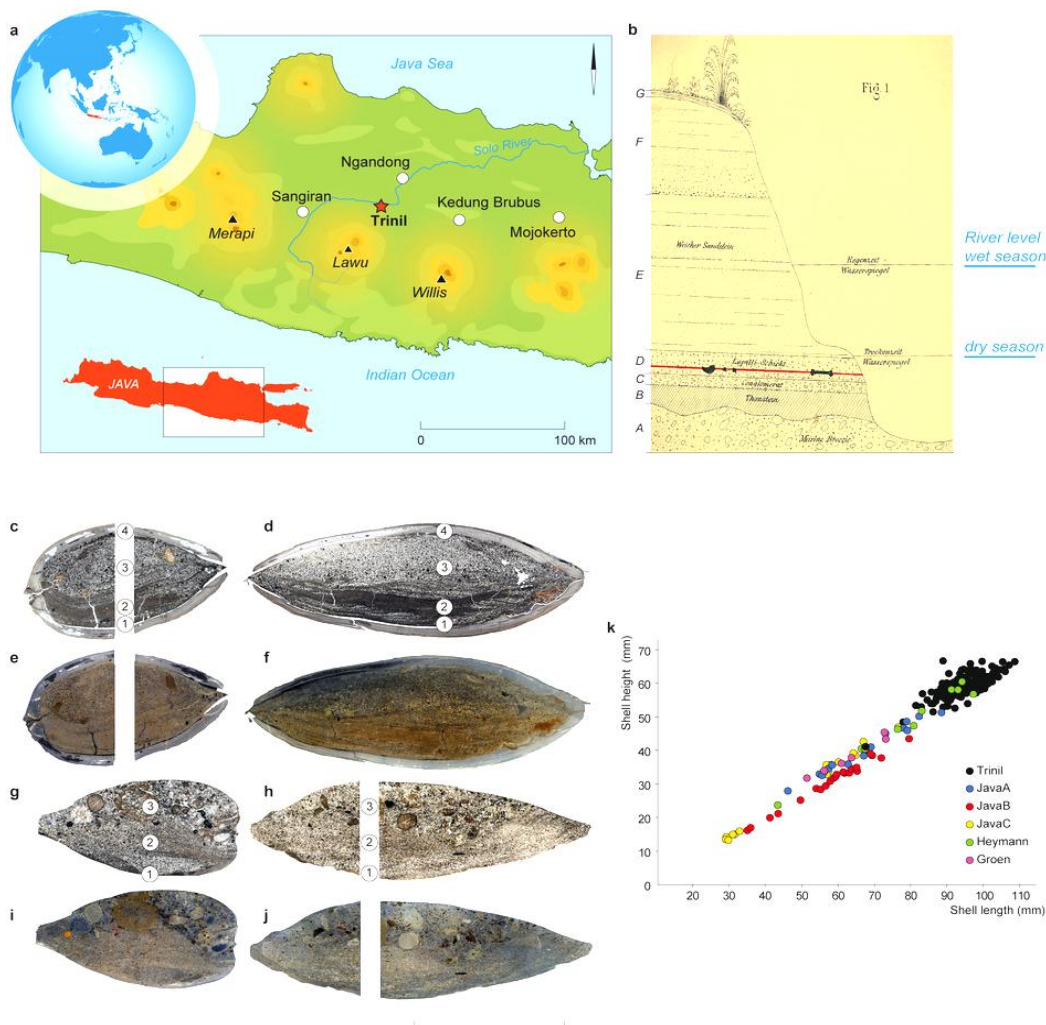
A legnagyobb értéket a tájszavak hordozzák. Némelyik közismert, például köztudomású, hogy a *burgonyának* (konyhanyelven *krumplinak*) vannak más elnevezései: *pityóka*, *kolompér*, s hogy a *kukoricát* némely vidékeken *tengerinek* hívják; az *egresnek* is tájanként más és más az elnevezése. Vannak kevésbé ismert tájszavak, pl. *iperedik* (serdül, növekszik), *dinkatök*, *uritök* (sütőtök), *herőce* (csörögefánk), *nadály* (vérszívó pióca), *murok* (sárgarépa), *göbécs* (kavics), *pilinga* (penge), *melënce* (vajt fatál).

A magunkkal hozott, találó vagy szép tájszavakat érdemes alkalomadtán közkinccsé tenni, de természetesen meg kell őket magyarázni.

A nyelvjárások a nyelv „aranytartaléka”. Miként a XIX. századi nyelvújítók merítették belőlük, ma is lehetne elővenni feledésbe merült tájszavakat új fogalmak megnevezésére. A nyelvjárásokból a nyelvtörténetre, sőt, az őstörténetre is lehet következtetéseket levonni. Sajnálkozással, ráolvasással nem lehet megmenteni őket. Csak úgy, ha közszereplővé válnak. Ha a köztájékoztatás (média) az egész nemzetnek szól, a tájaknak is képviseltetniük kell magukat benne.

KUTATÁSI IRÁNY:

Az előadáson felvillantásra került egy olyan példa, amelyben található jelek elemzése lehetőséget ad az íráskép-földrajzikutatás számára: 500.000 éves véset édesvízi kagylókon

Egy új kutatás szerint a Jáván élt korai emberek már jóval a *Homo sapiens* megjelenése előtt kagylókat használtak eszközként és vésőként. Édesvízi kagyló felszínébe karcolt egyszerű, cikcakkos mintát írtak le, amely az indonéziai Jáva szigetén keletkezett mintegy félmillió éve.

A kutatók szerint a lelet hatalmas lépés volt a korai embereknek, és arról árulkodik, hogy a *Homo erectus* faj – a *Homo sapiens* elődje – fejlettebb kognitív képességekkel rendelkezett, mint korábban hitték.

Találtak egy kagylót, melyet eszközzé alakítottak lekerekített és csiszolt széllel, valószínűleg késként vagy vakaróként használták. Egy másikon cikcakkmintát fedeztek fel, amelyet nagy valószínűséggel cápafoggal véstek bele, a kutatók szerint az eddig ismert legkorábbi geometriai vésetet reprezentálja.

A véseteket talán azért nem fedezték fel korábban, mert szabad szemmel alig látszanak, a fossziliákról készített digitális fotókon viszont azonnal szembeötlőnek.

Természetesen még nagyon sok olyan régészeti és paleográfia eset létezik, amelyeket érdemes lenne az íráskép-földrajz elmélete és rendszerébe tartozó gondolatisága alapján kutatni.

JELENÜNK (X.)

Kósa Géza Attila (Melbourne):

Kálvinista magyarok Ausztráliában. A magyarul beszélő gyülekezetek első hatvan éve 1950-2010

Az ausztráliai magyar református gyülekezetek földrajzi elhelyezkedését és fejlődését nehéz megérteni, ha nincs valami fogalmunk Ausztrália egyes földrajzi és népességi tényezőiről. Nézzünk meg egy pár adatot ezzel kapcsolatban.

Ausztrália területe kb. olyan nagy, mint Európa az Urálig, vagy az Egyesült Államok Alaszka nélkül. Ha viszont a népességet nézzük, akkor a különbség az említett területek között óriási. Európa lakossága kb. 740 millió körül van. Az USA lakossága ennek kb. a fele, 316 millió. Ausztrália lakossága ez utóbbinak még egy tizede sincs, mert csak kb. 23 millió.

Ha megnézzük a lakosság elhelyezkedését Ausztrálián belül, akkor az adatok furcsa képet mutatnak. Az ország lakosságának több mint fele négy fővárosban lakik. Itt meg kell, hogy említsük, hogy Ausztrália egy államszövetség, mint Németország. Szervezetileg az ország hat államból és két ún. területből (Territory) áll. Minden államnak és területnek megvan a maga fővárosa és parlamentje.

A 2006-os népszámlálásig fogalmunk sem volt, hogy hány magyar él Ausztráliában, mert a bevándorlók nemzetiségét a szerint határozták meg, hogy ki melyik országból vándorolt be. Ha pl. egy magyar Erdélyből jött, akkor őt gondolkodás nélkül románnek nyilvánították.

A 2006-os népszámlálásnál már a kérdezetteknek maguknak kellett beírni azt is, hogy a szülei és nagyszülei milyen nemzetiségűek. Ezen adatok szerint 2006-ban 37082 magyar volt Ausztráliában, akinek mindkét szüleje magyar volt. Ezen felül volt még majdnem ugyanennyi (30546) olyan személy, akinek legalább egy nagyszüleje magyar volt.

Az ausztráliai magyaroknak több mint fele (58%) a két fővárosban Melbourneben és Sydneyben él, azért, mert ezekben a városokban van a legtöbb munkalehetőség. Darwinban, az Északi Terület (NT) fővárosában pontosan száz magyar lakott 2006-ban, Hobártban Tasmánia fővárosában pedig 186. Viszont Sydneyben és Melbourneben, mindegyikben több mint tízezer magyar van.

A magyarok vallási megosztottsága is nagyon eltér a Magyarországitól. Magyarországon a reformátusok aránya a lakosság k.b. 16 százalékát képezi. Viszont Ausztráliában csak ennek k.b. felét, 6.4 százalékát találjuk. Ugy gondolom hogy ennek a fő oka az lehet hogy Magyarországon a reformátusok túlnyomó többsége az ország keleti részében lakik s onnan sokkal nehezebb volt nyugatra kerülni még a forradalom alatt is mint a Dunántúlról, a nagyobb távolság és a személyes ismeretség hiánya miatt.

A fentiekből világosan látszik, hogy ahol egy városban csak száz magyar van s abból is csak négy református ott nehéz gyülekezetet alapítani. Nehéz, de nem lehetetlen, mert pl. Darwinban ahol csak száz magyar lakott, egy magyar református lelkész alapított egy gyülekezetet ahol a református hivek kisebbségben voltak. Ez a gyülekezet mégis szépen működött amíg a lelkész el nem költözött Adelaidebe.

Még megemlítek két olyan jellegzetességet, amelyek az idő múlásával erősen befolyásolták a gyülekezetek életét. Az egyik az életkor. Az 1950-es években a gyülekezeti tagok átlag életkora 25 és 35 év között volt s mivel a bevándorlás erősen lecsökkent az 1960 as évek után az előregedés miatt elmaradt egyháztagok helyét nem lehetett fiatal bevándorlókkal feltölteni. A 2006 os népszámlálás adatai szerint a magyarok 31 százaléka, azaz majdnem minden harmadik magyar 65 éves vagy afelett volt. Az ifjúság pedig hiányzik, mert a magyaroknak kevesebb, mint 4 százaléka volt 15 év alatt.

A másik tényező a vegyes házasság. Két féle vegyes házasságot kell figyelembe venni. Az egyik a magyar és nem magyarok közti és a katolikus és protestánsok közti házasságot. A második generációhoz tartozó házasságban élő magyar férfiak és nők 90 százaléka vegyes házasságban él ahol a házastársak egyike nem magyar. Az ilyenházasságból származó gyerekeknek jó ha k.b. 20-25 százaléka tanul meg magyarul. Akik nem tudnak magyarul, azok általában elkerülik a magyar közösségeket, különösen a magyar nyelvű egyházakat. Ez persze minden felekezetre vonatkozik.

A katolikusok és protestánsok (református és evangélikus) közti vegyes házasság eleinte nem okozott komoly gondot a gyülekezetek életében. A reformátusok voltak az elsők akik, néha közösen az evangélikusokkal, gyülekezeteket alapítottak. Ezekben a gyülekezetekben mindenki szívesen be lett fogadva felekezeti hovatartozás figyelmen kívül tartásával. Mivel ezek voltak az első magyar szervezetek ahol az emberek a vallásos igényükön felül a kulturális s más társadalmi igényeiket is kielégíthették, a gyülekezetek szépen fejlődtek. Az emberek szívesen jöttek, mert magyarul beszélhettek, ismerkedhettek, problémáikat megbeszélhették, magyar ételeket ehettek, mert a legtöbb gyülekezetben étkezés is volt az istentisztelet után. Később mikor már a katolikusok is kezdtek gyülekezeteket alapítani akkor a katolikus egyháztagok egy része kivált a református gyülekezetekből s átment a katolikus gyülekezetekbe.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni Ausztráliában a városok, főként a fővárosok közti óriási távolságokat. Ez nagyon befolyásolja a lelkészek látogatását a különböző gyülekezetekbe. Több lelkész is közel kétezer kilométert utazott oda és vissza hogy vasárnap az egyik gyülekezetében szolgálhasson. Nem lehet elvárni hogy egy lelkész hetente utazzon majdnem kétezer kilométert egy istentisztelet megtartása végett. Ezért szükségszerűen több gyülekezetben csak havonta egyszer tartott szolgálatot a lelkész. A közbeeső vasárnapokon vagy a gondnok vagy egy arra alkalmas személy tartott istentiszteletet. Több gyülekezetben nem is volt több csak egy istentisztelet havonta. Meg kell említenem, hogy pl. Kemény Péter evangélikus lelkész ígét hirdetett evangélikus és református gyülekezetekben minden kéthónapban egyszer. Hogy ezt a szolgálatot elláthassa, minden alkalommal majdnem nyolc ezer km-es körutat kellett, hogy tegyen Perthből kiindulva Sydney, Melbourne és Adelaidon keresztül. Ez egy olyan hosszú út mint ha egy lelkész Budapestről Kazaksztánba Aktauba (3986 km.) vagy Teheránba (2965 km.) járna ígét hirdetni. A mi gyülekezetünkbe Maczi István lelkész havonta jött Sydneyből rendszerint vonattal, ami egy majdnem kétezer kilometeres körút volt minden alkalommal.

Nem csak a fővárosok közt nagyok a távolságok, hanem minden város között. Pl. Geelong, a legközelebbi város Melbournehoz is száz km-re van. A lelkész Melbourneból évekig járt oda autóval havonta egyszer ígét hirdetni. Sydneyből is rendszeresen járt és jár Canberraba a lelkész havonta egyszer szolgálni az 576 km-es autó ut ellenére. Nehéz elképzelni, hogy egy lelkész pl. Debrecenből rendszeresen járna Sopronba ígét hirdetni pedig ez a távolság csak 442 km. egy irányba.

Maguk a fővárosok is nagy területen fekszenek pl. Melbourne átmérője kb. 60 km, minden irányban (Bp. kb. 25 km) azért, mert a legtöbb ausztrál szeret egy kb. 700 négyzetméteres telken levő kertes házban lakni. Ez a nagy kiterjedés az egyik magyarázata annak is hogy miért van Melbourneban négy református gyülekezet. A külső városnegyedekből 20-30 km-es utat kellene megtenni, hogy elmehessenek ígét hallgatni a Fitzroyi gyülekezetbe. Sajnos a közforgalmu közlekedés Melbourneban s a többi nagyobb fővárosban is nagyon gyatra, hétvégeken pedig mégrosszabb. Nem javítják a közforgalmi lehetőségeket mondván hogy ugyanis nagyon sok embernek van autója, nincs nagy szükség buszra, vonatra. Különösen az 1950-es években a magyarok nagytöbbségének még nem volt autója s a távolságok nagy problémát okoztak, ha templomba akartak menni. Sok helyen csökkentették a havi istentiszteleteket emiatt.

A nehézségek ellenére az emberek szívesen jártak és járnak templomba, mert ott a lelki táplálék mellett az ember testi szükségleteinek egy részét is kielégíthették. Magyarországon néha-néha rendeznek szeretetvendégséget, ahol nem kell az ételért italért fizetni, de Ausztráliában majdnem minden református gyülekezetben ez bevett gyakorlat. Istentisztelet után, aki akar átmegy az ebédlő terembe és ott megebédel. Rendszerint főtt ételt is adnak, amit a legtöbb esetben

a gyülekezet nőszövetsége készít társadalmi munkában. Van, ahol egy keveset kell fizetni is a finom ebédért, mint pl. a Fitzroyi gyülekezetben. Van ahol csak teát, kávé és süteményeket adnak, de valami étkezés mindig van istentisztelet után. Ezeknek a közös étkezéseknek a közösség formáló szerepét nem lehet túlértékelni. Különösen az 1950-es években a sok egyedül álló fiatal ember alig várta hogy egy héten legalább egyszer jó magyar ételeket egyen.

Az étkezés alatt a nagyobb gyülekezetekben ahol van rá elég hely, a gyerekek egy kis előadással kedveskednek, szavalnak, dalolnak, táncolnak, hangszeren játszanak, kis szindarabot adnak elő stb. Néha felnőttek tartanak előadásokat vagy zenélnek, vagy az énekkar ad elő valamit. Mindeg van valami, amivel lekötik az emberek figyelmét. A nagyobb gyülekezetekben az istentisztelet alatt a gyerekekkel egy külön helységben foglalkoznak. Vagy vallásórát tartanak vagy magyar nyelv órát, vagy egyiket a másik után. Ebéd után pedig a gyerekek készülnek az előadásokra, az énekkar és tánccsoport tagjai is próbákat tartanak. Egész délután zajlik az élet.

Az újonnan bevándorolt emberek, akik a nyelvet nem ismerik és fogalmuk sincs az itteni életről, a legelső alkalommal elmennek a gyülekezetbe mert ott először is magyarul beszélhetnek, kérhetnek és kapnak hasznos tanácsokat pl. munkalehetőségekről, hol lehet lakást kapni, hol lehet jól bevásárolni, melyek a jó iskolák és így tovább. Az emberek ismerkednek, barátságok fejlődnek ki és a gyülekezet gyarapodik. Egyes gyülekezetek pl. az én gyülekezetem is, a bevándorlási minisztérium által bejegyzett sponsor azaz támogató volt, aki egy bevándorló családot vagy személyt a pártfogásába vette. Keresett nekik lakást, butort, állást, és ami nagyon fontos volt, el látta őket tanácsokkal. Sajnos a legtöbb ember mihelyt lábra állt és már nem volt szüksége a támogatásra, felénk se jött többet.

Ausztráliában az állam semmiféle pénzügyi támogatást nem ad a gyülekezeteknek ezért azok minden alkalmat megragadnak hogy egy kis bevételhez jussanak. Pénz kell az épületek karbantartására, a lelkész utiköltségének a fedezésére, ahol van főállású lelkész ott a lelkész fizetésére, templom bérre és így tovább. Azok a lelkészek, akiknek van egy főállásuk pl. mint lelkész egy ausztrál gyülekezetben vagy más polgári állásban, soha nem kérnek díjazást, csak az utiköltség megtérítését. A legjobb pénzforrásnak a nagy közös ebédek, vacsorák és bálak rendezése mutatkozott. Az egyik gyülekezet pl. disznótoros vacsorákat rendez, a másik bográcsos gulyást és lángost készít mérsékelt árakkal s az emberek tódulnak, mert az étel jó, s az emberek szórakoznak, ismerkednek. Általában zene is van az ilyen alkalmakkor. Eleinte amíg sok fiatal volt a gyülekezetekben az egyik legjobb pénzforrás a nagy bálak, rendezése volt, pl. egy-egy alkalommal több, mint kétszázan is összejöttek egy-egy ilyen bálra különösen mikor első bálozók bálja volt. A bálhoz persze a vacsora is hozzá tartozott s sok pénz bejött a sütemények árulásából is. A nagy haszon egyik titka az volt hogy az emberek és az asszonyok mindent társadalmi munkában végeztek pl.

asztalterítés, vacsora után asztalok leszedése, takarítás, s a főzéshez is a legtöbb hozzávalót ingyen adják a gyülekezet tagjai s az asszonyok is társadalmi munkában főztek. Egyedül terembért kellett, hogy fizessen a gyülekezet s valamit a zenekarnak. A haszon eg- egy ilyen jól sikerült rendezvény után több ezer dollár volt. A gyülekezetünk a megalakulás után egy holland református gyülekezettől bérelt templomot és helységet, s mikor megtudták, hogy ebéd alatt alkoholt is fogyaszt egy két ember azt megtiltották sőt a teremben a dohányzást is, s mikor megtudták hogy bálát akarunk rendezni egyenesen megbotránkoztak. A konzervatív Ausztrál presbiteriánusok s reformátusok semmi féle mulatságot nem rendeznek, nem is támogatnak.

Ma már előregedtek a gyülekezetek s csak a legnagyobbak rendeznek nagyszabásu ebédeket, vacsorákat s bálak rendezéséről már szó sincs. A fiatal-ság hiányzik a gyülekezetekből.

Ausztráliában csak a Fitzroyi gyülekezetnek van saját temploma. A Szabad Magyar Református Egyház Wantirnai Gyülekezete a katolikus és az evangélikus gyülekezetekkel közösen épített egy nagyon szép erdélyi stílusú 200 ember befogadó képességű ökumenikus templomot ahol mindegyik gyülekezet előre megbeszélt időpontokban tart külön külön istentisztelet. Két gyülekezet tervezi a templom építést de hoy sikerülni fog e nekik az építést végrehajtani az a jövő titka.

Az 1950-es évek elején minden bevándorló köteles volt két évig fizikai munkát végezni. Az európai diplomákat nem ismerték el. Az első nagy magyar bevándorló hullám Németországból jött 1949-1950-ben, ahol különböző táborokban tengődtek. Ausztráliában az alapuló református gyülekezetekben nagyszámmal voltak magas rangú katonai tisztviselők s diplomás emberek. Ezek az emberek a gyülekezetekben találtak otthonra, ahol hasonló emberekkel találkoztak eszmecsere folytattak. A környező ausztrálok nagyon zárkózottak voltak különösen a nem angol bevándorlókkal szemben. Nyilvános ellenségeskedés nem volt de velük való barátkozásról nem lehetett szó. Az egyik református lelkésznek egy darabig végéig kellett takarítani, a másik lelkésznek buszokat takarítani és így tovább. Hiába kerestek jól az emberek a méltóságukban megaláztatva érezték magukat. Ezt a hangulatot fejezi ki jól a következő idézet a Délausztáliai Magyar Református Egyház presbitériumának az 1951. nov. 4-én tartott gyűlésének a jegyzőkönyvéből

"Valamikor békében éltünk távoli szülőföldünkön, nem is gondolva rá hogy attól egyszer el kell szakadnunk. Világrendezés lökése szórt ki bennünket megszórt körünkből, elszakítva sokunkat feleségtől, gyerektől is, legtöbbünket szülőktől-testvérektől-rokonoktól, s mindannyiunkat népünktől. Elvesztettünk sok minden mást is, sokszor hosszú évek munkájának gyümölcsét, eddigi - örömmel vállalt - hivatásunkat, életcélunkat; emberi méltóságunkban megaláztat, büszkeségünk porrá zúzódott, képességeink kibontakozását, érvényesülésünket ezernyi nehézség akadályozta. S mégis hálát érzünk, mert tudjuk, hogy mintegy tüzőn

menttettünk keresztül, s ime új életlehetőségek és új életcélok bontakoznak ki előttünk. Megvalljuk azt is, hogy méltón vettük a csapásokat, a büntetéseket az Úr kezéből s hisszük, hogy azt szeretetből mérte reánk, hogy azokkal javunkat munkálja"

Az a kevés református lelkész aki az 1950 es és 1960 as években Ausztráliába keveredett szinte ember feletti munkát végzett a bevándorolt magyarok között. Ma már szinte hihetetlennek tűnik hogy milyen munkabírásuk volt. Becske Lajos református lelkész, akinek a fő gyülekezete Sydneyben volt így emlékezett meg az 1950 es évek elején végzett munkájáról.

"Az örökkévaló Isten eleve elvégzett rendelkezéséből hivatam el hogy a Sydneyi Magyar Református Egyházat megalakítsam, és hogy annak 6 és fél éven keresztül őrállója és pásztora legyek. Ez a feladat emberfeletti erőfeszítést jelentett számomra. Nappal gondot és éjszakai törődést. Olyan feladat volt ez, amire állítom egyetlen egy magyar lelkipásztor sem volt kellően felkészítve . Ez az út erőmfeletti út volt. Ahogy kezembe veszem munkanaplómat és lapozgatom, felujulnak bennem a régi emlékek és megelevenednek előttem a táborok, kórházak nevei - - amerre jártam: vonattal, autóbusszal, gyalogszerrel, később autóval, -esőben, -napsütésben, -sírva, -mosolyogva, porba és sárba. A táborokban és kórházakban felkerestem a magyar embereket, valláskülönbség nélkül. Hirdettem az ígét, biztattam, bátorítottam a szomorú, siró, magukramaradt embereket. Villawood, Chullora, Bankstown, St. Marys Hostel, Bardwell Park, Schofields, Schezville, Manly, Mascot, Matraville, Meadowbank, Dundas, Clyde, Regents Park, Rockdale, South Head ;s a távolabbiak Bathurst, Killara, Newcastle, a kórházak Prince Alfred Hospital, Sydney Hospital, Women's Hospital. Ezeken a helyeken jártam a legtöbbet. Az volt a feladatom, hogy összeszedjem az embereket, azután, hogy megtartsam és gyülekezetté szervezzem. Rendszeresen hirdetem az ígét Woolahra, Burwood, Scheyville, St. Marys Hostelban, később Newtown-ban és Newcastle-ban"

Ehhez nem kell sok magyarázat. Szinte hihetetlen hogy hány helyen hirdette rendszeresen az ígét és hány helyet látogatott rendszeresen.

Miért kellett Csörsznek ennyi helyen szolgálni, egyszerűen azért mert ő volt az egyetlen magyar református lelkész Sydneyben, illetve az egész Új Dél Wales államban. A magyar reformátusok legnagyobb gondja a teológiát végzett felszentelt lelkészek hiánya volt és maradt a mai napig. Ma is csak négy felszentelt teológiát végzett református lelkész van Ausztráliában mégpedig: Melbourneben, Sydneyben, Brisbanben és Adelaideban.

A lelkész pótlást Dr. Antal Ferenc és Maczy István lelkészek úgy próbálták megoldani, hogy Melbourneben a Fitzroyi gyülekezetben megindítottak egy hétvégi tanfolyamot ahol két éven át a kevés számú hallgatóval a bibliát tanulmányozták és az istentiszteletek egyházi rendtartásának gyakorlati kérdéseivel foglalkoztak. Ugy volt tervezve hogy akik elvégzik ezt a tanfolyamot azok majd egy lelkész felügyelete alatt fognak gyülekezetet vezetni. Hárman fejezték be

ezt a tanfolyamot és mindhárman önállóan vezetnek egy egy kis gyülekezetet Melbourneben.

A lelkészhiányhoz kapcsolódik a gondnokok kiedmelt szerepe Ausztráliában. A református gyülekezetekben a legfelsőbb hatalmat az évente tartandó közgyűlés gyakorolja. A legfontosabb dolgokban a közgyűlés dönt de mivel ez a szerv csak egyszer ülésezik évente időközben a fontosabb dolgokban a presbiteri gyűlés dönt. A presbitereket, avagy gyülekezeti előjárókat, a közgyűlés választja. Magyarországon a presbiteri gyűléseken a lelkész az elnök Mivel Ausztráliában a legtöbb gyülekezetet lelkigondozók vagy a gondnokok vezetik, ezekben a gyülekezetekben a gondnok vezeti. a presbiteri gyűléseket. Magyarországon a végrehajtó hatalom közös megegyezéssel a lelkész és a gondnok kezében van. Egyikük sem dönthet a másik beleegyezése nélkül. Ausztráliában a nem lelkész által vezetett gyülekezetekben a gondnok egyedül is dönthet, tehát sokkal nagyobb felelőssége van, mint a Magyarországi gyülekezetekben. Ennek vannak előnyei is. Az elmúlt hatvan évben több gyülekezetet csak a gondnok lekiismeretes és határozott hozzáértő munkája mentett meg a széthullástól. Ahol, vagy amikor nincs lelkész akkor a gondnok vagy egy általa megbízott hozzáértő személy vezeti az istentiszteletet.

Az egyházi élet majdnem minden területen elűt a Magyarosszágitól. Ausztráliában minden gyülekezet nagy gondot fordít a lelki gondozás mellett a magyarságtudat megőrzésére vagy fejlesztésére. Mig voltak fiatalok, minden nagyobb gyülekezet tartott egy iskolát ahol a hangsúly a magyar nyelv, egy kis magyar történelem és egy pár vers tanításán volt. A magyar nyelv használatát és életben maradását több módon is igyekeznek elősegíteni. Pl. különböző gyerek műsorok betanulásával és előadásával, magyar népdalok, magyar játékok és magyar népitáncok tanításával. A brisbani gyülekezet egy felnőtt színjátszó csoportot is alapított amely nagy sikerrel szerepel Ausztrália többi államaiban is. Lehet, hogy a gyerekek idővel elfelejtik, amit a gyülekezet kulturális foglalkozásain tanultak, de az előadásokban és a különböző kulturális csoportokban való részvétel egy életreszóló élmény marad a számukra ezért ez is erősen hozzájárul a nemzeti azonosság megtartásához.

A nagyobb magyar nemzeti ünnepeket minden gyülekezet ünnepi istentisztelettel ünnepli, s gyakran egybeköti világi megemlékezéssel is pl, emléktábla megkoszorúzása, vagy tisztelgés a hősök emlékművénél. A magyar himnuszt kivétel nélkül minden gyülekezet énekli minden egyes istentisztelet után.

Az 1950-es években bevándorolt magyarok mind politikai menekültek voltak, akik a kommunista rendszertől akartak megszabadulni. Mégis surlódások keletkeztek az 1950 és 1957-ben bevándorolt magyarok közt. A baj akkor kezdődött, amikor magyarországi református lelkészek és püspökök kezdték az ausztráliai gyülekezeteket látogatni. Az 1956 előtt bevándoroltak többsége szerint minden lelkész, aki akkor Magyarországról jött békepap volt. Amikor pl. egy magyarországi püspök a fitzroyi gyülekezetben prédikált, a hivek egy része

felállt és elhagyta a templomot. Pár nap múlva újságcikkekben azzal vádolták a presbiteriumot hogy kommunista befolyás alatt állnak. Amikor a magyar követésről is jöttek a gyülekezetbe látogatók, vagy részt vettek gyülekezeti vacsorákon, ezek óriási vitákra adtak alkalmat. Az 1957-ben bevándorolt magyarok tudták, hogy nem mindenki kommunista, aki Magyarországról jön, s hogy nem minden intézkedés, amit a magyar kormány tesz népellenes. Azok a tanítók, akik magyar nyelvet tanítottak nem mertek Magyarországra menni pl. nyelvkonferenciákra, mert attól féltek, hogy ha mennek, akkor a diákok egy része elmarad az osztályukból.

A rendszerváltás után megváltozott a magyarországi lelkészekhez és püspökhöz való hozzáállás. Hegedüs Lóránt református püspök volt az első, aki Ausztráliába jött a Szabad Magyar Református Egyház meghívására s őt minden gyülekezetben nagy szeretettel fogadták mert ő volt az első püspök aki szabad választás útján nyerte el a tisztségét. Ez után már rendszeresen jöttek püspökök Magyarországról s a környező országokból meg az Amerikai Egyesült Államokból is. Több püspök kétszer háromszor is volt látogatóban. Tökés László négyszer is. Csiha Kálmán erdélyi püspöknek volt a legnagyobb hatása az ausztráliai magyar református gyülekezetekre, mert ő segített kiválasztani három lelkészt akiket az Ausztrál gyülekezetek kineveztek lelkészüknek. Ausztráliába több mint háromszor annyi magyar vándorolt be a Délvidékről, mint Erdélyből mégis mind a négy teológiát végzett lelkész Erdélyből való. Az összes többi gyülekezet vezetőinek a nagytöbbsége is Keletmagyarországról vagy Erdélyből jött.

A református gyülekezetek komolyan veszik a szeretetszolgálatot és az adományozást is. Komoly anyagi segítséget nyújtottak pl. főleg Erdélyi templomok felújítására, a délvidéki magyar nyelvet okató iskoláknak, a felvidékre magyar tankönyvek vásárlására, a Kárpátalján ösztöndíjakat adtak magyar főiskolai hallgatóknak, akik magyar nyelvet fognak tanítani. Mindemellett ausztrál presbiteriánus gyereketthonokat is támogattak.

Németországban a II. Világháború után a táborokban nagyon kevés református vagy evangélikus lelkész volt ezért több helyen közös református-evangélikus gyülekezeteket alapítottak hogy jobban kihasználhassák a meglevő néhány lelkészt. Ezt a gyakorlatot Ausztráliába is követték, mert itt is hasonló lelkészhiány volt. Ezért Perthben, Brisbanben és Adelaideban közös református - evangélikus gyülekezeteket alapítottak. Ezek a gyülekezetek így működtek amíg az erdélyi református lelkészek meg nem szüntették a közös egyházközségeket. A Melbournei, Adelaidi, és Brisbani egyházközségek csatlakoztak az Ausztráliai Magyar Református Egyházhoz, mint annak kerületei. A Perthi gyülekezet megmaradt közös evangélikus-református gyülekezetnek.

Az Ausztráliai Magyar református Egyház szervezeti felépítése is nagyban különbözik a magyarországitól. Az egyes kerületek s azon belül is az egyházközségek teljesen onállóan, egymástól függetlenül működnek semmi féle felet-

tes hatóságnak nincsenek alávetve. Nincs alá és felérendeltség az egyházközségek között. Nincsenek esperesek, nincsenek püspökök s nem is szándékoznak választani egyet. Úgyszólván minden lelkész a maga püspöke. Ennek a nagy függetlenségnek hátrányai is vannak, mert nincs felettes hatóság ahonnan segítséget kérhetnének szükség esetén. Ezt próbálják pótolni azzal, hogy évente szerveznek országos gyűléseket, konferenciákat ahol a küldöttek megbeszélhetik a problémáikat s haza vihetik a hasznos tanácsokat.

Van egy gyülekezet, amely elűt az összes többitől olyan szempontból hogy a gyülekezetnek volt püspöke. Ez a gyülekezet csatlakozott mindjárt alapításakor az Amerikai Szabad Magyar Református Egyházhoz, mint annak ausztráliai részlege. A gyülekezet lelkészét Dömötör Tibor amerikai püspök szentelte fel. Dömötör Tbor püspök elhunytával Az Amerikai Szabad Magyar Egyház gyakorlatilag feloszlott s az ausztráliai részleg teljesen önálló egyházközség lett, nem tartozik semilyen egyházi szervezethez.

Összefoglalás. A reformátusok voltak az elsők, akik az 1950 es évek eleján gyülekezeteket alapítottak s ezek a gyülekezetek lettek az akkori magyar társadalom szellemi és kulturális központjai.

Az 1960as évek elejéig a gyülekezetek fejlődtek, szépen működtek, de rövidesen beállt egy hanyatlás, aminek a fő oka az volt, hogy az emberek már megtanultak valamennyire angolul, több egyház is alapított gyülekezeteket, több társadalmi egyesület is alakult s az emberek már ki tudták elégiten hitbeli, s kulturális igényeiket máshol is.

A későbbi években bevándorló magyarok, akik a kommunista rendszerben nőttek fel nem tartottak nagy igényt gyülekezeti életre, s a gyülekezetek tagjai is kezdtek öregedni. A bevándorlás is nagyon megcsappant az 1970 es évek után s az elhunyt vagy kivált egyháztagok helyét nem lehetett új tagokkal feltölteni. A lelkészhiány megmaradt s teológiát nem végzett lelkigondozók sok esetben nem voltak képesek a gyülekezeteket összetartani.

A mai helyzet az hogy a négy nagy gyülekezet ahol teológiát végzett lelkészek vezetik a gyülekezetet teljes munkaidőben, ott a gyülekezetek szépen működnek, életképesek, hosszú jövő áll előttük.

A többi kis gyülekezet ahol nem lelkészek a gyülekezetek vezetői, lassan el-sorvadnak, talán még öt tíz évig megmaradnak, ha csak valami nagy előre nem látott kedvező változás meg nem erősíti a gyülekezeti életüket.

Majdnem minden magyar református gyülekezet a helybeli ausztrál Presbyterianus Egyház kebelén belül vagy annak nagyfoku támogatásával jött létre. Idővel a gyülekezetek függetlenítették magukat a Presbyterianus Egyháztól s ma kivétel nélkül minden magyar református gyülekezet teljesen önálló. Megtartották nemzeti azonosságukat és egy gyülekezet sem tartozik ausztrál egyházi fennhatóság alá.

Melbourne, 2015.

ORSZÁGOK, ÖVEZETEK, TÁJAK TÖRTÉNETE (XV.)

Cser Ferenc (Canberra), Darai Lajos (Kápolnásnyék):

Szlovák délibáb-vadász magyar nyulat ugrat ki a bokorból. Házat, hazát, és ad- juk írásunkat is?

*Kibújik a szög a zsákból.
Magyar közmondás*

*Sokszor kell elmondani az igazságot,
hiszen a tévedést is folyton ismétlik.
Goethe*

*És az igazság szabaddá tesz benneteket.
Ján 8,32*

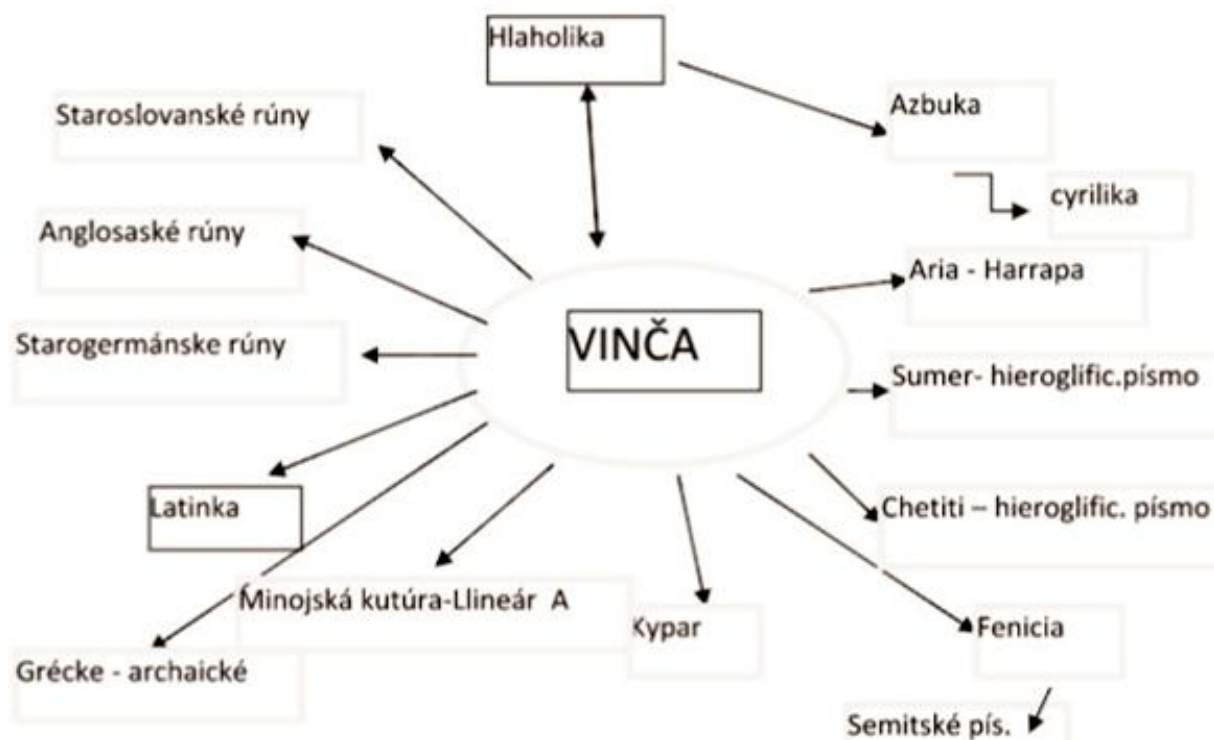
Csonka Ákos tudósítása „Kapaszkodjunk meg, itt az ősi szlovák rovásírás” címmel 2016. január 8-án jelent meg a *FELVIDÉK.ma*, az *első szlovákiai hírportálon* (www.felvidek.ma/).¹²⁵ Ebben Jozef Janták írását,¹²⁶ vagy inkább kezdeményezését mutatja be és leplezi le, mint amely a „szlovák történelemgyártás” részeként „egyedi módon” megtalálta „a szlovák rovásírás nyomait”, nem más-honnan kölcsönvéve „az őszláv rúnákat”, mint a germán rúnáírásból, annak is az idősebb Futhark jelsorából.¹²⁷ Még a látszatra sem adva, amikor azzal teljesen azonos jelsort ad meg, sőt nagyzsolási vágyában az ősszláv írásműveltség ősiségét a boszniai Viskokói-piramisból, illetve a Vincsa műveltségtől szeretné indítani.

Janták ad is egy ábrát, ahol a Vincsa műveltség hatását bemutatva, a bal felső sarokban láthatjuk azt a bizonyos őszláv rúnát (Staroslavanské rúny):

¹²⁵ <http://www.felvidek.ma/nezopont/velemeney/58617-kapaszkodjunk-meg-itt-az-osi-szlovak-rovasiras.>

¹²⁶ „Prvé písmo bolo slovanské.” *Hlavné správy - Konzervatívny denník*, Bratislava 3. januára 2016. <http://www.hlavnespravy.sk/prve-pismo-bolo-slovanske/726957>.

¹²⁷ Elég „őszláv rúnáit” összevetni a Wikipédiában szereplő eredetivel: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Rúnáírás>.

De, érdekes módon a Rúnaírás szócikkekéből ez az összláv rúnaírás valamiért hiányzik: „A rúnaábécének három főbb, eltérő változata van: az Idősebb Futhark (kb. 150–800); az angolszász Futhorc (400–1100); a Fiatlabb Futhark (800–1100), amely további alváltozatokkal is rendelkezik: hosszúágú változat (más-ként dán Futhark); rövidgallyú változat (svéd-norvég rúnaírás); a Hälsinge Rú-nák. A fiatalabb Futhark 1100 után még tovább fejlődött: középkori rúnák (1100–1500); dalecarli rúnák (1500–1800).”

Tehát ha nem létezett „ős-szláv rúnaírás”, akkor annak betűkészlete se volt, amit leleplez, ha összehasonlítjuk Janták ábráját (felül) a Wikipédiáéval (alul), tényleg azonos a kettő:

F N Þ F R < X P H T I S J
 f u th a r k q w h n i j ei
 C Y S T B M P I O
 p z s t b e m l ng d o

Rúna	Átírás	<	K	I	I	B	B
ƿ	F	X	G	ᚷ	J	ᚱ	E
ᚱ	U	ƿ	W	ᚦ	Ī (Y) (æ?)	ᚹ	M
þ	D	ᚠ ᚡ	H	ᚢ	P	ᚦ	L
ƿ	A	ᚦ	N	ᚦ	Z	ᚠ ᚡ	ŋ
ᚱ	R	ᚦ	I	ᚷ ᚸ	S	ᚠ	O
		ᚦ		ᚦ	T	ᚠ	D

Jogos tehát az elementáris kritika, amit a Felvidék.ma portálon Csonka Ákos gyakorol, és a felháborodás is, amit cikke után a 73 hozzászóló megnyilvánít. Hogy a hamisító még a látszatra se ad, amikor a germán rúnákat eltulajdonítva akar ő-szláv rúnát létrehozni most így utólag. Csonka így folytatja: „Ennél már csak az a megmosolyogtatóbb, hogy több helyen is slovenské,¹²⁸ nem pedig slovanské¹²⁹ pismo van írva. Ugyanakkor azt is megtudhatjuk a tényfeltáró írásból, hogy a tatárlakai lelet is szláv eredetű, és a rajta lévő jelek pedig ószláv eredetű föníciai jelek, amik tökéletesen megegyeznek a vincsa betűkkel.”

S még nincs vége: „Ha most azt hinnénk, hogy ennél meglepőbbet már nem tudhatunk meg a szlovák őstörténeti feltárásból, hát tévednünk kell. Kiderül ugyanis, hogy mi, magyarok tulajdonképpen nem is vagyunk. A ’kutatás anyagában’ rámutatnak, hogy a Kárpát-medencében, de még a környékén sem éltek soha magyarok, vagy azok elődei. Eddig ugyebár inkább az az ignoráció volt jellemző, hogy mindenért mi voltunk a hibásak, ami gyakorlatilag nemzeti kánonná szentesítette a magyarellenességet.”

S még mielőtt ennek okát csupán a szlovák torkosságban látnánk, amivel a mi Kárpát-medencei magyar őstörténetünket habzsolják, Csonka Ákos nagyon helyesen rámutat arra a magyar politikát és tudományt felelőssé tevő állapotra, hogy „Magyarországon a rovás-tan meglehetősen megosztja a történész/régész szakmát, az MTA rendületlenül elutasít bármiféle elfogadást, míg a másik oldal szentül bizonygatja az ú.n. eltitkolt történelmet (ebbe most ne menjünk bele). Mindazonáltal, ha a szlovák gépezet röhög egy jót a magyar huzavonán, és ’lestipistopizza’ a történetet, akkor aztán vicces esetek elébe nézhetünk... Már alig várom, hogy Fico barátunk Szegedi Csanád módra avasson fel egy-két rovás helységnévtáblát mondjuk Štúr szobra mellett Párkányban.” Csonka meg is mutatja ezt a Parkanyovo feliratú táblát:

Eddig az első magyar rövid válasz. Ha hosszabban akarunk most válaszolni, talán kiindulhatunk ebből a Parkanyovo táblából, rajta a Kettőskereszt és Hármas halommal a Magyar Megszentelt Koronáról, illetve a Szlovák Köztársaság zászlajáról. Igaz, a hármashalom itt kék színű.

¹²⁸ Azaz szlovák.

¹²⁹ Azaz szláv.

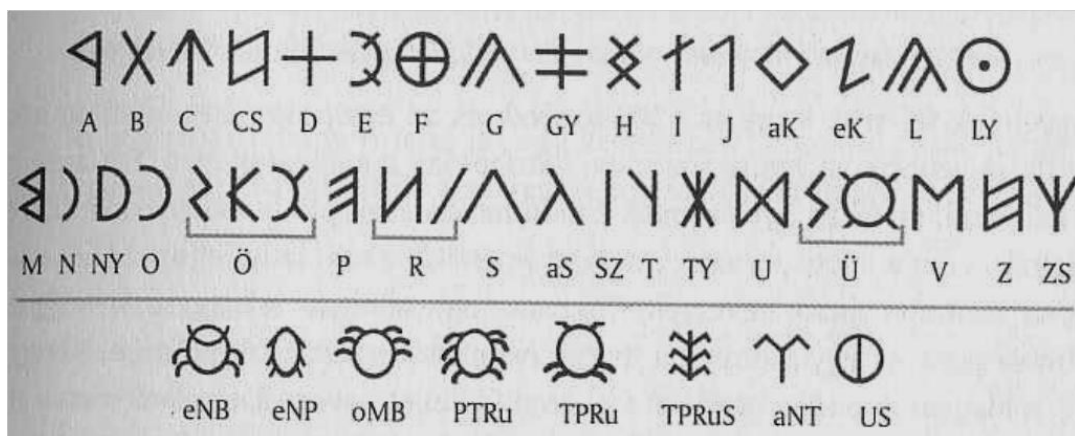
Mert a Janták-cikkben érintett, az emberiség kultúrkincsének számító írás adatok és vonatkozások félreértelmezése nemcsak szlovák találmány, szenvednek tőle erőteljesen a valós, igaz magyar történetet kereső kutatók is. Ezért nem véletlen, hogy a szlovák fél nem találja a magyarokat a Vincsa és az utána következő Kárpát-medencei műveltségek házatáján, hiszen a Habsburg királyaink óta ránk erőltetett és máig a Magyar Tudományos Akadémián és az egyetemen elfogadott magyar őstörténet szerint mi még akkor valahol az Urálon túl éltünk. Még akkor is, ha ott emberek valójában ebben a korai időben nem laktak, de valahol mégis ott kellett lennünk szerintük, ha később onnan költöztünk be a mai hazánkba. Ellenkező irányú kivándorlás, elterjedés, mint ami valójában történt, nem jöhet számításba. Jelenleg éppen azon dolgoznak magyar régészek, történészek, hogy oroszországi múzeumi leletek alapján bebizonyítsák, hogy csak ötven évvel 895 előtt indultunk el egyáltalán az Urálból ide.¹³⁰

Nézzük hát az összefüggő tényeket. Okulásul mindenkinek, magyarnak és szlováknak egyaránt. Mert ha Jozef Janták számára minden szláv, sőt szlovák volt már a Vinča műveltség korában a Kárpát-medencében úgy, hogy ehhez az állításához mindössze a germán rúnák egy válfaját kellett kölcsön vennie, akkor mennyivel inkább állíthatjuk ugyanezt mi magyarok magunkról, – azaz hogy minden magyar volt itt akkor, – akiknek a legősibb írások jeleivel azonosított saját abécéje képezi e korszaktól kezdve a sok-sok bizonyíték alapján az írástörténetben szereplő minden írás alapját az azóta eltelt évezredek, évszázadokon át máig használt székely–magyar rovásírás alakjában, amint Varga Csaba alábbi három ábráján látható.¹³¹ Felül az őś-ABC, alatta a magyar, az alatt pedig a származékok. Ez egyrészt az ősi jelek és a Kárpát-medencei régi írásos emlékek jeleinek nagyfokú azonosságát bizonyítja, másrészt azt, hogy e jelek és írás lett minden további elterjedt írás alapja.

¹³⁰ Vesd össze Türk Attila és Sudár Balázs sok-sok mostanában tett nyilatkozatával.

¹³¹ Felül az őś-ABC, alatta a magyar. Varga Csaba: *JEL JEL JEL avagy az ABC 30.000 éves története*. Fríg Kiadó, 2001. pp. 98, 209. és 390. Egyrészt az ősi jelek és a Kárpát-medencei régi (rovás)írási emlékek jeleinek nagyfokú azonosságát bizonyítja, másrészt azt, hogy e jelek és írás lett minden további elterjedt írás alapja.

Soroljuk hát fel e bizonyítékokat, egyúttal tudományos alapossággal helyreigazítva a Janták-cikkben szereplő pontatlanságok, tévedések és csúsztatások sorát. Mert hiszen az igaz magyar tudat alkotja a nemzeti versenyképességünkhöz vezető út köveit, s azok keménységét, kopásállóságát történelmünk tényei, igazságai biztosítják. Bár azt harsogják nekünk, hogy külön magyar tudatra nincs szükség, hisz az ember már meghódította a Földet, részecske szintű kezes hullámokkal elérünk mindenkit a földön. A tudományos technika minden nehézséget legyőz, minden problémát megold. De ennek ellentmond a valóság, a mellékelt ábra a szlovák rúnák álmodozásáról például, vagy az, hogy a legerősebb nemzettudata éppen az Amerikai Egyesült Államok polgárának van manapság. S ahogy nincs egyetemes nyelv, úgy tudat se lehet egyetemes – csak valamely nyelvhez kötött.

A magyar tudatot azonban megroppantotta az utóbbi félezer év történelme során végig érvényesülő kísérlet, hogy nemzeti műveltségi tudatunktól megfosztva, idegen hatalom érdekében kiagyalt múltat lássunk magunk mögött és ennek megfelelő jövőt magunk előtt. Ezt a hatalmat pedig itt az országon belül is képviselték azóta a vele együttműködők, külön magánérdeket érvényesítve – kivéve egy-egy tiszta időszakot, mozgalmat. Ezért nemzet- és a magyar tudatunk alapozását csak a legelfogulatlanabb és legkorszerűbb tudományra bízhatjuk, amire más nemzetek is alapozhatnak egyébként, akik a történelem során együtt éltek velünk.

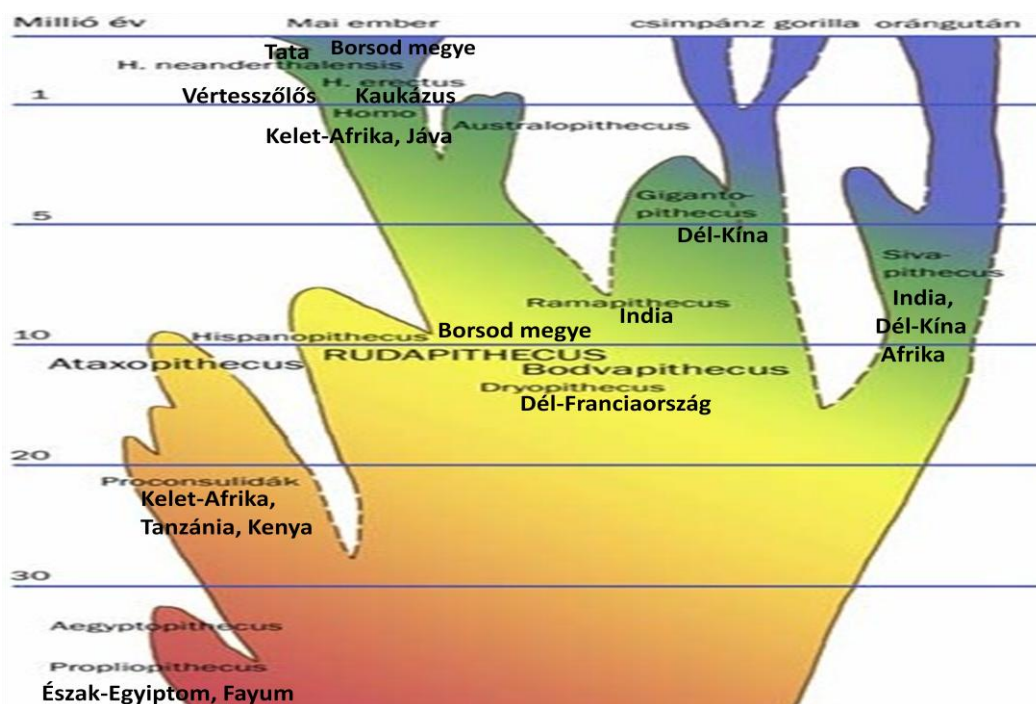
De mit tekinthetünk tudományos ténynek, ha hányatott történelmi sorsunk átalakította a rólunk írott történetet. Azaz ha nem magyar érdekek szerint írták meg történelmünket. Csak azt, amikor történelmi igazságunk egyetemes tudomány lehet. A tudományos vizsgálat, a tudományos hatékonyság jelentős eszközökkel bővült, így ezeket használva a magyar nemzettudatot is erősítő igaz tényeket tárhatunk fel. Ezek legfőbb tanulsága, hogy a Kárpát-medence teljes múltjának mi vagyunk a gazdái; az itt született tudás alapozta meg Európa előnyeit; földműves elődeink tömege a harci támadásokat kiiktatta, a katonákat békés célra rendelte; valamint hogy nemzeti értékeink egyetemes példaként szolgálhatnak.

Idő (év)	Korszak	
700.000-90.000 éve	alsó	őskőkör (paleolitikum)
90.000-40.000 éve	középső	
40.000-12.000 éve	felső	
12.000-7000 éve	átmeneti kőkör (mezolitikum)	
7000-5000 éve	újkőkör (neolitikum)	
5000-3800 éve	kora	rézkor
	közép	
	késő	
	korabronzkor	
3800-3500 éve	középső bronzkor	
3500-3000 éve	késő bronzkor	
2900-2700 éve	kora vaskor	
2700-2000 éve	vaskor – ókor	

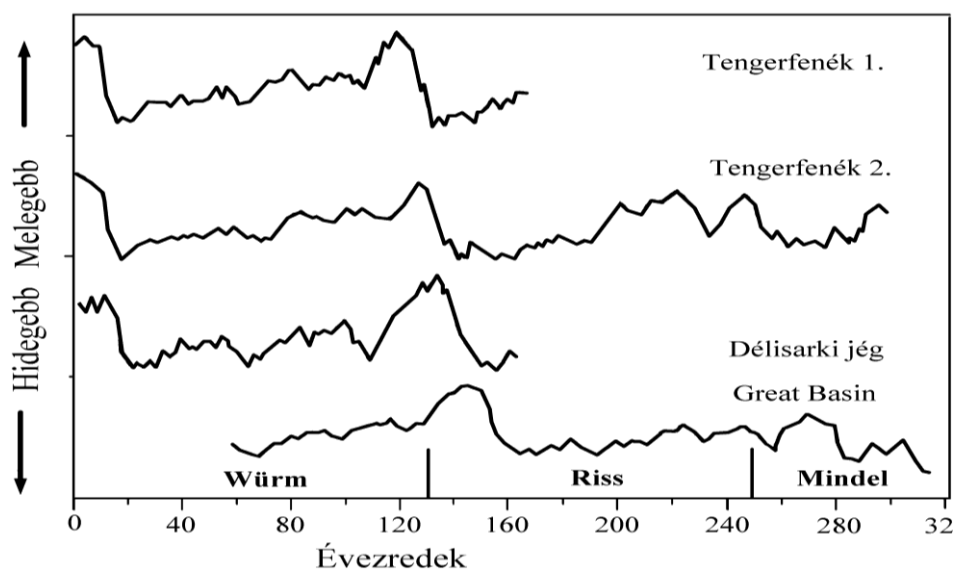
1. ábra. Időrend az alsó őskőkortól az ókorig.

Manapság igen pontos időrendet ismerünk az emberi korai műveltségekkel kapcsolatban (1-6. ábra). Az ember múltjába beletartozik minden Homo elnevezésű korszak embere, legalább a Homo erectus kora óta. Ez minket, közép-európaiakat és magyarokat érint erősen, a Vértesszőlősi ember miatt, s ekkor Európából nincs más lelet (2. ábra). A műveltségi nyomok értelmes lényre valának, amit a genetika is alátámaszt a férfi sejt tulajdonságörökítő helyre nem álló szakaszán a mutációs eltérések számát, sorrendjét tekintve. Az itt legelterjedtebb haplocsoport az M168-M130-M89-M9-M45-M173-M17, ebből 60 %-kal részesedünk. Közeli testi rokonaink is magas arányt mutatnak az európai környezethez képest: lengyel 56,4 %, ukrán 54, udmurt 37,2, macedón 35, horvát 29,3, szlovák 26,7, míg mari 13, görög 11,8, szír 10, albán 9,8, libanoni 9,7,

lapp 8,3, grúz 7,9, török 6,6, német 6,2, holland 3,7, közép-észak-olasz 4, valamint kalábriai, szardíniai, francia, katalán, baszk és andalúz mind 0 %.¹³²

2. ábra. „Isten tenyerén.” Kretzói Miklós törzsfája alapján.¹³³

3. ábra. A Föld globális hőmérséklete és a jégkorszakok időrendje.

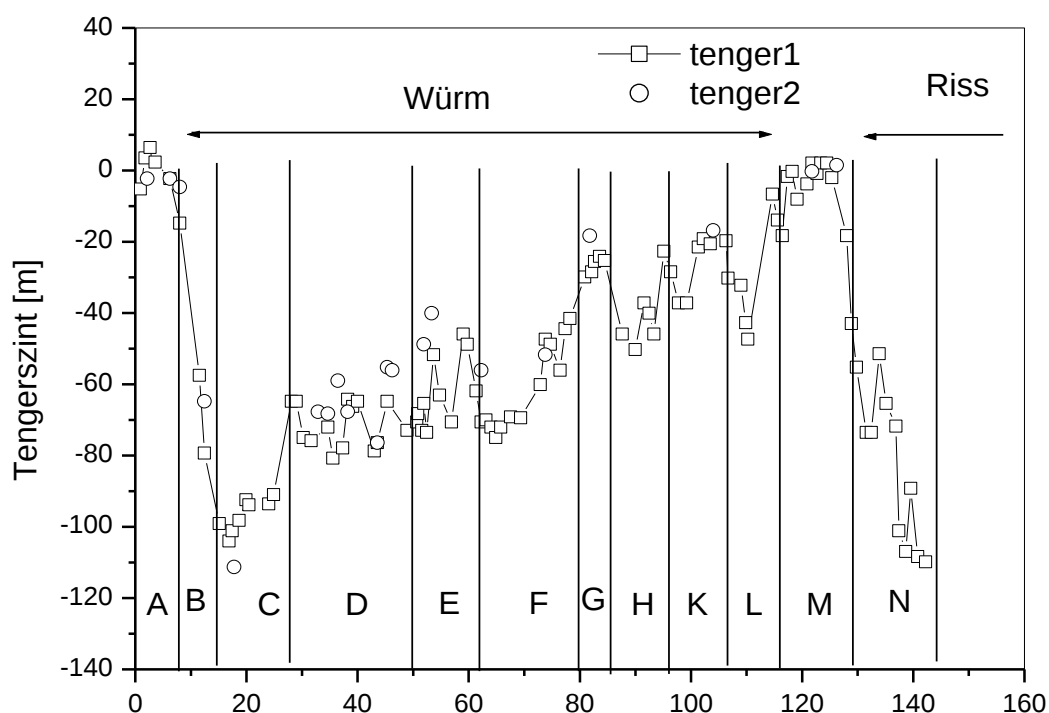
¹³² Lásd erről Cser Ferenc–Darái Lajos: *Magyar folytonosság a Kárpát-medencében*. Fríg Kiadó, Pilisszentiván, 2005; Cser–Darái: *Az újkőkori forradalom népe*. Fríg Kiadó, Pilisszentiván, 2006; Cser–Darái: *Európa mi vagyunk I-II*. Fríg, 2007-2008; Cser–Darái: *Kárpát-medence vagy Szkítia*. Fríg Kiadó, Pilisszentiván, 2008; Cser–Darái: *Kárpát-medencei magyar ősiség*. HUN-idea Kiadó, Budapest, 2000.

¹³³ Kretzói Miklós: *Gondolatok az emberréválás korai szakaszáról*.

<http://www.ace.hu/rudi/torzsfaja.jpg> [2014. 06. 20.]

Idő (év)	Jégkorszak
2.000.000 1.600-660.000	dunai I-II. bieber
660.000-500.000	günz
550.000	hidegcsúcs
500.000-440.000	meleg szakasz (interglaciális)
330.000-250.000	mindel (korábbi 750.000-450.000)
270.000	hidegcsúcs
250.000-130.000	riss (korábbi 375.000-275.000)
230.000 és 187.000	hidegcsúcs
128.000-118.000	nagyon meleg szakasz (int.gl.)
115.000-18.000	würm
79.000, 65000	hidegcsúcs
75.000-65.000 22.000; 14000 és 11500	meleg szakasz (interstadiális) hidegcsúcs, id. és ifj. dryas

4. ábra. Jégkorszakok időrendje s a műveltséget befolyásoló hidegcsúcsok.

5. ábra. A würm jégkorszak időrendje (ausztráliai) tengerszintek elemzése alapján. A: jelenkor, B: fölmelegedés, C: hideg csúcs, D: 3. lehűlő szakasz, E: interstadiális, F: közbenső hideg mélypont, G-L: 2. lehűlő szakasz, L: 1. hideg mélypont, M: interglaciális, N: riss felmelegedő szakasza. Egy-egy lehűléshez köthető a túlélő műveltségek teljesítménye!

Idő: év	Ember	Hely	Gén-mutáció
1,5 millió év	Homo ergatras (?)	Kaukázus (afrikai)	M168
1,5 millió évtől több százezerig	Homo erectus	Dél-Ázsia	M130
	<i>Modern ember:</i> Homo erectus, acheuli, moustieri műveltség	Kaukázus	M89
		Kaukázus és Ázsia	M9
		Kaukázus, Európa	M45, M173
150.000–kb. 40-20 ezer	<i>Modern ember:</i> Homo sapiens neanderth., moustieri, aurignaci.	Európa	M173
Kb. 50.000-től	<i>Modern ember:</i> gravetti műv.	Európa, Ázsia	M17
20.000-től	Későbbi pásztor műveltségek	Európa	M170, M172
4000 éve	Halász–vadász–pásztor	Északkelet	TAT

6. ábra. Műveltségek megfeleltetése a genetikai jelzőknek.

Afrika: M91-M32 (M06, M31)

M74-M94-M139-M60

M74-M94-M139-M168-M01-M145-M40-M96-M02

Közel-Kelet:

M74-M94-M139-M168-M01-M145-M40-M35

Japán: M74-M94-M139-M168-M01-M145-M174

Ázsia: M74-M94-M139-M168-M89-M09-M175

Dél-Ázsia:

M74-M94-M139-M168-M89-M09-M04

M74-M94-M139-M168-M130

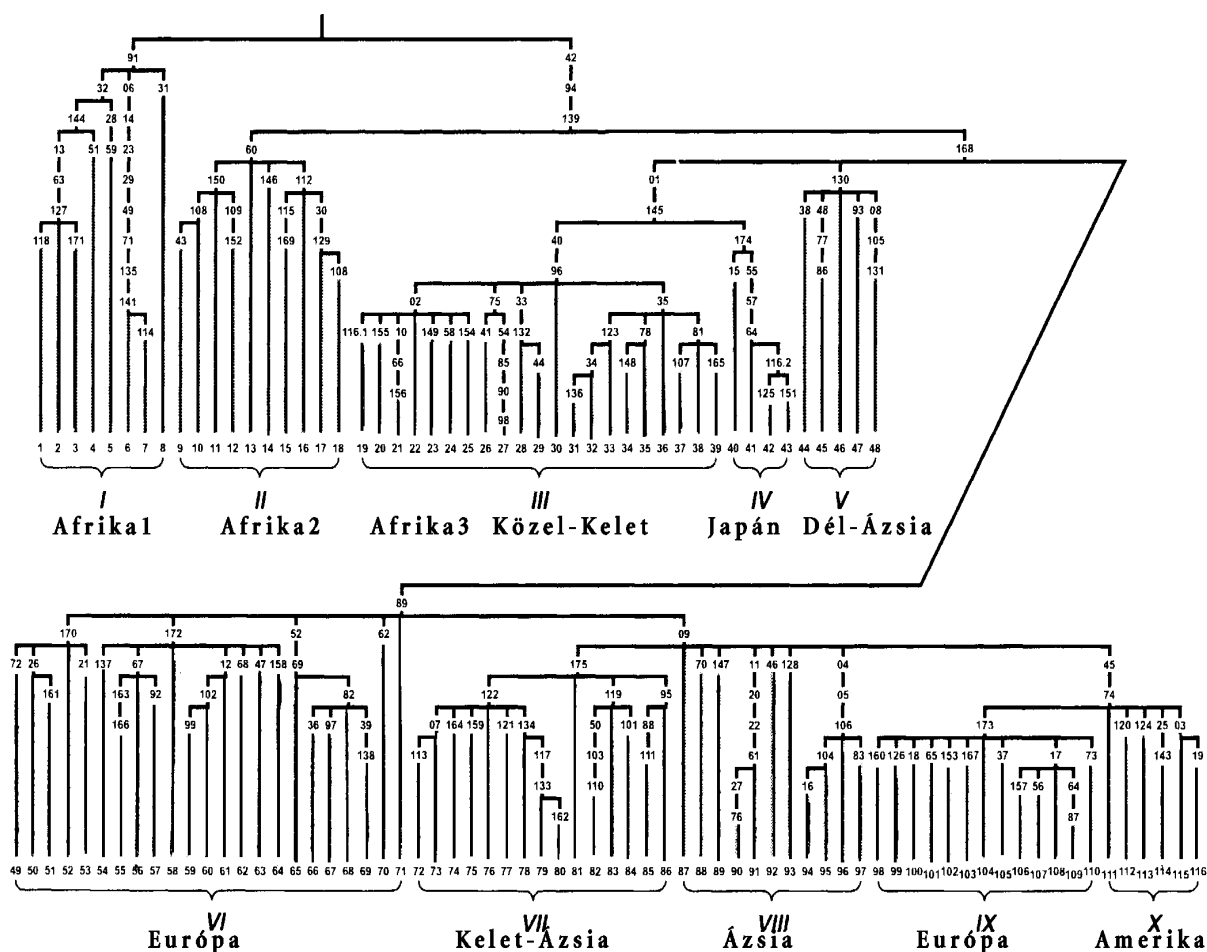
Európa: M74-M94-M139-M168-M89-M09-M45-M74-M173-M17

M74-M94-M139-M168-M89-M170 (M172, M52, M62)

Amerika:

M74-M94-M139-M168-M89-M09-M45-M74-M03

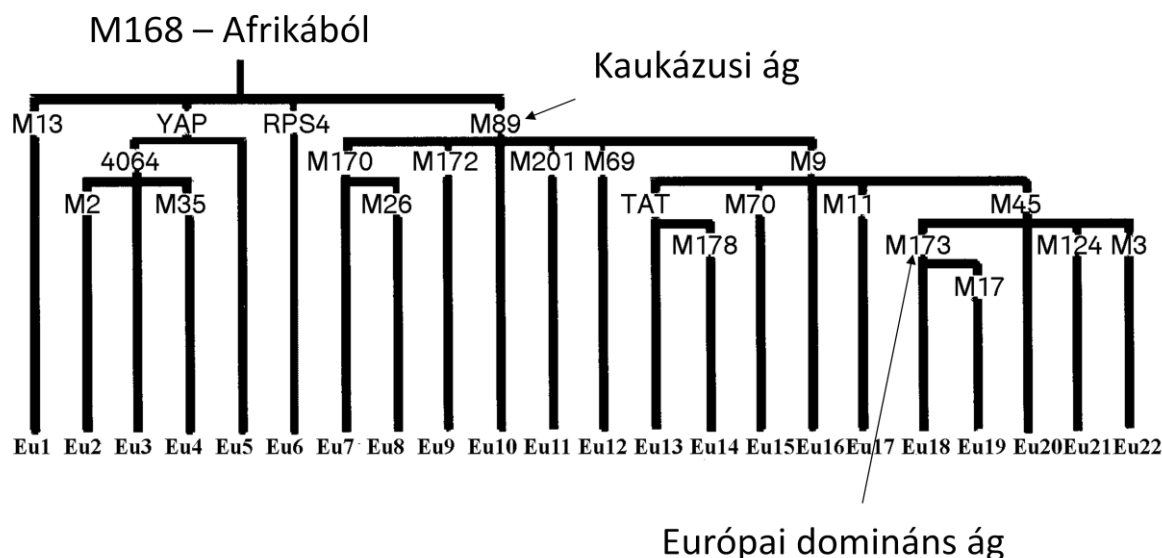
7. ábra. Az emberi mutációs leágazási egyezések.

8. ábra. Az emberiség Y kromoszóma szerinti származási fája.¹³⁴

Mindez arra utal, hogy ez a legalább ötvenezer éves mutáció, a Kaukázus térségéből északra kerülve, műveltségváltás miatt terjedt el, még Ázsia felé is, egészen Indiáig (7-9. ábra). Ez a gravetti folyómenti műveltség, amely ugyan a Don mellett érte el csúcspontját, de kialakulása a megelőző Kárpát-medencei műveltségekből származtatható. Csak ott volt pattintott kavics szerszámos műveltségi folytonosság, majd Szeleta lándzsahegyekkel, tatai csontcsiszolással, kézművességgel, stb., amiből tulajdonságai alapján egyáltalán eredeztetni lehet (10. ábra). A vércsoport adatok mindezt alátámasztják, hiszen saját Kárpát-medencei mutáció látszik, amely az őseurópai 0-s vércsoport rovására nálunk nagyobb arányú minden más európai népnél, de a közvetlen szomszédaink szintén többet birtokolnak belőle (11. ábra).

¹³⁴ Peter A. Underhill, Peidong Shen, Alice A. Lin, Li Jin, Giuseppe Passarino, Wei. H. Yang, Erin Kaufman, Batseva Bonnén-Tamir, Jaume Bertranpetit, Paolo Francalacci, Muntaser Ibrahim, Trefor Jenkins, Judith R. Kidd, S. Quasim Mehdi, Mark T. Seielstad, R. Spencer Wells, Alberto Piazza, Ronald W. Davis, Marcus W. Feldman, L. Luca Cavalli-Sforza, Peter J. Oefner: Y Chromosome Sequence Variation and the History of Human Population. Nature Genetics, 2000/ 26. sz. p. 358-361.

9. ábra. Az Y-kromoszóma mutációk európai-rendszere.¹³⁵ M173 - az ősi aurignaciak utódai. M17 – az ősi gravettiek utódai: magyarok (60%), lengyelek (56,4%), ukránok (54%), macedónok (35%), horvátok (29,3%), szlovákok (26,7%), udmurtok (37,2%). YAP-M35 – déli földművelők utódai. M170 – a kurgán hódítók utódai. M172 – pásztorok. TAT – északi, késői, a 'finnugor' nyelvi kapcsolat után.

E haplocsoporthoz képest eggyel kevesebb elemet tartalmaz – vagyis az M17-et nem tartalmazza – egy régibb európai haplocsoport, amely a nyugat-európaiaknál magasabb arányú, mint itt. E két genetikai csoporthoz tartozó ember itt egyesült, amit embertani jegyek alátámasztanak. Azaz a gravetti meleg éghajlathoz idomult testű embere és az aurignaci, moustieri hidegövi ember keveredésének nyomait mutatják az utódok. Ez a beáramló gravetti embere mellett a bükki műveltség, azaz Szeleta és Istállóskő emberét jelenti. Utóbbiak hatását érzékeljük a nagy fej, vastag csontozat, hosszú törzs és rövid láb erőteljesebb előfordulásában, míg előbbieket a vékonyabb csontozat, kisebb fej és a földtől távolabbi, azaz hosszabb lábon hordott rövidebb törzs esetében. Az új műveltség e kevert embere belakta a folyók menti sík területeket, és később földművelést folytatva igen megszorozódott, mivel a földművelő-állattenyésztő ember 400-szorosan termékenyebb a korábbi gyűjtögető-halász-vadász néphez képest. Ezekkel a folyamatokkal összefüggésben az M173 mutációval végződő haplocsoport – amint a 0-s vércsoport is – őseurópai alapként bennünk várhatóan kisebb arányú, 13,3 %, míg a nyugat-európaiakban, ahová a gravetti kevéssé

¹³⁵135 O. Semino, G. Passarino, P. J. Oefner, A. A. Lin, S. Arbuzova, L. E. Becknam, G. De Benedictis, P. Francalacci, A. Kouvatsi, S. Limborska, M. Marcikiae, A. Mika, B. Mika, D. Primorac, A. S. Santachiara-Benerecetti, L. L. Cavalli-Sforza, P. A. Underhill: The Genetic legacy of paleolithic Homo sapiens sapiens in Extant Europeans: A Y Chromosome Perspective. Science, 2000/290. sz. pp. 1155-1159.

terjedt el, magasabb: spanyol-baszk 88,9 %, francia-baszk 86,4, katalán 79,2, holland 70,4, közép-észak-olasz 62, andalúz 65,5, francia 52,2, német 50 % (9. ábra).

A Kárpát-medencei emberi és néptörténeti egység és folytonosság azt jelenti, hogy ez a térség a kora kőkortól kezdve folyamatosan lakott. Túlnyomó többségében mindig ugyanazok által, a beáramlók beolvadtak vagy továbbálltak. A kultúrák egymást váltva, folyamatosan fejlődtek tovább. A Szeleta műveltség kulturális elemei mindvégig jelen vannak és a Subalyuk műveltség embertani jegyei is végig követhetők. A neandervölgyi embertípus itt ötvöződik a kaukázusival és az így kialakult crô-magnon B embertípus még az Árpád kori sírokban is nagymértékben jelen van. A jelenkor embertani képében a crô-magnon B típus a pamírral keveredve komoly tényező. Ezt a helyre nem álló sejtí férfi tulajdonság-örökítőink, azaz Y kromoszómánk vizsgálati eredményei megerősítik: a medence lakói tulajdonság-örökítő állománya 73%-ban ősi európai, amit közel 9%-nyi még ősből észak-afrikai állomány egészít ki, mely csak később, a földműveléssel érkezett ide. A magyarság jelenkori férfi tulajdonság átörökítő állományában a legkésőbbben idejött ázsiai, közép-ázsiai állomány részesedése 18%-nál kevesebb (9. és 11. ábra).

Acheuli	Moustieri	Aurignaci	Gravetti
Vértesszőlős I.	Subalyuk	Istállóskő I.	Bodrogkeresztúr
Vértesszőlős II.	Érd	Szeleta	Árka, Szegvár
Vértesszőlős III. és id. Buda	Bánhida	Istállóskő II.	Zalaegerszeg
	Tata	Dolni Vestonice	Szekszárd, Palánk
Vértesszőlős IV. és ifj. Buda	Észak-Alpok,		Ságvár
	Dél-német Síkság		Pilis-hegység
	Szeleta		Bükki Balla barlang

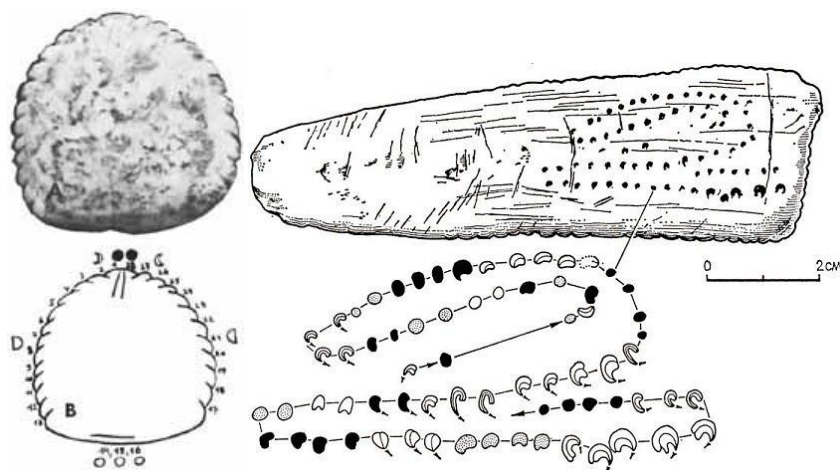
10. ábra. Régészeti műveltségek a Kárpát-medence térségében.

Első európai emberi megtelepülés a 450 000 éves vértesszőlősi vadász, ki- nek telephelye hévforrás mellett volt. 150 000 éve megjelent Európában, Nyu- gat-Ázsiában és majd egész Afrikában, az európai Homo erectusból kifejlődött robusztus, hideghez alkalmazkodott testű Homo sapiens neanderthalis, a modern ember egyik elődje. Fejlett társadalmi életet élt, etikával rendelkezett. A moustieri műveltséget tulajdonítják neki, amelyet hosszú idő alatt továbbfejlesz- tett. Ez az ősember sokáig együtt élt az Európába a Kaukázusból érkező – ott a mindel–riss átmenet óta szubtrópusi éghajlaton hosszú idő óta kifejlődött – me- leg égövi testalkatú, hosszúlábú és vékony testű ősemberrel, a modern ember

közvetlen elődjével. Aztán keveredett vele, ezért harmincezer éve eltűnt, azaz kikopott, feloldódott az új, crô-magnon embertípusban. A keveredés egyik helyszíne a Kárpát-medence volt.

Vércsoport	Vércsoportok aránya	
	nálunk	európai átlag
0	27,23%	34-38%
A	43,65%	42-50%
B	19,12%	12 % (De: ruthének: 21,6% szlovákok: 17,7% horvátok: 17,72% szerbek: 15,6 % szlovének: 15,26 % Óegyiptom: 15-17% % mai Egyiptom: 20%)
AB	10% (a 0 rovására nagyobb az AB)	4% (De: szlovákok: 9,1% ruthének: 9,9% horvát és erdélyi román 6%, míg óegyiptomi: 12-17%)

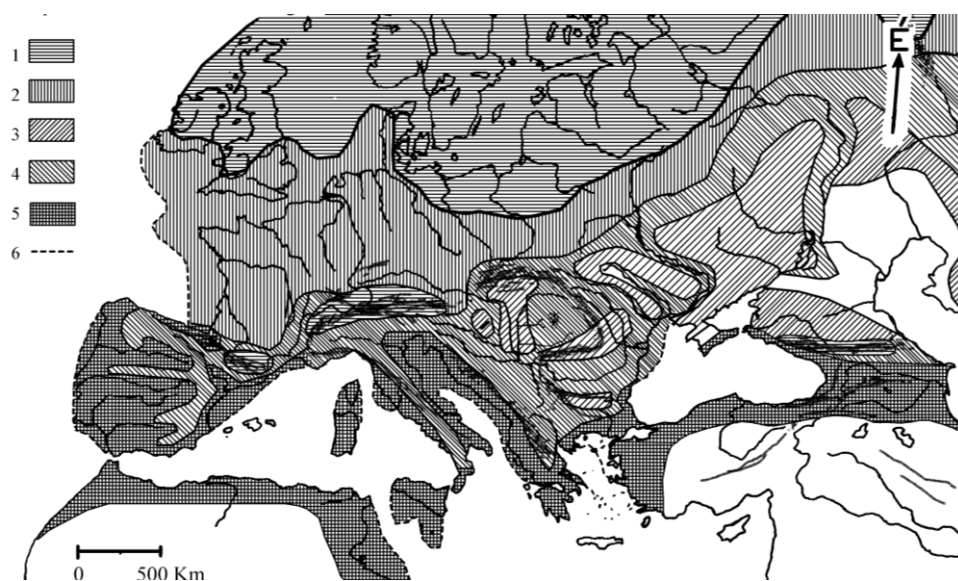
11. ábra. Magyar és európai vércsoport arányok összehasonlítása.¹³⁶

12. ábra. Bodrogkeresztúri holdnaptár (balra) és a megfejtett Abri Blanchard-i csontlap.¹³⁷

¹³⁶ Nagy Ákos: *A kor halad, a vér marad. A vércsoport jelentősége a magyar őstörténet kutatásában.* Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó, Budapest, 2000.

35 ezer éve Európában megjelent a képzőművészet, részben a barlangok falán lévő festmények, részben kőből faragott vagy agyagból kiégetett, elhízott formájú asszonyszobrok, az ún. Vénusz-szobrocskák alakjában. Utóbbi a gravetti műveltséggel a Kárpát-medence közvetlen környezetében is megjelent. Ugyanakkor a Kárpát-medencén belül a délnyugat-európai barlangfestészet az antropomorf istenszobrokkal együtt, hiányzik – a bükki aurignaci műveltségű Hildebrand barlangi, a barlangrajzok kezdetét jelentő, kecskére emlékeztető fal-kaparások kivételével. Bár az emberszobrokat a bükki műveltségű Morva-medencében Dolni Vestonice telepén agyagból kiégették s majd összetörték, mintegy jelképesen feláldozták a termékenység jelképeként, de nem tekintették azokat istenségnek, hiszen arcuk sem volt.¹³⁸ Dolni Vestonice emberét a felső perigordi műveltséghez sorolják, kora kb. 5 évezreddel fiatalabb Bodrogheresztúrénál.¹³⁹

13. ábra. Európa klímaövezetei a würm leghidegebb időszakában. 1: állandó jégtakaró, 2: tundra, 3: sztyeppe, 4: parktundra, 5: erdőövezet, 6: tengerpart vonala.

¹³⁷ Pásztor Emília–Priskin Annamária: Történelem előtti csillagászok? Modern mítosz alkotta ősi tudás. *Természet Világa* 141. évfolyam, 12. szám, 2010. december.

<http://www.termeszetvilaga.hu/szamok/tv2010/tv1012/pasztor.html>. Módosítva: 2012. január 13. 17:42:34.

René Noorbergen: *Az elveszett fajok titkai. J. R. Jochmans kutatásai alapján.* JÓSIÁS Könyv- és Lapkiadó Egyesület, Budapest, 1998. <http://www.scribd.com/doc/58921706/24/Peldak-a-tortenelem-el%C5%91tti-szamtantudomanyra-es-csillagaszatra> Módosítva: 2012. április 1. 20:02:56.

¹³⁸ Richard Rudgley: *The Lost Civilizations of the Stone Age.* The Free Press, New York, 1999. p. 153.

William Ryan–Walter Pitman: *Noah's Flood. The New Scientific Discoveries about the Event that Changed History.* Simon & Schuster, New York, 1998. p. 151.

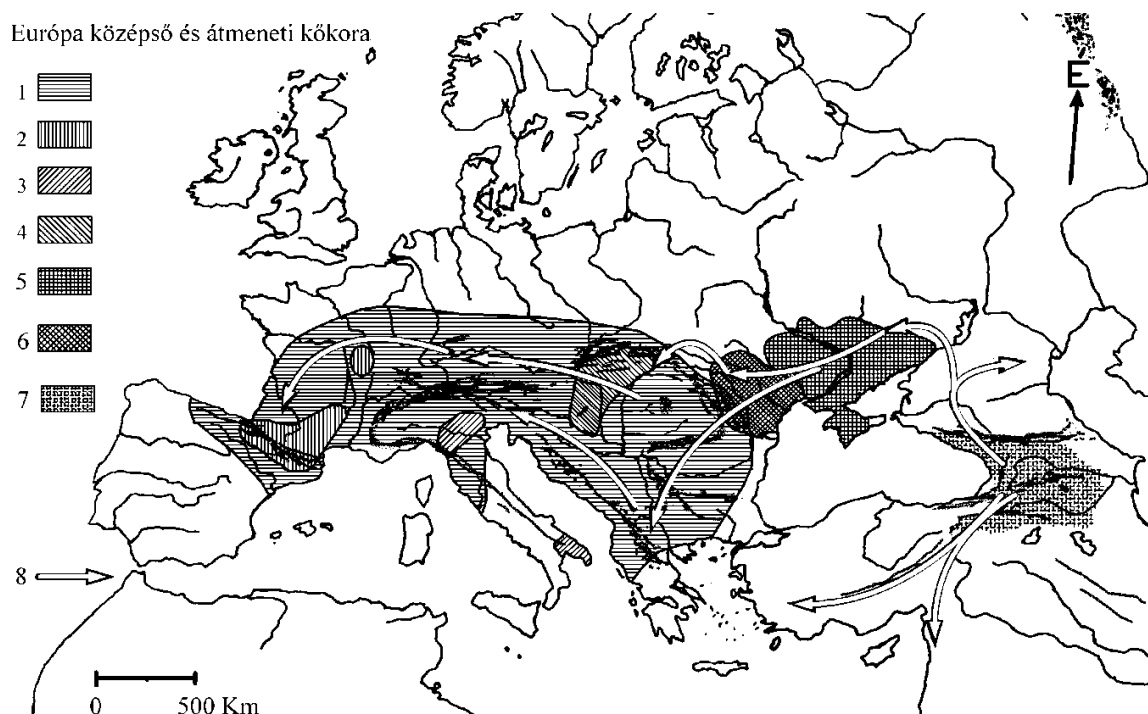
¹³⁹ Francois Bordes: *The Old Stone Age.* World University Library, London, 1968. p. 176.

A bodrogkeresztúri gravetti műveltségben talált, kalcit lemezre karcolt Hold-naptár viszont reális kozmikus szemléletet tükröz (12. ábra). A Duna vonalától északra és keletre élt szögletes fejű, zömök, crô-magnon B típusú embernek és elődeiknek a hideg éghajlat kemény körülményeinek kellett ésszerűen megfelelniük, különben elpusztultak volna. Az a másik, a Dunától délre és nyugatra élt mediterrán embertípus pedig már ekkor hordozta magában az antropomorf istenségek elképzelésének hagyományát. Ennek a népességnek meleg éghajlati, mintegy édenkerti környezetből származtak az ősei, akiknek ezért hibás döntés ott kevésbé veszélyeztette a fennmaradását. Így a problémák átszellemített, anyagi jellegétől elvont megoldása, például az elemeket megtestesítő istenségekhez való imádsággal, az utódok számára is elfogadható szokás volt. Ez lehet a magyarázat a két műveltség eltérő reakciójára: nem volt azonos a gondolkozási módjuk! A hidegövi eredetűek folytatták a mellérendelő szemléletből fakadó szellemi életüket, míg a meleg övből származók hajlottak annak elvetésére és az alárendelő szemléleti módot alakították ki. Határozott szétválásuk a Fekete-tó feltöltődését követő időtől a temetkezési helyek tárgyi mellékleteiből egyértelműen látható (13 és 14. ábra).

Korábban azt tartották, hogy a Kárpát-medence a würm utolsó fölmelegedésekor kiürült, műveltségei észak felé költöztek el.¹⁴⁰ Most úgy látjuk, maradtak bőven 'túlélők', akik néhány emberöltőn belül átvették és továbbfejlesztették a délről érkezett mezőgazdasági technikát. Sokan voltak, akik nem költöztek északra, mint a rénszarvas vadászok (a későbbi lappok, finnek elődei). Éles határvonal látszik ekkor a Kárpát-medencén belüli három műveltség között: a Körös-Tisza-i délről települt a Tisza mellé, ettől északra és keletre az újkőkori bükki műveltség, majd nyugatra az alföldi kerámia műveltsége,¹⁴¹ azaz a dunántúli, később a lengyeli műveltség. Utóbbiak nem érkeztek sehonnan, ezek itt maradtak a jégkorszak fölmelegedésekor, s az élelmiszertermelés föl vételével párhuzamosan határozottan elváló műveltségeket mutattak. A háromból kettő meg is felel a középső és a felső kőkorszak egymással nem érintkező műveltségeinek. A Duna völgye és a Duna-Tisza-köze ősműveltséget tekintve lakatlan volt. A folyók mellé a gravetti műveltség érkezett, így a Tisza mellett Szegednél ismerünk gravetti telepet. Az újabb és újabb kerámia típusok ellenállás nélkül kerülnek – módosultan – az egyik műveltségből a másikba.

¹⁴⁰ Gáboriné Csánk Vera: *Az ősember Magyarországon*. Gondolat, Budapest, 1980. p. 248.

¹⁴¹ Makkay János: *A magyarországi neolitikum kutatásának új eredményei*. Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 1982. pp. 42-67.

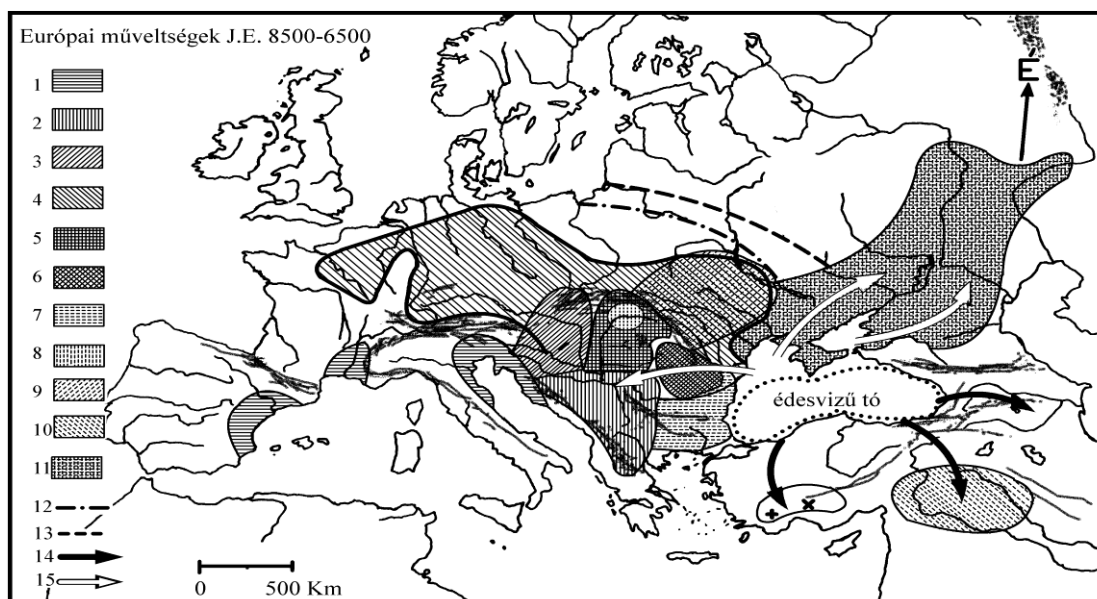
14. ábra. A würm utolsó hideg és felmelegedő szakaszának emberi települései, műveltségei Európában. 1: aurignaci, 2: chatelperoni, 3: uluzzi, 4: szeletai, 5: krími Muzra-Kobe, 6: Dnyeszter-Bug átmeneti kőkorszaki, 7: kaukázusi, 8: gravetti vándorlása.

Az ifjabb dryast jelentő rövid eljegesedést hirtelen olvadás váltotta fel, majd még egy öt évszázados lehűlést követően a fölmelegedés állandósult. Ennek során a kanadai, mintegy 150 ezer köbkilométernyi olvadék vizet felduzzasztó ú. n. Laurentid-jégtömb megrepedt,¹⁴² annyi vizet engedett a világóceánokba, aminek hatására azok vízszintje hirtelen mintegy öt métert emelkedett, s víz alá kerültek a part menti területek Euráziában kiváltva az ott élőkből az özönvíz emlékképét.¹⁴³ E hirtelen vízszintemelkedést megelőzően a Fekete-tenger medencéje a mai vízszintje alatt 150 méterrel a jelenlegi területének mintegy a felére zsugorodott. A partvidéknek a korábbi mini-jégkorszakok alatti klímája azonban alkalmas volt emberi településre, ugyanakkor a Fekete-tót övező környező területek nem. A Fekete-tenger sós vizes feltöltődése ezt követő időszakra esett. Geológiai, rétegtani vizsgálatok szerint ez végzetes hirtelenséggel történt a Boszporusz hirtelen átszakadása miatt (15. ábra).¹⁴⁴

¹⁴² Stephen Oppenheimer: *Eden is the East. The Drowned Continent of Southeast Asia*. Phoenix, London, 1999. p. 35.

¹⁴³ Oppenheimer (1999). pp. 62-66.

¹⁴⁴ Ryan (1998), pp. 128-134. Richard Stone: „Black Sea Flood Theory to Be Tested.” *Science* 1999/283. sz. Richard A. Kerr: „Black Sea Deluge May Have Helped Spread Farming 7500 BP.” *Science*, 1998/79. sz. p. 1132.

15. ábra. Európai műveltségek a würm fölmelegedését követő időben. 1: legkorábbi európai földművelés, 2: Vincsa, 3: lengyeli, 4: vonaldíszes kerámia legnagyobb kiterjedése, 5: Tisza, 6: bojan, 7: Karanovo, 8: бүккі, 9: kukutyini (cucuteny-i), 10: folyamközi öntöző, 11: sztyeppei pásztor műveltségek, 12: Dnyeszter-Bug műv. északkeleti határa, 13: Nemuna műv. határa, 14, 15: Fekete-tó feltöltődésekor szétszóródott műv.-ek, +: Hacilar, X: Çatal Hüyük. Az édesvízü tó feltöltődését Fekete-tengerré korábbi expedíciók bizonyították. A hatalmas ár 155 méterre emelte a vízszintet, 155.400 km²-t öntötte el. Tengergeológusok szerint az özönvíz hirtelen jött Kr. e. 5550 körül.

A felmelegedéssel felolvadt, a csapadékos időjárásból fakadó sok víz kimos-ta a Kárpát-medencében a továbbélő műveltségek nyomait, korábbi leleteket ré-tegzett föléjük. A Kárpátok környékén és a Dunántúlon a népesség lecsökkent, különösen a síkvidéki területek ürültek ki. A barlangi kutatásokat sem követte a jóval költségesebb intenzív feltárás a nyílt színtereken. Ezért a fölmelegedés alatt helyben maradt műveltségeknek alig ismerjük a nyomait, bár későbbi idő-szakok egyértelművé teszik, hogy a dombvidéki műveltségek embere nem tűnt el.¹⁴⁵ A mostanában felfutó múholdas régészet azonban rengeteg eredményt ho-zott.

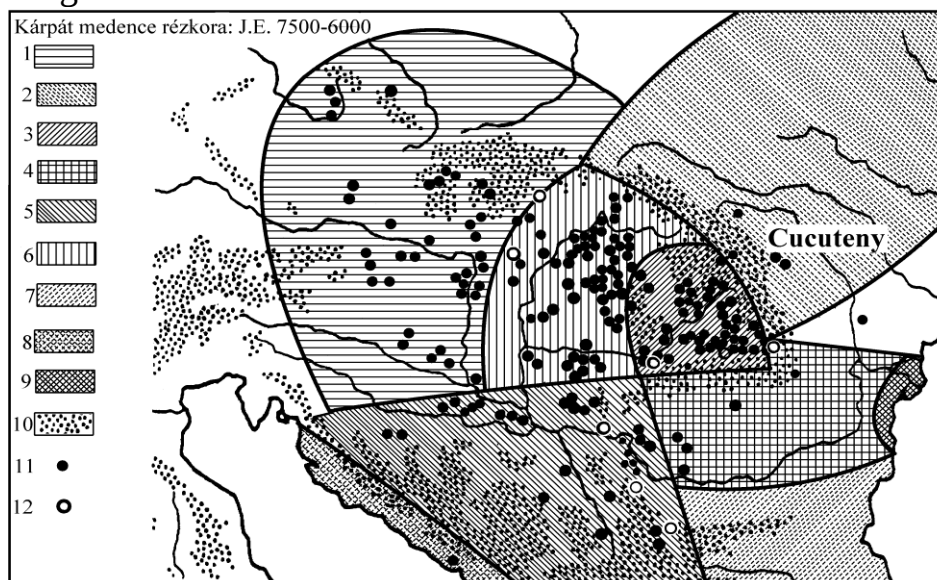
Az első újkőkori műveltséget folyó melléki megművelhető területekre érke-zett új népesség alakítja, s az egyedülálló és magányos бүккі műveltség északi és délkeleti irányban átnyúlt a Kárpátokon, hamarosan meglehetősen nagyszámú újkőkori telepet hozva létre.¹⁴⁶ Ez arra utal, hogy a korábbi lakosság megmaradt, csak a régészeti leletei tűntek el a fölmelegedés csapadékhozama miatt. Ezért is

¹⁴⁵ Marija Gimbutas: *The Goddesses and Gods of Old Europe 6500-3500 BC Myths and Cult Images*. Thames and Hudson, London, 1982, p. 27. Marija Gimbutas: *The Civilization of the Goddess*. Harper, San Francisco, 1991. p. 43.

¹⁴⁶ Gimbutas (1991), p. 103.

van a genetikai kutatásoknak nagy jelentőségük, mert részben pótolhatják az innét hiányzó adatokat. A Dunántúl továbbra is a mediterrán térségből töltődött fel emberrel. A Kárpát-medencének a Duna által elválasztott két részén élők eltérő mentalitást mutattak, eszközeik, kerámiájuk ez évszázadokban nem mutatja egymásra hatásukat.

A földművelés kialakulásának itt két hulláma volt. Az első, amely déli hatásként terjedt, a még ma is 8,9%-ot kitevő déli embert hozta. Akik ugyan sokkal későbbiek itt a többséget képező helybeli eredetűekhez képest, de igen régi, még afrikai génmutációs jelzővel (M35) bírtak a natufi műveltségből. Velük az addigi 73,3 %-os őskori származású emberarány (13,3 % M173 + 60 % M17) még tovább növekedett itt 82,2 %-ra (9. ábra). A második beköltözési hullám az említett világtörténelmi jelentőségű eseményhez kötődött: a vízözönt jelentő Kr. e. 5550 körüli Fekete-tavi tengerre áradás katasztrófája következtében, amikor az ott a megelőző pár évezredben kialakult magas szintű tudományos eredményeket adó műveltség, amely már társadalmi hierarchiát teremtett, ide menekülve fejlesztő hatással volt mezőgazdaságunkra. Ez ekkortól a dombvidéket is meghódította, áttért az esőztető és majd az erdőégetéses földművelésre, ami szinte végtelen termelési növekedést tett lehetővé. A katasztrófa alatt a Fekete-tótól déli irányba indult és kétezer év múlva Mezopotámiába jutott műveltség miatt látszódnak sok hasonlóság az ottani műveltség és nyelv és a miénk közt. Ezen túl azonban hangsúlyozandó, hogy az egész kelettel való további műveltségi hasonlóságunknak még régibb az eredete, az ősi emberi műveltség jellegzetességei, amit Ázsiában elég nagy arányban őriztek, míg Európában egyedül nálunk maradt meg.

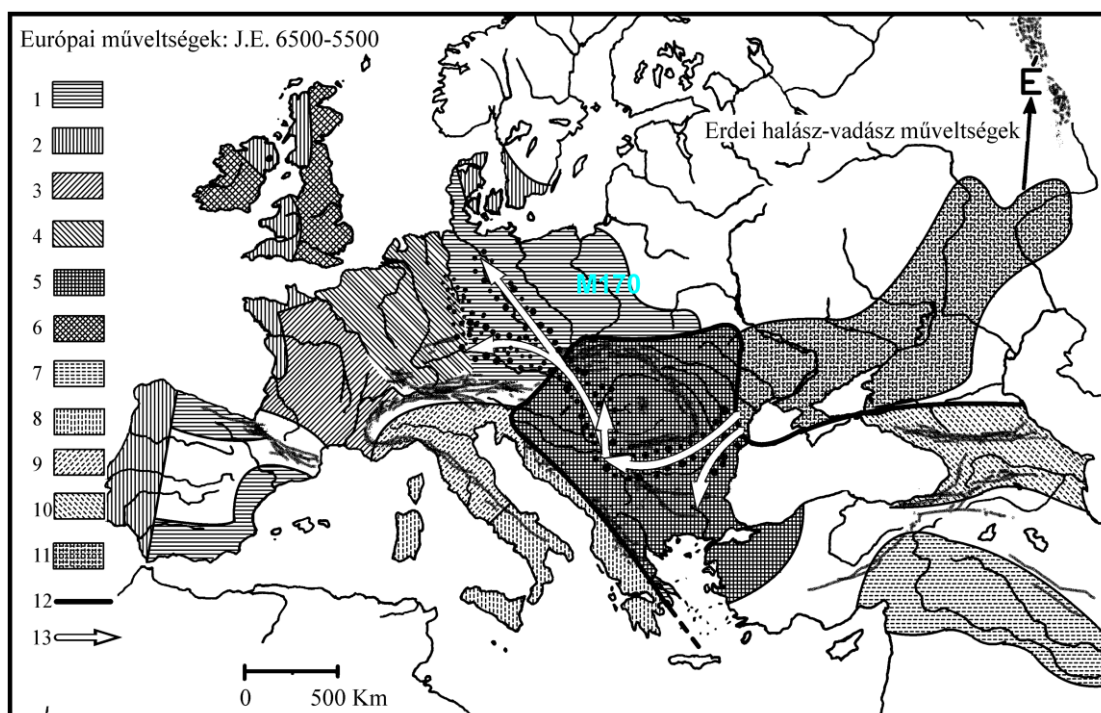
16. ábra Az Őreg-Európa műveltségei és a Kárpát-medence rézkora. 1: lengyei műveltség, 2: Cucuteny műveltség, 3: Petresti műveltség, 4: boian műveltség, 5: Vinča műveltség, 6: Tisza műveltség, 7: Karanovó műveltség, 8: Danilo-Hvar műveltség, 9: Hanangia műveltség, 10: Hegyvidék, 11: rézfeldolgozó hely, 12: rézbánya.

A földművelés elszaporította a Kárpát-medence szalagdíszes kerámiájú népét, aki a felmelegedés nyomában északkelet és északnyugat felé kitelepülve kereste a földművelésre alkalmas földet. A kenyértörés intézménye az eltávoztaknak jogokat hagyott a szülőföld (anyaország) természeti kincseire (ékkövek, fémbányák, só, fűszerek, stb.) s a visszalátogatás a szent helyek felkeresését is jelentette (a búcsújárás előzménye). Később délre is történt terjeszkedés. Keletre a Kárpátokon túl a Dnyeperig volt földművelésre alkalmas löszös talaj: fekete-föld (16. ábra). Az oda kitelepült nép, a kukutyini (zabhegyező) műveltség egy része, a sorozatos sztyeppei harciasok támadásai idején több hullámban visszatelepült a Kárpát-medencébe. Először a szarmatákkal a jazigok, majd az avarok idején a griffes-indások és Árpád magyarjaiként legutoljára. És mivel ugyanazokkal a genetikai, vércsoporti és embertani jegyekkel rendelkeztek, mint a bentiek, viszonylag nagy számuk nem változtatott jellegzetes arányainkon. Ugyanakkor az indoeurópai műveltségek és nyelvek egymáshoz való hasonlóságának egyik összetevő elemét is ezek az innen elterjedt földművelők adták (18. ábra). Az esőztető földművelést folytató, összefoglaló nevén Duna menti műveltség – mely időnként odébb települve egyedülálló erdőégetéses technikával újította meg a föld termőképességét – második szakaszában a Duna mentén nyugatra terjeszkedik, s 6500 után a német síkságra érve megteremti Nyugat-Európa újkőkorszakát. Vitte magával az Eu19 (M17) jelzőt is, de minél távolabbra kerül, annál kisebb az aránya, részesedése az ott uralkodó Eu18 (M173) jelzővel szemben. Itt is hiányzik az ember embernek való alárendelése, semmiféle főnökség nem mutatható ki a dunai kultúra ma germánnak jegyzett falvaiban.

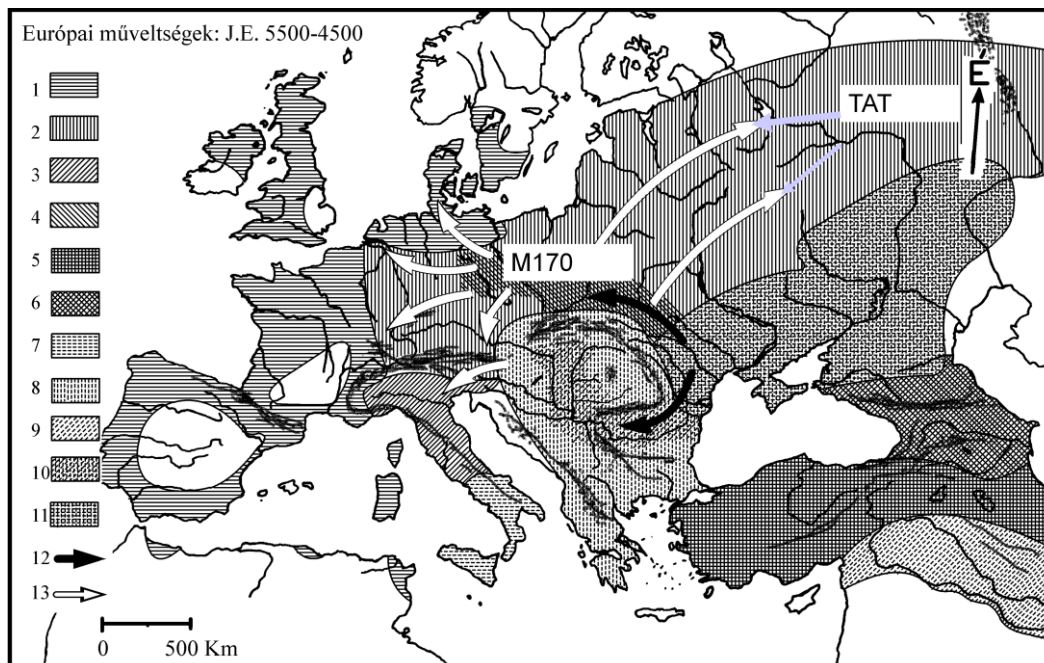
Megjelentek azonban az erőszakot terjesztő kurgán inváziók. Első hullámukban felégetik, kiirtják, későbbi hullámaikban csak felőrlik, leigázzák a tőlük nyugatabbra települt védtelen, földműves közösségeket, mind délen a Balkánon, mind északon a szvidéri műveltség területén, majd behatolva a Kárpát-medencébe annak a sztyeppei területein (17. ábra). Magukkal hozzák a háborút, az emberölést, velük párhuzamosan terjedt az uraságnak kijáró halomsíros, azaz a kurgán típusú temetkezés is, és alakul át a kőbalta emberölő eszközzé, harci baltává.

Ezer évvel később, a második hullámtól látható a rátelepülés. Ennek során nyomul a műveltség nyugatra és szorítja maga előtt ki a vonalkerámiás műveltséget, és váltja fel pásztorműveltséggel, ahogy ezt az 18. ábra szemlélteti. A Kárpát-medencében ez elsősorban a Duna–Tisza-közét, majd a Dunántúlt érintette, aztán a harmadik hullámban történő mozgásnál települt be a Maros-völgye is, és vált a Tisza-völgye teljesen a kurgán pásztorok területévé. A kurgán embeerei a Fekete-tenger északi pereméről eredtek, és ők vihették magukkal az M170 jelzőt. A bükki műveltség területe és az Északi-Kárpátok területe azonban sokáig érintetlen, ott később a két műveltség ötvöződése mutatható ki, kiirtódásuk nem látszik, s az M170 jelző sem dúsul fel. Nem jelent meg gazdag és szegény

ember különbsége a temetkezésben. Erdély északi részében még a Kr. e. V. században is egalitárius a temetkezés. Mivel nem jelent meg az antropomorf kerámia, ez jelzi, hogy nem voltak a területnek néven nevezett istenei. Nincs nyoma templomgazdaságnak se. A nép kis közösségekben élt. Hérodotosz róluk mondhatta a szkítákkal kapcsolatban, hogy nem gyűjtenek vagyont, nincs semmijük, de meghódítani se érdemes őket, mert nem tűrik a rabszolgaságot, fellázadnak, s inkább meghalnak, pedig aranyuk annyi van, amennyit akarnak. Ez szintén illik a későbbi magyarnak nevezett kultúrára. A Duna–Tisza völgyében Baden–Vucedol műveltségként a II. kurgán invázió a tízezres települések lakosságát megritkította: megölték őket, vagy írástudásukkal együtt délre, a görög szigetekig, akár Egyiptomig menekültek. De a kisebb települések, különösen a kukutyini kultúra területén érintetlenek maradtak, kevésbé kurganizálódtak, mint a Duna–Tisza-mentén élők. Utóbbiak hódítóknak alárendelten éltek, rézeszközökkel megváltva életüket. A dombokon fémöntő és fegyvergyártó műhelyekkel ellátott erődök jelentek meg, s eltűntek a favak közepéről a közösségi helyiségek, szentélyek.

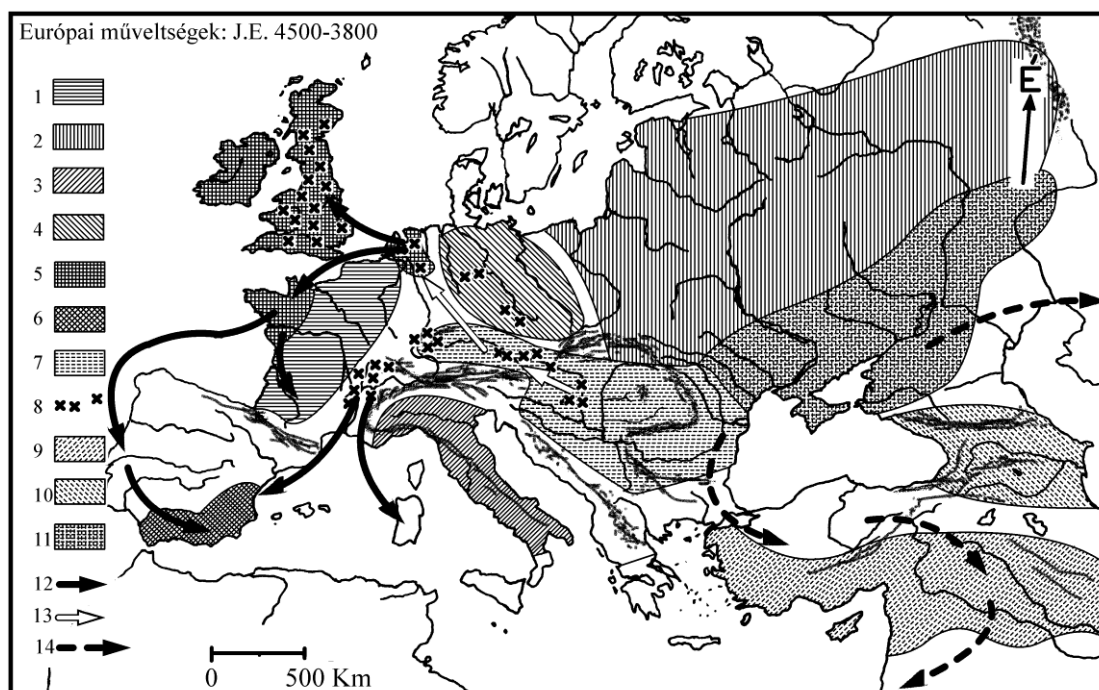
17. ábra. Európa rézkora, az első kurgán invázió. 1: északi földművelő műveltség, 2: megalitok, 3: nyugat-francia földművelők, 4: Rajna-Szajna földművelők, 5: közép-kelet-európai réz műveltség, 6: brit földművelő, 7: ubaidi városiaszt megelőző műveltség, 8: dél-olasz földművelők, 9: észak-olasz és tírren földművelők, 10: kaukázusi réz műveltség, 11: sztyeppei pásztor, kurgán síros műveltség, 12: rézművesség északi határa Kr.e. 3500 körül. 13. Vastag pontok, nyilak: kurgán temetkezés terj., helyi műv.-kel ötvöződése két hulláma.

18. ábra. További kurgán inváziók. A vonaldíszes kerámia műveltségének ‘menekülése’ a kurgán betörés előtt. 1: nyugat-európai megalit műveltségek, 2: szalagdíszes kerámia terjedése, 3: észak-olasz csoport, 4: a szalagdíszes, azaz a kottafejes kerámia műveltsége forrása, 5: anatóliai kora-bronzkori műveltség, 6: kaukázusi kora-bronzkor műveltsége, 7: dél-olasz műveltségek, 8: kárpát-medencei fémutánzó kerámia, bronz kori műveltség, 9: folyamközi városi műveltség, 10: kurgán műveltség terjedése a Kárpát-medencében, 11: sztyeppei kurgán műveltség, 12: második kurgán mozgás, 13: szalagdíszes m. menekülése.

4800 éve a kurgán műveltség a Kaukázus északi felén átalakult juhok és marhát tartó késő-jamna műveltséggé és ötszáz év múlva már a Balkánon volt. Feltűnő jellemzője a kerek kocsi, aminek Budakalászon 5 ezer éves kerámia modelljét ásták ki. E műveltség indította el a tiszai kultúrát is felégető III. kurgán inváziót, aminek a végén a hódítók beolvadtak a helyben maradt leigázottakba. Ekkor távozott a Dnyepertől keletre települt szalagdíszes kerámia népének egy része az Urál környékére, és vitte magával addigi génjelzőit, aminek ottani elzárkózottságukban a TAT, azaz az Eu13 és az Eu14 jelzőt vették fel (19. ábra), amely egyébként a magyarságból hiányzik. De az Észak-keleti-Kárpátok műveltsége és népessége még ekkor is viszonylag érintetlen maradt. Válaszlépésként mind az állattenyésztés, mind a rézművesség felértékelődött, a lakosság megtanulta megvédeni magát. A proto-indoeurópai hódító elit Kárpát-medencei beolvasztásával a sztyeppei hódítók felbukkanása itt ezer évre megszűnt. Ugyanakkor ez a hódító nép és nyelv más irányokban a későbbi indoeurópai népek és nyelvek kezdeményezte.

Az európai népek műveltsége, nyelve átfedéses kereszteződéssel, ismertebb szóval: nyelvkiegyenlítődéssel alakult ki. Ennek során nyomon követhető a nyugatra vándorló-menekülő vonalkerámia népe és az őt üldöző-követő kurgán népe ötvöződése. Ez azonban a bukki-kukutyini műveltségben nem látszik, ott a magyar alapnyelv megmaradt. A nyelvkiegyenlítődés oka, ami a Kárpátoktól északra és nyugatra föllépett, hogy a hódítók lényegében megváltoztatták a társadalmi rendet. Ezért nem csak egyszerűen hódítókként léptek fel, akik aztán nyelvileg beolvadtak az alattuk lévőkhöz, mint később az 1% elit, hanem itt a létszám arány is nagyobb volt. Fokozatosan haladtak nyugatra, s alakították át a társadalmat, és akik így a legtávolabbra 'menekültek,' ők őrizték meg legtöbbet az alapnyelvből, műveltségből: az írek. A kor megfelel az indoeurópai nyelvek kiszakadásának, de nem elágazó önálló csoportokkal, hanem rátelepülő, az őslakosokkal ötvöződő, nyelvkiegyenlítő megoldással tehát.

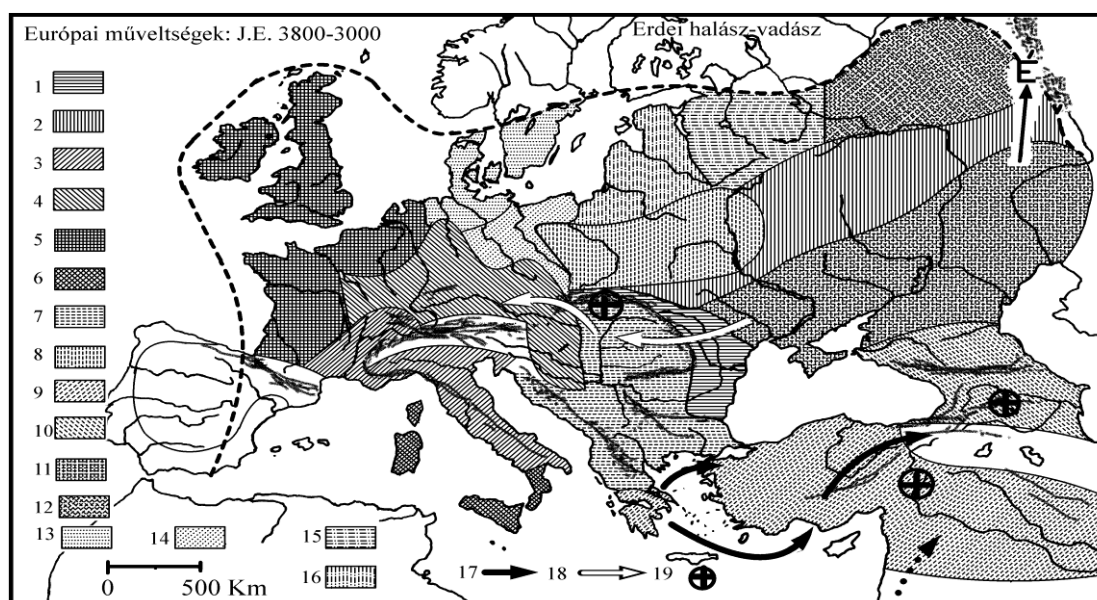

19. ábra. Ötvöződő kultúrák JE 4500-3800. Harangedény műveltsége. 1: Megalitik. 2: Késő szalagdíszes műveltség. 3: É-olasz műv. 4: Unetice m. 5: Wessex m. 6: El argar m. 7: Dunamenti bronz m. 8: Harangedény m. 9: Városias m. 10: Kaukázusi bronz m. 11: Sztyeppei katakomba m. 12: Somogyvár-Vinkovci m. terj. 13: Harangedény m. terj.

Figyelemre méltó, hogy a II. és a III. kurgán-mozgásnál a Balkán ősi kultúrája dél felé 'menekült.' Ekkor töltötte fel ez a műveltség a Kükládokat, majd kerülhetett át Egyiptom földjére is, már alárendelő műveltségként. A balkáni részen a társadalom kasztosodása már a II. kurgánvándorlás alatt megtörtént. Ugyan a Vinča műveltség is antropomorf szemléletű volt, de a templomgazdaság kialakulását korábban itt még nem lehet kimutatni. Tőlük joggal származtat-

ható az egyiptomi uralkodó elit, akik nem a viszonylag közeli Folyamközben elterjedt hatvanas, hanem az Európában szokásos és elterjedt tízes számrendszert vihették magukkal, és hozták létre a történelem során az első területi államot, vihették magukkal a későbbi székely/magyar rovásírás ekkori jeleit. A kukutyini (Kárpátok-menti) műveltség azonban még ekkor is tovább őrzi eredeti jellegét, érintetlen maradt.

A Kárpát-medencei réz és antimon bronz ötvözetére Európa számára elsődleges forrás volt. A bronzkor elején a harcias, férfi istenséget tisztelő, a társadalmi egyenlőtlenségben érdekelt műveltség fokozatosan nyugatra vonult. Helyére, a Dunántúlra és a Tisza mellé visszatért a délre költözött egy része, s átmenetileg visszaállította az egyhelyben lakó falvas települést és az egyenlőség társadalmát. 4600 éve a Dunántúlról, a mai Somogy területéről indult meg a harang-edényes műveltség ('nép'), mint hatalmi elit inváziója nyugati, dél-nyugati irányba, hogy teljessé tegye Európa indo-európaizálását (20. ábra).

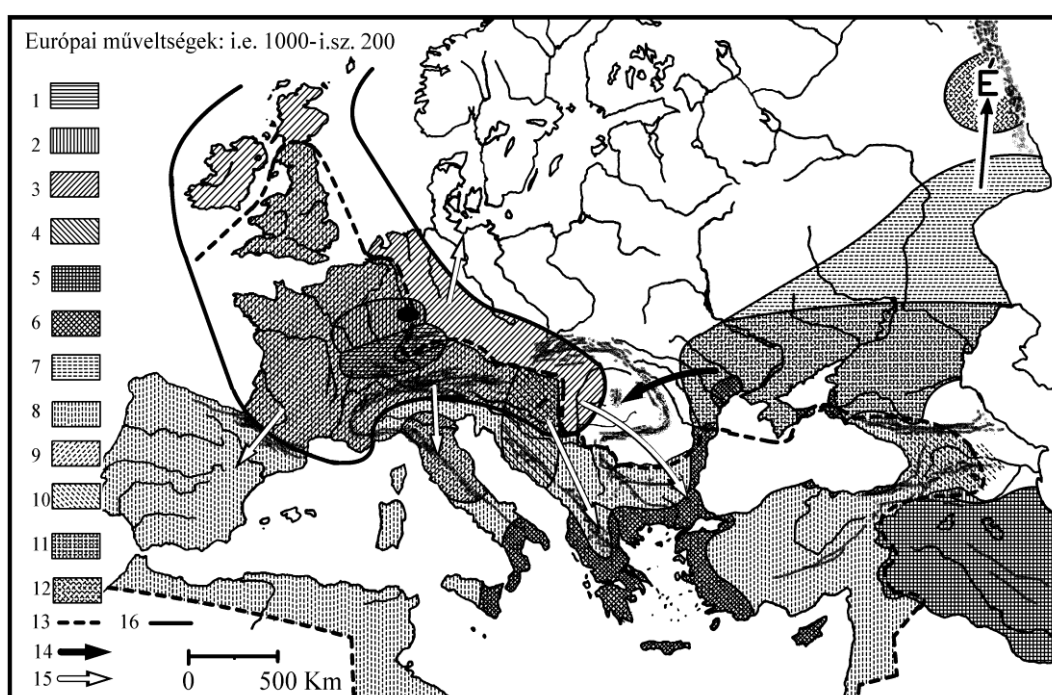

20. ábra. Európa a bronzkor végén. 1: Cucuteny műveltség. 2: Abasevó m. 3: Rhoni-Appennin m. 4: tumulus temetkezés m. 5: késői Wessex m. 6: dél-olasz m. 7: kárpáti és balkáni bronzművesség, 8: Trzciniec m. 9: városias m.-ek, 10. Kaukázusi m, 11: sztyeppei pásztor, gerendasíros (kurgán) m. 12: uráli bronzművesség, 13: északi bronzműv. 14. késői Unetice m. 15. észak-keleti bronzműv. 16. késői szalagdíszes m. 17. a harci szekér terjedését kísérő népmozgás, 18. harci szekér európai terjedése. 19. korai vasgyártás. Szaggatott vonal: bronzművesség határa. Pontozott nyíl: az egyiptomi XIX. dinasztia hódító útja.

A Kárpát-medence hármass műveltségi tagozódása ekkor: a Dunántúl inkább Nyugat-Európához sorolható, a Tisza-mente a sztyeppéhez, a Felvidék és Erdély önálló. Az erdélyi sírok még mindig nem ismerik gazdag és szegény elkülönülé-

sét. A körépítmények eddig inkább csak a fellelt vagy sejtett kunhalmok miatt voltak érdekesek a nagyközönség előtt, s maga a kurgán embertelen emlékek bizonyult. De mostantól nem kell szemet hunynunk e felett, hiszen csak múltó epizódnak tekinthetjük, s a hosszú évezredekben sorra előbukkannak sajátos felhasználású helyek, köralakú települések, házak, várak, városok (21. ábra).

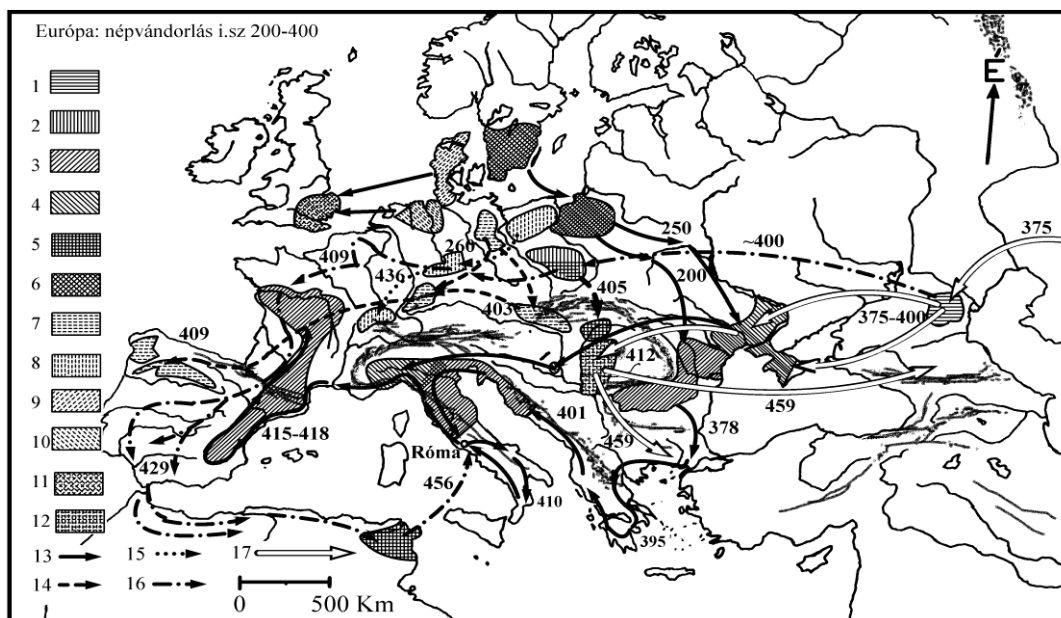
A hódításokra a letelepedett társadalmak egyik válasza, hogy elmenekültek a hódítók elől, másik, hogy népességük lecsökkent és az új társadalom harmadik, alantas rétegévé váltak. A Kárpát-medence s környéke nem esett a hódítások áldozatául, sokáig megőrizték mellérendelő műveltségüket, mert fémeket tudtak előállítani, megmunkálni: a kurgán embere isteni tiszteletben részesítette a kardkovácsot. A hunok és avarok megvédték Kárpátia lakosságát, majd magyar hatalom egyesítette annak egyes részeit (22, 23. ábra).

21. ábra. Ötvöződött kultúrák: Európa vaskora Kr. e. 100–Kr. u. 200. 1: Hallstadti műv. 2: Le Tène m. 3: kelták. 4: illírek, 5: Pártus birodalom. 6: görögök. 7: lovas-nomád m. 8. Római birodalom. 9: etruszkok. 10: örmény-grúz m. 11: szkíták. 12: ananyínói m. 13: a Római bir. határa. 14: lovas-pásztor m. terj. 15: kelták terj. iránya. 16: kelta m. határa.

Árpád katonanépének érkezésekor a Kárpát-medencének másfél millió letelepedett földművelő lakossága lehetett. A hosszú ideig zártan, sűrűn lakott területű társadalomnak jól kifejlett nyelvvel kellett rendelkeznie, s ugyanezen a területen találunk magas szinten fejlett nyelvet. A logikus megoldás az, hogy a kettő összetartozik. Ez pedig a Kárpát-medencében ekkortól igazolhatóan jelen lévő magyar nyelv és magyar nyelvű népesség. A magyar nyelv hihetetlen mértékű fejlettségét az elérhető magyar nyelvű korai irodalom mutatja. A társadalom ket-

tőssége annyiban látszik, hogy a löszös területeken, a dombvidéken a Kárpát-medence földműves lakossága élt, a katonanépek pedig az állattenyésztéshez előnyös folyóvölgyekben, sztyeppei jellegű területeken, és itt lehet találni a sztyeppei nagyállattenyésztőket jellemző jelképeket, mialatt az ország hatalmas más részein a növényi jelképek voltak uralkodók.

22. ábra. Európa, népvándorlások első szakasza. 1: alán. 376. 2: vandál (400). 3: vizi-gót (270-376, 401, 407 után). 4: ostrogót (200-375, 400, 452 u.) 5: alán-vandál szövetség. 6: gót szétválás előtt. 7: suevi (170, 200-403, 411 u.) 8: burgundi (160-250, 250-43., 443 u.) 9: herules. 10: szaxon. 11: angol. 12: hun (412-454), 13: gót vándorlás. 14: suevi vándorlás. 15: burgundi vándorlás. 16: alán-vandál szövetség vándorlása. 17: hunok mozgása.

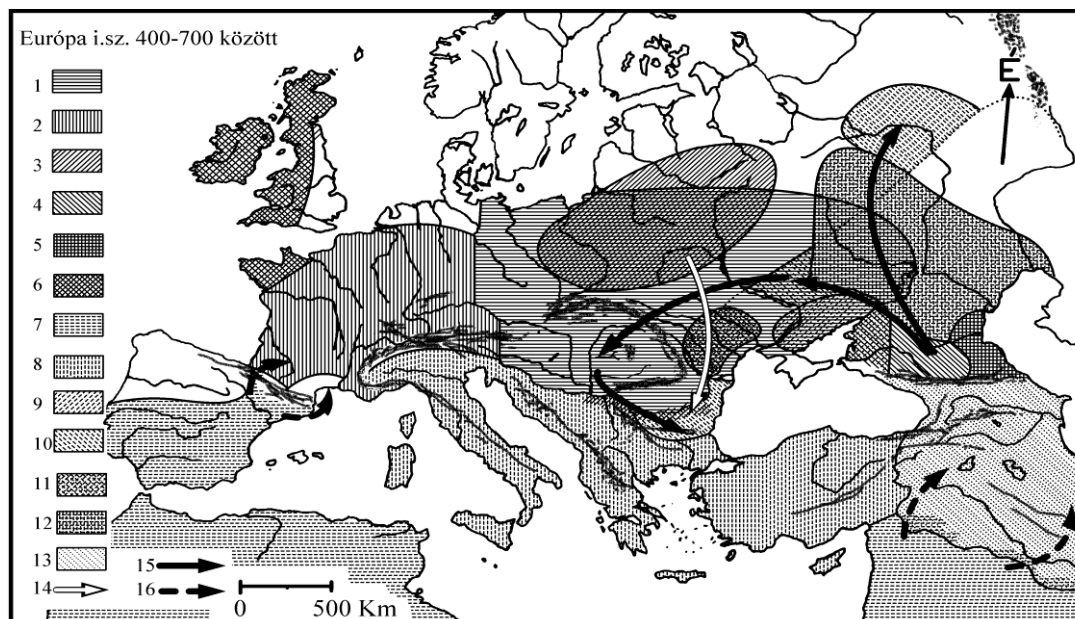
Ezzel szemben Róma hatalma kifejlődésekor arisztokratikus köztársasági formában uralkodó elit volt és városállamként indult, kezdetben nem voltak királyai.¹⁴⁷ Hatalma a még nagyobb kiterjedéskor (Kr.e. 27.) váltott formát¹⁴⁸ és választott császárokat. Hatalma a birodalom szervezési technikájában gyökerezett: óriási zsoldos hadserege a különböző meghódított területek lakosságából is szervezett légiókkal hódított. A hadsereg szabta az állami politikát és a római polgárokkal együtt jelölte a császárt.¹⁴⁹ Szárazföldi gyors katonai akcióit a harci szekerekkel gyorsan bejárható útrendszer segítette. A meghódított területeken katonai állomásokat, támaszpontokat épített civilizációs elemekkel, így a lakos-

¹⁴⁷ Michael Grant: *Myths of the Greeks and Romans*. Meridian, New York, 1995. p 249.

¹⁴⁸ Barry Cunliffe: "Iron Age Societies in Western Europe and Beyond, 800-140 BC." *Prehistoric Europe*. Ed. B. Cunliffe, Oxford Univ. Press, Oxford, 1988. p. 427.

¹⁴⁹ Grant (1988), p. 267.

ságnak kedvező városi életfeltételeket teremtett. A békés lakosságot nem bántotta, de a lázadást könyörtelenül eltiporta.

23. ábra. Európa, a népvándorlás második szakasza. 1: avar birodalom a legnagyobb kiterjedésekor. 2: frank birodalom. 3: szlávok, 4: alánok (szabirok?).

5: szabirok (?). 6: ír-kelta, 7: arab kalifátus. 8: bizánci római birodalom. 9: Dentu-Magyar (Padányi).¹⁵⁰ 10: bolgár töredékek. 11. Etelköz. 12. kazár birodalom. 13. perzsa birodalom. 14. szláv mozgás. 15. bolgár törzsek telepítése. 16. muzulmán terjeszkedés.

A római köztársaság azonban hamar megbukott és isteni rangú császárok következtek. Johann Gottfried Herder véleménye róluk igen lesújtó: Róma „csak úgy sajátíthatta el fokozatosan a szárazföldi és tengeri hadművészetet, hogy a világnyi térségben élő összes népet megtámadja, leigazza és eltapossa, végül, csak így válhatott ő maga saját dicsőségének határává és elmúlásának okává.” Szerinte „a véres római történelem mögött” nincs a Gondviselés titkos terve, miszerint mintha Róma „azért emelkedett volna oly magasra, hogy szónokokat és költőket neveljen, hogy birodalma határáig terjessze ki a római jogot és a latin nyelvterületet, és képes legyen minden utat elegyengetni a keresztény vallás meghonosítása érdekében. ... Méltatlan volna Istenhez, ha azt képzelnénk, hogy a Gondviselés, legszebb munkájához, az igazság és az erény terjesztéséhez, nem ismert más eszközt, mint a rómaiak véres, zsarnoki kezét.”¹⁵¹

¹⁵⁰ Padányi Viktor: *Dentu-Magyar*. Turul Kiadó, Veszprém. 1989.

¹⁵¹ Herder (1978), Johann Gottfried: *Eszmék az emberiség történetének filozófiájáról*. Ford.: Rathmann János. Gondolat Kiadó, Budapest. pp. 399-401.

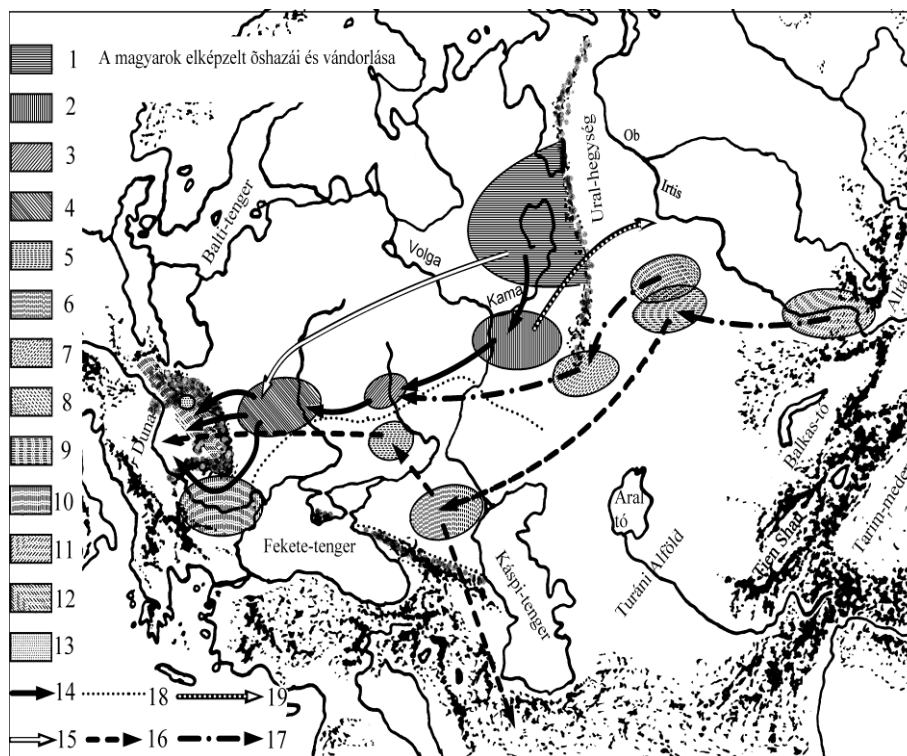
Mivel az alárendelés természetföldrajzi okok következtében legkorábban a Fekete-tenger medencéjének katasztrofális feltöltődését követő időszakban akkor és ott jelent meg, ahol az évi csapadék 200 mm alá süllyedt, s e sztyeppei területeken folytatott állattenyésztés során élelmiszerhiány alakult ki, ami miatt megjelent a területvédelem: erő, fegyver alkalmazása, az elnyomó gyakorlat valójában eltorzult műveltségből eredt és nem az emberi természetből fakadt. Emiatt az ennek ellenálló – magyar – műveltség mintaként felértékelődik.

Magyar népi hagyomány az elvakult szabadságszeretet. Magyarországon a tripartitumot, a katonai-nemesi és papi osztály jobbág্যokat rabszolgaként való birtoklását nem tudták bevezetni egészen a török kiűzése utáni időkig. De nagy volt az ellenállás vele szemben, s kivándorlással kitértek előle, különösen a székelyek. Addig a magyarok faluközösségekben közösen birtokolták a földet, egymást egyenértékűnek tartva. Az őket ért sérelmet bármi áron megtorolták. Megszentelt Korona-tagság erősítette az egyenrangúság mellérendelő tudatát. Társadalmi egyenértékűsége utal a kiemelkedő elsőszülött jog hiánya, ezt tükrözik a művészi elemek is.

Ma globális emberi hatékonyság közben etikai megosztottság jellemzi az emberiséget. Az alárendelő, hierarchikus hatalmi örökség főként a nyugati hatalmi elit és annak érdekköre öröksége, működtetve az intrikák, háborúk, hódítások, sőt a gyarmatosítás gyakorlatát. Létezik azonban a mellérendelő, egyenrangú testvériség eszméje és együttműködési gyakorlatának történelmi emlékezete. Létezik még az egyenrangú mellérendeléses felfogást és nyelvet őrző magyarság, a Megszentelt Korona Tana, Szent királyok emléke, a Mária Országa hit, és trianoni végzetünk megállításának szándéka. Ez az alkotó jellegű emberi társadalmi gyakorlat jövői mintául szolgálhat, tovább ütközve a támadó, romboló jellegű és eredményű vezériséggel, harcias műveltség és hódító civilizáció világ-egésznyi érvényesülésével. Egymásra hatva alakul tovább Európa és a világ sorsa, – ha megmaradunk.

Mindez jelenti tehát középkori történelmünk egyedülállóságát, amit a töröknek ellenállásunkkal egyetemben inkább eltitkol és meghamisít a modern kori történetírás. Ezért van távolból eredeztetett őstörténetünk, vannak középkori krónikáink hiteltelennek mondván, és ezért alaptalan a finnugor és uráli eredetelmélet (24. ábra). Amire a turáni elmélet válaszolt egy másfajta túlzással: kizárólag a türk katonaréteget vizsgálva, mongol és sumér rokonságot álmódva. Végül az általunk kidolgozott Kárpát-medencei magyar eredet és folytonosság elmélete legrégebb emberi műveltségektől vezeti le a helyben lakást, a mellérendeléses földműves, kézműves, fémműves letelepedett népesség mellé a lovas honvédők kíséretét megjelentetve, kettős kultúra kiegyenlítődsét, egységét bemutatva. Az uralkodó nemesség, legyen bár keleti vagy nyugati eredetű, aránya 5%, ez a genetikában alig játszik szerepet. A magyar 85% ősi európai génállomány viszont nem keleti.

Kárpát-medencei emberi-műveltségi folytonosság örökösei, földműves népe leszármazottai vagyunk tehát, és a Medence őskorát mellérendelő gondolkodás, földműves–kézműves–fémműves gazdagság jellemzi. A földművelés két hullámban lett általános, eredményessége az itteni műveltség európai elterjedését eredményezte. A Kárpát-medenceiek a terméktöbbletük megszerzését célzó harci támadásokat kivédték, támadóikat beolvasztották a kurgán invázióktól a magyar honvédelemig. Régóta megszervezzük hazánk védelmét, a hunok óta folyamatos államot. Árpád Magyarországa pedig a mai napig él, reményeink szerint hamarosan újra virul. Míg kivándorlónk alávetett sorsra jutva Európában, hozzájárulásuk az európai egység alapjaihoz nincs elismerve, amint műveltségünk egyetemes értékei sem. Nyelvünk lenézett hamis nyelvi családfák felől. Élet- és nemzeti elveink eszmei rokonságban vannak ősi keleti hagyományokkal.

24. ábra. Elképzelt őshazáink és vándorlások. 1: Voloszozó. 2: Ananyinó. 3: Levédia. 4: Etelköz. 5: avarok (Dentu-Magyararia). 6: Ingusföld. 7: Magna Hungaria (Baskiria), 8: Ob, Kr. e. I. évezred. 9: Ob az Altájból. 10: dunai bolgárok. 11: altáji őshaza. 12: Kárpát-medencébe érkezés. 13: Bükki-műveltség. 14: út Nyugat-Urálból a Kárpát-medencébe. 15: út a Voloszozó műveltség Etelközbe. 16: az avarok útja. 17: altáji őshazából vezető út. 18: kazár uralom határa. 19: ugorok vándorlása az Ob-folyóhoz.¹⁵²

¹⁵² Az 3, 5, 11. és 13-24. ábrák Cser Ferenc: Gyökerek. *Töprengések a magyar nép és nyelv Kárpát-medencei származásáról*. Szerzői kiadás, Melbourne, 2000. című könyvéből valók.

Az Árpád-ház történelmi nagyságát az utóbbi 300 év eltemette. Középkorunk eredetiségét, krónikáink igazságát saját tudósaink tagadják. A magyar tudatunkat sújtó történelemhamisítás ősi műveltségünket tagadva, idegen, főleg német hatásban látta felemelkedésünket. Középkori történelmünk lekicsinylése a helyrajzot is átírta, Árpád-kori nagyságunkat titkolta, a szent királyokat adó uralkodó ház egyedülállóságát, a saját magyar kereszténységet, és az ország török-kori teljesítményét hatalmi és gazdasági okokból meghazudtolta. Miközben a világ tele lett gazdag régészeti eredményekkel a XX. században, nálunk a magyar középkor kutatást tiltották, s ma sincs támogatva őstörténetünk, ókorunk kutatása. Máshol mára már a 19. századi hamis történelmi feltételezéseket megsemmisítették, nálunk azok két szélsőségét kívánja még mindig alátámasztani az állami és a magántámogatás egyaránt. Valós történetünkre emlékeztető leleteink és ismereteink megtagadása ma is folytatódik, történelmi és nemzettudatunkat megfosztva e tudománytól. Bár az igazság közlése megindult, Kárpát-medencei magyar eredetünk és folytonosságunk elméletét mellőzi az oktatás, nem juthat el ifjúságunkhoz. A nemzeti tudat táplálékait a török kor vége óta megvonták tőlünk, idegen hatások kedvezőségét hirdetve máig. Mai nehézségeink innen erednek, de reménytelen kibontakozásra vezethet bennünket mellérendelő műveltségünk, történelmi alkotmányunk és nemzettársi, társnemzeti viszonylataink érvényesítése.

Most pedig vegyük sorra Jozef Janták bírálendő, vagy akár visszautasítandó, mert vitatható, téves vagy hamis állításai!¹⁵³

Írása legelején ironikusan említi az európai történetírás úgymond sikerességét. Azért ironikusan, mert abban ugyan leírták az Európát beneépesítő „törzsek migrációs irányát”, megnevezték „az első írásbeli üzenetek hordozóit”, bemutatták az európai tudatot kialakító „civilizációkat”, ám ezeket szerinte nem a valóságra alapozták. De hogy ezt minek alapján állítja, egyelőre nem tudjuk meg, csak kijelenti, hogy „a történelem e mai magyarázatának alapos vizsgálata során bizonyos torzulásokat fedezünk fel, sőt egyfajta tudományos tudatlanságot a leírt történelmi jelenségek és összefüggések esetében”. A későbbiekben majd látjuk, hogy a legfőbb tudatlanságot a szlávok e folyamatokban bírt szerinte legnagyobb jelentőségének elhallgatása mutatja. És ezen előzetes fogalmi keretbe illesztette született meg az európai történetírás Janták-féle bírálata, ahol nem hivatkozik tényleges vizsgálati eredményre gyenge lábon álló kijelentése kapcsán, hanem mintegy gondolkodási folyamatként tárgyalja tovább ezeket az érintett területeket, elgondolását megosztva velünk, egyfajta ésszerűségekre hivatkozván, mintegy kérdésekbe foglalva az állításait: „A domináns törzsek, mint az

¹⁵³ A magyarra fordított idézetek eredetije itt található: Jozef Janták: „Prvé písmo bolo slovenské. (Az első írás szláv volt.)” *Hlavné správy. Konzervatívny denník (Legfrissebb hírek. Konzervatív napilap)*. Pozsony, 2016. január 3.) <http://www.hlavnespravy.sk/prve-pismo-bolo-slovenske/726957>. (Fordította: G. L. Finomította: Cs. O. Átnézte: D. L.)

ismert civilizációk képviselői, mintha a semmiből nőttek volna ki. Egyszerűen mondva, keletkeztek, idejöttek, letelepedtek. Nem vizsgálták meg, csak általánosan megállapítják, hogy honnan jöttek és miért. Milyenek a klímaváltozások, milyen demográfiai tényezők játszottak közre eme kultúrák keletkezésénél? Hogyan keletkezett az írás? Keletkezése alfabetikus formáinak sokfélesége véletlenszerű volt? Ezek olyan kihívások, amelyek megalapozzák a tudományos kutatás jövőbeli irányait.”

Az előzetes – sérelmi visszavágás jellegű – fogalmi keret befolyását ezekre a kérdésekre fentebb már feltártuk. Itt elég rámutatni, hogy nagyfokú időrendi hiányosságokat mutat Janták érvelése, mert például összemossa azokat az időket, amikor még bizonyosan léteztek törzsek Európában, azokkal, amikor már ezek létét a kifejtett államiság nem engedi meg.¹⁵⁴ Azután régészeti műveltségek helyett civilizációkról beszél, ami ezért elvetendő, hiszen – szigorúan véve – az egész Földön (lehet, az egész Világmindenségben) egyetlen civilizáció alakult ki és terjedt el, amint Stuart Piggott is hangoztatta.¹⁵⁵ És amikor az ismert civilizációkat képviselő domináns törzsekről beszél Janták, szintén elavult szemlélet rabja, mert nem veszi figyelembe, hogy a népvándorlások elmélete már megdőlt, helyette hatalmi központok áthelyezéséről, katonai jellegű mozgásokról szokás már beszélni, – amikor a hódító harciasok rátelepedtek a békés földművesekre, azok termékfölöslegére, – megkülönböztetve Ázsiában és Európa nagy részén is a kettős – hatalmi: magas és népi: alárendelt – műveltség együttélését, amiből a Kárpát-medence kimaradt, mert itt a népesség nagy száma miatt a hódítók sorra beolvadtak és a katonaság nagy részben a népet szolgálta.

Ezért nem jó kérdés, amit Janták feszeget, hogy vizsgálándó lenne e bevándorló törzsek mozgásának minden oka. Annyiban persze igen, az ő számára, hogy ha ebből a népvándorlási leosztásból a szláv törzsek kimaradtak, akkor azokat oda be kellene helyeznie. Ő egyébként – majd látjuk – ezt meg is teszi,

¹⁵⁴ Ilyen értelemben nyilatkoztunk például a 800-as évekről magyar vonatkozásban itt: Csám-pai Ottó–Cser Ferenc–Darai Lajos: „A magyar műveltségi és társadalmi egyedülállósága.” *Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évf. 3. szám*, a Pannon Kultúráköttség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2008/A.

http://www.zmte.org/hu/e107_files/public/56.pdf.

¹⁵⁵ A V. Gordon Childe-tanítvány Piggott írja: „Eddigi kutatásaim arról győztek meg, hogy a civilizációnak nevezett állapot létrejötte nagyon is rendkívüli és kiszámíthatatlan dolog. Nem kizárt, hogy az óvilági civilizáció összes vívmánya végső fokon egyedi körülmények egyszeri bekövetkezésének tulajdonítható Nyugat-Ázsia térségében, hozzávetőlegesen 5000 évvel ezelőtt.” (Stuart Piggott: *Az európai civilizáció kezdetei. Az őskori európa az első földművesektől a klasszikus ókorig*. Gondolat, Budapest, 1987. p. 30.) Azért húztam át az utolsó két kijelentést, mert Piggott e civilizációt bemutatva Nyugat-Ázsiát mond, de a Kárpát-medencéről ír végig. Azaz az emberi civilizáció létrejötte egyszeri alkalom volt a földön Eurázsia nyugati végén a Kárpát-medencében és környezetében. A Fekete-tavi előzmények is ide tartoznak természetesen, illetve a középső kőkort megelőző 300 ezer év kavicskultúra felhalmozott tapasztalatai, ezért nem lehet csak 5000 évesnek tekinteni ezt a civilizációt.

még hozzá a főhelyet adja nekik a méltatlan eddigi szerepkört és értékelést jogosnak véelve megszüntetendőnek. Mert hiszen „*a történelemről szóló tudományokban*” szerinte „*a szlovenok által formált európai történelemmel kapcsolatban tudatos és jól átgondolt torzításokkal találkozunk*”, „*a szláv etnikum alkotó munkájának csekély*” részesedésével. Ahol Janták hol a szláv szót használja, hol szlovent mond, ami persze nem szlovént jelent, hanem talán másik gyűjtőnevet a szláv helyett, vagyős-szlávot, illetve a mai szlovákok elődeit? Nem tudjuk meg tőle. Csonka Ákos is szóvá tette, mint láttuk az elején, hogy több helyen is slovenské píso szerepel, ami szlovák írást jelent, nem pedig slovanské, ami szlávot. A szloven szóra a szlovák szöveg magyar fordítását ellenőrző szakember azt mondta, hogy a népneveknél a Sloven-t szlovenként (rövid e-vel) javasolja fordítani, ami megkülönbözteti őket a mai Szlovénia területén élő szlovénektől, mert a mai szlovák nyelvben a kettő nem azonos. A 's(z)loven' megnevezés azután honosodott meg, amikor már nem volt ildomos és divatos a Nagymorva Birodalomról beszélni.

Aztán Jantáknak az se tetszik, hogy „*valaki valamikor meghatározta, mikor jöttek a szláv törzsek Európába, mely törzsek tartoztak hozzájuk és mit lehet értelmezni a szláv, a germán, vagy kelta anyagi kultúra megnyilvánulása alatt, mely területeket lakták a szláv törzsek. Életük leírása, általában nagyon egyszerűen van megfogalmazva, majdhogynem kizár mást, mint a jobbágysággal való kapcsolatot. Egyértelműen a szláv történelem elferdítéséről van szó. A történelem magyarázata állandóan elméletek által van befolyásolva, melyek a szlovenokra tudatosan felsőbbrendű nézőpontból tekintve ábrázolja őket, mint különböző törzsek tömegét, melyek – kiemelkedő kultúra nélkül – képtelenek az önállóan döntéshozatalra. Mint olyan törzseket, akik abban az időben jöttek Európába, amikor már a civilizációs fejlődés be volt fejezve. Törzseket, melyek a keleti mocsarokból jöttek. Miért van ez így? Paradox módon azért, mert ugyan lenne elég bizonyíték ahhoz, hogy kétségbe vonják az ilyen nézeteket, de az erőfeszítést kíván. A szloven történelem torzításának okai egyértelműen ideológiai jellegűek, és mint olyanok más magyarázatot nem fogadnak el. Ehhez még csatlakozik a félelem a történelem esetleges átírásától, a megszokott dogmák, pszeudó-történelmi igazságok és magyarázatok szétesése.*”

Valójában persze a tudományos feldolgozás a valóságos időt és mozgásirányt határozta meg, és Janták nem ad meg egyetlen hibát sem, amelyet kiigazítani rendelné bizonyos új történelmi tények bizonyossága alapján. Hacsak az nem új tény, hogy ő az Idősebb Futhark rúnáit szlávnak hirdeti minden alap nélkül, ami leleplezendő és elítélendő történelemhamisítás. Amire viszont a jobbágysággal való kapcsolatuk elutasítását alapozza, az nagyon rafinált érvelést sejtet a háttérben, mert a szláv szó szolga jelentését akarja vele mint hazugságot hitelteleníteni. E mögött viszont az van, hogy a slav jelentése az első évezred végén még csak hatalom alá rendelt volt, és az igenis azokra a földműves lakosokra vonatkozott a Kárpát-medencében, akik a szalagdíszes, majd Vinča,

Erősd, Kukutyin, Tripolje, stb. műveltség örökösei voltak, azaz akiket a magyar nép elődeinek tekinthetünk. Akkor még a szlávok e gyűjtő néven nem is szerepltek, hanem a VI. század elején a mai Észak-Ukrajna területéről kirajzott népi csoportok saját néven terjedtek előbb északon, majd később délen is keletről nyugat felé – a késői történeti elképzelés szerint, amit különösen a délieknél kell majd az új segédeszközök által nyert helytörténeti adatok nyomán pontosítani. És igen, igaz, a Kárpát-medencei teljesítményekre lenézőleg tekint egy idő óta a ’fejelett’ nyugat, de hogy hol voltak ők még ezer éve hozzánk képest, arra elég Padányi Viktork kutatásait idézni.¹⁵⁶ S hogy Padányit se tanítják az iskolában? Hát annak is az az oka, hogy sok érdeket sért, és éppen a szlávok ’érzékenységét’ is. Ugyanakkor mi tudjuk, hogy a középkori Magyar Szent Királyságban a jobbágy fogalom sokkal többet jelentett, mint amit a késői értelmezés és gyakorlat adott neki, mert még a legfőbb országvezetők is a Magyar Megszentelt Korona jobbágysai voltak, birtokot csupán közfeleadatuk elvégzésére kapva.¹⁵⁷

Janták arról is tud, bár név szerint nem említi őt, hogy Colin Renfrew felmonta a kultúra diffúziós elméletet,¹⁵⁸ mert a Tordos műveltsége 2-3 évezreddel korábbi, mint a mezopotámiai, és írással rendelkezett. Janták csak annyit mond, hogy a „*kezdetben volt Sumer*” megállapítással baj van. És felhossa Lepenski Vir 10 ezer éves írásjeleit, majd a Vinčát 8000 és 7000 évvel ezelőtről. De itt sem árulj el, azaz mellőzi, hogy ilyen korai időből csak a Körös kultúráról lehet szó, és a Vinča korszak inkább csak 5000 éve kezdődött. És az is mutatja törekvését a valódi műveltségghordozó embereket valahogy kicserélni a mai szlávok ősiével, hogy oda nem illő fogalmakkal, kérdésekkel (anakronisztikusan) igyekszik kitöltetlen réseket találni e régi műveltségek beszámolójában, magyarázatában, ahová betuszkolhatja akár a szlávokat is, ha ott bizonytalanság van, például azért, mert abban az időben még nem beszélhetünk törzsekről, bépekről, hanem egyetemesen érvényes régészeti műveltségekről: „*Az írásbeliség Ázsiában vagy Európában keletkezett? Mely törzsek ősei voltak az alkotói?*”

Ugyanakkor nem néz hátabb mint a neolitikum, mezolitikum, szerinte ez volt „*az idők kezdetén, amikor befejeződött a jégkorszak és beállt az éghajlati optimum*”. Nem néz Lepenski Vir műveltsége elé se, hanem ebből származtatva

¹⁵⁶ Padányi (1989) Viktor: *Dent-Magyaria*. Turul Kiadó, Veszprém.

¹⁵⁷ Darai Lajos: „A korai magyar állam jelleme.” *Acta Historica Hungarica Turiciensia* XXIX. évfolyam 2. szám. A Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/A. A Zürichi Magyar Történelmi Egységlet 71. sz. kiadványa. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00013/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_2_156-204.pdf. Budapest-Zürich 2015. pp. 205-241. ISSN 2297-7538.

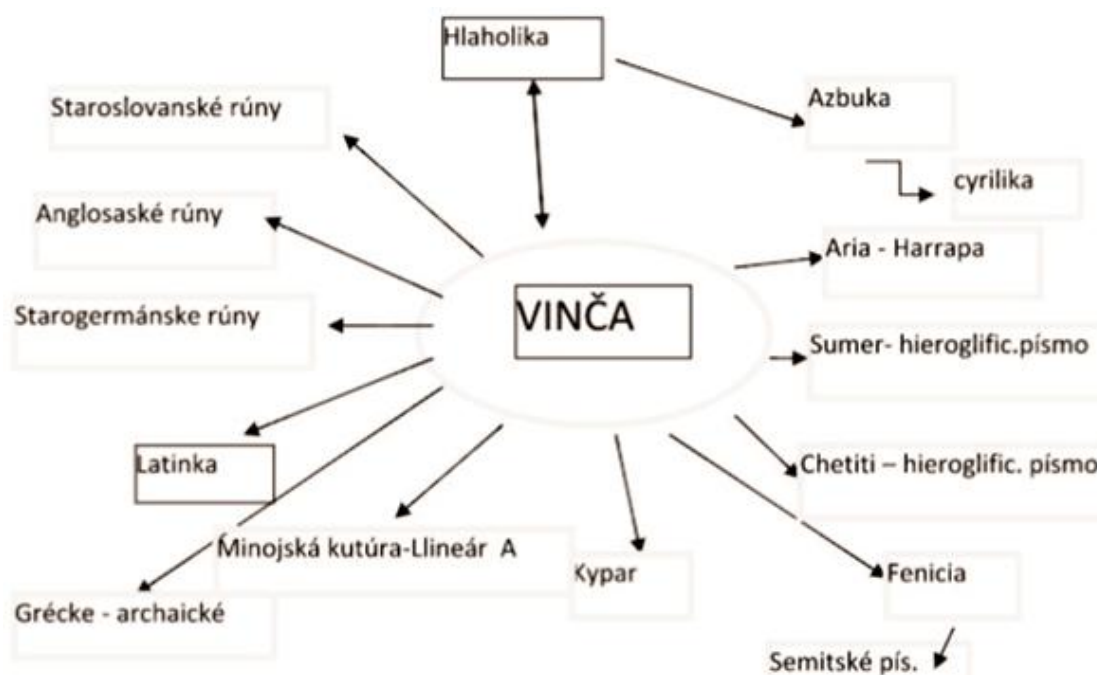
¹⁵⁸ Renfrew (1973), C.: *Before Civilization; The Radiocarbon Revolution and Prehistoric Europe*. Jonathane Cape, Thirty Bedford Sq. London. (Magyarul: *A civilizáció előtt. A radiokarbon-forradalom és Európa őstörténete*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005).

a Vinčát olyan megállapítást tesz a dunai kultúrák látványos fejlődéséről, ami aztán kizárólagossá teszi a belőle szerinte eredő minden vívmányt, ráadásul sokkal korábbi, mint eddig feltételezték, különösen azokat az egyszerű jeleket, amik aztán az első vonalas és szintén a hieroglif írás alapját képezték, és amelyekről aztán mint szenzációt állapítja meg, hogy szlávok voltak: „*nem messze Lepenski Vír településtől fejlődött a közeli település alapján elnevezett Vinča kultúra. Őstörténeti település elképesztő építőművészettel, számos kőalapon kialakított háromszög alakú építménnyel, teraszos elrendezéssel, oltárokkal, temetőkkel. Szobrok sokasága mereng az ég felé, legtöbbjük festett. Ez fejlett mezőgazdasággal, mesterségekkel, rendelkező kultúra volt, a világon az első írott kommunikációval. A településen talált jelek, alapul szolgáltak a mai abc alakzatú formáknak és olyan ábécés rendszereknek, amelyek már kihalt civilizációktól származnak. Ezer írásos műalkotás alapján, amelyeket mindmáig a Balkán és Görögország területén, Moldávia keleti részén, Ukrajnában, Pannónia északi részén, Szlovákiában és Szlovénia keleti részén találtak, látjuk, hogy egy nagy kiterjedésű területről volt szó. Vinča településen találták meg a világon az első réz szerszámokat (kapcsok, kalapács, véső). Tehát a vinčai civilizáció már értett a rézöntéshez, időben korábban, mint a korábban favorizált bronzkorszak.¹⁵⁹ Arról, hogy a vinčai civilizációnak már széleskörű kereskedelmi kapcsolatai voltak, tanúskodnak például díszkövek, gyöngyök, kagylók. Az üzleti kapcsolatok fontos ösztönzéssel voltak a vinčai írásnak az akkori egész Európára való kiterjesztésére. Összehasonlításként, ugyanabból az időből Cipruson, Chiurokotia településen a kőépítmények és kör alakú lakások alapjai kerültek elő. De semmilyen, az írás alapjául szolgáló jelet nem találtak. A Vinča településen talált régészeti, embertani és genetikai műalkotások datálási eredményei sokkot váltottak ki az európai és a világ történetírásában. A Vinča kultúra összsláv! A legrégebbi írás a világon, és szláv. A legrégebbi rézolvastás a világon, és szláv. Ezek a leletek lebontották a régi mítoszokat és egyidejűleg ellenszenvet és értetlenséget váltottak ki több történésznél. A kutatás eredményei hihetetlenül nehezen találják helyüket a kortárs historiában. Ablak nyílt az eddig tabuként kezelt tényekre és megmutatkozott a szlávok pótolhatatlan szerepe a történelemben. Tehát kezdetben nem Sumer volt, hanem Vinča. Ez feljogosít bennünket arra, hogy a szloveneknek köszönhetően Európát tekinthessük az emberi civilizáció bölcsőjének.*”

Ilyen egyszerű ez, kérem, csak ki kell nyilatkoztatni, hogy a Vinča műveltség, írás és rázművesség összsláv és attól máris szláv lesz. De meg ne kérdezd, hogy miért, mitől, mert akkor te is beállsz a tabukat indokolatlanul őrzők, az ellenszenv által értetlenkedők közé, akik nem akarják tudomásul venni a szlávok pótolhatatlan szerepét a történelemben. Már-már azt mondanánk, hogy nosza,

¹⁵⁹ Ez kissé zavaros megállapítás, de talán az önálló rézkorszak létének korábbi tagadására utal, ami nem igaz, hiszen a rézkorszakot megelőzte a kő-réz korszak, stb.

rajta, hát azonosítsuk ezeket a Körös-Tisza-i földműveseinket, akik a szalagdi-szes kerámiát terjesztve már a Vinča előtt is terjedtek Európa-szerte, azonosítsuk a később szlávoknak nevezettekkel, ha egyszer a sclav annyit tesz, mint hatalom alá rendelt, és tudunk a hódításokról, igaz, azok a hódítók sorra-rendre beolvadtak az itteni nagy népesség áldásai (főként a húsfazekat élvezték) közé. Aztán meg már saját honvédő katonákat állítottunk, akik ugyancsak sorra-rendre elzavarták a betolakodó hatalmi kezdeményezést. De fel kell ébrednünk ebből a kiváló megoldási lehetőségből, hiszen Jantrák csak a mai szlávok, szlovákok elődeire gondol, minket – egyetértve természetesen az MTA állásfoglalásával – kihagyva a sorból, amikor az alábbi önkényes és semmi alapot nem maga alatt tudó ábrával felsorolja a Vinča írásból egynyeságon származó írásokat. Nem zavarja például a sumér írás sokat emlegetett máshonnét származása sem, vagy az egyiptominaké, a lényeg, hogy közéjük tehesse az összláv rrúnákat és a glagolitáírást, amelyek ettől a tettől ősrírássá szenteltetnek.

[Rúny = skandináv rovásírásos technikával írt ógermán betűjel, ill. írás.
Pismo=írás.]

A következő ábrával pedig érzékelteti, hogy mekkora nagy területre kiterjedt a Vinča írása, amivel egyúttal megspórolja az előbbi ábra állításainak bizonyítását, hiszen mindenki láthatja, mennyi ma is szlávnak mondott nép és ország található rajta. És hogy ez nem volt ennyire lehatárolt, egyedi és előzmény nélküli, valamint hogy sokkal nagyobb kiterjedésű hatást, sőt közvetlen azonosságot is észrevehetünk, őt már nem érdekli.

Őt már ezen túl ugyanis nem a műveltség terjedésének és változásának folyamata érdekli, hanem a szlávság semmivel sem bizonyított egyetlen világtörténelmi szerepének, még a szlovákok körében is kétséggel fogadott elképzelésének elfogadtatása. Amihez azt a módszert választja, hogy ostromozza saját kicsinyhitűségüket, hogy nem mernek nagyok lenni: „*E felismerés végülis felfedte az eddig még át nem hidalt szlovák rémületet. Mintha féltek volna attól a tényről, hogy a mi elődeink alkották a történelmet. A kutatások eredményeihez kétségekkel állunk hozzá. 'Még mindig nincs elégségesen hitelesítve'... 'feltételezhetjük'... 'az összes történész még nem azonosult azzal' stb. Ellenkezőleg, határozottan ki kell állnunk a felfedezett szláv őstörténet mellett és büszkén vállalnunk kell azt. Úgy, mint a balkáni szlovének teszik. Hiszen ez a mi történelmünk. Ne féljünk átlépni saját árnyékunkat.*”

A következőkben aztán már nem kell törődnie semmilyen bizonyítással, állítás igazolással, ha egyszer az alapot lerakta, gondolja Janták, és most már „a szláv írás történetének további fejezetét” fedezi fel. E kifejezéssel azonban elárulja magát, hogy mindezek felfedezését magának tulajdonítja, igaz csak annyiban, hogy ő ki merete mondani a szerinte nyilvánvaló tényeket. Aztán tovább ostromozza a kicsinyhitűeket: „*Rá kell mutatni egy súlyos hibára, amelyet el szok-*

tunk követni, amikor meghatározzuk a szláv írás eredetét és előfordulását. Helytelen hozzáállás, amikor a szláv írás megítélésének másodlagos és nem elsődleges helyzetéből indulunk ki. Ez visszavezet bennünket a korábbi történelmi időszakba és végül a szláv írás keletkezését a bizánci missziók időszakába helyezzük át. Ma már majdhogyan biztonsággal lehet mondani (a távolabbi múlt felismerésében nem lehet fatális hibákat elkövetni), hogy a szláv írás volt Európában az elsődleges.” Kicsire nem adunk! felkiáltással negligálja tehát az eddigi ismereteket a ’szlávok apostolaonak’ tevékenységét a szlávok számára készített írás körül. És ettől kezdve pedig már csak a ’szláv érdemeket’ sorolja az írástörténet kapcsán, jószerivel a mi kutatási eredményeinket áttéve egyébként szláv érdekkörű megfogalmazásba, sokat emlegetve mégiscsak a ’feltehetően’ és ’feltételezhetjük’ kifejezést:

„Megközelítőleg a Kr. e. 4. évezredtől figyelhető meg különböző ábécés rendszerek kifejlődése az európai kontinensen. A Vinča kultúra szomszédságában az Appennin-félszigeten fejlődik az etruszkok kultúrája. Ez egy olyan kultúra volt, amely csúcspontján erősen befolyásolta az antik kultúrát. Az írás, amit az etruszkok használtak a görög abc-re való átálláskor, azonos volt a Vinča írással. Sejthető, hogy ők őslakos közép-európai nemzet voltak. Végülis a Vinča írás jeleinek használata utal a szláv eredetre. Azt a tényt is alátámasztaná, hogy a múlt századi olaszországi népszámlálásnál eredetileg etruszkok által lakott területen, Toszkánában félmilliónyi kisebbséget alkotó, szlávul beszélő lakost találtak. És végül, szláv eredetre vall a genetikai adottság is. Működésük az európai szintén a Kr. e. 800 és 100 közti évekre tehető. Ez a legnagyobb felvirágzás időszaka. Az etruszk történelem természetesen sokkal hosszabb. Az etruszkok eltűnése az európai történelemből a mai napig nincs kimerítően megmagyarázva.

Az etruszkok azonban nem tűntek el nyomtalanul. Feltételezzük, hogy a római több nemzeti államban az ő identitásuk át lett nevezve, vagy már nem voltak érdekesek a római történészek számára, ha már nem gyakoroltak hatást az állami közügyekre. Az ő létük az Appennin-félszigeten bizonyítja a jelenlegi lakosság genetikai rátermettségét is a toszkánai Murla faluban. Az etruszkok hozzájárulása az írás terjesztéséhez nem lebecsülendő. A közvetlen szomszédság a latin és olasz törzsekkel volt az oka, hogy a Vinča írás hatással volt a latin írásra. Hasonlóképpen a görögök esetében, akik Dél-Olaszországot lakták, akiknek az archaikus írása a Vinča írás jeleiből származott. Ez volt az egyik útja a sok közül az eredeti latin és görög írás keletkezésének, a két legismertebb abc rendszernek, a középkorban. A vinčai írás természetesen terjeszkedett a Balkánon át Európa déli részébe, a Földközi-tenger kultúráiba, Kis Ázsiába és Afrikába.

	Etruscan	Latin	Vinča
1.	A	A	Ä, A, A
2.	B	B	B, 9
3.	1	G	1
4.	D	D	Δ
5.	E	E	3
6.	V	V	3
7.	I	Z	I
8.	TH, H, DE		TH
9.	DH		⊗
10.	I	I	I
11.	K	K	K
12.	J, Λ	L	J, Λ
13.	M	M	M, 3
14.	N	N	3
15.	ST, ŠT		⊗
16.	O	O	O
17.	P	P	3

18.	M	ŠČ	M, 3
19.	Q	Q	Q
20.	R	R	4, 3, R
21.	S	S	3, 3, 2
22.	T	T	3, T, 3
23.	U	U	Y, V
24.	X	H	X
25.	Φ	F	Φ
26.	Y	Č	Y

Variations		
1.	+	Š
2.	Y	U
3.	3	Š
4.	V	U
5.	Y, +	H, CH
6.	8	B, F
7.	>	S, K

Etruské písmo – Etruszk írás.

Kb. Krisztus előtt 2500 körül hirtelen lehűlés állt be, ami talán az egyik oka lehetett, hogy egy további ismert történelmi törzs, a hettiták Közép-Európából a Balkánon keresztül átvonultak Kis-Ázsiába, és letelepedtek a mai Törökországban. Az első írásuk eredetileg képirás volt. Az írás jelei azonosak a Lepenski Vir település jeleivel. Nyelvük Bedřich Hrozný (a hettiták írásának a kutatója) szerint hasonlított az ószlovák nyelvhez. A későbbiekben a hettitáknál megjelent az ékírás.

Hieroglifiké písmo Chetitov – a hettiták hieroglifikus írása.

Hogy azonos írást találunk annál a nemzetnél, a sumérok törzsénél, akit az első írás és a mezopotámiai kultúra eredeti birtokosának tekintenek, rámutat a

Balkánon történő történelmi fejlődésre. A lelőhely a romániai Tordosban a Vinča kultúra idejéből egy olyan írás töredékeit tartalmazza, amely azonos a sumérok írásával. A gazdag településeken a régészeti leletek, több agyagtábla eredeti ékírással, arról tanúskodnak, hogy a sumérok északról jöttek. Vannak a Kaukázusról, esetleg Indiáról szóló feltételezések, de az írás a balkáni településekre vonatkoztatható.

Tordas, Románia, Lepenski Vir kultúra.

Az egyik írástípus föníciai, amelyet a görög írás elődjének tartanak. A föníciai abc jelei teljesen azonosak a Vinča írás jeleivel. Tehát a Balkánról került Kis-Ázsiába. Hogy ki volt ennek a hordozója, csak feltételezhetjük. Vagy a föníciaiak ősei laktak a Balkánon, vagy az írás került hozzájuk közvetve. Hordozója lehetett a vándorló szlovenek törzse is, amely később eltűnt a történelmünk-ből. Az írás azonban szláv. Hasonlót lehet feltételezni a semita írásról is. Ennek is az eredete a Vinča írás.

A szlovenek Északnyugat-Európában lakó árja törzse a 4. évezred körül át-helyeződik az első migrációs hullámban Délnyugat-Ázsiába, a Kaukázusba, egészen Indiáig. A 3. évezred körül jön a második migrációs hullám. Mi volt a migráció oka, nem tudjuk. Kiválthatta hosszantartó szárazság, amely ekkor elérte Európát. Az árja törzs a második migrációs hullámban érkezett Indiába, ahol a negyedik évezredben a Harappa magas szintű civilizációs kultúra virágzott. Az indiai régészek feltételezik, hogy ennek a kultúrának a kezdete az első árja migrációhoz kapcsolódik. A csodaszép harappai helyeken az építkezési emlékeken található írás töredékek ugyanis azonosak a Lepenski Vir település jeleivel. Bizonyíték arról, hogy az árjak szlovenek voltak, a nyelvükben található, amely megmaradt, amellyel a mai napig beszélnek a hindu kolostorokban. Ez a szankszrit. A szloven szavakon kívül tartalmaz hindu szavakat, s részben germá-

nokat is, amelyek a szanszkritba kerülhettek a szlovák és germán etnikum együttélésekor az eredeti hazában, Délnyugat-Európában és az asszimiláció folyamataiban.

Phoenician	Latin	Vinča	Etruscan	Latin	Vinča	Etruscan	Latin	Vinča
1. א ALEPH	A	Α, Ε	1. Α	A	Α, Α, Α	18. Μ	ŠČ	Μ, Ш
2. ב BET	B	Β, Γ	2. β	B	Β, Γ	19. ϕ	Q	ϕ
3. ג GIMEL	G	Γ	3. γ	G	Γ	20. Ϝ	R	Ϝ, Ϟ, R
4. ד DALET	D	Δ	4. δ	D	Δ	21. Ϛ	S	Ϛ, ϛ, Ϝ
5. ה HE	E	Α	5. Α	E	Α	22. Ϟ	T	Ϟ, ϟ, Ϡ
6. ו VAV	V	Υ, Υ	6. Υ	V	Υ	23. ϟ	U	Υ, V
7. ז ZAYIN	Z	Ι	7. Ι	Z	Ι	24. Χ	H	Χ
8. ח HET	H	Θ	8. Θ	TH, H, ΘE	Θ	25. ϕ	F	ϕ
9. ט TET	DH	⊗	9. ⊗	DH	⊗	26. Υ	Č	Υ
10. י YOD	I	Ι, λ	10. Ι	I	Ι	Variations		
11. כ KAPH	K	Κ	11. Κ	K	Κ	1. +	Š	+ , †
12. ל LAMED	L	Λ, Λ	12. Λ	L	Λ, Λ	2. Υ	U	Υ
13. מ MEM	M	Μ, Μ	13. Μ	M	Μ, Μ	3. Ϝ	Š	Ϝ
14. נ NUN	N	Ν	14. Ν	N	Ν	4. V	U	V
15. ס SAMEKH	X	Ξ, Χ	15. Ξ	ST, ŠT	Ξ	5. Ϟ, †	H, CH	Ϟ, †
16. ע AYIN	O	Ο	16. Ο	O	Ο	6. 8	B, F	8
17. פ PE	P	Ρ	17. Ρ	P	Ρ	7. >	S, K	>
18. צ SADE	S	Σ						
19. ק QOPH	Q	ϕ						
20. ר RESH	R	Ϝ, Ϟ, R						
21. ש SHIN	S	W						
22. ת TAV	T	†						

Főníciai írás.

A balkániakhoz hasonló jeleket tartalmaz a minoszi kultúra lineáris A írása. Sok szerző a minoszi kultúrát szloven kultúrának tartja. Hasonló a helyzet a ciprusi írással, azonos, tehát szláv jelekkel. Ezek a szlovenek eredeti kultúrái? Nem állítjuk, hogy nem lehetséges.

Érdekes a hasonlóság is a szloven kifejezésekkel a szanszkritban, összehasonlítva a baszk nyelv kifejezéseivel, akik a Pireneusokban, Spanyolország északi részén és Franciaország déli részén laknak. Rámutat a szloven törzsek migrációjára az Ibériai-félszigetre.

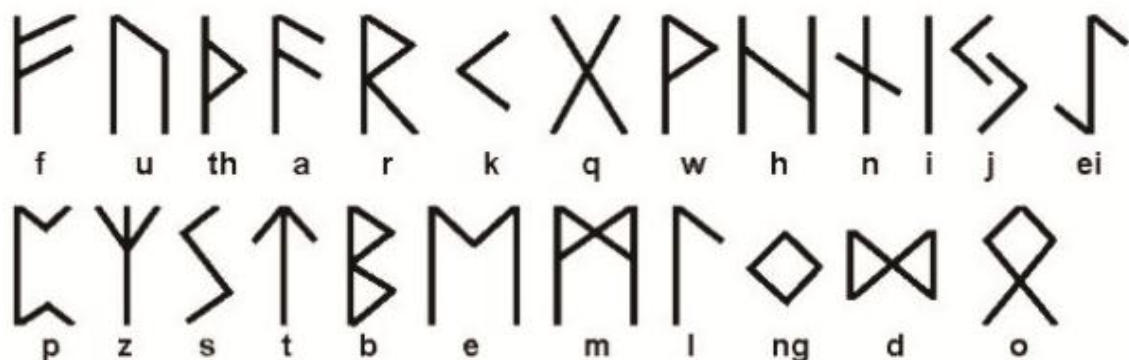
Harappa kultúra, pecsétek.

Ami a szlovenek írása fejlődését érinti, bizonyos időkben rúnairást használtak, melynek jelei a Vinča írás jeleiből fejlődtek ki és velük azonosak. Ismert az a törzs az európai történelemben, akik a rúnairást használták, ez a vandálok törzse. E törzs identitásáról a mai napig ellentétesek a vélemények. Eredetileg az akkori Európa mérsékelt övezetének széles tereit lakták. Központjuk a Kárpátok területe volt. A harmadik ezredtől ennek a törzsnek egy része elvándorolt északra, s a Jütland-félszigeten és a mai Svédország déli területein telepedett le. Fontos szerepet játszottak a Vikingek életében. Az időszámítás elején otthagyták az északi területeket, és visszatértek a Kárpátok területére. Mi volt a migrációs ok, nem tudjuk.

Az időszámításunk szerinti ötödik században a vandál törzsek csoportjainak aktivitása abban mutatkozott meg, hogy katonai hadjáratokkal főleg Európa déli részére és Afrikába vándoroltak. Nem vették figyelembe az egyház és a világi hatalom kapcsolódását, a vandálok ariánus hitük értelmében Kr. u. 403-ban felgyújtották Rómát. Ezután meghódították az afrikai Karthágót. 550-ben háromezer lovasuk elérte a Duna vonalát és 555-ben legyőzték a bizánci hadsereget Hadrianopolisnál. Ezután visszatértek saját népük központjába, a Kárpátokba.

Ebből az időből találunk Szlovákiában számos régészeti lelőhelyet. A kelet-szlovákiai Ražňany (Nyársardó) községben feltártak telepet, központot, vandál

királyi hatalmi székhelyet, a vandál fejedelmek sírját a Poprád melletti Ostrovanyban (Osztópatak) és Matejovcén (Mateóc) tárták fel.

Ósszláv runaírás.

Ezen települések régészeti leletei bizonyítják az erős antik (nem germán) hatás jeleit. Főleg a Matejovcén talált sír egyedülálló Európában. Ilyen magasan Európa északi részén antik luxustárgyakat, napi szükségleti dolgokat és antik bútort a mai napig nem találtak. Minden arany és ezüst. Ennek függvényében meg kell jegyezni, hogy e nálunk talált régészeti leletek megváltoztatták a Szlovákiára, mint jellegzetes kultúra nélküli területre vonatkozó szemléletet. Mint olyan területre, ahol nem azonosított nép élt, akik termelték élelmiszerüket és elkészítették napi szükségleti eszközeiket és fegyvereiket, hogy élelemmel lássák el, öltöztessék és felfegyverezzék a hódítókat. Említsük meg Nižná Myšľa (Alsómislye) települést, a műkénéi típusú Myšia Hôrka város együttest, Közép-Európa legrégebbi erődtípusával, a szepesi vár eredeti tornyát és más példákat. És mindez ezer év időszakában az időszámításunk előtti 600-tól kezdődve. Látványosan elkalandoztam, de semmilyen összetett írás nem keletkezett zöld legelőn. A vandálok írásának megvan az eredete a Vinča írásban, és ez szláv.

A vandál rúnairás lefordítása rámutatott a nyelvi rokonságra a kelet-szlovákiai nyelvjárással, részben az ukrán és a belorusz nyelvvel. Svédország északi részén megmaradt egy nyelv, amelyet a svéd nyelvvel együtt még a 17. században használtak. Hasonló az ósszláv nyelvhez. Régi 17. századi térképeken Svédország déli részén megtalálható a Morava tó. Svédország déli lakossága egy részének genetikai adottságai szláv jellegűek. A vandálok szláv eredetéről, az ő írásukról, nyelvükről el lehet gondolkodni.

Körülbelül 60 évvel azután, hogy visszatértek a vandálok hadjárataikról, a nomád avar törzsek közvetlen fenyegetettsége alatt, a szlovenek legendás egyesítője, Samo teremtett laza törzsszövetséget. 620-ban keletkezik az szlovenek első ismert államalakulata, Samo birodalma néven. Samo egyesítette a törzseket történelmi nevük alatt, amely addig át volt fedve többféle törzsnévvél, megnevezésük a szlovenek. Ez alatt a név alatt jelennek meg az avarok elleni győztes hadjáratok alkalmából, de a jövőben is.

A szloven birodalom keletkezése után 833-ban, melyet Morava név alatt is ismerünk, és amely második legnagyobb és legdicsőbb szloven államalakulat volt, érkezik Szlovákiába a két testvér, Konstantín és Metód missziója. Szláv eredetükről nincsenek kételyeink. Olyan területről származnak, amelyet szlávok laktak, ahol szláv írást használtak. A tárgyi téma összefüggésében ennek a küldetésnek érdekes szerepe volt a szloven írás szemszögéből. Missziójuk nem hozott valami új írást, ahogy ma azt említik.

XXVII	GLAGOLICA	LATINICA	VINČANSKO		CIRILICA	LATINSKO	VINČANSKO
1.	Ⲁ	A	Ⲁ, Ⲁ̅	1.	A	A	A
2.	Ⲃ	B	Ⲃ	2.	B	V	B
3.	Ⲅ	C	Ⲅ	3.	Г	G	1
4.	Ⲇ	H	Ⲇ	4.	Δ	D	△
5.	Ⲉ	Ž	Ⲉ, Ⲉ̅	5.	E	E	Ⲃ, E, Ⲃ̅
6.	Ⲋ	N	Ⲋ	6.	Ж	Ž	Ⲉ, Ⲉ̅
7.	Ⲍ	P	Ⲍ	7.	З	Z	3
8.	Ⲏ	Š	Ⲏ	8.	И, H, I	I	I
				9.	K	K	K
				10.	Λ	L	Λ
				11.	M	M	M
				12.	O	O	O
				13.	P, P̅	R	Ⲋ, P̅
				14.	C	S	Ⲅ, Ⲅ̅, Ⲅ̅̅
				15.	T	T	Ⲁ, T̅
				16.	Y	U	Y, Ⲃ̅, Ⲃ̅̅
				17.	Φ	F	Φ
				18.	X	H	X
				19.	Ц	C	Ц
				20.	Ч	Č	Ч
				21.	Ш	DŽ	Y, Ш
				22.	Щ	Š	Щ

Glagolita és a cirill.

Missziójuk azt az abc-t hozta, melynek jelei a Vinča írás alapját alkották. Ez volt a glagolita. A legrégebbi írás jelei. A szlávok eredeti írása. Hét jel egy az egyben volt átvéve, a többi módosítva. Az írás, amely sok ezer éve keletkezett, visszatért a szlovenekhez, Szlovákiába. Nem fogok foglalkozni a missziós testvérek történelmi körülményeivel. Moráviából eltávoztuk után az írás elterjedt a déli és keleti szloveneknél. A szerb cirill írás, a bolgárok, ukránok, oroszok és fehéroroszok azbukája, amely ugyanazon az alapon keletkezett, mint a glagolita, ma is élő nyelvek, és néhány évezred nyelvi, de főleg írásbeli folytonosságát képezik.

Az írásjelek, melyek fontos szerepet játszottak az európai civilizációs folyamatban, a rúnák. A jelenlegi történelemírás azonban a mai napig nem adott kielégítő feleletet arra, hol keletkeztek a rúnák, nem írta le a keletkezés helyét, nem határozta meg az időszakot, nem határozta meg egyértelműen a hordozóit.

Új ismeretekkel a rúnák keletkezésével kapcsolatban nem foglalkoznak, konzerválják a régi dogmatikus igazságot. A rúnák hordozóiról több elmélet létezik. Meg van állítólág az eredetük az ősetruszk írásban, a görög archaikus írásban és kétségtelenül ez a germánok, angolszászok és vikingek írása.

Az első rúna feljegyzések a Kr. e. 100. évhez datálódnak. A rúnákon az a lényeges, hogy azonosak a Vinča kultúra jeleivel. Sok szakember ezzel a „részlettel” nem ért egyet, nem fejtegetik, és nem elemzik. Egyszerűen mondván senki sem lép erre a területre, ahol a százéves igazságok érvényüket veszítenék. Ahol akarva és akaratlanul megváltoztatnák a jelenlegi nézetet a szlovenek őskori nemzetére nézve, ráadásul mintha ismételtelen kellene azt felfedezni. Látszólag tagadják is az ősszláv rúnák létezését.

A rúna írás ismerős Szlovákia több területéről. A zsolnalitvai vár, ősi szláv kultikus központ (a rúnákat erről a területről ősgermán, kelta, viking rúnáknak tekintik). A rúna írás mérföldköve Prečín (Soltészperecsény) községnél, mérföldköv a Rakovka Čadcanál a csúcs alatt (a rúnákat jelkép keveréknek tekintik, amely a műkénéi, föníciai és latin írásból áll össze), kő a Sokol nyeregben, Bodín községnél (ezeket a rúnákat krétai-mükénéi lineáris A írásnak tekintik). Továbbá a Michalovce (Nagymihály) melletti kör alakú település, a Tatra alatti Čatina település, Drienica (Felsősom) községnél és más helyen. Mindezen településeknél egy a közös, az itt talált rúnák azonosak a Vinča kultúra jeleivel, tehát szlávok.

Na és a végére a rejtélyes, titokzatos Velestúr, melyet sok irigy legszívesebben kitörölne a térképről, mert számukra elképzelhetetlen, hogy a jelek rajta már három ezer évvel ezelőtt használt jelek voltak Szlovákia területén, szláv jelek és az alapjai az ősszláv írásban vannak. Érdekes a felirat a kövön Smrečnik csúcsa alatt, nem messze Velestúrtól. Pavol Kriška felfedező szerint 3500 éves. Csak az érdekesség kedvéért megemlíteném, Myšia Hórka is 3500 éves városi település műkénéi típusú legrégibb kőből készült erődítménnyel és őrtornyokkal Közép-Európában. Sejtjük az összefüggéseket? Nehezen illeszthető mindez a jelen történetírás összefüggéseibe a Szlovákiát borító áthidalhatatlan őserdővel, amikor a völgyekben identitás nélküli nép élt sárból épített, fenyőlombbal fedett házakban. Később megjelennek itt a germánok, aztán a mi elődeink jöttek piszkosan a Pritypraty-mocsarakból, de nem tudni, miért futottak el előlük a germánok, s a mi elődeink letelepedtek és száz évvel később kiépítették a legnagyobb közép-európai birodalmat. Ez nem igényel megjegyzést.

A szláv írás története az ősi múltban született a Vinča civilizáció bölcsőjében, évezredekken át terjeszkedett az írás a szláv törzsekkel együtt egész Európában, Elő-Ázsián keresztül Indiáig. A szláv írás bizonyítéka a senki által nem utá-

nozható történelmi feladatnak, amelyet a szlovenek civilizációja végrehajtott, Európa legnagyobb nemzete, az idők virradatától a mai napig.”

Eddig tartott tehát Janták írástörténeti ámokfutása.

Végül meg kell ismételniünk, hogy sajnos az MTA is szerepet vállal 'jószomszédaink' történelemhamisító tevékenységének támogatásában, amennyiben az igaz magyar történelem tényeinek, összefüggéseinek megállapítását, az új tudományos módszerek és eszközök révén megszertezhető új adatokat és feldolgozásukat megakadályozza a tudományiskola elavultságainak érvényesítésével, mialatt szomszédaink ezen eszközök felhasználását túlhajtvá olyat is levezetnek, amivel vitatkoznunk kell, és amit egyébként könnyen tudunk cáfolni, és ami kötelességünk. Így e szomszédaink lassan mindjárt összevesznek, hogy tulajdonképpen melyikük is a civilizáció bölcsőjét jelentő nyelv, műveltség, azaz kultúra egyedüli birtokosa. Hiszen a Vinča írás és kultúra iménti szlovák eltulajdonítása mellett a kukutyin-tripolje és az erődsdi, stb. műveltség román kisajátítását is láthatjuk a román honlapokon.

Mindenesetre árulkodó jel, hogy az ilyen írások, honlapok készítőinek ismeretei fölöttébb hiányosak. Hogy csak Janták kísérletére utaljunk, az etruszkok nyelve ragozó volt, nem indoeurópai. És az a helyzet, hogy a szláv nyelvekben sincs hajlítás, mindent raggal képeznek, de hát a nagyvonalú hamisító számára ez apróság, amin nem akad fel az 'igazi történész'. De ne gondoljuk, hogy mindent megtettünk azzal, hogy rámutatunk a tévedésekre, a félreértelmezésre, az ismeret hiányra, és főként az igazságra. Mert ha valaki per definitionem rögzíti, hogy a Vinča szláv volt, akkor mit lehet tenni? Kérni a bizonyítékokat. Már pedig azok nincsenek. Nem is kell keresniük, mert a hiánya nem zavar senkit, még a Magyar Tudományos Akadémiát se. Inkább azt várhatjuk, hogy jön majd az újabb következtetés: a Tisza-kultúra is öntött rezet – rézsarló az arctalan szobor vállán – hát akkor az is szláv. És már el is hangzott, hogy miután a halicsi ásatásokból előkerült vonaldíszes kerámiához hasonló jött elő a Duna mentén, ahol ma Szlovákia a szomszéd, tehát az is szláv kell legyen. Láncbizonyítással még a Hold is szláv lesz. De ezek a kultúrák nem istenfélők, hanem lélekhívők voltak, ami ismételten nem egyezik a szláv hegemoniával. Van is baja Jantáknak a szláv/szlovén/szlovák nevekkal. Egyébként a szláv, mint népnév nem ismert az elmúlt évezred kezdete előtről.

De tudjuk, a nyugati tudományos kiaadványok, újságírás szintén alájátszik a trianoni országok múltépítésének. A Times történelmi térképein már a 2000-es kiadásban úgy szerepel a bükki kultúra, mint szlovák kultúra. Fenteb láttuk, mi volt a valóság, mi az igazság ezzel kapcsolatban. Adják alájuk a lovat, a fűtőanyagot a hamis elméletükhöz. Aztán majd a románok szólnak be nekünk, hiszen ezt a területet ők maguknak képzelik: Vinča, Tordos, Tatárlaka...

Miközben a Kárpát-medencei magyar népi és műveltségi eeredet és folytnosság bizonyítékait már teljeskörűen a nyilvánosság elé tártuk. De annak

fogadtatása is a történelmünket habzsoló szomszédok malmára hajtja a vizet, mert egyrészt az akadémiai és oktatási tájékon teljes az elhallgatása, másrészt, ha terjed is ez a gondolat, végül is nem azon a módon, ahogy megfogalmaztuk, mert az terjed leginkább, hogy ugyan a Kárpát-medence volt a bölcső, de onnan elment a magyar és aztán dicsőségesen visszajött. A sumér–szkíta–hun–magyar folytonosság ezt kívánja meg. Amivel kiüresítik a területet és teret adnak a nagyképű kombinációknak. Erre tesz most rá egy lapáttal Janták, mert 'igazolt-nak' látja, hogy a Kárpátok közül ment el a sumér civilizáció Mezopotámiába és vitte oda az itteni szláv eredetű olyan civilizációs eredményeket, mint a rézöntés, az írás. Hogy mi történt valójában, már közismert, közismertté tettük és a nemzetközi szakirodalom is elérhető. Éljünk hát az igazsággal!

KÖNYVISMERTETŐ

Záhonyi András (Budapest):

Kedvcsináló Mandics György könyvé- hez¹⁶⁰

Mandics György **Róvott múltunk** című, nagyszabású, háromkötetes könyvét kevesen olvasták. E 2000 oldalas rovás-korpusz pedig megérdemelné, hogy a rovásíró társadalom jobban megismerje. Az akadémiai szakemberek is méltatlanul mellőzik: Sándor Klára pl. a 2014-es könyvbemutatóján meg se említette létezését – pedig kb. 50 méterre a könyvhét színpadától az Irodalmi Jelen Kiadónál Mandics is dedikálta könyvét.

Felháborítónak tartom, hogy a megalkuvó, az akadémiai tagságért mindenre – még valótlanosságok állítására is – képes Sebestyén Gyula rövid és szubjektív, no meg igen régi könyvecskéjét (Sebestyén Gyula: *Rovás és rovásírás*. 1909.) nevezi egy akadémiai szaktudós az egyedüli létező rovás-korpusznak, amikor egy sokkal modernebb, részletesebb mű is elérhető a könyvpiacra. Ezért fel kell tenni a kérdést, vajon elfogadható-e, hogy pozíciói alapján ő szabja meg, manapság ki írhat diploma dolgozatot vagy doktori értekezést a székely-magyar rovásírásról?

Félreértés ne essék: elismerem Sándor Klára felkészültségét egyéb téren való, szakmai ismereteit, rendszerező készségét, de elfogadhatatlan, hogy ilyen egyoldalú ismeretek birtokában döntsön a magyarság múltjának egyik fontos kérdéséről, értékelje a kutatói eredményeket – az „amatőrnek tekintetteket” persze meg sem említve. Különösen elfogadhatatlan lenne mindez, ha ezt még mindig politikai tevékenységként tenné, hisz’ korábban képviselőként az Ország-házban ült, holott az „igazi tudomány” egy demokratikus országban *politika-mentes*.

Tudomásunk szerint Magyarországon nincs külön *írástörténeti képzés*. Ezért egyik akadémiai szakembernek – Róna-Tas Andrásnak, Vásáry Istvánnak, Sándor Klárának, Erdélyi Istvánnak, stb. – sincs írástörténeti szakdiplomája, akik a székely-magyar rovásírásról hivatalosan nyilatkozni szoktak. A régészből, matematikusból, mérnökből, orvosból „lett” íráskutatókat valós értékelés nélkül dilettánsnak nevezni részükről tehát önjelöltségre, túlzott önbizalomra vall.

¹⁶⁰ Mandics György: *Róvott múltunk I-III*. Irodalmi Jelen. Arad, 2010-2012.

Nézzük most meg közelebbről az említett Sándor Klára tevékenységét, annak az igaz ismeretanyagnak a tükrében, amit Mandics György könyvéből megismerhetünk.

Sándornál tetten érhető a racionális érvelés, midőn az adott problémát alaposan körbejárja. Megfogalmazásai szinte támadhatatlanok ugyan, de a jelzett „szakmai elégtelenség” egyfajta bizonytalansággal párosul érvelésében, amit viszont a szakmailag nem felvértezett olvasó nem vesz észre, Sándor vitatható állítását tényként kezeli. Ez a „manipulációs képesség” teszi őt igen veszélyessé a valós magyar múltat, a régi írásemlékeinket kutatók számára. Néhány példát most közre is adunk.

1. Az alsó-büi lelet „lejáratása” alkalmából írja: „Abban viszont igaza van [x,y]nak, hogy a fűvóka *nem igazolja*, hogy a székelyek a honfoglalást megelőzően már régebben megtelepedtek a Kárpát-medencében.”¹⁶¹

Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy persze, nem igazolja, hiszen 10. századi – de nem is cáfolja.

Sándor továbbá azt írja: „Egyelőre nem beszélhetünk arról, hogy a jelek feltételezett hangértékei értelmes olvasatot adnak”, és „azt *sem tudjuk kijelenteni*, hogy a feliratot magyarul írták.”¹⁶² Sándor hivatkozik Erdélyi István elutasító véleményére is, hogy „az alsó-büi felirat egyáltalán nem létezik, minden vonala pusztán körömnym”.¹⁶³ És a „bő” szavunk *török eredetét* hangsúlyozza, hogy jelentése: magas tisztségű, belőle származik az oszmán bég szó.¹⁶⁴ De arról nem vesz tudomást, hogy a bő: bőség, bőséges, bővelkedik, bőre ereszt stb, szóbokor *létezik* a magyarban!

Éppen a Czuczor-Fogarasi: *A Magyar Nyelv Szótára* (1862-1874) szerint „**Bő (1)**, hangutánzó elvont gyök, a bög, bődül, bődít származékokban. Rokonai: bé, bú, mint a bég bűg igék gyökei. **Bő (2)**, önálló gyök mn. E szóban alapfogalom a belsőség, beltartalom *magysága*, minélfogva a be ben bel szókkal rokonítható. ... Rokon vele a török *güjü-mek* (nöni), a szanszkrit *bah* (crescit – nő), *pi*, *pijai* (opimare – gazdagszik, fecundum reddere – termékenységet / dúsgazdagságát visszaadja)... **Bü, bú (1)**, elvont gyöke *bűz, bűzöl*... *büdös* szóknak. **Bű (2)**, a bámuló szájtátást jelentő *bá* szónak ikertársa: *bű-bá*. **Bű (3)**, fn. Alapfogalomban a bámulási, csudálkozási *bá* hasonmása.”¹⁶⁵

2. Vitatandó állítása az is, hogy „a Nagyszentmiklósi Kincs feliratai *egyelőre megfejtetlenek*”.¹⁶⁶

¹⁶¹ Sándor Klára: *A székely írás nyomában*. Typotex Kiadó, Budapest, 2014. 111. o.

¹⁶² Sándor: *A székely írás nyomában*. 108. o.

¹⁶³ Sándor: *A székely írás nyomában*. 107. o.

¹⁶⁴ Sándor: *A székely írás nyomában*. 113. o.

¹⁶⁵ <http://osnyelv.hu/czuczor/>.

¹⁶⁶ Sándor: *A székely írás nyomában*. 101. o.

Sándor írja: „Az aranykincset először Bóna István azonosította (1984-ben) egyértelműen avar leletként, feliratait is *avarnak tekintette*. Mára sikerült kizárni a többi lehetőséget.”¹⁶⁷

Elég itt Mandics könyvének megfelelő részeit elővenni,¹⁶⁸ vagy akár az én megfejtésem alkalmából ismertetett jelentős megfejtési javaslatokat.¹⁶⁹

3. Elfogadhatatlan Sándor Klára ama kijelentése is, hogy „a Szarvasi Tűtartó felirata... nem rendelkezik elfogadható olvasattal”.¹⁷⁰ Elég összevetni Mandics könyvének megfelelő helyével.¹⁷¹

4. Sándor szerint „*úgy tűnik* azonban, mégis csalódniuk kell azoknak, akik a székely előírás megtalálását remélték a halomi emléktől”.¹⁷² Mandics ebben a kérdésben nem foglal állást.¹⁷³ Sándor azért még odaszúr egyet: „így is igaz, hogy *valószínűleg* soha nem ismerték annyian a székely írást, mint ma.” SK 35. o.

5. „A Butaul (személynév) összetett alak **lehet**, amely a bota ’tevecsikó’, később ’kölyök, gyerek’ jelentésű szóból keletkezett.”¹⁷⁴ És szerinte az avar ’ul’ pedig szabályos hangváltozással alakult ki a török ogul szóból, melynek jelentése: ’fia valakinek’. Vékony Gábor ezt másképpen, „magyarabbul” látja¹⁷⁵

6. Sándor megemlíti, hogy Szelp Szabolcs a nikolsburgi ösnyomtatvány kapcsán azonosította az ábécé lejegyzőjét.¹⁷⁶ Mandics György kutatásai szerint azt nem ő (a tulajdonos Pencsicei Fülöp), hanem Janus Pannonius készítette.¹⁷⁷

7. Sándor szerint „a Somogyi (Antal) által kiadott ’pogány énekeket’ a hunmagyar ősök történetéről, istenükről... egytől-egyig *Somogyi maga költötte*.”¹⁷⁸ Ezt megcáfolják Mandics György kutatásai, precíz átírásai, és bizonyítják, hogy nem hamisítványokról van szó, tehát annak idején Szarvas Gábor és Arany János, és most az őket idéző Sándor Klára is tévedett.¹⁷⁹

¹⁶⁷ Sándor: *A székely írás nyomában*. 83. o.

¹⁶⁸ Mandics: *Róvott múltunk II*. 398-497. o.

¹⁶⁹ Záhonyi András: „A Nagyszentmiklósi Kincs feliratai – magyarul.” *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 29. évf. 1. sz. (2014)

http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2014_1_024-034.pdf.

Illetve annak kiegészítése ezen számban.

¹⁷⁰ Sándor: *A székely írás nyomában*. 88. o.

¹⁷¹ Mandics: *Róvott múltunk II*. 332-338. o.

¹⁷² Sándor: *A székely írás nyomában*. 99. o.

¹⁷³ Mandics: *Róvott múltunk II*. 360-361., 507., 512-514. o.

¹⁷⁴ Sándor: *A székely írás nyomában*. 84. o.

¹⁷⁵ Mandics: *Róvott múltunk II*. 463. o.

¹⁷⁶ Sándor: *A székely írás nyomában*. 220-225, 313-314. o.

¹⁷⁷ Mandics György: *Róvott múltunk I*. 356-362. o.; *Róvott múltunk III*. 423-426. o.

¹⁷⁸ Sándor: *A székely írás nyomában*. 284. o.

¹⁷⁹ Mandics György: *Róvott múltunk III*. 191-206, 443. o. Részletesebben lásd: Mandics György: *Somogyi Antal rovásírást gyűjteménye I. kötet. A rövid beírású „kódexek”*. Magánkiadás. Budapest, 2012. Mandics György: *Somogyi Antal rovásírást gyűjteménye II. kötet. A Hegyi Tah György féle gyűjtemény*. Magánkiadás. Budapest, 2014. Mandics György:

8. Sándor szerint „az etruszk írás tehát a nyugati görögből alakult ki, első emléke i. e. 700 körülről maradt fenn. ...hosszabb lélegzetű szöveg nem maradt az utókorra.”¹⁸⁰ Ám ez sincs így, mert a Pyrgi aranylemezek kétnyelvű szövege már nem tekintendő rövidnek.¹⁸¹

9. És míg Sándor szerint „László [Gyula kettős honfoglalásról szóló] elmélete sok sebből vérzik”.¹⁸²

10. főnöke, Róna-Tas András modelljét túldicséri, *elegánsnak* minősíti – a keleti türk írás származása, piktogramokból kialakított grafémái elemzése kapcsán.¹⁸³ Pedig ez utóbbit Szekeres István csupán „hasra ütésre” épülő akrofóniás próbálkozásnak tekinti. Szekeres ugyanis megtalálta a jelek előzményeit a kínai piktográfiában. Így pl. az *ed* ’tulajdon, vagyon’ helyett az ’apa, atya’ (*dede*), az *ag* ’háló’ helyett pedig a ’kicsi’ (*kicsig*) jelentést javasolja, stb.¹⁸⁴

Jól érzékelhető tehát, hogy miközben Mandics György hatalmas műve és mások munkássága nem kap nyilvánosságot, Sándor Klára megállapításai szinte mindig a magyar olvasat cáfolását, a felbukkanó nevek más nyelvekből való eredeztetését, a leletek és feliratok hitelességének, régiségének megkérdőjelezését szolgálják. Néha persze az ő is idéz jogos kritikát, például a Püspöki Nagy Péter állítását cáfoló Vásáry Istvánt, akivel mi is egyetértünk.¹⁸⁵ Püspöki Nagy ugyanis a felsőszemerédi feliratot székely-magyar ábécével „olvasta el” – pedig az latin vagy glagolita jeleket, számokat tartalmaz.

Vékony Gábor törökül olvasta el a szerinte kazáriai írással készített Alsószentmihályi Feliratot.¹⁸⁶ Ezen feliratnál mi is a Vékony olvasatát kritizáló Vásáry István magyar nyelvű olvasatából indultunk ki, amikor kiegészítettük azt.¹⁸⁷

A helytelen elhallgatások, sejtetések tudománytalanságának bemutatásával (lásd Sándor Klára idézett megfogalmazásait) szeretnénk volna kiemelni Mandics György könyvének hallatlan időszerűségét is.

A végére pedig – mivel Mandics könyve e három kötetének egyes könyvei kb. 600-700 oldalasak, de csak 1-2 oldalnyi tartalomjegyzékkel bírnak – elkészítettünk egy részletesebb tartalomjegyzéket.

Somogyi Antal rovásírásos gyűjteménye III. kötet. *A Ciceró „kódex” hosszú rovásbeírásai.* Magánkiadás. Budapest, 2012.

¹⁸⁰ Sándor: *A székely írás nyomában.* 60. o.

¹⁸¹ Vesd össze Mandics: *Róvott múltunk II.* 213-217. o., *Róvott múltunk III.* 284. o.

¹⁸² Sándor: *A székely írás nyomában.* 152. o.

¹⁸³ Sándor: *A székely írás nyomában.* 74. o.

¹⁸⁴ Szekeres István közlése (a ZMTE előadássorozata. Budakalász, 2016. június 24).

¹⁸⁵ Sándor: *A székely írás nyomában.* 308. o. Vesd össze Mandics: *Róvott múltunk II.* 580-583. o.

¹⁸⁶ Sándor: *A székely írás nyomában.* 308. o. Vesd össze Mandics: *Róvott múltunk II.* 508. o.

¹⁸⁷ Záhonyi András: XY a betű neve. Imagent Kft., 2008. 24. o.

Ha van is a nevek, ill. leletek alapján tájékoztatást biztosító *Történelmi személynévmutató és életrajzi útmutató* a III. kötet végén (726-828. o.) – ez az I. és a II. kötet külön-külön tanulmányozásakor nem segíti a keresést, a tájékozódást.

Mindezt kedvesinálónak is szánjuk, az érdeklődők könnyebb alapos tájékozódását is segítve. Ez a bővített tartalomjegyzék a bemutatott és értékelt leletek jelentős részét felsorolja, összefoglalja olvasóink számára.

Az I. kötet tartalomjegyzéke:

<i>I. könyv. Előítételek, előfelvetések</i>	5
I. fejezet.	
A rovásírás megróvása, avagy egy kellemetlen téma	7
Tudomány és politika	16
Tudósok kontra amatőrök	17
II. fejezet.	
A botránykő, avagy egy tar fejre mindig nagyobb lehet csapni	20
Sebestyén Gyula Tar Mihálynál	33
III. fejezet. Egy írás vagy írások?	50
Nikolsburgi ábécé	51
L. Ferdinando Marsigli magyarázó ábécéje	59
Bél Mátyás ábécéje	62
Nagybányai ábécé	69
Fischer K. Antal ábécéje	70
Németh Gyula tíz ábécéje	76
Csallány Dezső 25 ábécéje	78-87
Forrai Sándor ábécéje	91
Ráduly János ábécéje	93
Friedrich Klára ábécéje	94
IV. fejezet. Az írás rendszere	96
Hangzóugratás, ligatúra, jelösszevonás	105
Jelek sorrendje	111
A betűformák	113-134
A jelek jelentése, szimbolikus értéke	134-136
V. fejezet	
A rovásírások „családja”	143
Nyugati rúnák	143-152
Glozel rovásai	153-155
Etruszk rovás	161-166
A délszláv területek lineáris rovásai	171-180
Lineáris írások Románia területén	181-205
Trák, proto-bolgár rovások?	206-214
Karanovói pecsételő	217
Krétai lineáris B	231
Lémnosz szigeti pelazg rovás	232
Föníciai írások	234-235
Kazár rovásírás	236-241

Talasz-völgyi rováspálcák, sírfeliratok	242-243
Ótürk rovásírás	243-246
VI. fejezet.	
Egy nem csak tudományos kérdés	248
Véletlen-e a hasonlóság?	250-151
Az átvétel modellje	251-262
Ókori írás mint forrás	262-277
Az önálló fejlődés modellje	279-283
II. könyv: A bizonyítékok könyve	285
Bevezető	285
Első rész: Elveszett leletek nyomában	292
I. fejezet. Megsemmisült eredetű, pontatlan emlékek	294
1. Kőkarok, kővésetek emléke	294
Avar kagán sírfelirata, szibériai sírkövek	294
2. Fába vésett feliratok emléke	306
Altaj és a Szaján-hegység, Kazária	307
Csikszentmihály	309
Thuróczy János	315
Bonfini	317
3. Fémbe, kerámiába vésett feliratok emléke	325
Vargyasi öntőtégely	326
4. Rovásjelekkel festett feliratok emléke	326
Korond	327
5. A rovásírás használatának emléke	329
I. István király – kérdéses – rovásírást tiltó dokumentuma	331-333
Bécsi Képes Krónika	335
Komáromi Csipkés György	339, 532
Cornides Dániel	342-342, 367, 534
Magyar Adorján	348, 502
Csallány Dezső	348, 349, 350, 351, 545
Püspöki Nagy Péter	350, 545, 547
Vásáry István	352
Forrai Sándor	352, 353, 354
6. Elveszett rovásírásos kéziratok emléke	354
Janus Pannonius	356-362
A pálosok rováskincse	362-363
7. Elveszett rovásírásos könyvek emléke	369
Az elveszett magyar ősgeszta	372
Mátyás rovásírásos könyve	373-374
II. fejezet. Elveszett leletek, megmaradt másolatok	380
1. Kőbe vésett feliratok emléke	380
Tászok-tetői (eltüntetett) kőfeliratok	382-388, 389-396, 399-400
A szétvert Körmöcbányai felirat	397-399
Csikszentmihály / Csikszentmárton	401-412
Konstantinápoly	414-423
2. Bekarcolt fém-, csont- és kerámia feliratok másolatai	427
Campagna-i baltatok	428-429

Pomázi gyűű	433
Ladánybene	433
3. Fába vésett feliratok megmaradt másolatai	435
Nikolsburgi ábécé	435-438
Bolognai rovásnaptár	441-472
Magyar-alkói ácsok gerendajelei	473
Miskolci fatemplom	475-476
4. Festett-írt szövegek másolatai	476
Pyshma folyó	476-477
5. Rovásírásos ábécék másolatai	480
Aethicus hun ábécéje	480-481
Miskolczi Csulyák István ábécéi	482
Bonyhai Mihály ábécéje	483
Kájoni János ábécéje	486
Otrokocsi Fóris Ferenc hat rovásbetűje	490-491
Kapossy Sámuel ábécéje	491
Hickesius ábécéje	492
Bél Mátyás ábécéje	493
A Szilassy család ábécéje /Forrai Sándor gyűjteménye/	501
6. Rovásírásos kéziratok másolatai	503
Telegdi János Rudimentája	503-507
Telegdi-töredék (másolat)	511
Bod Péter Rudimenta-másolata	513
Teleki Sámuel kéziratai	514-516
7. Rovásírásos könyvek másolatai	519
Turóc vármegye háncskönyve	519-520
Kova Áron elveszett énekeskönyve	521
Gellei imádságos könyv	521-524
Arvisurák	525-528
III. fejezet. Vélemények, állásfoglalások a rovásírásról	530
Baranyai Decsi János	530
Szenczi Molnár Albert	532
Apor Péter	534
Pray György	535
Horvát István	537, 538
Jerney János	539
Szabó Károly	540
Karl Faulmann	540-541
Hunfalvy Pál	541
Sebestyén Gyula	543
Németh Gyula	543-544
Ferenczi-testvérek	546
Róna-Tas András	546, 548, 549
Vékony Gábor	546-547
Horváth Iván	549
Mandics György	549
Könyvészet	550

A II. kötet tartalomjegyzéke

II. könyv: <i>A bizonyítékok könyve</i>	5
2. rész: Megmaradt rovás emlékek	5
I. fejezet	
<i>Prehistória. Kétséges olvasatok magyar rovásírással</i>	7
Orbán Árpád, Plessa Elek, Oláh Imre Jenő	9
Baráth Tibor	9, 12
Varga Csaba, Kovács Imre Barna	10
Fejes Pál	11-12
Varga Géza, Varga Ferenc–Nyíri Attila, Sípos Erzsébet	13
<i>Régi kőkorszak?</i>	13
Pont d’Arc kőtáblája	17
Peché Merle	19
Lascaux	20-21
Tassili	24, 25
csontfuvola rovásírással	25-26
a Boszniai Piramis rovásai	26-29
Mas d’Azil	30
a Vaskapu barlangja	31-32
<i>A neolitikum magya írásai</i>	33
Çatal Hüyük	34
a szentgyörgyvölgyi tehénszobor	35-36
Glozel	36-37
szolnoki gabonatartó edény	37
Tordos	38-69, 72-76
Roska cserépjel-gyűjteménye	69-72
Tatárlaka	80-141
Tászkotető	142-144, 161-165
Kökénydombi Vénusz	146-147
<i>Kora bronzkori írások?</i>	148
Pomázi csörgő	153-154
Hosszúfalu-Kisfentős	155-156
<i>Magyar megalit-örökség?</i>	156
Alvao	156
Newton kő	160
II. fejezet	
<i>Az antik magyar örökség?</i>	167
<i>Sumér-magyar örökség?</i>	167
Andrássy Kurta János	171-172
Szigetszentmiklós	172-173
<i>Indus-völgyi hieroglif?</i>	173
<i>Hettita hieroglif?</i>	175
<i>Egyiptomi hieroglif magyar öröksége?</i>	178
<i>Lineáris szótagírások?</i>	183
<i>Lineáris A?</i>	184
<i>Lineáris B?</i>	185
krétai csillagászati korongok	186
<i>Fonetikus (hang)-írások?</i>	187

<i>Kisázsiai magyar örökség?</i>	188
Mesa moábi király emlékoszlópa	188
<i>Az egyiptomi hieroglif(ák) leszármazottai?</i>	190
<i>A kelta-magyar örökség?</i>	195
<i>Az etruszk-magyar örökség?</i>	199
Zágrábi múmia	202-204
Lémnosz	204-205
Tokod vidéke	209-210
Szarkofág Vulci-ból	210-211
Vetulónia	311
etruszk tükrök	212, 213, 226, 229-230, 231-232
Pyrgi aranytábla	213-217
érem Maglianóból	217-219
Chalchas ábrázolás (Vatikán)	220
etruszk szarkofág (Tarquinia)	222
A perugiai cippus	222-225
sírfreskó (Tarquinia)	225-226
bronzmáj (Piacenza)	227-229
freskórészlet (?)	230
<i>Rovásíró párthusok?</i>	232
<i>Rovásíró szkíták?</i>	233
Szkíta tükör (Makfalva, Ghindari)	238-239
<i>Venét elődök?</i>	240
Szentlőrinci téglagyár	240-241
<i>Rovásíró rómaiak?</i>	242
Aquincum	242-243
<i>Gótok rúnái?</i>	245
Orsógomb (Lippó)	246-247
<i>Longobárd rúnák?</i>	247
III. fejezet	
<i>I. A hunok holdudvarában</i>	250
Az ázsiai hunok	250
A. Szibéria–Távol-kelet	251
Ibrit-parti sziklák	252, 277-278
szibériai sziklarajzok	254-256
hun aranykincs	262-263
Szekeres István	264-268, 270-272
Varga Géza	269
Ujgur rovásfelirat	273
sziklafelirat (Tuva)	276, 278-279
Minuszinszki medence (szarvasos kőoszlop Arcsányból)	277
B. Közép-Ázsia	279
Iszik kurgán	279-280
Pazyrik	281-282
sziklarajzok (Horezm)	284-285
C. Dél-kelet-Ázsia	287
heftalita pénzérmék	287-288
Baktria	289, 290

<i>II. Az európai hunok</i>	293
A. Hunok Kelet-Európából	293
Késő-szarmata bronztükrök	294
Madzsar város felirata	298
B. Hunok Nyugat-Európából	301
Champagne	301-302
Attila-pénzek	302-303
Penszék (Svájc)	305-306
IV. Rudolf sírköve	307
C. Hunok a Kárpát-medencéből	307
Aethicus ábécéje	308
Tolna megyei súlyok (?)	309
hun bronzfibula	310
Seuso kincs	310-311
Szilágysomlyó	316, 317
hun gyűrű (Apahida)	319
Szeged-Nagyszéksós	320-322
Holdvilág-árok	322
IV. fejezet	
<i>Hun utód avarok</i>	324
Homokrév (Mokrin)	329
avar tűtartó (Jánoshida)	329-331
tűtartó (Szarvas)	332-338
Klissza-domb (Pomáz)	339, 365
Margitsziget	339-341
Ozora-Tótipusztá	342-343
Kunágota	343
Kiskőrös-Vágóhíd	345-346
avar íj (Környe)	348-352
Szekszárd-Palánkpuszta	353, 363-364
avar szíjvéglemez (Keszthely-Dobogó)	356-357
Keszthely-Fenekpuszta	357
szarvasi nagyszíjvég	358
arany övbújtató (Tab)	359
tarsolyzár (Alattyán-Tulát)	359-360
Homokmégy-Halom	360.361
Kiskőrös-Orcsik tanya	361
Szeged-Fehértó	361-362
bronzgyűrű (Battonya)	364
ezüstgyűrű (Esztergom)	364-365
Orsógomb (Eisenstadt, Kismarton)	372
Bözöd	375
Garbány (Dobrudzsa)	377-378
barlangkolostor (Murfatlár)	378-382
Gözeken és Běla (Bulgária)	387
Kaukázusi avarok	392-394
Káma-vidéki „bolgár-avarok”	395-397
V. fejezet	
<i>A leletek csúcsa: az Aranykincs</i>	398

Bizánci görög felirat	404-405, 411, 424-427, 428, 431, 438-439, 444, 446, 454, 460, 462
Nagy Géza (türk nyelven)	432
Supka Géza (türk nyelven)	434-435, 436
Wilhelm L. P. Thomsen (orkhoni türk)	435
Németh Gyula (besenyő)	439, 440
Csallány Dezső (türk)	451-452
középkori bolgár	443
protobolgár	445, 449, 492-493
számozási nehézségek	405, 430
ábécék	413-415
László Gyula	447-448, 454, 456
Baráth Tibor	452-453
Pataky László	457-459
Vékony Gábor (magyar protobolgár)	463
(több nyelven)	467-471
Róna-Tas András (türk)	464, 465-466, 481-482, 487
Szederkényi Ferenc	473-474
Forrai Sándor (statisztika)	490-481
Libisch Győző (magyar)	483
Szulejmán Bajcsorov (türk)	474
Tóth Zsigmond (magyar-etruszkul ?)	490-491
Farkasinszky Tibor (magyar)	493-494
Makkay János (régészet) 494, (nyelvészet)	495
VI. fejezet	
<i>Árpád népének rovásírásos rovás emlékei</i>	498
Kunok	498
Vargyasi csonttartó	499-500
Ladánybene	501
Margitszigeti kő	502-503, 555-558
<i>Jászok</i>	504
Ladánybene	504, 505-506, 519-520, 538
Homokmégy-Halom	507, 512-513, 514
<i>Kabarok</i>	507
Battonya	507
Alsószentmihály	508
<i>Besenyők</i>	509
<i>Honfoglalók Levédiában</i>	510
<i>Honfoglalók a Magyar Alföldön</i>	511
Bodrog-Alsóbü	514-518
újpesti cseréptöredékek	519
Benepusztá	528
Bezdéd (tarsoly lemez)	530
Szent István ezüstpénzei	531-533
Kálmán király varázsgyűrűje	538-539
Pusztaszentlászló (gyűrűfelirat)	541, 542
Battonya	545-546
esztergomi gyűrű	548
kecskeméti sárgaréz lap	549-550
jászszági vörösréz rúd	551

Csepregi Ferenc táltos kövei	553-554
Csepregi Ferenc hagyatéka	564, 570
Somogyi Tanító tábla	559-561
Pécsi karcolt kő	555
fekete palakő (Tokaj)	558-559
Pomáz	559
Balatonszepezd	563
rováspálcák (Kiskunhalas)	564-569
Fatemplom (Miskolc)	572
<i>Burgenland (Őrvidék)</i>	574
<i>Felvidék</i>	575
Nagymácsédi kereszt	576
pozsonyi gyűrűfelirat	577
lándzsavég (Komárom)	578-579
Felsőszemeréd	580-583
<i>Moldova</i>	584
<i>Délvidék</i>	588
Függelék	
a. Pálos rovásírási emlékek	590
Pilisszántó	590-591
Bükkszentlélek	591
domonkos torony (Buda)	591
Esztergom	591
Pilis, Ezüstkevény (Pilis)	592
b. Dél-amerikai pálosok	593
Cerro Pellado	593-594
Matto Grosso	594
c. Más amerikai emlékek	594
Általános könyvészet	598

III. kötet tartalomjegyzéke:

A székely-magyar rovásírás-történet kézikönyve (vázlat)

II. könyv: A bizonyítékok könyve	5
2. rész: Máig létező írásleletek (befejező rész)	5
VII. fejezet	
<i>Csaba népének rovásírási emlékei (erdélyi rovásfeliratok)</i>	7
1. Vésett kősziklák	9
Tusnádi Csomád-vártető	9
Tászoktető	9-10, 11
parajdi írott sziklák	12
Szertő-tető	13-16
Maroshévíz	16-17
Firtos-tető	17
Székelyzsombor	18-19
Kodáros(i nagy kő)	20-21, 22
2. Megmunkált kövekbe vésve	21
Vargyas	22-23, 25-26
Homoródkarácson(y)falva	23-24, 27, 35-38, 72, 79

dési címerpajzs	24-25
Székelydália	25, 39, 66-69
Csíkrákos	27-28
Alsószentmihály	28, 42
Erdőszentgyörgy	29, 43-44
Bonyha	29-31
Felsősófalva	31-33
Berekeresztúr	33-34, 69-71, 76-78
Bekecs-tető	39-40
sóváradi kő	40
Gelence	40-41
Dés	41, 45, 85-86
Kibéd	41-42, 52, 89, 90
csíksobotfalvi kő	43
Csíkkozmás, Oroszhegy	44
Csíksomlyó	46, 81
3. Fém tárgyak rovásokkal	47
Nagyvárad	48
Tordátfalva	48-49
4. Csonttárgyak rovásokkal	51
5. Kerámiák	54
Torja	54
Csernáton	55
Székelyderzs	56-62
Csíkrákos	63, 65, 80-81, 93
székelykeresztúri kályhacsempe	63-64
6. Vakolat karcok	64
Kilyén	72-73
Dálnok	74-76
Rugonfalva	79
Hármasfalva	81
7. Rovásjelek fa tárgyakon	82
Szováta	82
Csejd	82
Székelyzsombor	83
Szolokma	83
Kovászna	84-85
Nyomát	85
Parajd	86-88, 92
Siménfalva	88-89, 127-128
Makfalva	89
Vadasd	90
Nyerges-tető	90-91
Kézdivásárhely	91
Csíkszereda	91-92
Fitód	92-93
Korond	93
Farkaslaka	94

VIII. fejezet	
<i>Felületen nyomot hagyó (de nem mélyített) írások</i>	95
Székeljudvarhely	95, 138
Bögöz	95-97
Énlaka	97-104
Majk	105
Kisgalambfalva	106
<i>Nem papírra írt emlékek</i>	95
<i>Papírra (pergamenre) írt szövegelemek</i>	106
Anonymus	108-111
Bécsi Képes Krónika	111-112
A Forgách-család levéltára	112
Nikolsburgi ábécé	113
Corvin János horoszkópja	112
Arvisura	113-114
Szamosközi titkos feljegyzései	114-115, 124-125
Telegdi íráspéldái	116-118
a lévai vár	119-120
a nagyszombati Vinland térkép	120-123
Farkaslaki Mátyás	125-126
Csula György	129-130
Komáromi Csipkés György	130
Miskolczi Csulyák Gáspár	131
Portsalmi András	132
Kájoni János	132
debreceni beírás	133
Husztai N. Zsigmond	133-134
Nagyenyed	134, 137-138
Bél Mátyás	134-135
Telegdi másolat	136
Szentkirályi Sámuel	136
Halasi Ágoston	137
Dobai Székely Sámuel	138
Zakarjás levele	139-140
K. G. levele	140-141
Patakfalvi Biblia	141-142
Brassó	142
Furta	143
Nagybánya	143-145
Dános	145
Móricz Zsigmond	145-146
Tar család	147-148
Petrovay János	148
Herman Ottó	149
Magyar Adorján	149, 152, 208
Ábrahám Kálmán	149-151
Boromisza Tibor	151
Pataky László	152

IX. fejezet	
<i>Rováskönyvek</i>	153
Dung-Huang-i rováskönyv	153-154
Rohonci kódex	154-191
Somogyi-hagyaték	191-206
Hegyi Tah György kézirata	206-207
Kós Károly kézirata	207
Paál Zoltán kézirata	209
X. fejezet	
<i>Összegzés. A rováshasználat szociológiája (korszakvázlatok)</i>	210
Parác	211
Tatárlaka	212, 288-289
Szokolya	213
kínai teknős modell	216
Noin Ula	217
avar írástudók	220-221
Nagyszentmiklósi Kincs	221-224
Gerberg(er)a apátnő	223
regölyi gyűrű	228
Körmöcbánya	229
a pálos kérdés, emlékek	234-235
a reneszánsz csoda, magyar módra	236-240
Kismarja	245
Nyírbátor	245-246
Tászoktető	257
 III. könyv: Következtetések, következmények, perspektívák	 259
I. fejezet. Tanulságok	
<i>A módszertan határai</i>	261
Zengővári Vénusz	272
Gárdonyi Géza	277-278
Gravisca-i cippus	279-280, 284-286
Perugia	283
Orvieto	283
Pyrgi	284
Chiusi	286-287
etruszk síremlék	291-292
Irbit-parti szikla	293
Jósa Sándor-kő	294
Jánoshida	295
Pyshma folyó (Ural)	297
Csikszentmiklós	299
Andrássy-Kurta János	299-304
Fejes Pál	304-305, 356
Nemetz Tibor	305
Varga Géza	306-307, 315
Komoróczy Géza	308-309
Arvisura	309
Grandpierre K. Endre	309

szentgyörgyvölgyi tehénszobor	311
Badiny Jós Ferenc	312-313
Bobula Ida (kijevi hun ima)	313
Vámbéry Ármin	314
Cser Ferenc, Darai Lajos	314
Sebestyén Gyula	315, 317
Barátosi Lénárth Lajos	315
Varga Csaba	315, 318
Iulian Grozescu	316
Friedrich Klára, Szondi Miklós, Somogyi Antal, Thaly Kálmán	317
Libisch Győző	318
Mátyás király rovásírással síremléke	319-320
II. fejezet. Tanulságok	
<i>A paradigmák teherpróbája</i>	322
Bolyai János	322-325, 417
a politikai és nyelvi paradigma	325-330, 331-332
a finnugor kérdés	332-336, 357-359, 381-384
radiocarbon kronológia	360-361
antropológia	364-366
genetika	366-378
a történelem paradigmái	381-383
őshaza-képletek	384-408
Honfoglalás	408-410
örök ittlét?	411-415
III. fejezet. Tanulságok	
<i>A rovás kutatás pszicho-szociológiája</i>	419
Rédei Károly, Láng Gusztáv	419
Nagy Géza	422
Janus Pannonius	423-426
Gyarmathy Sámuel	431
Kőrösi Csoma Sándor	432
Literáti Nemes Sámuel	433
Jerney János	434
Czuczor Gergely	435
Hunfalvy Pál	435-437
Szentkatolnai Bálint Gábor	438-439
Torma Zsófia	440
Némäti Kálmán	440
Debreczeni Miklós	441
Fischer K. Antal	442
Somogyi Antal	443
Tar Mihály	442-446, 687
Németh Gyula	447
Fettich Nándor	448, 453
Barátosi B. Benedek	448-449
Marjalaki K. Lajos	449
Barátosi L. Lajos	450
Klebsberg Kunó	451
Tetétleni Sz. Gyula, Molnár Erik, Zsirai Miklós	452

László Gyula	453-455
Fodor István	454
Csallány Dezső, Püspöki Nagy Péter	455
Forrai Sándor	456
Baráth Tibor	458-459
Magyar Adorján	459-460
Badiny Jós Ferenc	460-461
Vékony Gábor	462-464
Harmatta János	464-465
IV. fejezet. Tanulságok	
<i>A rovás kutatás mint kultikus tárgy</i>	466
Turul	466-469
csodaszarvas	470-471
tulipán	471-472
kettős kereszt	472-473
hármass halom	475-477
Nimród	477-480
világmodellek	486-490
magyar nemzeti jelképek	490-511
rovás misztika	512-520
rovás teológia	521-526
V. fejezet. Tanulságok	
<i>Rovásírás és művészet</i>	533
Regényirodalom	533-548
próza, sci-fi, eposz	549-557
költészet	557-558
zene	578-583
emléktáblák, szobrok, domborművek	583-590
festmények, grafika	591-611, 618-623
betűépítmények	611-618
speciális technikák	623-630
VI. fejezet. Tanulságok VI.	
<i>Vissza az alapokhoz. A rovásírás újjászületése</i>	631
Versenyek, tankönyvek	632-655
tanításmódszertan	658-663, 680-681
szervezetek, szövetségek	664-673
szabványosítás	673-679
a média meghódítása	682
hivatalos (elfogadott) és nem hivatalos rovásfeliratok	683-686
Köszönetnyilvánítás	688
Általános könyvészet	690
A rovásleletek mutatója	704
Szerzői névmutató	726

Darai Lajos (Kápolnásnyék):

Szenvedélyes hűség, áldozatos munka.
Szikora István lakóhelyi könyve, a
„Szeretett szülőföld: Kupuszina”¹⁸⁸

Kupuszina szülötte, Dr. Szikora István ma Szabadkán élő nyugdíjas orvos¹⁸⁹ a szülőföldje iránti szeretetét a község történetének alapos, részletes feltárásával mutatta meg. Kutató munkája e gyümölcsének szép könyvben való megjelentetését maga vállalta, amivel saját ifjúsága színterét megidézve a mindenkiben élő honvágnak áldozott, mintegy újraélve a Kupuszinán töltött éveit, máshol élő családjá és a mai kapusziniaiak számára példaértékűen megidézve a 260 évre visszanyúló eseményeket, a magyar nemzetet éltető és gyarapító gyökereket.

Dr. Szikora István, 2013-tól a Vajdasági Magyar Helytörténeti Egyesület elnöke részéről több általa jegyzett, Kapuszináról szóló írás és előadás is megelőzte ezt a könyvét, mint a Szikora István: *Szüülőföld a család- és a ragadványnevek tükrében*. Szabadka, 2009; Dr. Szikora István szerk.: *Kupuszina régi okmányai*;

¹⁸⁸ Szikora István: *Szeretett szülőföld: Kupuszina. Földrajza, határrész- és dűlőmegnevezései, a település alakulása, események a történelem folyamán, a földművelés a kezdetektől napjainkig*. A szerző kiadása. Lektor: Bálint Irén. Szabadka, 2011. 228 oldalon, fűzve, kemény kötésben. ISBN 978-86-914641-0-3. A fenti, könyv címlapi kép 2007-es légifelvétel a faluról.

¹⁸⁹ Aki a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület oszlopos tagja, szabadkai segítőinek egyike.

Kupuszinai Füzetek 5, Kupuszina, 2010; Szikora István: Kereskedelem a régi Kupuszinán. *Bácsország* 2010/3, 54-56; Szikora István: Kupuszina útjai c. ea. III. *Történettudományi Találkozó*. Hódmezővásárhely Emlékpont, 2010. júl. 11.

Amint Zsellér István beszámolt róla, az itt ismertetett könyv hiánypótló, mert „az a felismerés hívta létre, hogy a különböző előjáró helytörténeti munkák bizonyos, a falu történelmének szempontjából igen fontos eseményekről megfeledeztek, vagy nem közöltek elég adatot. Ilyen volt a nagy kolerajárvány, amely hatalmas csapás nagyban hozzájárult a település lakosságának megfogycsökkentéséhez. Több helytörténeti mű született az elmúlt száz évben, azonban néhány esetben a helyismeretet lehet kifogásolni, néhány esetben pedig a mű különös témájú, főleg egyházi vonatkozású. Azt sem kell elfelejtenünk, hogy az utolsó összefoglaló jellegű mű megjelenése óta évtizedek teltek el, és az ott közölt adatok ma már nem helytállóak, a településszerkezet teljesen megváltozott, mind néprajzi, mind gazdasági szempontból. A településen maradt ifjúság már nem ismeri, vagy csak töredékeiben az elmúlt időszakban még annyira élő szokásrendszert, sajátos beszédfordulatokat, a határrészek elnevezését, a helytörténeti jellegzetességekről, például a negyvennyolcas forradalomban történetekről, illetve a járványokról nem rendelkeznek elég információval. Dr. Szikora István műve az utolsó pillanatban született, kevésbé valószínű, hogy néhány év múlva a gazdag anyagból még sok maradna írott formában, még kevésbé azok emlékeztetésében, akik itt fognak élni. A helyiek számára is igen sok adalékkal szolgál ez a mű, mivel olyan munka, amely a legutóbbi háborúk és a világégés helyi vonatkozásait boncolgatná, igen nehezen kerül az érdeklődő kezébe, hiszen néhány újságcikkén kívül nem is igazán születtek írások ebben a témában. Mostanában, amikor egyre divatosabb a családfakutatás és helytörténet, még mindig sok a fehér folt sok témában, és egyenlőre, legalábbis addig, ameddig az őslakosok leszármazottai élnek a faluban, igény mutatkozik ezek feltárására, hiszen a valamikori lakosok megélhetésének forrásai, a földművelés fejlődése, a vizek lecsapolása, ezek hatásai a helyi családok életére még mindig érdeklődésre tart számot. Összefoglalva hiánypótló művet vehet kezébe az olvasó, hiszen olyan témákról kaphatunk adatokat, amelyek kevésbé voltak népszerűek az elmúlt időszakban. Az is megemlítendő, hogy a gazdagon illusztrált mű nem csak a helytörténészek, kutatók és geodéták érdeklődésére tarthat számot, hanem olyanoké is, akik csupán gyermekkoruk néhány színterét kívánják viszontlátni, ha nem is élőben, de legalább nyomtatott formában.”¹⁹⁰

Ezen említett érdemein túl a könyv, mint azt az előszóban a szerző elmondja, azt is megcélozta, hogy megírja az 1848-49-es magyar szabadságharccal, valamint az első- és második világháborúval kapcsolatos kupuszinai eseményeket, történeteket. Pontosítson bizonyos korábban megjelent téves adatokat, helyes-

¹⁹⁰ Zsellér István: Szeretett szülőfalum: Kupuszina – hiánypótló mű. *Nyugat-bácskai hírössze-foglaló*. <http://nyugatbacsikaihirosszefoglalo-zseller.rhcloud.com/riportok/szeretett-szulofalum-kupuszina-hianypotlo-mu/>. 2013/02/05.

bitsen a községgel kapcsolatos véleményeket, és főként hitelesen beszámoljon „a földművelés alakulásáról, a termékszerkezet folyamatos változásáról, a felszíni vizek lecsapolásáról és a legfőbb pontról, a munkahelyeknek a hatalom részéről történő tudatos megszüntetéséről a faluban.”¹⁹¹

Látható, hogy Szikora mennyire ragaszkodik a valóság megragadásához, amit a falunév következetes Kupuszina alakjának használata is mutat, mert hiszen a magyar időkben Bácskertesre keresztelték át és használták e nevet. A mai nevet nem elemzi, de említi Silling Istvánnak A kupuszinai nyelvjárás és szótára című 2008-as könyvét, ahol a névelemzés megtörtént, bár Szikora ezt a névanyagot is még kiegészíti pár helyi földrajzi névvel. A község magyar nevét – Bácskertes¹⁹² – tehát kertészkedő lakosságáról kapta, amint a szerb *kupus* is káposztát jelent.¹⁹³ Ez a kezdeti névtani bizonytalanság az igen késői alapítás miatt is lehet. „A mai, római katolikus vallású, jobbára palóc eredetű lakosság két és fél évszázada, 1751-től települt Kupuszinára Heves és Nyitra megyéből, valamint jócskán érkeztek lakosok a kalocsai Sárközből is. Kupuszina újratelepítési okmányát 1751. május 14-én írták alá Zomborban. Akkor ideköltözött 150 magyar és szlovák nemzetiségű család”.¹⁹⁴ A mai terület előzményeként a község honlapja említi, hogy a mai Kapuszinától északnyugatra a Duna partján „a középkorban egy Hetes nevű település létezett ezen a helyen, melyet a régi térképek esetleg Kis Hetes, Nagy Hetes vagy Gyűrű Hetes néven is jelölnek egészen a török uralom végéig.” Az oklevéli adat Györffynél Budrug várföldi birtok 1297-es Hetys, 1338-as Hetus néven, és van XVIII. századi térképi feltüntetése Hetes, majd Etes pusztá néven.¹⁹⁵

Silling szerint „Kupuszina a legdélibb homogén palóc nyelvjárású település a magyar nyelvterületen. A XVIII. században, 1751-ben érkeztek új lakói Heves és Nyitra vármegyéből (Nagyhind környékéről) nyugati palóc magyarok, kisebb számban szlovákok, a Kalocsai Sárközből pedig magyarok és katolikus dalmaták, s néhány német család az 1760-as években, illetve későbbi beszivárgással. Vezetékneveik máig őrzik származásukat. A XX. század elejére mind-

¹⁹¹ Szikora (2011), 13. Hiszen még a helyi közigazgatási központ részéről sincs minden rendben, mert „a falu kizsigerelése Apatin részéről állandó folyamat”.

¹⁹² „A falut 1904-ben nevezték el Bácskertesnek. Lakói máig ragaszkodnak a falu hagyományos nevéhez.” (Dr. Silling István: A bácskai Dunamellék: A Dunatáj. *A Délvidék történeti földrajza*. Szerk. Nyíregyháza, 2006. 197. <http://zeus.nyf.hu/~foldrajz/konyvek/delvidek.pdf>.)

¹⁹³ Bácskertes. *Wikipédia enciklopédia*, <https://hu.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1cskertes>. Az Első Katonai Felmérés térképén a falunév: Kapossina, a Másodikon: Kupuszina.

¹⁹⁴ Kapuszina története. *Kapuszina honlapja*

<http://www.kupuszina.org/main/index.php?id=tort>. A mai (2016.06.06.) déli harangszó a Kosuth Rádióban a csak 1890-ben alapított Muzslyáról szólt. Ez Nagybecskerek külterülete volt, de 1905-től Felsőmuzslya néven Torontál vármegye önálló települése, s ma Nagybecskerek 9. kerülete (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Muzslya>).

¹⁹⁵ Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Bodrog megye. Akadémiai Kiadó harmadik kiadás, Budapest, 1987. 719-720.

annyian elmagyarosodtak, s egységes Kupuszina-tudattal rendelkeztek, amit mindmáig megőriztek. Nyelvjárásuk a nyugati palóchoz legközelebb álló, azonban még ettől is különböző magyar nyelvük egyedülálló, éppúgy népviseletük. Ennek eredeti vonásai, a palóc színvilág és a sárközi forma mellé fölvtették a környezetükben élő Duna menti németek ruházatának néhány elemét is. Hagyományos lakberendezésükben is hasonló hatások észlelhetők. Szokásaik is változtak az eltelt harmadfélszáz esztendő alatt, s a Dunatáj másik két-három falvával több rokonságot mutatnak. Népköltészetük már jellegzetesen alföldi.”¹⁹⁶

Az Első Katonai Felmérés (1763-87) térképén Hetes még nem szerepel.¹⁹⁷

Nincs Hetes a Második Katonai Felmérés (1806-69) térképén se.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Silling (2006), 197.

¹⁹⁷ <http://mapire.eu/hu/map/firstsurvey/?bbox=2100986.377960497%2C5737200.914400224%2C2127089.6231198846%2C5748341.611272788>.

¹⁹⁸ <http://mapire.eu/hu/map/secondsurvey/?bbox=2105094.8682308253%2C5736283.670060801%2C2131198.113390213%2C5747424.366933365>.

Kapusztina és környéke a Harmadik Katonai felmérésen (1869-87).¹⁹⁹

Szikora István könyve aprólékosan sorra veszi a falusi élet minden fontosabb mozzanatát, azaz a lakóhely és környezete mutatta feladatvégzési és életmódból fakadó területek, természetátalakítás, termelés, tenyésztés, foglalkozások, építmények, épületek, élőhelyek, életfeltételek együttesét. Ami által jól megrajzolja számunkra szülőföldje, szeretett szülőfaluja 260 évének életmódját, a túléléshez és a rangos, szép élethez szükséges tevékenységek egyéni és együttes végzésének gyakorlati folyamatát, és ezek múltbeli eredetét, máig tartó folytonosságát vagy valamikori megszűntét. Tökéletes leltárt ad, a mindennapi és ünnepi élet területei, adatai tárulnak fel művében, mintegy utolsó híradásként néha, hogy volt ilyen, hogy ilyen volt annak előzménye, ahová jutottunk mára, itt a Kárpát-medencében, itt a világban: paraszti és magyar sorsban.

Életteli munkáját dicséretes módon több érdekes szemléltető eszközzel is be-fogadhatóbbá tette. Felhasznált 32 régi katonai, kataszteri és tájtérképet, némelyiket részleteiben kinagyítva. Készített 14 táblázatot és 4 grafikont. Közreadott 100 fényképet, ebből 20 légifelvételt. Fénymásolatban mellékelte 448 kapusztinai halotti anyakönyvi kivonatot 1831. május–szeptemberből, a kolerajárvány idejéből. És még 5 egyéb fénymásolt mellékletet, köztük az 1751-es alapító okiratot.

Tartalmilag vegyük sorra, ha csak címszavakban is, mi mindenről tudósít és tájékoztat bennünket, késői utódokat és jelenben boldogulni akarókat.

Kapusztina földrajzi fekvése és határa, kataszteri területe és annak megoszlása területfajták és dűlőnevek szerint. Domborzata és vízrajza, mesterséges folyóvíze, mellék- és lecsapoló csatorái és a Dun–Tisza–Duna csatorna. Természetes úton keletkezett állóvízei a határban és a község területén, valamint mesterséges bányagödrei, ahonnan a házakhoz vert falához kitermelt földet pótolták a házak udvarán, szám szerint 21, mind külön elnevezés alatt.

¹⁹⁹ http://mapire.eu/hu/map/hkf_75e/?bbox=2108075.912333947%2C5735385.534978451%2C2134179.1574933347%2C5746526.231851015.

A község határrészeinek bemutatásakor megismerkedhetünk olyan dűlőnevekkel, mint az Angyalosok, melyek lecsapolt földek, a Budzsák, a legnyugatibb határrész a kanyargó Duna mellett, az Epreskert, amely a selyemhernyó tenyésztéshez szükséges eperfákat szolgáltató faiskola volt. A Jogok dűlőnév tízféle néven is szerepel, de eredete ismeretlen, bár más községben is megtalálható. Volt még két Kenderföld, a nehezen megművelhető Keserűs, a Kisbresztovác, Akasztófa-dűlő, Kishát, Középső-rét, Kucsa alatt, Kukoricaföld, Kurják, Kis és Nagy Lukovistye, Monasztír, Mosztonga, Nádszerűskert, Nagyhát, Opernkanca. Utóbbi talán Opernkanca lehetett, azaz Kancaáldozat, ismét a művelési nehézségre utalva. Több Remanáció, ami a maradványföld latinul a lecsapolás után. Rúnya határrész hat dűlőből állt és 1762 óta ismert a nagysága. Talán az egyik 1815-ben összeírt Runyanac gazda nevéből. Itt volt a Balaton-tó,²⁰⁰ mellette a Balatonok, kaszálók. Szikora leírja az itteni termékszerkezet-váltásokat is.

További határrész és dűlőnév még a Szőlőkalatti, Kúti, Szabados, Süketlapos, ahol a hang elveszik, Elsővölgy, Kökényesi, Szállások, Székes, Szerűskert, Sziget, Szigótyka, Szilvás, Tulahíd, Zsellérjogok és nyolc legelő. Ezek a beszédes nevek jól mutatják a népnek a helyek tulajdonságait, összefüggéseit megkülönböztető és a gyakorlati tájékoztatást segítő névadását. Ezért vannak megnevezett ország- és dűlőutak is, aztán a hajózható vízi utak, a hajóvontatáshoz kiépített út és a vasút.

Szikora előadja a község részletes történetét is, majd felsorolja a falu utcáit és részeit. Utóbbiak Felseje, Alsaja, Puzsár, Kültelek, Putri, Fehérföld, Gréda, Kis és Nagy Szelencse és Zelentor. Kitér a közösségi ásott és fűrt kutakra is a faluban és a falu határában. Elemzi a lakosságot származási helye és beszélt nyelve, az ősök családneve és a nemzeti és felekezeti hovatartozás alapján, részletezett számadatokkal. Beszél az árvíz és belvíz ellenei védekezésekről, a tűzvészekről, és kiemelten az 1831-es kolerajárvány lefolyásáról, az áldozatokról nem és életkor szerint.

Bemutatja a háborúk okozta megrázkódtatásokat: az 1848-49-es szabadságharc résztvevőit, a szabadságharc az első és második világháború hősi halottait és más áldozatait, az 1990-es délszláv háborúk helyi megjelenését NATO-bombázás alakjában.

Végül előadja a település gazdálkodását, a földművelés alakulását a közösségi termelésig (kolhozosításig), a növénytermesztés termékszerkezetét, megoldásait, az állattenyésztés alakulását, valamint megmutatja a kapuszinai fontosabb épületeket.

²⁰⁰ Ismeretes, hogy a Balaton mint kelta név sekély vizet jelent.

Jellegzetes kapuszinai népviselet ma.²⁰¹

Szikora István könyve Kupuszináról nem csak a hely és lakói történetének, hanem éltető, fenntartó közössége jövőbeli boldogulásának segítő műve is, mert felelősséget vállalva feltárja a káros folyamatokat, a sajnálatos romlásokat és vállalkozik az előremutató megoldások, eljárások megkeresésére, felmutatására, azokat követendő példaként tárgyalva. Öszinteségével nem bújik el a gondok elől, azokat nem bújtatja a látványosabb eredmények mögé, és ami előremutató, azt kiemeli, hangsúlyozza. Ezzel pedig élővé teszi művét, amely ezen túl remélhetően a község életében írja tovább önmagát, felhasználva a megőrző, továbbvivő tapasztalatokat és értékelve minden kapuszinai vagy Kapuszináért aggódó, érte tevő – mint amilyen Dr. Szikora István is – hozzáadott teljesítményét.

²⁰¹ <http://vajdasag.rs/images/0/08/Szuretbal3.jpg>.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Cser Ferenc az MTA doktora (kémia tudomány), ny. kutatásvezető mérnök, Queanbeyan, Ausztrália.

Dr. Csámpai Ottó a szociológiai tudomány kandidátusa, etnoszociológus, habilitált egyetemi docens, Pozsony.

Dr. Csihák György közgazdász, történész, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület elnöke, Zürich.

Dr. Darai Lajos a filozófiai tudomány kandidátusa, professor emeritus KJF, Kápolnásnyék.

Faragó Károly a magyarság sorskérdései, eredetének tényszerű vizsgálata iránt érdeklődő, a továbblépés irányait kutató gazdasági szakember, Miskolc.

Dr. Farkas László PhD, ezüst fokozatú igazságügyi grafológus szakértő, okleveles írásanalitikus, Budapest.

Dr. Kósa Géza Attila történész, könyvtártudományi doktor, ny. tanszékvezető főiskolai tanár, ny. egyetemi könyvtári társfőigazgató (Deakin Egyetem),²⁰² református gondnok,²⁰³ Melbourne.

*Nógrády Mihály C. C.*²⁰⁴ nyelvész, névkutató,²⁰⁵ Ottawa. Részt vett az 1956-os forradalomban, majd a KGB győri fogságából megszökve Ausztrián keresztül Kanadába menekült. Okleveles térképész és minisztériumi dolgozó lett, ma nyugdíjas. 1960 óta foglalkozik a magyar történelemmel és tagja a kanadai tudományos akadémiának, a Learned Societynek, mai nevén Congress of the Social Sciences and Humanitiesnek (Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kongresszus). 9 évig az *Onomastica*²⁰⁶ Canadiana tudományos folyóirat, szerkesztője volt, ahol írásai megjelennek. Számos magyar témájú előadást tartott tudományos konferenciákon.

²⁰² Vesd össze Kósa, Géza Attila: *Biographical dictionary of Australian librarians*. Burwood State College, Melbourne, 1979.

²⁰³ V. ö. Kósa Géza: *Calvinist Hungarians in Australia. The first 60 years of Hungarian speaking congregations: 1950-2010*.

²⁰⁴ Chartered Cartographer.

²⁰⁵ V. ö. http://nemzeti.net/contents/library/The_Magyars_2011_P.pdf.

²⁰⁶ *Onomastica* = névtan.

Szekeres István íráskutató, Budakalász.

Záhonyi András mérnök, íráskutató, Budapest.

FÜGGELÉK

Rovatrend

A történelemtanár-továbbképzésünk tanterve

I. A történelemkutatás módszertana.

1. Régészet.

- a. Ásatási tudnivalók, az ásatásig vezető út, ásatás.
- b. Temetőfeltárás, telepfeltárás.
- c. Leletgyűjtés kezelése, helyszínen maradó leletek.
- d. Restaurálás, meghatározás, leírás, tudományos közlés.
- e. Raktározás, kiállítás.
- f. Középkori várak, települések, temetők.

2. Őstörténet.

- a. Őstörténeti kronológia.
- b. Kőkorszaki tárgyi leletek, azokból levonható következtetések.
- c. Keleti Mediterráneum hatása.
- d. A fémfeldolgozásra utaló leletek.
- e. Rézkor, bronzkor, vaskor a Kárpát-medencében.
- f. Preszkíta-kori lakosság nyomai.
- g. Szkíta kor.
- h. Kelta kor.
- i. Római hódítás kora.
- j. A keleti lovas népek megjelenése, a lovas műveltség.
- k. A tenger és a pusztai népek.
- l. Őstörténeti fogalmak.
- m. Bevezetés a magyar népzene és a magyar őstörténet összefüggéseibe.
- n. Őstörténeti szintézis.

3. Családtörténet.

- a. Az etnikai közösségek keletkezése.
- b. A rasszok.
- c. A protokulturális tömörülés: a horda.
- d. Család, nemzetség, kisebbség, nemzeti közösség.
- e. Népesesszámlálás a törzsi szervezetben.
- f. Családok és nagycsaládok.
- g. Nemzet-előtti etnikai közösségek–nemzetség, törzs.

- h. Uralkodó családok – dinasztikus szerepben.
- i. Az Arsakida—Makedón, Arsakida—Árpád-házi kapcsolat példája.
- j. A nemzet mint kulturális közösség.
- k. A nemzeti jellem és arculat.
- l. A nemzet mint küldetés-közösség.

4. Embertan (antropológia).

- a. Egy adott terület lakóinak embertani vizsgálata.
- b. A magyarság főbb embertani jellegei.
- c. A rasszok szerinti elkülöníthetőség.
- d. A magyarság keleti elemeinek embertani képe.
- e. Az előfordulás gyakoriságából levonható következtetések.
- f. Az adott őslakosságra vonatkozó következtetés lehetőségei.
- g. Kisebbségi eltérések a magyaroknál tájegységenként és néprajzi egységenként.

5. Régészeti növénytan (archeobotanika).

- a. Régészeti feltárás során előkerült növényi maradványokból,
- b. kövületi lenyomatokból,
- c. ábrázolásokból levonható következtetések,
- d. az adott korban éltekre vonatkozóan,
- e. elsődlegesen a költözésre, helyváltoztatásra utaló adatokkal.

6. Régészeti örökléstan (archeogenetika).

- a. A feltárt emberi maradványok kora, tagozódása,
- b. típusai, ezek kapcsolatrendszer.
- c. A területi elhelyezkedésből levonható következtetések.
- d. A vércsoportra vonatkozó vizsgálati lehetőségek.
- e. Génkutatás.
- f. Emberi maradványok rasszra, etnikumra, származásra utalásai.

7. Történeti ábratán (archeoiikonográfia).

- a. Az emberábrázolások típusai a legkorábbi időtől kezdve.
- b. A felismerhető embertípusok.
- c. A felismerhető tevékenység.
- d. Az egykori életmódra vonatkozóan levonható következtetések.

8. Történeti földrajz (pl. rétegzett térképek).

9. Zenetörténet.

- a. Az archaikus zenei rétegek kutatása.
- b. Különböző népzenei összehasonlító vizsgálata.
- c. Zenei anyanyelvek és rokonságok.
- d. Hangszerek keletkezése és története.

10. Írott források, írástörténet.

- a. A történeti ideográfikus összehasonlító jeltörténeti kutatás módszere és történeti háttere.
- b. Írástörténeti kutatások eredményeinek hasznosítása a történelemkutatásban: régimúltunk írásjelekben.

- c. Magyar nyelvemlékek.
- e. Legendák, mondák ősi ismeretei.
- f. Ami a krónikából megmaradt.
- g. Rovásírásos nyelvemlékek.
- h. Keleti, főleg bizánci és arab források.
- i. Nyugati, főleg germán évkönyvek adatai.
- j. Újabban feltárt kútfők: kínai, ujjur, oguz krónikák és társaik.

II. Magyar őstörténet kutatás.

11. A nyelvtudomány és a magyar őstörténet.

- a. Szkíta–hun–avar–magyar vonulat a Kárpát-medencei leletekben.
- b. A Kárpát-medence egyéb népei.
- c. Az előző hazákban az előmagyarokkal élt népek.
- d. A magyar nyelv alapszókincse.
- e. A jövevényszavak és átadott szavak jellege.
- f. A jövevényszavak.
- g. A magyar nyelvemlékek származási tanúsága.
- h. Nyelvünk nyugati kapcsolatai.

12. A régészet és a magyar őstörténet.

- a. A keleti magyar előnépek vonulása tárgyi emlékeinek jellege.
- b. A Kárpát-medencei szkíta, hun, avar és magyar leletek.
- c. Az Árpád-kori település és a korábbi avar szállások.
- d. A törés nélküli együttélés régészeti bizonyítékai.

13. Az embertan és a magyar őstörténet.

- a. Kárpát-medencei népességek embertani képe a honfoglalás korában: a magyaroknál, meghódolt népeknél, az Árpád-kori katonai segédnépeknél, későavarok továbbélése a honfoglalásig és magyarrá válásuk.
- b. A rasszok aránya a honfoglalóknál, az Árpád–korban és a mai magyaroknál.
- c. A magyar őslakosság összetételére vonatkozóan levonható következtetések.

14. A néprajz és a magyar őstörténet.

- a. A régészet által feltárt tárgyak egybevetése az ábrázoltakkal.
- b. A régészet által feltárt tárgyak egybevetése a továbbélőkkel.
- c. Az együtt élő és a szomszédos népek viseletei, települési, temetési munkájából és egyéb műveltségi jellemzőiből levonható következtetések.

15. A finnugor elmélet érvrendszere.

- a. Előzmények: Grimm testvérek, Sajnovics stb.
- b. A magyar és a finn nyelv szerkezeti hasonlóságainak rokonítása.
- c. Következtetés egy ősi finnugor korszakra és a közös finnugor őshazára.
- d. A halászó-vadászó nép feltételezése.
- e. A pásztorkodásra való áttérésről következtetett ugor kiválás.
- f. Bizonyos szomszéd türk népek hatásának elismerése.

- g. A több évszázados feltételezett népi érintkezések.
- h. A több évszázados feltételezett népi szókincs átvételek.
- i. Több korábbi őshaza és a Magna Hungaria feltételezése.
- j. Továbbköltözés, leválások feltételezése; a baskíriai magyarok.
- k. Nyelvhasználatból eredetre való következtetés.
- l. Szókincs-gyarpodásból eseménysorozatra való következtetés.

16. A *sumer-magyar rokonság elmélete.*

- a. Nyelvi hagyományok összevetése.
- b. Szimbolikus, kultikus hagyományok egybevetése.
- c. Jogi intézményi párhuzamok.
- d. Mondák.

17. A *szkíta őstörténet öröksége.*

- a. Tatárlaka és Tordos öröksége.
- b. A szkíta föld a Kis-Kárpáttól Közép-Ázsiáig és az Arab-öböl.
- c. A szkíták tagozódása és történelme.
- d. A szkíták történelmi szerepe és jelentősége.
- e. A szkíta műveltség és kultúra.
- f. A szarmaták.
- g. A dákok és a pártusok (hunok).

18. A *hun őstörténet öröksége.*

- a. Dákok és pártusok.
- b. Hun honfoglalás.
- c. A Hun Birodalom és Kárpát-medencei központja.
- d. Atila világtörténelmi tettei.
- e. A hunok utódállamai.

19. Az *avar korszak öröksége.*

- a. Az avar honfoglalás.
- b. Avar birodalom az Inntől a Volgáig.
- c. Az onogur honfoglalás előmagyarokkal.
- d. A lovas műveltség rokon vonásai.
- e. Az avarok közép-európai szerepe.
- f. A frank támadások következményei.

20. Az *ősi magyar állam.*

- a. Szakrális hagyományok.
- b. A pártus állam és a kaukázusi államok hagyományai.
- c. A hun–avar–magyar állami jogfolytonosság.
- d. Egyéb jogi hagyományok és intézmények.
- e. Szimbolikai és írásbeliségi hagyományok.
- f. A képviseleten alapuló országgyűlés.

III. Középkori és újkori történelmünk.

21. Magyarország és a több honfoglalás.

- a. A Kárpát-medence korai kedvező lakhatási körülményei.
- b. A tatárlakai, tordosi ékírásos leletek bizonyossága.
- c. A lovasnépek életformája.
- d. Kelták, szkíták, szarmaták, hunok, avarok a Kárpát-medencében.
- e. Írásos források e térség lakóiról.
- f. Magyar-rokon, előmagyar népek megjelenése az írott forrásokban.
- g. A 670 körüli honfoglalás valószínűsége.
- h. A 895. évi honfoglalás és előzményei.
- i. A Kárpát-medence természeti képe a honfoglalás (895) és az államalapítás korában.
- j. Antropogén tájformálás a Kárpát-medencében (895-1920).
- k. A Kárpát-medence népessége és az etnikai térszerkezet változásai (895-1920).
- l. A magyar településhálózat kialakulása és fejlődése a 10. századtól 1920-ig a Kárpát-medence feudális-kori földrajzi munkamegosztása (régiók és interregionális kapcsolatok).
- m. A magyar mező- és erdőgazdálkodás történeti földrajza 1920-ig.
- n. A magyar ipar történeti földrajza.
- o. A Kárpát-medence közlekedésföldrajza (az Árpád-kortól 1920-ig).
- p. A középkori magyar tengeri hatalom.

22. *A magyar könnyűlovasság.*

- a. A lovas népek műveltsége.
- b. Lótenyésztés, a lovaglás tudománya, a kengyel szerepe.
- c. A magyar íj és nyíl, egyéb, a magyarokra jellemző fegyverek.
- d. A könnyűlovas harceljárás sajátosságai, szembeállítás a nehézlovassággal.
- e. A magyar könnyűlovasság a 9., 10. században.
- f. A magyar honfoglalók hadművészete.
- g. A lovaskultúra kérdései.

23. *Középkori hadjárataink.*

- a. Honfoglalás előtti felderítések és a 898-900. évi itáliai hadjárat.
- b. Hadjáratok keleti frank vagy morva szövetségben.
- c. Dél-európai hadjáratok Arnulf keleti frank császár szövetségében.
- d. Nyugat-európai hadjáratok Berengár itáliai király szövetségeseiként.
- e. A magyar–német szövetségváltás és a 907. évi német támadás.
- f. A honfoglalás vitás kérdései, bolgár–besenyő támadás(?).
- g. A 907-es frank támadás, visszaverése és következményei.
- h. Hadjáratok keleten Bizánc ellen.
- i. A német és a bizánci adófizettetés.
- j. Adómegettagadásból fakadó büntetőhadjáratok.
- k. Géza fejedelemsége, Quedlinburg.
- l. A honfoglalás (895) mint hadjárat.

24. *Szent István és a Megszentelt Korona.*

- a. Szent István, az államszervező,
- b. az egyházszerző,
- c. a jogalkotó,
- d. az országépítő,
- e. egyénisége a legendák és a krónikák világában,
- f. a róla kialakított téves kép gyökerei,
- g. Szent István, a római egyház szentje.

25. A középkori magyar állam.

- a. A nagyfejedelemség korának állama.
- b. Az Árpád-házi királyi magyar állam.
- c. Az Anjou-korszak állami élete.
- d. Zsigmond korának nézetei.
- e. A tatárdúlás és a közeledő török támadás hatása.

26. Mátyás magyar reneszánsza.

- a. A magyar ősiség megújulása.
- b. A lappangó hagyományok felelevenítése.
- c. Újjáéledő szimbólumok és rovásírás.
- d. A reneszánsz társadalmi gyökerei.
- e. Mezővárosok és árutermelés.
- f. A magyar szabad királyi városok 15. századi fénykora az európai várostípus. A nyugat-európai városi fejlődés és társadalmi mobilitás.
- g. A török és a sikeres hadjáratok. A magyar kettős végvárrendszer kiépítése. (Luxemburgi Zsigmond kezdte meg, Mátyás folytatta.)

27. Dózsa György ideológiája.

- a. A keresztes hadjáratok és ideológiája.
- b. Bakócz Tamás szerepe.
- c. Magyar keresztes hadjárat meghirdetése.
- d. Huszitizmus és más eszmei háttér; a ferencesek társadalmi ellenzéki szerepe a magyar parasztháborúban és a reformáció háttérében.
- e. Nemzeti (paraszt) polgárháború a nemzeti királtságért.
- f. A főúri megtorlás formája és következményei.

28. A török hódoltság ellentmondásai.

- a. Az Oszmán-hódítás és hódítók a 15-16. században. (Hogyan vált a kis határmenti emirátusból a 16. század közepére 2,5 millió km²-nyi hatalmas birodalom?).
- b. Európai összefüggések és a szulejmáni ajánlat.
- c. A mohácsi csatavesztés háttere; az ellenfél, a lehetséges szövetségesek és a Magyar Királyság.
- d. A kettős királyválasztás következményei.
- e. A három részre szakadt ország jellemzői, a kondominium rendszere.
- f. A hosszú török hódoltság okai.
- g. Mi tartotta meg a magyarságot magyarnak a hosszú török uralom alatt?

h. A török uralom mérlege.

29. A Habsburgok térnyerése és törekvései.

- a. A Habsburgok európai és magyarországi törekvései.
- b. A törökellenes felszabadító háború következményei.
- c. Habsburg ellenes szabadságharcok.
- d. A 18. századi magyar fejlődés.

30. A magyar felvilágosodás és polgárosodás.

- a. A német felvilágosult minták közvetítése Magyarországra.
- b. A nevelés reformjának hatásai.
- c. Mária Terézia testőrségének a tervezetthez ellentétes hatása.
- d. Reakciók a francia forradalomra.
- e. Szellemi búvópatakok.

31. Az 1848-1849. évi polgári forradalom és szabadságharc.

- a. A törvényhozási és a közeleti reformok.
- b. Az országházon kívüli ellenzék forradalma.
- c. Az utolsó rendi országgyűlés döntései.
- d. Erdéllyel egyesített önálló polgári magyar állam.
- e. A reakció támadása a magyar megújulás ellen.
- f. A szabadságharc diadalai és bukása.

32. A kiegyezés és következményei.

- a. Habsburg megtorlás és önkényuralom.
- b. A magyar passzív ellenállás lehetőségei.
- c. A Habsburg-hatalom külső kudarcai és belső válsága.
- d. A magyar politika kiegyezési sikerei.
- e. Két központú alkotmányos monarchia.
- f. Gazdasági és tudományos fejlődés.

33. Az első világháború és magyar történelmi következményei.

- a. A nemzetközi helyzet alakulása.
- b. Az ország háborúba kényszerítése.
- c. A magyar huszárság részvétele az első világháborúban.
- d. Hősi helytállás és hadi veszteségek.
- e. A győztesek gátlástalanságai.
- f. Az 1000 éves ország szétdarabolása.
- g. A határon túli elszakított magyar nemzeti közösségek sorsa.
- h. A Wilson-féle önrendelkezési elv. Gyulafehérvári határozatok.
- i. 1919. December 9. Párizsi Kisebbségi Egyezmény Románia és a Társult Főhatalmak között. Előzmények és következmények.

34. Magyarország a két világháború között.

- a. Háborúvesztés, forradalmak, konszolidáció.
- b. Az ország megcsonkításának következményei.
- c. A Horthy-rendszer berendezkedése.
- d. Kulturális és gazdasági teljesítmények.

- e. Út keresés a nemzetegyesítés érdekében.
- f. A határon túli elszakított magyar nemzeti közösségek története Trianontól a második világháborúig.
- g. 1918-1938. A Gyulafehérvári Határozatoktól a Bukaresti Kisebbségi Statútumig.
- h. Az 1921. évi földreform Romániában.
- i. A magyar nyelvű oktatás helyzete Erdélyben.

35. *A második világháború és történelmi következményei.*

- a. Magyarország részvétele a háborúban.
- b. Magyar huszárok a második világháborúban.
- c. Az 1944. október 15-ei, háborúból való kilépési kísérlet és tanulságai.
- d. Területgyarapodások és területvesztések, szovjet megszállás.
- e. A háborút lezáró fegyverszüneti egyezmény és a párizsi békeszerződés.
- f. A "határon túli magyarok" helyzete, emigráció.
- g. Barátsági szerződések — külpolitikai kényszerpálya, szovjetizálás.
- h. "Koalíciós évek", pártok és pártharcok, a személyi kultusz évei.
- i. Földosztás, áttérés a tervgazdálkodásra, a jóvátétel negatív hatásai a magyar gazdaságra.
- j. Államosítások, az 50-es évek gazdaságpolitikája.
- k. A határon túli magyar elszakított nemzeti közösségek története a második világháborútól napjainkig.
- l. Erdély: 1944-1953. Párhuzamok: közképvisellettől az önfeladásig. 1945-1996. Nemzetiségi Statútumtól az Autonómia Statútumig. 1948-2000. Történelmi Magyar Egyházak jogfosztottsága.

36. *Az 1956-os forradalom és szabadságharc célkitűzései és történelmi jelentősége.*

- a. A jóvátétel fizetés terhei.
- b. A mindenre kiterjedő hatalom kártékonysága.
- c. A gazdasági sikertelenségek hatása.
- d. A szocialista tábor problémái.
- e. A szocialista hatalom belső válsága.
- f. Tüntetésből forradalom, forradalomból szabadságharc.
- g. Nemzetközi bénaság és szovjet háború Magyarország ellen.
- h. Az 1956-os forradalom romániai hatásai.
- i. A nyugati hatalmak elfogadják a Kádár-rendszert.
- j. Az 1989-es fordulathoz vezető út.

IV. Művelődéstörténet.

37. *Ősi műveltségünk rétegei.*

- a. A magyar lovas műveltség jegyei.
- b. A magyar paraszti műveltség jegyei.
- c. Ünnepek, szokások, hagyományok.

d. Népdalok, népmesék, népművészet, szájhagyomány.

38. Az ősi világkép öröksége.

- a. Táltos kultusz: gyógyító és tudós emberek, vezérek.
- b. Turul monda, Csodaszarvas monda.
- c. Mondai hagyományból történelmi szereplők.
- d. A régi világkép és a kereszténység egyeztetése.
- e. Szűz Mária mint Nagyboldogasszony.
- f. A szentek névünnepei és a magyar naptár eseményei.

39. Jelek, jelképek, jelentések.

- a. Az uráli, Ibrit-parti sziklarajzok vizsgálata írástörténeti eszközökkel.
- b. Termékenységi szimbólumaink az Urál–hegység és a Sárga–folyó (Huangho) között.
- c. Óvó, rontás elhárító jelek és cselekvések.
- d. Jelképek használati eszközökön, tárgyakon.
- e. Hímzett, festett és faragott virágok jelentései.
- f. A koronázási jelvények szimbolikája.

40. Nyelvünk, írásunk ősisége.

- a. A Kaukázuson túli és a folyamközi (mezopotámiai) nyelvi és írástörténeti párhuzamok.
- b. A 'Huang-fan' és az ordoszi hun aranykorona. Legrégbbi ismert népnyelvünk.
- c. A magyar (rovás)írás emlékei.
- d. A magyar jogi és irodalmi írásbeliség rovásírási korszaka.
- e. A rovásírás szerepe a tiltástól az elfogadásig.
- f. A magyar analfabetizmus a rovásírással élő relativitása.

41. Zenénk ősi rétegei.

- a. A magyar énekes népzene rétegei, stílusai.
- b. A magyar énekes népzene keleti, törökös jellege.
- c. A magyar ötfokúság és a magyar népzene.
- d. A magyar népdalok ritmikája, dallam- és szövegösszefüggései.
- e. A magyar népi hangszerek és eredetük.
- f. A rézfúvós hangszerek kialakulása és szerepük a hadtörténetben.

42. Ősvallási örökség és keresztény hitvilág.

- a. A Kaukázusból hozott vallások (katolicizmus, monofizitizmus) és a keleti kereszténység.
- b. A Kazár Birodalom-béli zsidó vallási hatás.
- c. A Nap-kultusz és a csillaghit maradványai.
- d. A Mária ünnepek ősvallási összefüggései.
- e. A szakrális vezető kiválasztása.
- f. Az ünneplési szokások és szertartások.
- g. Babonaság és boszorkányság.
- h. Ördög és angyal.

43. A Megszentelt Korona, mint szimbólum együttes.

- a. A pántos korona keleti jellege.
- b. A pántos korona mint uralmi jelkép.
- c. A független földi hatalom jelképe.
- d. A zománcképi szereplők jelentései.
- e. A párta formáinak jelentései.
- f. A kereszt jelentősége.

44. A Megszentelt Korona-eszme.

- a. A Megszentelt Korona jogi tana.
- b. A Megszentelt Korona-eszme Szent István Intelmeiben.
- c. A Megszentelt Korona a Magyarok Országának tulajdonosa.
- d. A Megszentelt Korona teste és tagjai.
- e. A király és a magyar nemzet viszonya a Megszentelt Koronához.
- f. A Megszentelt Korona koronázó szerepe.
- g. A Megszentelt Korona magyar nemzetet megőrző szerepe.

45. A magyar címer és a nemzeti színek.

- a. A magyar címer tagozódása.
- b. A sávok jelentése.
- c. A kettős kereszt jelentése.
- d. A hármass halom jelentése.
- e. A korona, a címer koronája.
- f. A kis és a nagy magyar címer.
- g. Zászlók és lobogók.
- h. A nemzeti színek kialakulása.
- i. A nemzeti színek jelképei.

46. Magyar állami és közösségi jelképek.

- a. Turul, Csodaszarvas, holló, pelikán stb.
- b. Liliom, árvalányhaj, tulipán, alma stb.
- c. Lándzsa, kard, íj stb.
- d. A koronázási jelvények jelképei.
- e. A magyar címer és a nemzeti zászló, mint jelkép.
- f. A királyok pénzein szereplő jelképek.

V. Műveltségünk keleti és nyugati kapcsolatai.

47. Nyelvünk keleti kapcsolatai.

- a. Uráli, altai, török és egyéb rokonságok.
- b. Az írástörténet keleti párhuzamai.
- c. Szkíták, hunok és avarok nyelve.
- d. Jászok, szarmaták, gepidák nyelve.
- e. Kazárok, besenyők, kunok nyelve.
- f. Kabarok, székelyek, palócok nyelve.

g. Nyelvünk "nyugati" kapcsolatai, avagy a magyar–kelta (nyelvi) rokonság elmélete.

48. *Népmeséink keleti kapcsolatai.*

- a. Az égig érő fa történetei.
- b. A legkisebb fiú királyságai.
- c. Fanyűvő óriások és varázsló törpék.
- d. Táltos paripák és egyéb segítők.
- e. Kacsalábon forgó paloták.
- f. A székely és a kínai népmesék párhuzama.

49. *Népzenénk keleti párhuzamai.*

- a. Az ötfokúság keleti párhuzamai.
- b. Keleti típusú hangszerek.
- c. A hunok zenei emlékei.
- d. Az avarok zenei emlékei.
- e. Az elő-magyarok zenei emlékei.
- f. Honfoglalók sípjai.
- g. A régi hit nyomai a népdalokban.

50. *Kettős műveltséget egyesítő sajátos mythológiánk és annak keleti és keresztény párhuzamai.*

- a. Népművészetünk és annak szakrális jellege.
 - a növényábrázolás elsődlegessége,
 - lélekelemek ábrázolása,
 - a magyarság 'szent' állatai (szarvas, turul, oroszlán).
- b. A magyar mythológia két ősi párhuzama:
 - a sámánhit Belső-Ázsiából,
 - a zoroaszteri (táltos) vallás Közép-Ázsiából (lóáldozattal).
- c. A magyar mythológia keresztény párhuzama:
 - szumér örökség: a Napba Öltözött Asszony,
 - boldogasszony ünnepek,
 - keresztény balladák ősi összetevői,
 - a szentek névünnepeihez kapcsolt ősi hitek.

51. *A magyar konyha keleti öröksége.*

- a. Keleti főzési hagyományok
- b. Keleti fűszerek használata.
- c. Változatosság és gazdagság.
- d. A könnyű lovasság élelmi felszerelése.
- e. A fejedelmi konyha edényei.
- f. Az étkezés szertartásai.
- g. Az ételek mint jelképek

52. *Bizánci és római hatások.*

- a. Kaukázusi hatás a Bizánci Birodalomra, a pártus Arsakidától a Makedón dinasztiáig.

- b. Bizánci kapcsolatok a hunok és az avarok óta.
- c. Az Árpád-ház és Bizánc kapcsolata.
- d. A bizánci kereszténység hatása.
- e. Római lovagok és templomok.
- f. A latin szertartás és nyelv elterjesztése.
- g. Rómához pártolás az egyházszakadással.
- h. Magyarország a kereszténység és a pápaság védőbástyája.

53. *A magyar lovagság és a keresztes hadjáratok.*

- a. A magyar lovagság, mint a nyugat mintaadója.
- b. A Szentföld felszabadításának eredeti magyar ötlete.
- c. Magyar keresztes hadjáratok
- d. Részvétel a keresztes hadjáratokban.

54. *A magyar reneszánsz (megújulás).*

- a. Vitéz János és Janus Pannonius.
- b. Mátyás király a magyar múlt megújítója.
- c. Mátyás könyvtára és Corvinái.
- d. A magyar reneszánsz épületei (a 16–17. századi magyar és erdélyi reneszánsz. kiteljesedése és virágzása, az erdélyi rekeszzománcos reneszánsz).
- e. A magyar reneszánsz egyéb alkotásai.

55. *A vallási türelem törvénye Erdélyben.*

- a. Erdély a török korban.
- b. Bethlen Gábor és a vallási türelem.
- c. A többnemzetiségű és többvallású Erdély.

56. *Magyar viselet és tánc (nemesi, városi, paraszti életmód, anyagi kultúra, szórakozás, viselet, tánc és erkölcs).*

- a. Főúri, polgári és paraszti lakás- és anyagi kultúra.
- b. Városi utcakép, városi házak és lakásbelső.
- c. A nemesség, a polgárság és a jobbágyság demográfiai sajátosságai, a család szerkezete. A születés, gyermek, halál, házassági szokások.
- d. Főúri, polgári és paraszti étkezési kultúra, italozási szokások, borkultúra.
- e. A magyar viselet kialakulása a 16–17. században, a főúri viselet gyönyörű darabjai; a díszmagyar, a magyar viselet típusai, ruhadarabjai.
- f. Öltözködés és divat, mint társadalmi ösztönző erő.
- g. Szórakozás tánc, városi, paraszti közerkölcs.
- h. A magyar humor.
- i. A népviselet gazdagsága.
- j. A népviseleti tájegységek.
- k. A magyar viselet típusai, ruhadarabjai.
- l. A magyar tánc ősi elemei; a páros tánc, a hajdútánc. A nyugati táncok.
- m. A magyar tánc tájegységek szerint.
- n. A magyar csárdás, mint divattánc, a magyar verbunkos.

VI. Összefoglaló áttekintés a történettudományban.

- a. Történelmi kronológia. (időrend).
- b. Őstörténetünk. (korai történetünk).
- c. A magyar nemzet múltja.

VII. Összefoglaló áttekintés a művelődéstörténetben.

- a. A történelmi magyar alkotmány.
- b. A történelemtanítás helye a magyar oktatásban.
- c. A magyar oktatásügy története 1920 előtt és után.
- d. A magyarországi kulturális egyesületek vázlatos története.
- e. A Kolozsvári Magyar Egyetem sorsa 1918 után.
- f. A magyar nemzeti közösségek helyzete.

VIII. Módszertani tanulságok.

- a. A történelemoktatás módszertana.
- b. Az őstörténetkutatás módszertana.
- c. A történelemkutatás módszertana.

IX. Tartalmi következtetések.

- a. A magyar jelen és jövő a Kárpát-medencében.
- b. Autonómia (önigazgatás), regionalizmus (övezetek), integráció (egyesülés).
- c. Alkotmányosság és nemzethez kötődés.
- d. Teljes és tényleges egyenlőség — európai integráció.

X. Jelenünk.

57. Sorsunk, hivatásunk.

58. Évköri, nemzeti és családi ünnepeink.

59. Neveink, névadásunk, példaképeink.

60. Nagy- és főembereink, sportoló mintaképeink.

61. Lelkületünk, lelki egészségünk.

62. Testi megjelenésünk, testi egészségünk, nemzeti sportjaink és játékaink.

63. Műveltségünk, művelődési és mulatási, szórakozási szokásaink.

XI. Jövőnk.

64. Jövőképünk.

65. Emberségünk megőrzése.

XII. Tudományunk.

66. Embertudomány.

67. Természet- és társadalomtudomány.

68. Emberiségtudomány.

69. Környezetünk megóvása.

70. Tudományunk növekedése.

71. Technikánk kiterjesztése.

XIII. Művészetünk.

72. Irodalom.

73. Színművészet.

74. Mozgóképkultúra.

75. Képzőművészet.

76. Zeneművészet.

77. Táncművészet.

XIV. Vallásunk.

78. Összehasonlító-vallástudomány és vallásfilozófia.

79. Magyar vallástörténet.

XV. Országok, övezetek, tájak története, élete, jellegzetességei.

Kiadványaink jegyzéke

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
I.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia I. évfolyam 1. szám. Első (Benidorm 1986) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1991. ISBN 963 02 8926 1 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06366/06366.pdf	1
II.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia II. évfolyam 1. szám. A Második (Zürich 1987) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 02 8926 2 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06400/06487/06487.pdf	2
III.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia III. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (London 1988) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1999 ISBN 963 85684 5 3 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05930/05930.pdf	25
IV.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia IV. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Negyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Felsőőr/ Oberwart 1989) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 10 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05927/05927.pdf	46
V.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia V. évfolyam 1. szám. Csihák György: A magyar parlamentarizmus ezer éve. Budapest, 1990. ISBN 963 02 8925 3 és ISSN 2297-7511	6
V.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia V. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Ötödik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Altenberg 1990) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 09 7 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06833/06833.pdf	49
VI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia VI. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Szent Gallen 1991) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 08 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05946/05946.pdf	47
VII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Szentendre 1992) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 48 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06844/06844.pdf	51
VII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 2. szám. Magyarok Őstörténete. Zürich-Budapest, 1992. ISBN 963 02 8925 3; második kiadás 1996. ISBN 963 85274 6 3; harmadik bővített kiadás 2007. ISBN 963 9204 37 4 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06375/06375.pdf	3
VII.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Szeged 1992) Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 8465 00 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06400/06488/06488.pdf	4
VIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia VIII. évfolyam 1. szám. Magyar Történelmi Tanulmányok 1. Zürich, 1993. ISSN 1217 4629 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06400/06486/06486.pdf	5
VIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia VIII. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Tab 1993) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4413 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06381/06381.pdf	9
VIII.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia VIII. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik (Kaposvár 1993) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 2 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06527/06527.pdf	23
IX.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Tapolca 1994) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 1 2 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06769/06769.pdf	15
IX.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Tapolca 1994) Magyar Történelmi Iskolája Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 12 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06365/06365.pdf	11
IX.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 3. szám. Die Frühgeschichte der Ungarn. Zürich-Budapest, 1994. ISBN 963 85 274 4 7. Zweite erweiterte Ausgabe 2007. ISBN 963 9204 30 7 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06362/06362.pdf	10
IX.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 4. szám. Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet. I. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4112 8 és ISSN 2297-7511	7
IX.	5	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 5. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Székelyudvarhely 1994) Övezeti Történész Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 2 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06364/06364.pdf	12
IX.	6	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 6. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Komárom 1994) Övezeti Történész Találkozó Előadásai és Iratai. Komárom-Komárno-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 3 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06370/06370.pdf	14

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
IX.	7	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 7. szám. Képeslapok magyar történelmi motívumokkal. 8 különféle, szimpla és dupla, színes ISSN 2297-7511	8
X.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik (Tapolca 1995) Magyar Östörténeti Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 8 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06505/06505.pdf	17
X.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 2. szám. Csihák György: Beszélgetés népemmel a hazánkról. Budapest-Zürich, 1995 ISBN 963 85274 5 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/11200/11213/11213.pdf	13
X.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Erdélyi Övezeti Történeztalálkozó (1995-1999) Előadásai és Iratai. Csikszereda-Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 9 6 http://mek.oszk.hu/06300/06372/06372.pdf	30
XI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 1. szám. Honfoglalásunk és előzményei. Keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében. (Tapolca 1996) Budapest-Zürich, 1997. ISBN 963 85684 1 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06503/06503.pdf	20
XI.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 2. szám. Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnopszociológiába. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85684 02 és ISSN 2297-7511	19
XI.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 3. szám. Germann Georg: Ungarisches im Bernischen Historischen Museum. A Berni Történelmi Múzeum magyar emlékei. Bern-Budapest, 1996. ISBN 963 85274 9 8 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05935/05935.pdf	18
XI.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 4. szám. Csihák György: Ex Oriente Lux. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 7 1 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06363/06363.pdf	16
XII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XII. évfolyam 1. szám. Magyar út és nehézségei a nemzetállamtól az övezetek Európájába a huszadik század fordulóján. Avarok – onogurok – magyarok. (Tapolca 1997). Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 11 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06837/06837.pdf	50
XIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIII. évfolyam 1. szám. Nagy Kálmán: A honfoglalás hadtörténete. (A Szabadtér Kiadóval együtt.) Budapest, 1998. ISBN 963 7810 97 8 és ISSN 2297-7511	21
XIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIII. évfolyam 2. szám. A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára. (Tapolca 1998). (324 oldal) Budapest-Zürich, 2001. ISBN 963 86100 5 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06536/06536.pdf	31
XIV.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 1. szám. Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921). Szent István és a magyar államalapítás. (Tapolca 1999) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 02 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06802/06802.pdf	42
XIV.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 2. szám. Csihák György: Válasz népem kérdéseire a hazánkról. Budapest-Zürich, 1999 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05921/05921.pdf	22
XIV.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 3. szám. Die Ungarn und die Abtei Sankt Gallen. Magyarok és a Szent Galleni Apátság. ISBN 963 85684 3 7 (Közösen St. Gallen Kanton levéltárával) – Második kiadás: Szent Gallen-Budapest, 1999. ISBN 96386100 8 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06100/06107/06107.pdf	24
XIV.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 4. szám. Csihák György: A magyar nemzet múltja - Szent István király életműve és a magyar államalapítás - A bambergi lovas - Sacra Regni Hungarici Corona és a magyar közjogi rendezés kérdései ma - Magyar - nép - kisebbség. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 6 1 és ISSN 2297-7511	26
XIV.	5	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 5. szám. Fünfzehn Jahre UHVZ - A ZMTE tizenöt éves 1985 - 1999. Zürich-Budapest, 1999. ISBN 963 85684 7 X és ISSN 2297-7511	27
XIV.	6	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 6. szám. Nagy Gyula: Az ellopott magyar östörténet II. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 4 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06783/06783.pdf	28
XV.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 1. szám. A magyar műveltség gyökerei. Az 1930-as évek magyar műveltsége. (Felsőőr/Oberwart 2000) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 86100 3 4 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06799/06799.pdf	41
XV.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 2. szám. Délközép Kárpát-medence műveltsége, különös tekintettel a sárközi települések és népi műveltségük fejlődésére. (Sárköz-Decs 2000) Decs-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 03 8 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05926/05926.pdf	39
XV.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 3. szám. Közös jelen, múlt és jövő Észak Kárpát-medencében, különös tekintettel a gömöri tájegységre. (Rozsnyó 2000) Rozsnyó-Budapest-Zürich, 2002. ISBN 9638610026 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06792/06792.pdf	38
XV.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 4. szám. Csihák György: Dunhuang barlangképei	29

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
		és a Sászi agyagkatonák néma üzenete a magyar műveltség gyökereiről. Budapest-Zürich, 2000. ISBN 9638568488 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06368/06368.pdf	
XVI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVI. évfolyam 1. szám. Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban. A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949). (Szentendre 2001) Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86100 6 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf	35
XVI.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVI. évfolyam 2. szám. Barabási László: Nemes Székely Nemzet – Csillagösvényen. Csiksomlyó-Budapest, 2001. ISBN 963 86100 4 2 és ISSN 2297-7511	32
XVII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVII. évfolyam 1. szám. Csihák György: Magyar nempolitikai írások. Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86 100 0 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05917/05917.pdf	33
XVII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVII. évfolyam 2. szám. Kiadványaink tartalomjegyzéke – Vereinspublikationen mit Inhaltsübersicht. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 9638610077, ISSN 2297-7511	34
XVII.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVII. évfolyam 3. szám. Achtzehn Jahre UHVZ – A ZMTE tizennyolc éve 1985-2002. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 9638610093 és ISSN 2297-7511	36
XVIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVIII. évfolyam 1. szám. Magyar Történelem. Tízezer év – ezer oldalról. Oktatási segédkönyv a magyar történelem tanításához. (636 oldal) Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 1 8 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf	37
XVIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVIII. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenegyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (Budapest 2003) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 06 2 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05943/05943.pdf	43
XIX.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIX. évfolyam 1. szám. A magyar huszárság története. A lovasműveltség sajátosságai. Az első magyar huszártörténeti konferencia keretében. (Nyíregyháza, 2004) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 07 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06824/06824.pdf	45
XIX.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIX. évfolyam 2. szám. Zwanzig Jahre UHVZ – A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve 1985-2004. Zürich-Budapest, 2004. ISBN 963 9349 05 http://mek.oszk.hu/06000/06008/06008.pdf	44
XIX.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIX. évfolyam 3. szám. Csihák György: Forog a történelem kereké... Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 04 6 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05916/05916.pdf	40
XX.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XX. évfolyam 1. szám. Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnpszociológiába. Második, bővített kiadás. Közösen a Heraldika Kiadóval. Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 38 2 és ISSN 2297-7511	48
XXI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXI. évfolyam 1. szám. Kiadványaink tartalma. Budapest – Zürich, 2006. ISBN 9639204 37 4 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06000/06007/06007.pdf	52
XXII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXII. évfolyam 1. szám. Őstörténetünk és a genetika. 1456 – Nándorfehérvár – 1606 Zsitvatorok – 1956 Budapest. (Mártély 2006) (372 oldal). Budapest-Zürich 2007. http://mek.oszk.hu/09100/09137/09137.pdf	53
XXIII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Huszadik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Hódmezővásárhely 2007) (159 oldal). Budapest-Zürich, 2008. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06849/06849.pdf	54
XXIII	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2008/A. (137 oldal) Budapest 2008. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/00001.pdf és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/00001.pdf	55
XXIII	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 3. szám. Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére. Tudományos emlékülés. (Esztergom 2007) (67 oldal). Budapest-Zürich, 2008. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06850/06850.pdf	56
XXIII	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 4. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2008/B. (176 oldal) Budapest 2008. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00010/pdf/00010.pdf és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00010/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2008_4.pdf	57
XXIV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIV. évfolyam 1. szám. Hunyadi Mátyás és a magyar újjászületés. Tudományos emlékülés. (Esztergom 2008) (115 oldal). Budapest-Zürich 2009. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/09100/09125/09125.pdf	58
XXIV	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIV. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2009/A. (145 oldal) Budapest 2009. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/00002.pdf és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/acta_hist_01445_2009_2.pdf	59

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XXV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. Évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Őszinte Története (239 oldal) Budapest-Zürich 2010. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/09100/09126/09126.pdf	60
XXV	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. évfolyam 2. szám. Csihák György: „Cum Deo pro Patria et Libertate.“ „Horthy fasizmus“ – „Antall demokrácia.“ Történelmi előzmény és párhuzam. (142 oldal). Budapest-Zürich 2010. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/09100/09110/09110.pdf	61
XXV	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. évfolyam 3. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2010/A. (130 oldal). Budapest 2010. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00003/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00003/pdf/EPA01445_2010A.pdf	62
XXVI	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVI. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2011/A. Az 1920. június 4-től 1944. december 21-ig tartó időszak magyarországi eseményeinek elemzése, különös tekintettel az október körüli eseményekre. (231 oldal). Budapest-Zürich 2011. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00006/pdf/ és http://mek.oszk.hu/09400/09484/09484.pdf	63
XXVI	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVI. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2012/A. Zentai KJF-ZMTE Történelemtanár-Továbbképzés Vizsgaelőadásai. (230 oldal). Budapest-Zürich 2011. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00004/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00004/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2011.pdf	64
XXVII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVII. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2012/B. (229 oldal) Budapest-Zürich 2012. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00005/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00005/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012.pdf	65
XXVIII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVIII. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2013/A. A Zürichi Magyar történelmi Egyesület „Az altöttingi országgyűlés történelmi vizsgálata” című zártkörű tudományos tanácskozásán elhangzott előadások írott változata. (176 oldal) Budapest-Zürich 2013. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00007/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00007/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012_2.pdf	66
XXVIII	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVIII. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2013/B. Budapest-Zürich 2013. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00008/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00008/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2013_1.pdf	67
XXIX	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIX. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2014/A. Budapest-Zürich 2014. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2014_1.pdf	68
XXIX	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIX. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2014/A. „Tízezer hontalan magyar Szent István-napi zárandoklata 1947. augusztus 20-án” címmel a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Pilisszántáért Egyesület közös rendezésében 2014. augusztus 20-án Pilisszántón a Boldogasszony Sziklakápolnában és a Pádai Szent Antal Templomban tartott ünnepi megemlékezés és tudományos ülésszak beszédei és előadásai. Budapest-Zürich, 2014. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00011/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00011/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2014_2.pdf	69
XXX	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/A. A Hazáért! A Nemzeti Köszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület centenáriumi rendezvénye Budapest, 2014. november 28. előadásai. Budapest-Zürich, 2015. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00012/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00012/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_1.pdf	70
XXX	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/B. Budapest-Zürich 2015. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00013/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00013/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_2.pdf	71
XXX	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 4. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/C. A Hazáért! A Nemzeti Köszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi egyesület második emlékkonferenciája az első világháborúról. Budapest, 2015. április 24. Ludovica tér 2. NKE Kápolna. Budapest-Zürich 2015. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00014/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00014/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_3.pdf	72
XXX	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 4. szám. Géza A. Kósa: Calvinist Hungarians in Australia. The first 60 years of Hungarian speaking congregations 1950-2010. Academia Press Co. and	73

Jahrgang Evfo- lyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
		the Hungarian Historical Society of Zurich, Melbourne, 2015. 214 pages. National Library of Australia Cataloguing-in-Publication ISBN 9780957770744 (paperback) és ISSN 2297-7511.	
XXXI	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2016/A. Budapest-Zürich 2015. ISSN 2297-7538	74

* Sorszám a megjelenés időpontja szerint/Nummerung nach Erscheinung

Az 53. számtól csak digitálisan ZMTE [Elektronikus könyvtár](#) Ab Nr. 53 nur in digitalisierter Form

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület **Ungarisch Historischer Verein**
Zürich CH-8004 Zürich, Birmensdorferstrasse 41.
zmte@freemail.hu www.zmte.org

Az Acta Historica Hungarica Turiciensia minden száma megtalálható a ZMTE honlapján kívül az OSZK [Magyar Elektronikus Könyvtárában](#) (MEK) és az [Elektronikus Periodika Archivumban](#) (EPA),
továbbá az [Európai Digitális Könyvtárban](#) (European Library).
Hivatkozható az MTA Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) egyéni adatbázisában.
Felvették a Svájci Nemzeti Könyvtár Katalógusába ([Helveticat](#)) az [időszakos](#) és [online kiadványok](#) közé.

Die Periodikas der Acta Historica Hungarica Turiciensia gefunden werden kann in [Ungarische Elektronische Bibliothek](#) und [Elektronische Periodika Archiv](#) (EPA),
weiterhin in [Europäische Digital Bibliothek](#) (European Library).
Die Periodikas der Acta Historica Hungarica Turiciensia werden von der Ungarischen Akademie der Wissenschaften (MTA) als Erscheinungsort für die Publikationsdatenbank der Ungarischen Historischen Werke (MTMT) anerkannt.
Aufgezeichnet in [Helveticat](#) ([Schweizerische Nationalbibliothek](#)) als [periodisch](#) und [online Publikationen](#).

UNGARISCHER HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH

INFO

**Ungarisch Historischer Verein Zürich
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület**

*Dreimal nominiert für den "René Descartes Prize" der Europäischen Union
Háromszor jelölve az Európai Unió "René Descartes" tudományos díjára*

Sekretariat der Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn

Magyar Őstörténeti Találkozók Titkársága

CH-8004 Zürich, Birmensdorferstrasse 51

Postscheckkonto: Zürich 80 36214-1

BIC: POFICHBEXXX; IBAN: CH 13 0900 0000 8003 6214 1

www.zmte.org zmte@freemail.hu

Präsident/Elnök: Dr. Csihák J. György

Telefon: +36/1/7944037

Gemeinnütziger Verein. Zürichi közhasznú egyesület

Kapcsolati cím Magyarországon

Haraszi Zsuzsanna

H-1046 Budapest, Szent Imre utca 10

T: +36/1/3894087

haraszi.zsuzsanna1@chello.hu

Nyilvános előadás

minden hónap utolsó előtti csütörtökjén 17 órakor

H-1051 Budapest, Arany János u. 10. Telefon: +36/1/3543400

www.aranytiz.hu

aranytiz@aranytiz.hu

Tafelrunde/Asztaltársaság:

*Adelaide / Budapest / Christchurch / Csikszéreda / Felsőőr /
Göteborg / Hobart / Kassa / Kolozsvár / Marosvásárhely / Magyarkanisza /
Melbourne / Pozsony / Rozsnyó / Szabadka / Sydney*

**ZÜRICH
MAGYAR
TÖRTÉNELMI
EGYESÜLET**

